

The cover features a stylized illustration of a woman's head in profile, facing right. The top of her head is open, revealing a diagram of a brain with several yellow spheres representing neurons or cells. A horizontal beam of light, transitioning from white to purple, passes through the brain. The background is a teal color with concentric, wavy lines emanating from the brain area.

ISAK ASIMOV

**FANTASTIČNO
PUTOVANJE II**
Odredište: mozak

BELEŠKA

Godine 1966. objavljen je moj roman Fantastično putvanje; tačnije, već postojeći istoimeni film tek kasnije sam preneo na papir, dok su prvobitni scenario napisali drugi. Tom prilikom sam zaplet pratio što sam vernije mogao, uz izvesna dorađivanja u vezi sa nekim čisto naučnim nedoslednostima.

I nikada, zapravo, tim romanom nisam bi zadovoljan, bez obzira na činjenicu da se dobro prodavao i na okolnost da se nova izdanja još štampaju, kako u broširanom povezu tako i u tvrdim koricama. Nezadovoljan sam bio jer roman nikada nisam osećao potpuno svojim.

A onda se ukazala prilika da napišem novi roman na istu temu - posada u minijaturnom brodu koji putuje kroz unutrašnjost živog ljudskog bića - pristao sam uz jedini uslov: da roman uradim u potpunosti na svoj način.

Konačno, evo Fantastičnog putovanja II - odredište: mozak. Možda će jednog dana biti snimljen i film po njemu, no u tom slučaju roman će imati prednost. Na kraju krajeva, bilo da je to lošije ili bolje, ovaj roman je zbilja moj.

NEOPHODAN

Onaj koji je nekome potreban
mora odoleti laskanju.

Dežnjev senior

1.

"Izvinite, govorite li ruski?" upita dubok glas, van svake sumnje kontraalt.

Albert Džoans Morison se trže u svom sedištu. Soba je bila zamračena, a kompjuterski ekran na platformi, sa svojim grafički ispisanim podacima, intenzivno je bleštao. Mora biti da je zadremao. Kada je zauzeo svoje sedište do njega je, bio je siguran, sedeo neki čovek, i to s desne strane. Otkud sad ova žena? Možda su se, jednostavno, zamenili?

Morison pročisti grlo i reče:

"Rekoste li nešto, gospođo? Slabo ju je razaznavao u mračnom prostoru, a svetlo sa ekrana više je zasenjivalo no što je odista osvetljavalo. Uočio je, ipak, da žena ima tamnu, ravnu kosu, prekriveno čelo i uši - i to nije bila perika.

"Pitala sam da li govorite ruski."

"Da. Što vas to interesuje?"

"Onda je mnogo lakše. Moj engleski ume da me ostavi na cedilu. Vi ste dr Morison? Albert Džonas Morison? Nisam sasvim sigurna u ovom mraku. Izvinite ako sam pogrešila."

"Taj sam. Znamo li se od ranije?"

"Ne, ali ja znam vas. Ona posegnu rukom i on oseti blag dodir na svom rukavu. Užasno ste mi potrebni. Slušate li pažljivo ovo predavanje? Kao i da niste zainteresovani."

Oboje su, naravno, govorili šapatom.

Morison se nevoljno obazre oko sebe. Prostorija nije bila baš prepuna, niti je iko sedeo blizu njih. On ipak prošapta:

"A šta ako ga zbilja pratim? Šta onda?" (On odjednom oseti radoznalost - možda iz čiste dosade. Na kraju krajeva, monotono

predavanje ga i jeste uspavalo.)

"Hoćete li da pođete sa mnom?" upita ona. Ja sam Natalija Boranova.

"Da pođem s vama, gde, gospođo Boranova?"

"Negde, u kafeteriju, gde možemo da razgovaramo. Užasno je važno."

I tako to započe. Morison je mnogo kasnije zaključio da uopšte nije bilo bitno to što je bio baš tu, na tom predavanju, niti je bilo bitno to što nije bio oprezan, što je bio radoznao i dovoljno pobuđen da pođe sa ženom koja mu je jednostavno saopštila da joj je potreban.

Jer ona bi ga pronašla ma gde da je bio, navaljivala i učinila sve da bude saslušana. Možda ne tako lako, kako se zapravo zbililo, ali bilo bi tako. Sasvim sigurno.

Izlaza nije bilo.

2.

Posmatrao ju je sada, pri dnevnoj svetlosti. U mraku mu se činila mlađom. Trideset šest, možda i svih četrdeset?

Tamnokosa, bez sedih vlasi. Izražajne crte, jake obrve, čvrste vilice. Nos prijatnog izgleda. Stamena, ali ne debela. Gotovo iste visine kao i on, čak i uz ravne potpetice. Saberi - oduzmi, privlačna žena, ali ne i lepa. Tip žene koji bi se mogao podneti.

On uzdahnu kada ugleda svoj lik u ogledalu. Sed, proćelav. Zgasle plave oči. Mršavo lice, telo, izdužena figura. Kukast nos, prijatan osmeh. Bar se nadao da je prijatan. Ali ne, to ipak nije lice koje bi se moglo podnositi. Brenda je prestala da ga podnosi pre nešto malo više od deset godina. Njegov četrdeseti rođendan pašće taman posle pet godina od dana kada su se definitivno i zvanično razveli.

Kelnerica donese kafu. Sedeli su bez reči, merkajući se uzajamno. Morison oseti da je krajnje vreme da se nešto i kaže:

"Nećete votku?" upita on, sa namerom da razgovoru da prijateljski ton.

Ona se nasmeši i u tom je trenutku još više delovala kao Ruskinja.

"A vi nećete koka-kolu?"

"Koka-kola je bar jeftinija ako nju smatrate tipično američkom navikom."

"Nije čudo da je jeftinija."

Morison se nasmeja.

"Jeste li tako otresiti i kad pričate ruski?"

"To možete proveriti. Hajde da govorimo ruski."

"Misliće da smo par špijuna."

Pošto ona pređe na ruski, Morison joj tako i odvrati. Promena jezika mu nije predstavljala teškoću. Ruski je govorio i razumeo kao i engleski. Tako je moralo biti. Amerikanac, pa još i naučnik, koji hoće da prati literaturu morao je dobro da zna ruski. Isto važi i za naučnika - Rusa i njegovo znanje engleskog.

Ova žena, Natalija Boranova, na primer, iako je rekla da joj engleski baš ne ide, govorila ga je sasvim jasno, uz sasvim slab strani naglasak.

"Zašto bismo izgledali kao špijuni?" Upita ona. "Stotine hiljada Amerikanaca govori danas engleski usred Sovjetskog Saveza i isto toliko Rusa govori ruski u Americi. Ovo više nisu ona vremena."

"To je tačno. Šalio sam se. Ali, opet, zašto ruski?"

"Zato što smo u vašoj zemlji, dr Morisone, i zato što vam to daje psihološku prednost. Ako govorimo ruski, smanjićemo vaš osećaj nadmoći i izjednačiti snage."

Morison srknu kafu.

"Kako vam drago."

"Recite, dr Morisone. Da li me poznajete?"

"Nismo se nikad sreli."

"A govori li vam nešto moje ime, Natalija Boranova? Jeste li ga ikad čuli?"

"Oprostite, nisam. Da se bavimo istim poslom, verovatno bih znao za vas. Pošto to nije slučaj, pretpostavljam da niste u mojoj branši. Mislite li da bih morao znati za vas?"

"To bi u mnogome bilo od pomoći, no ostavimo to sada. Ja vas znam, kako god bilo. U stvari, puno toga znam o vama. Gde i kada ste rođeni, školovanje; takođe, znam i da ste razvedeni i da vaše dve kćerke žive sa vašom bivšom suprugom. Znam koje su vam pozicije na Univerzitetu i znam kojim se istraživanjem bavite."

Morison samo slegnu ramenima.

"Ništa od svega toga u današnje vreme kompjutera nije teško saznati. Treba li da budem polaskan ili zabrinut?"

"Zašto, bilo da je u pitanju jedno ili drugo?"

"Pa, ako mi kažete da sam poznat u Sovjetskom Savezu, biću polaskan. Ako mi kažete da sam predmet druge vrste interesovanja, biću zabrinut."

"Zbilja želim da budem iskrena sa vama. Interesujem se za vas - iz razloga koji su za mene vrlo bitni."

"Koji su to razlozi?" upita Morison hladno.

"Za početak, vi ste neurofizičar."

Morison je popio kafu i odsutno mahnu kelnerici da mu donese još jednu. Ruskinja je svoju popila samo do pola, i kao da je na drugu polovinu zaboravila.

"Nisam jedini neurofizičar", odgovori Morison.

"Ipak ste jedinstveni."

"Očigledno je da mi laskate, i to zato što ne znate sve o meni. Bar ne one najbitnije stvari."

"To da baš i nemate uspeha? To da vaši metodi analize moždanih talasa ne nailaze na dobar prijem?"

"Ako i to znate, šta ću vam onda baš ja?"

"Zato što i mi imamo jednog neurofizičara koji dobro poznaje vaše radove, i on smatra da su briljantni. Prilično ste zabrazdili u nepoznato i moguće je da grešite - to on misli - ali i da je tako, onda briljantno grešite."

"Briljantno grešim? U čemu je razlika od samo 'grešiti'?"

"Njegovo je stanovište da se ne može briljantno grešiti ako grešite u potpunosti. Ako grešite samo u određenim stvarima, mnogo toga ostalog može se pokazati korisnim - a onda ste sasvim u pravu."

"Ko je taj uzorni čovek koji tako gleda na stvari? Sa zadovoljstvom ću ga pomenuti u svom sledećem članku."

"Zove se Pjotr Leonovič Šapirovič. Znate li ga?"

Morison se zavalio u sedište. Bio je zatečen.

"Da li ga znam? Da sreli smo se. Zvao sam ga Pit Šepirovič. Amerikanci misle da smo podjednako ljudi, i on i ja. Ako se pročuje

da me on podržava, sedeću na još jednoj igli. Čujte, recite Pitu da mi vrlo godi njegova vera u mene, ali ako zbilja želi da mi pomogne, neka ne obznani da je na mojoj strani."

Boranova ga pogleda s neodobravanjem.

"Niste baš čovek s kojim se može ozbiljno. Da li uvek tako pravite viceve?"

"Ne. Ja sam vam sam vic. Kad čovek ima nešto sjajno, i nikoga ne uspeva da ubedi... osim Pita, što upravo saznajem, ali on se ne računa. Verujte, danas sam u situaciji da nisam više siguran ni da će mi objaviti članak."

"Dodite onda u Sovjetski Savez. Koristili bi ste nam. Kao i vaše ideje, uostalom."

"Ne, ne. Neću da emigriram."

"Niko to od vas i ne traži. Budite, ako hoćete i dalje Amerikanac. No, već ste bili u poseti Sovjetskom Savezu, a mogli biste nas ponovo posetiti, i čak i ostati malo. I na kraju se vratiti ovamo."

"Zbog čega?"

"Jer i vi i mi delimo iste lude ideje koje bi se međusobno pomagale."

"Koje su to vaše lude ideje? Moje sopstvene su mi poznate."

"Nije to nešto o čemu se može razgovarati dok ne budem sigurna da ćete pristati da nam pomognete."

Morison, i dalje zavaljen, ponovo postade svestan šumova oko sebe, ljudi koji jedu, piju, pričaju - gotovo svi su ovde bili zbog konferencije. Zagleda se, zatim, u tu agresivnu Ruskinju koja prihvata lude ideje i povrh toga...

Odjednom, on povika:

"Boranova! Da, da čuo sam za vas! Naravno, Pit Šepirov vas je pominjao. Vi ste..."

Nije ni primetio da je, u trenutku povećanog uzbuđenja prešao na engleski. Ona oštro zapara noktima po njegovoj nadlanici.

"Izvinite, nisam htela da vas povredim, reče ona kad on strese njenu ruku sa svoje."

On baci pogled na tragove noktiju na svojoj koži. Jedan od njih će se sasvim sigurno preobraziti u modricu. I sasvim tiho reče na ruskom:

"Vi ste minijaturizer."

3.

Boranova mu uputi umirujući pogled.

"Kako bi bilo da prošetamo i nađemo neku klupu kraj reke. Vreme je predivno."

Morison je gladio svoju lako povređenu šaku. Zaista, nekoliko njih je pogledalo u njegovom pravcu kada je viknuo na engleskom, ali niko nije ispoljio nikakvo interesovanje. On odmahnu glavom.

"Ne, mislim da je bolje da se vratim na predavanje."

Boranova se nasmeši, kao da joj je, na primer, rekao da se slaže da je vreme predivno.

"Mislim, ipak, da će vas klupa kraj reke više zanimati."

Samo za trenutak, Morison pomisli da bi osmeh koji mu je uputila trebalo da deluje zavodnički. Ne, sigurno ne misli, valjda...

On odbaci tu misao pre no što mu se i uobličila u glavi. Takve stvari su čak i na holoviziji već prevaziđene: lepa sovjetska špijunka pohotljivog tela zavela naivnog Amerikanca.

Prvo i prvo, ona nije lepa, niti pohotljiva. Nije ni delovala kao neko kome se takve stvari vrzmaju po glavi. A ni on nije naivan - čak ni zainteresovan.

Ipak, on pođe s njom preko kompleksa prema reci.

Hodali su lagano, naizgled bez cilja - dok je ona žustro pričala o svom mužu Nikolaju, sinu Aleksandru, koji je išao u školu i iz nepoznatih razloga, bio zainteresovan za biologiju, iako mu je mati termodinamolog. Šta više, Aleksandar je na očev užas bio očajan partner za šah; no, obećavao je, možda - ali kao violinista.

Morison je nije slušao. Pokušavao je, zapravo, da se priseti šta je sve čuo o ruskim minijaturizerskim eksperimentima i u kakvu bi vezu mogao da ih dovede sa svojim istraživanjima.

Ona odjednom pokaza prstom:

"Ona klupa tamo deluje prilično čisto."

Pošto su seli, Morison se zagleda negde preko reke, očiju usmerenih ka koloni automobila koja se slivala sa autoputa na toj strani reke, i sa autoputa na drugoj obali - dok su čamci, u nizovima, kao stonoge, preplavljivali samu reku. Nije govorio ništa i Boranova,

posmatrajući ga zamišljeno, na kraju prozbori:

"Kao da vam to nije privlačno?"

"Šta mi to nije privlačno?"

"Moj predlog da dođete u Sovjetski Savez."

"Ne!" odseče on.

"Ali zbog čega? Vaše američke kolege ne prihvataju vaše ideje, zbog toga ste utučeni, tražite izlaz iz ćorsokaka... zašto onda ne dođete kod nas?"

"Pošto znate sve o meni, jasno mi je i da znate da moje ideje odbacuju. Ali kako sa sigurnošću možete tvrditi da sam zbog toga utučen?"

"Svako normalan bi bio. Ko god da porazgovara s vama, odmah mu je to jasno."

"Prihvatate li vi moje ideje?"

"Ja? Ja nisam iz vaše branše. Ne znam ništa - ili sasvim malo - o nervnom sistemu."

"Jednostavno ste prihvatili Šarpijev stav o mojim idejama?"

"Da. Čak i da nisam, očajnički problemi uvek traže očajnička rešenja. Šta je loše, u tom slučaju, ako pokušamo sa vašim idejama kao rešenjem? Gore nam sigurno ne može biti."

"Moje ideje možete imati kad hoćete, objavljene su." Ona ga pogleda pravo u oči:

"Imamo utisak da niste objavili baš sve svoje ideje. Zbog toga ste nam potrebni baš vi."

Morison se nasmeja, ne bez cinizma.

"Kako ja mogu da vam poslužim kod minijaturizacije? O njoj mnogo manje znam nego o mozgu. Mnogo manje."

"Znate li uopšte nešto o njoj?"

"Dve stvari. Da Sovjeti istražuju to polje - i da je to nemoguće."

"Nemoguće?" Boranova baci pogled preko reke. "A šta ako vam kažem da smo to već apsolvirali?"

"Kao da ste mi rekli da postoje leteći polarni medvedi, baš toliko bih vam poverovao."

"Zašto bih vas lagala?"

"Ne znam. Upravo to i mene brine."

"Zbog čega ste toliko ubeđeni da je minijaturizacija nemoguća?"

"Ako čoveka umanjite do dimenzija bubice, u njenu zapreminu morala bi stati celokupna masa ljudskog bića. To bi dovelo do gustine, recimo - on zastade da razmisli - pa, otprilike, sto pedeset hiljada puta veće no što je gustina platine.

"A šta ako se masa srazmerno smanji?"

"Onda na jedan atom umanjenog čoveka dolazi tri miliona atoma čoveka prirodne veličine. U tom slučaju umanjeni čovek nema samo dimenzije bubice, već i mozak bubice."

"A šta ako se umanje i atomi?"

"Ako na to mislite, ta je ideja u najozbiljnijoj suprotnosti sa Plankovom konstantom, koja je, dozvolićete, od fundamentalnog značaja za Univerzum. Minijaturizovani atomi bili bi premali da se uklope u tkivo Univerzuma."

"A šta, opet, ako vam kažem da je umanjena i Plankova konstanta, tako da minijaturizovani čovek može biti smešten u prostor gde je tkivo Univerzuma neuporedivo finije i suptilnije nego pod normalnim uslovima?"

"Onda vam jednostavno neću poverovati."

"Ne verujete mi, a niste prethodno pobliže ispitali predmet svoje neverice. Odbijate da verujete u nešto, baš onako kako vaše kolege odbijaju da veruju u ono što vi radite?"

Na ovo Morison za časak proćuta, a onda promumla:

"Nije to isto."

"Nije isto... Ona ponovo pogleda prema reci. Kako, nije isto?"

"Moje kolege misle da grešim. Kažu da moje ideje teoretski nisu nemoguće. One su jednostavno pogrešne."

"A minijaturizacija? Da li je i ona nemoguća?"

"Tako je."

"Onda, dođite da vidite. Ako se ispostavi da je nemoguće, kao što tvrdite, onda ćete, u najmanju ruku, provesti mesec dana u Sovjetskom Savezu kao gost sovjetske vlade. Svi troškovi plaćeni. Ako želite neku da povedete sa sobom, povedite je. Ili njega."

Morison zatrese glavom.

"Ne, radije ne bih. Čak i da je minijaturizacija moguća, nije to moje polje. Niti bi mi pomoglo, niti me to uopšte zanima."

"Otkud znate? Šta ako vam minijaturizacija omogući da se

neurofizikom bavite onako kako to do sada nikada niste? Niti, istini za volju, iko drugi do sada? Onda, možda ćete biti u situaciji da i vi pomognete nama. Tu leži, vidite i naš interes."

"O kakvom to novom načinu izučavanja neurofizike govorite?"

"Dr Morisone, upravo o tome sve vreme i govorimo. Vi vaše teorije ne možete dokazati, jer niste u mogućnosti da proučavate izolovane nervne ćelije sa dovoljno pojedinosti, a da ih pri tom ne oštetite. Ali šta ako proizvedemo neuron veličine jednog Kremlja - ili još veći - tako da možete da pažnju posvetite svakom molekulu posebno?"

"Mislite da preokrenete proces i da uvećate neuron umesto da ga smanjite?"

"Ne, nisam to mislila; to još ne možemo. Ali vi možete biti tolicni. A to je otprilike ista stvar, zar ne?"

Morison se naglo uspravi. Zurio je u nju.

"Ne!" prošišta on. "Jeste li poludeli? Ili mislite da sam ja lud? Zbogom. Zbogom!"

On se okrete i žurno udalji.

"Dr Morisone!" povika ona za njim. "Čekajte, saslušajte me!"

On učini odbijajući pokret preko ramena i potrča preko auto-puta, krivudajući u cik-cak između automobila.

Malo potom našao se u hotelu, sav zadihan, poskakujući nestrpljivo u predvorju dok je čekao na lift.

Ludača! pomisli on. Njega da minijaturizuju, da pokušaju tu besmislicu na njemu! Ili... da provere tu mogućnost na njemu - što je bilo neuporedivo gore.

4.

Još je drhtao pred vratima svoje hotelske sobe, stežući u šaci plastični privezak od ključa, i dalje zadihan. Pitao se ne zna li ona slučajno broj njegove sobe. Naravno, ukoliko reši da i dalje bude uporna, neće joj biti teško da do njega dođe. On baci pogled duž hodnika, u oba pravca, sasvim ozbiljno očekujući da se ona odnekud pojavi iskežena lica, raščupane kose i ispruženih ruku hrleći ka njemu.

On se strese. Ludilo. Šta bi mogla da mu učini? Nije ga mogla

odvući za uši u Rusiju. Nije mogla da ga primora da učini bilo šta što on ne bi želeo. Kakve su mu se to detinjaste bube uvukle u glavu?

On duboko udahnu i ugura ključ u bravu. Osetio je mali trzaj, kada je ključ pronašao svoje kućište. On ga okrenu i vrata se otvoriše.

"Uđite." Čovek je sedeo u pletenoj naslonjači pored prozora i smešio mu se.

Morison ga zblanuto pogleda, pa brzo pogleda u broj sobe na vratima.

"Ne, ne, ovo je vaša soba, niste pogrešili. Uđite, konačno, i zatvorite vrata."

Morison poslušao nalog, ne skidajući nem i zaprepašten pogled sa neznanca.

Bio je to 'elegantno popunjen' čovek, ne predebeo, ali je ipak ispunio stolicu. Bio je odeven u lagani pamučni blejzer i košulju tako belu da je prosto hipnotisala svojim sjajem. Nije još bio ono što se obično naziva ćelavom osobom, ali je bez sumnje bio na dobrom putu. Ono što mu je od njegove smeđe kose preostalo bilo je slobodno raštrkano. Nije nosio naočare, ali su njegove male oči davale izgled kratkovidog čoveka, što je možda bilo i pogrešno. No, to je moglo značiti i da čovek nosi kontaktna sočiva.

"Dotrčali ste ovamo, zar ne?" upita on. "Posmatrao sam vas", on pokaza na prozor, "kako sedite na klupi, zatim kako ustajete i grabite ka hotelu. Nadao sam se da ćete odmah poći u sobu. Ne mogu ovde da sedim baš čitav dan."

"Ovde sedite da biste me gledali sa prozora?"

"Ne, to je puka slučajnost. Baš ste bili naišli sa onom damom. U redu, ali nepredvidljivo. Nema veze. Da vas nisam ugledao sa prozora, ne bi bilo strašno. Bilo je i drugih koji su vas posmatrali."

Morison je do tada već uspeo da povrati dah, ali tek sada shvati da osnovno odlučujuće pitanje još nije postavio.

"Dobro, a ko ste vi?"

Umesto odgovora, čovek se nasmeši, izvuče nešto nalik na novčanik iz svog žaketa i otvori ga.

"Evo, potpis, hologram, otisak prstiju, glasovni kod."

Morison je gledao čas u hologram, čas u nasmejano lice. I slika

sa holograma se smešila.

"Dobro, vidim da ste iz obezbeđenja. Ali to vam, ipak, ne daje pravo da tek tako upadate u moje privatne prostorije. Mogli ste me pozvati sa recepcije, ili jednostavno pokucati na vrata."

"Strogo govoreći, u pravu ste, razume se. No, mišljenja sam da je trebalo da se nađemo na što diskretniji način. Osim toga, onom jednom prilikom kad smo se sreli..."

"Kojom jednom prilikom?"

"Pre dve godine. Ne sećate se? međunarodna konferencija u Majamiju? Držali ste predavanje i prošli kroz sito i rešetno."

"Toga se sećam. Sećam se i predavanja. Ne sećam se, međutim, vas."

"To i nije za čuđenje. Sreli smo se tek posle. Razgovarali smo. Štaviše, otišli smo i na piće."

"Ne, ne sećam se te 'jedne prilike'. Fransis Rodano?"

"Da, to mi je ime. Čak ste ga pravilno izgovorili. Akcenat na drugom slogu. Dugosilazno a. Ime vam se ipak zakačilo u podsvesti."

"Ne, samo čitam šta piše ovde na ispravama. Voleo bih da sada odete."

"Treba da razgovaramo. Službeno."

"Danas svi žele da porazgovaraju sa mnom. Šta je posredi?"

"Vaš rad."

"I vi ste neurofizičar?"

"Morali biste znati da nisam. Studirao sam slavistiku. I ekonomiju, kao drugi predmet."

"O čemu onda da pričamo? Dobro znam ruski, ali vi ga bez sumnje znate još bolje. A o ekonomiji nemam pojma."

"Možemo da razgovaram o vašem radu. Kao i pre dve godine, uostalom. Zašto, u stvari, ne sednete? Ovo je, najzad, vaša soba, a ja se neću dugo zadržati. Ako hoćete da sednete ovde gde sam se ja smestio, rado ću vam ustupiti mesto."

Morison sede na ivicu kreveta.

"Počnimo već jednom. Šta želite da znate o mom radu?"

"Isto ono što sam hteo da znam i pre dve godine. Mislite li, na primer, da u vašem mozgu ima nečega što je posebno odgovorno za

razvijenost kreativnog mišljenja?"

"Ničeg posebnog. Ničeg što možete posmatrati izolovano. Sve je to neuronska mreža. Očigledno. Nije to specifična struktura, ali nečeg, ima. Nevolja je što niko tako ne misli, jer se stvar niti može locirati niti proveriti."

"Jeste li je vi locirali?"

"Nisam. Moji rezultati analize moždanih talasa, po svemu sudeći, nisu ubedljivi. Moje analize nisu baš - ortodoksne." On odmah kiselo dodade:

"To što su oni ortodoksni na tom polju nije im pomoglo. A meni, pri tom, ne daju da budem neortodoksan."

"Rečeno mi je da koristite matematičke proračune pri elektroencefalografskim analizama koji ne samo da su neuobičajeni, neortodoksni, već su i potpuno pogrešni. Biti poseban je jedna stvar. Grešiti - to je nešto sasvim drugo."

"Jedini razlog što to ne mogu da dokažem - a zbog toga i tvrde da nisam u pravu - jeste u tome što izolovan neuron ne mogu da proučim do neophodnih mikroskopskih pojedinosti."

"Jeste li to pokušali? Znate i sami da ukoliko to radite sa živim ljudskim organizmima dovodite sebe u situaciju da budete krivično gonjeni?"

"Naravno da znam, nisam poblesavio. Radim sa životinjama."

"Sve ste mi to već rekli pre dve godine. Pretpostavljam, u tom slučaju, da u najnovije vreme niste došli ni do kakvih blistavih novih otkrića."

"Ni do čega. No, i dalje sam uveren da sam u pravu."

"To ne znači ništa, barem dok ne uverite još ponekoga. Sada moram još nešto da vas pitam. Jeste li učinili nešto u protekle dve godine što je možda velikosovjete moglo u to uveriti?"

"Sovjete?"

"Da. Kako to da ste tako začuđeni, dr Morisone, imajući u vidu da se upravo vraćate sa pregovora sa Boranovom? Nije li upravo ona ta dama koju ste tako na prečac ostavili samu?"

"Dr Boranova?" Morison je bio sasvim sluđen i mogao je samo da ponavlja.

Rodanovljev glas izgubi svu ljubaznost.

"Upravo ona. Dobro je znamo. Motrimo na nju kadgod je u Sjedinjenim Državama."

"Kao da smo još u onim vremenima", promrlja Morison.

Rodano sleže ramenima.

"Ne, ne. Sada više nema opasnosti od nuklearnog vojevanja. Vrlo smo fini jedni prema drugima, Rusi i mi. Saradujemo u svemiru, imamo zajednički rudnik na mesecu, slobodan ulaz u sve svemirske stanice... To su nam donela ova nova vremena. Ali doktore, neke stvari se ne mogu potpuno izmeniti. Motrimo na naše predobre prijatelje, Sovjete, tek toliko da se uverimo da su čedni. Što da ne? I oni motre na nas."

"Vi motrite i na mene. Ili mi se tako čini?" promrlja Morison.

"Bili ste sa dr Boranovom. Nismo mogli a da vas ne primetimo."

"To se neće više desiti, verujte. Uopšte nemam nameru da joj se ikad više i približim. Skroz je luda."

"To ozbiljno mislite?"

"Časnu reč. Bez obzira na to ništa od onoga što smo pričali nije tajna - bar što se mene tiče. Sve mogu da vam ponovim. Ona je uključena u projekat minijaturizacije."

"Čuli smo o tome", odvrati Rodano. Čitav jedan grad na Uralu su odvojili samo za potrebe eksperimenata."

"Da li napreduju?"

"I mi se pitamo."

"Ona pokušava da me uveri da napreduju, u stvari, da su tehnički uspeali da minijaturizaciju i sprovedu u delo."

Rodano ne reče ništa.

Morison, pošto ne dobi odgovor nastavi:

"Ali kažem vam, to je nemoguće. Naučno nemoguće. To morate shvatiti. Ili mi bar verujte pošto ste slavista i ekonomista."

"Ne moram, prijatelju. Ima toliko drugih koji, baš kao i vi, tvrde da je to nemoguće, ali se mi i dalje pitamo. Sovjeti, doduše, mogu da se igraju sa tim koliko god hoće, ali više bismo voleli da i mi možemo da se igramo istih igara. Na kraju krajeva, ne znamo šta iz te njihove igre može da se izrodi."

"Ništa! Ništa!" žustro odvrati Morison. Ne "morate se brinuti oko toga. Ako naša vlada zbilja ne želi da po pitanju tehnologije Sovjeti

odu predaleko, to će samo rasplamsati ludilo oko minijaturizacije. Pustite Ruse da troše pare na to - i vreme i materijal - i da svaki atom naučne ekspertize usredsrede na to. Sve će biti uzaludno."

"Ipak", nastavi Radanov, "nisam uveren u to da je dr Boranova luda, ili da je budala, kao što to ne mislim ni za vas. Znate li o čemu sam razmišljao dok sam vas posmatrao kako se žustro raspravljate tamo na obali? Učinilo mi se kao da ona od vas traži nekakvu pomoć. Kao da je mislila da vaše znanje iz neurofizike može da pomogne ruskom interesovanju za minijaturizaciju. Njihove čudnovate i vaše čudnovate teorije mogu lepo da se dopune u nešto što nimalo nije čudnovato. Bar ja tako mislim."

Morison stisnu usne.

"Rekoh vam da tajni nemam, te vam jasno kažem da ste u pravu. Kao što rekoste, ona želi da s njom pođem u Sovjetski Savez i pomognem oko minijaturizatorskog projekta. Neću vas pitati kako to znate, ali me nećete ubediti da su to vaša puka nagađanja."

Rodano se samo nasmeši, i Morison nastavi:

"U svakom slučaju, rekao sam da neću. Glatko sam odbio. Ustao sam i žurno otišao. Videli ste i sami. To je sva istina. To bih sve i prijavio, da me vi ovde niste presreli. U stvari, to ovde prijavljujem vama. Nema razloga da mi ne verujete; jer, zašto bih pristao da učestvujem u projektu koji je od početka osuđen na neuspeh? Čak i kad bih hteo da radim protiv svoje zemlje, što nije slučaj, suviše sam dobar fizičar da procenim da je ovo u potpunosti beznadežan projekat. Isto tako, oni mogu da tvrde da su izumeli perpetuum mobile, ili antigravitaciju, ili putovanje brže od svetlosti..." Morison se obilno preznojavao.

"Molim vas, doktore", upade Rodano, niko ne sumnja u vaše dobre namere. Pogotovo ne ja sam. Nisam ovde zbog toga što smo uznemireni zbog vašeg razgovora sa Ruskinjom. Ovde sam jer smo imali razloga da mislimo da će vam prići. A plašili smo se i da je nećete poslušati."

"Kako?"

"Slušajte pažljivo, dr Morisone. Molim vas, pokušajte da me razumete. Predlažemo - u stvari, veoma nam je stalo - da krenete sa dr Boranovom u Sovjetski Savez."

5.

Morisom je zurio u Rodana, bled, usana koje su podrhtavale. On nervozno prođe prstima kroz kosu.

"Zašto to želite od mene?"

"Ne ja lično. To želi vlada Sjedinjenih Država."

"Zbog čega?"

"Zar to nije očigledno? Ako je Sovjetski Savez okupiran eksperimentima vezanim za minijaturizaciju, želeli bismo da o tome saznamo što je više moguće."

"Imate Boranovu. Mora biti da ona puno zna o tome. Ščepajte je i iscedite to iz nje!"

"Znam da se šalite", odvrati Rodano, sležući ramenima. Ali danas to više ne možemo. To i sami znate. Rusi bi odgovorili na vrlo neprijatan način, i svetsko javno mnjenje bilo bi na njihovoj strani. Ne gubimo vreme na takve viceve."

"U redu. Naravno ništa ne mora na silu. Predpostavljam da postoje agenti koji mogu da se domognu i detaljnih informacija. Mogu, bar, da pokušaju."

"Pokušati, jeste, to je ključna reč. Naravno da ima naših agenata po Sovjetskom Savezu, da ne pominjem preciznu špijunsku opremu kako na Zemlji tako i u svemiru, baš kao što i Rusi imanju svoje agente ovde, kod nas. I mi i oni dobro znamo da cunjamo u mraku i tiho. Isto tako, i mi i oni znamo kako da neke stvari ostanu u tajnosti. U stvari, u tome su Rusi i bolji. Kažete, i ja se slažem sa tim, da ovo nisu ona vremena; no, Sovjetski Savez još nije ono što bismo mi proglasili otvorenim društvom. Na kraju krajeva, imali su više od jednog veka da stvore ružnu naviku skrivanja stvari u bunker."

"Šta onda očekujete od mene?"

"Vi ste drugačiji. Obični agenti šalju se u Sovjetski Savez ili negde gde operišu pod velom pod koji se mi možda i možemo zavući. Špijun - on, ili ona - nađe se na mestu gde nije dobrodošao i mora da izvuče informaciju koja je strogo čuvana. To nije lako. Dalje, on - ili ona, obično ne uspe i on - ili ona, ponekad biva uhvaćen, što je uvek krajnje neprijatno. Ali u vašem slučaju, oni vas traže! Ponašaju se kao da ste im potrebni! Postaviće vas u samo središte zbivanja, u

središte tajnosti. Kakva vam se samo mogućnost pruža!"

"Ali upravo su mi to ponudili. Nema tome ni dva sata. Otkud onda to vi možete znati?"

"Oh, interesuju se oni već poodavno. Zanimali su se još i pre dve godine, pa je to i bio glavni razlog što sam vas onda molio za razgovor. Pitali smo se još onda šta imaju na umu. I sada, kad su povukli potez, mi smo spremni."

Morison je dobio prstima po naslonu za ruke, stvarajući ritmičku buku.

"Da raščistimo", reče on napokon. "Pristanem, na primer, da krenem sa Natalijom Boranovom u Sovjetski Savez, tamo gde oni vrše eksperimente. Na primer, pretvaram se da im pomažem..."

"Ne morate uopšte da se pretvarate", upade Rodano. "Zbilja im pomozite, ako ste u stanju, i ako to znači da ćete se sa samim procesom bolje upoznati."

"Dobro, da im pomognem. Onda, kada se vratim, vama da ispričam sve što znam."

"Upravo tako."

"A šta ako nema šta da se ispriča? Šta ako je čitava stvar jedan orijaški blef, ili ako se oni samo zavaravaju? Šta ako se ponavlja ono sa Lisenkom?"

"Onda ćete nam to i reći. Volimo da znamo - umesto da nagađamo. Osim toga, sigurni smo da Sovjeti misle kako mi napredujemo u pogledu izučavanja antigravitacije. Možda da, a možda i ne. Oni nisu sigurni, a mi im to nećemo reći. Neće im biti lako da to saznaju, jer mi ne zovemo nikakve ruske naučnike da dođu i pomognu nam. Kad smo već kod toga, priča se da Kinezi intenzivno rade na putovanjima brzinom većom od svetlosti. Čudno, upravo ste vi i jedno i drugo opisali kao teorijski nemoguće poduhvate. Pri svemu tome, ne znam da se iko bavi izučavanjem perpetuum mobila."

"Da, nacije su sposobne za takve igrarije", odbrusi Morison. "Zašto svi zajedno ne saradujemo? Kao da se nismo mrdnuli od onih vremena."

"Ne baš. No, to što smo sada u ovim vremenima ne znači bezuslovno da smo ušli u raj. Još postoji sumnjičavost, i još postoji

potreba da se napravi nekakav gigantski korak unapred - naravno, pre bilo koga drugog. Možda je to i dobro. Ako se već rukovodimo ekspanzionističkim motivima, i dok god to ne vodi u rat, to treba iskoristiti u cilju bržeg progresa. Prestati sa takvim pokušajima značilo bi prepustiti se ravnodušnosti i nazadovanju."

"Znači, ako odem, i ako budem u položaju da vam saopštim da li to Sovjeti traže vodu na pogrešnom mestu ili, pak, napreduju na takav i takav način, onda neću pomoći samo Sjedinjenim Državama, već i celom svetu; pomoći mu da ostane budan i na oprezu - uključujući, čak, i Sovjetski Savez."

"To je jedan od mogućih dobrih pogleda na stvari", klimnu Rodano.

"Odajem vam priznanje. Svi ste vi vrlo lukavi. Ipak, na to ne mogu da se upecam. Mišljenja sam da narodi moraju da saraduju, i ne želim da igram te opasne igre, koje, uostalom, pripadaju dvadesetom veku, a ne ovom, racionalnom, dvadesetprvom. Već sam rekao dr Boranovoj da ne pristajem, i sada isto kažem i vama."

"Shvatate li dato od vas traži vaša vlada?"

"Shvatam da to od mene tražite vi i ja vama kažem ne. Ali, ako se ispostavi da vi zastupate vladine interese, onda sam isto tako spreman da i vladi kažem ne."

6.

Sedeo je, tako, uzdignute glave. Srce mu je ubrzano kucalo i osećao se gotovo herojski.

Ništa me neće navesti da se predomislim, mislio je. Šta mogu da urade? Da me zatvore? Zbog čega? Biće im potrebna valjana optužba.

Očekivao je da će naići na bes. Ili na pretnju.

Rodano ga je, pak, posmatrao pogledom u kome je bilo tihog nestrpljenja.

"Zašto odbijate, doktore Morisone?" upita on. "Zar nemate nimalo patriotskih osećanja."

"Patriotizma, da. Ludila, ne."

"Zašto ludila?"

"Znate li šta oni, sasvim sigurno, planiraju da urade sa mnom?"

"Recite.

"Hoće da me umanje i smeste u ljudski organizam, kako bih istražio nervnu ćeliju mozga - iznutra."

"Zašto bi to oni hteli da učine?"

"Kažu da bi to pomoglo mojim istraživanjima, koja, pak, treba da pomognu njima. Ne pada mi na pamet da se podvrgnem nečemu takvom."

Rodano se počesa po glavi, pokvari pri tom raspored vlasi, pa žurno zagladi kosu kao da ne želi da otkrije rozikastu kožu.

"Neka vas to ne brine", reče on. "Kažete da je minijaturizacija nemoguća. U tom slučaju su nemoćni, šta god da im padne na pamet."

"Neka, neka, dovoljan je bilo kakav eksperiment. Kažu da su ovladali minijaturizacijom, što znači da su ili ludi, ili da lažu. U oba slučaja ne bih želeo da se igraju sa mnom - na zadovoljstvo njima, vama, ili celokupnoj američkoj vladi."

"Oni nisu ludi", odvrati Rodano. "Šta god da im je na umu, oni dobro znaju da ih držimo odgovornim za ono što bi se Amerikancu pozvanom u Sovjetski Savez moglo desiti."

"Oh, beskrajno vam hvala! Kako ih to držite odgovornima? Poslali biste im protestnu notu? Zadržali nekog njihovog državljanina u pritvoru? Osim toga, ko tvrdi da bi me oni obesili na sred Crvenog trga? Šta ako im se učini da nije zgodno da se vratim kući i pričam naokolo o minijaturizaciji? Od mene će dobiti šta im treba - šta god da je to - i onda će rešiti da američkoj vladi nije neophodno da sazna bilo šta od onoga što sam ja saznao od njih. I onda, pripreme mali nesrećni slučaj. Tako nam je žao, naše saučešće! I naravno, isplatiće odštetu mojoj ucveljenoj porodici i poslati nazad kovčeg prekriven američkom zastavom! Ma hajdete! Nisam ja tip kamikaze za samoubilačke misije."

"Mnogo dramtizujete", primeti Rodano. "Tamo ćete biti gost. Pomoći ćete im ako možete, a od vas ne tražimo da budete špijun kome nikad nije dosta informacija. Bićemo vam zahvalni za bilo šta što biste nam mogli reći, a na šta ćete tamo bez nekog posebnog truda naići. Štaviše, tamo će biti naših ljudi koji će, ako uzmognu, paziti na vas. Staraćemo se o tome da se vratite zdravi i čitavi."

"Ako uzmognu..." ponovi Morison.

"Ako uzmognu", složi se Rodano. "Ne možemo vam obećati čuda. Da li biste nam verovali u tom slučaju?"

"U svakom slučaju, to nije posao za mene. Nisam baš toliko odvažan. Nisam pešak ni u čijoj ludoj partiji šaha, čiji se život stavlja na kocku, samo zato što vi - ili vlada - tako misli ili želi."

"Bespotrebno plašite samog sebe."

"Ne nužno; strah ima svoju pravilnu funkciju - čoveka čini opreznim i održava ga u životu. Ako ste neko poput mene, postoji trik da ostanete živi. Taj trik je kukavičluk. Nije prijatno biti kukavica ako imate mišiće i mozak bivola, ali za slabića poput mene to nije ništa sramotno. A nisam ni tip koji bi prihvatio tu samoubilačku ulogu kako bi sebe ubedio da nije kukavica. Drage volje prihvatam da sam kukavica. Nisam dovoljno hrabar za tu vašu ulogu. A sada, molim vas da odete."

Rodano uzdahnu, sležući ramenima uz neodređeni osmeh, i podiže se polako na noge.

"To je to, dakle. Pa, ne možemo vas naterati sa služite domovini ako vi to ne želite."

On krenu prema vratima, stržući, kao izmoren, nogama po podu. Posegnuvši za kvakom, on se najednom okrete i reče:

"Ipak, nije mi jasno. Bojim se da grešim a mrzim greške."

"Grešite? A gde ste pogrešili? Kladili se s nekim u pet dolara da ću skočiti od sreće kad mi se ukaže šansa da zaginem za domovinu?"

"Ne, mislio sam da ćete skočiti od sreće kad vam se ukaže prilika da spasete karijeru. Na kraju krajeva, kako sada stvari stoje, ne idete nikud. Niko ne daje ni marijaša za vaše ideje; članci vam se ne objavljuju; sva je prilika da ni na Univerzitetu nećete biti ponovo izabrani. Zaposlenje? Zaboravite na to. Nagrade i priznanja? Nikada. Ne sada, pošto ste odbili naš zahtev. Pre nego što istekne ova godina, nećete imati više ni primanja ni status. I vi i dalje nećete u Sovjetski Savez, a bio sam siguran da ćete se uhvatiti za slamčicu nade da će vam to spasiti karijeru. Šta ćete onda?"

"Moja stvar."

"Ne, naša stvar. U ovom dobrom novom svetu plešemo na temu

tehnološkog napretka: prestiž, uticaj, mogućnosti koje stižu sa sposobnostima da se uči ono što drugi ne mogu. Plešu dva plesača i njihovi saveznici. Mi i oni: SAD i SSSR. Bez obzira na uzajamne nežnosti, i dalje se takmičimo. Zalog u igri su naučnici i inženjeri - svaki od diskreditovanih može se korisno upotrebiti u suprotnom taboru. Vi ste diskreditovani, dr Morisone. Shvatate li šta vam govorim?"

"Postajete neprijatni, to je sve što razumem."

"Imamo vašu izjavu da vas je dr Boranova pozvala u posetu Sovjetskom Savezu. Je li to baš tako? Možda vas je zavrbovala da ostanete u Americi i radite za Ruse, u zamenu za podršku vašem naučnom radu?"

"U pravu sam. Zbilja ste neprijatni."

"To mi je posao, ali samo ako sam na to primoran. Šta ako sam, u stvari, u pravu, i ako vi, u stvari, skačete od sreće jer vam je u izgledu spas karijere. Samo što ćete to izvesti tako što ćete ostati ovde i primiti sovjetski novac, a za uzvrat im na raspolaganje stavljati informacije koje im možete dati."

"To je skroz pogrešno. Nemate ništa čime to možete dokazati."

"Ali dozvoljeno mi je da sumnjam; a to mogu i drugi. Onda ćemo morati da vas sve vreme držimo pod pritiskom. Neće biti mogućnosti da nastavite sa svojim naučnim radom. Vaš profesionalni život biće zaključen - za sva vremena. A sve to - sve to možete izbeći, vrlo jednostavno - ako učinite ono što se od vas traži i krenete u Sovjetski Savez."

Morison stisnu usne i glasom koji kao da dolazi iz sasušenog grla, prošišta:

"Pretite mi, i to prljavom ucenom. Neću popustiti. Kockaću se. Moje teorije o centru za mišljenje u mozgu su ispravne i to će jednog dana biti utvrđeno - šta god da učinite vi, ili bilo ko drugi."

"Do tog 'jednog dana' treba da preživite."

"Mogu i da umrem. Možda sam kukavica u fizičkom smislu, ali ne i u moralnom. Zbogom."

Rodano mu dobaci još jedan, poslednji, gotovo samilosni pogled, i ode.

A Morisom, skrhan strahom i beznađem, oseti kako nestaje
prkosa u njemu: ostao je samo očaj.

UGRABLJEN

Ako ti ne daju milom, otmi.
Dežnjev senior

7.

Pa, onda, ima da umrem, pomisli Morison.

Nije se čak potrudio ni da dva puta okrene ključ u bravi pošto je Rodano otišao. Sedeo je, zamišljen, izgubljen, praznog izraza lica. Popodneвно sunce hrlilo je kroz prozor, no on nije ustao da pritisne dugme kojim bi zamračio staklo. Pustio je da svetlost navire u sobu. U stvari, osećao je nekakvo hipnotično ushićenje u posmatranju haotičnog plesa čestica prašine.

Od Ruskinje je pobjegao u strahu, no, pred agentom - Amerikancem se ustobočio, ustobočio hrabrošću proizašlom iz očaja.

I očaj - uz odsustvo hrabrosti - bio je sve što je sada osećao. Sve što je Rodano rekao bilo je, na kraju krajeva, tačno. Naravno da ga neće ponovo izbrati naredne godine, i mreža koju je razastro ostala je bez plena. Bio je trn u oku na platnom spisku, a, osim toga, nedostajalo mu je iskustvo (ili, još važnije značajni kontakti) koji bi mu pomogli da pronađe posao u privatnom sektoru, čak i da se ne uzme u obzir buduće nameštanje zamki i podmetanje nogu od strane uvređene vlade.

Šta da radi? Da ode u Kanadu?

Postojao je onaj Žanvije na Mek Gil univerzitetu. Jednom, davno, ispoljio je interesovanje za Morisonove ideje. Jednom, davno! Morison nikada nije pokušao nešto na Mek Gilu, jer nije bio ni planirao da napušta zemlju. Sada nije više moglo ni da se planira. Moraće da napusti zemlju.

Postojala je, kao mogućnost, Južna Amerika, gde bi najmanje desetak univerziteta sa zadovoljstvom dočekalo Angloamerikanca koji zna španski ili portugalski - makar iz pomodnosti. Ali Morisonov španski bio je slab. Portugalski - ništavan.

A šta je imao da izgubi. Pogubio je sve veze sa porodicom. Čak i

njegove dve kćeri bile su sada tako daleko, izbledele na ivicama, kao stare fotografije. Nije imao ni prijatelja sa kojim bi se posavetovao. Niko nije istrajao posle katastrofalnog ishoda njegovih istraživanja.

Imao je samo još taj svoj program. Najpre ga je bila realizovala neka mala firma, prema njegovim uputstvima. Od tada je program neprekidno menjao, prilagođavao. Možda je trebalo da ga patentiram, bez obzira na to što je bilo malo verovatno da bi ga iko ikada upotrebio, osim njega samog. Nosio ga je, razume se, sa sobom, gde god bi krenuo. I sada ga je imao pri sebi, u levom unutrašnjem džepu sakoa, gde se spolja ocrtavao kao kakav nabubrela novčanik.

Morison je, sasvim jasno mogao da čuje škripu koja je pratila njegovo disanje i shvati da, u stvari, pokušava da umakne bespredmetnom ringišpilu svojih sopstvenih misli tako što bi zadremao. Kako da bilo koga zainteresuje za sebe, pomisli on gorko, kada je i samom sebi bio dosadan?

A onda, odjednom postade svestan da je sunce iščezlo i da se sumrak širi sobom. Tim bolje.

Sledećeg trenutka on začu, već dugotrajno, neko zujanje. Telefon, pomisli on, ali ne učini ni najmanji pokret. I dalje je ležao sklopljenih očiju. Verovatno opet taj tip, Rodano, u poslednjem pokušaju. Ako, neka zvoni.

San ga svlada, ali mu se glava svali u tako neugodan položaj da zasigurno nije mogao da dugo ostane u njemu.

Zbilja, probudio se već posle četvrt časa. Nebo je još bilo plavo, ali pomrčina je već osvojila sobu, i on pomisli, ne bez osećanja krivice, da je propustio sve popodnevene izveštaje. A onda, opet, pomisli, buntovnički: odlično! Kog su mu đavola uopšte i potrebni?

Osećaj bunta u njemu poraste. Šta li on, uopšte, traži na ovom vrhunskom skupu? Za tri božja dana nije čuo ništa što bi ga zainteresovalo, niti sreo ikoga ko bi mogao da zaleči posledice sunovrata njegove karijere. Jedino što je još mogao da čini tokom tri preostala dana bilo je da očajnički izbegava susrete sa dvema osobama - Boranovom i Rodanom.

Osećao je, sada, već i glad. Naravno, bilo je vreme večeri, a nije ni ručao kako treba. Nije mu se samovalo za stolom dole u

hotelskom restoranu; još manje je bio raspoložen da plati onolike cene. A da čeka u redu u kefeteriji - krajnje neprivlačno.

To je i doprinelo konačnoj odluci. Prekipelo mu je. Mogao bi, u stvari, da odjavi sobu i prošeta se do železničke stanice. (Nije daleko, a i svež noćni vazduh možda bi mu malo pročistio zbrku u glavi.) Biće mu potrebno tek nekoliko minuta da se spakuje. Za desetak već može da krene.

On se mahnito baci na posao. Na kraju krajeva, uštedeće pare kojima bi platio još tri dana u hotelu. I pobeći će iz mesta koje bi mu, u to je bio uveren, moglo doneti samo još veće jade.

Bio je u pravu, u priličnoj meri, uz jedinu nevolju što se njegovo unutrašnje alarmno zvono prekasno oglasilo.

8.

Pošto je završio posao na recepciji, Morison prođe kroz staklene dveri. Srećom što je na slobodi, ali još s nemirom u duši. Pažljivo je pregledao predvorje hotela, proveravajući nema li slučajno Boranove ili Rodana na vidiku, a sada je zagledao u taksije i proučavao ljude koji su kao bujica hrlili u hotel i iz njega.

Izgledalo je da je put čist.

Put je bio čist, da, ali samo ako se izuzmu zlovoljna vlada, činjenica da nije bilo nikakvih novih dostignuća, i da su ga beskrajne nevolje tek čekale - u budućnosti. Primamljivost Mek Gil univerziteta rasla je svakom sekundom - samo kad bi uspeo da se tamo umuva...

On krenu trotoarom u smiraj dana prema železničkoj stanici, koja još nije bila na vidiku. Biće kod kuće, znači, dobrono iza ponoći, bez ikakvih šansi da odspava u vozu. Imao je čitav komplet ukrštenih reči uza se, što mu je moglo prekratiti vreme - samo ako je svetlo dovoljno jako. Ili, pak...

Morison se naglo okrete na zvuk vlastitog imena. Bio je to automatski pokret, naučen, iako bi pod sadašnjim okolnostima, morao da požuri dalje bez osvrtnja. Ovde nije bilo nikoga s kim bi hteo da razgovara.

"Al! Al Morison!" Pobogu! Glas je bio kreštav i Morison ga nije prepoznavao.

Nije prepoznao ni lice. Okruglo, sredovečno, sveže obrijano,

ukrašeno naočarima sa metalnim okvirom. Osoba koja mu se približavala bila je pristojno obučena.

Morison odmah oseti bespomoćnu agoniju, koja se javlja kad god pokuša da se priseti nekoga ko se njega, očito, dobro sećao, i ko se, štaviše, ponaša kao da su dobri prijatelji. On obesi donju vilicu napregnuto listajući katalog u svom umu.

Neznanac kao da uvide u čemu je Morisonov problem, što ga, međutim, ni najmanje ne pomete.

"Vidim da me se ne sećate", izgovori on brzo. "Nikakvo čudo. Moje ime je Čarli Norbert. Sreli smo se na Gordonovoj konferenciji istraživača, oh - pre čitavog niza godina. Ispitali ste nekog od govornika u vezi sa delatnostima mozga i odlično ste prošli. Bili ste krajnje oštri. Zbilja, nikakvo čudo što vas se sećam."

"Ah, da", promrmlja Morison, pokušavajući da se seti kada je poslednji put bio na Gordonovoj konferenciji. Pre nekih sedam godina, otprilike? "Lepo od vas."

"Dugo smo zatim pričali, te večeri, dr Morisone. Sećam se da sam bio vrlo impresioniran vašim držanjem. Vi se, naravno, toga više ne sećate. Ja nisam impresivan u bilo kom pogledu. A sada mi je vaše ime promaklo kada sam gledao listu učesnika. Tek vaše srednje ime, Džonas, mi je pomoglo. Hteo sam da popričamo, pa sam vas nazvao u hotelsku sobu pre otprilike pola sata, ali niko nije dizao slušalicu."

Norbert kako da tek sada primeti kofer u Morisonovoj ruci, te preneraženo upita:

"Nije valjda da odlazite?"

"Da, zapravo, jurim na voz. Izvinite."

"Molim vas, samo nekoliko minuta. Čitao sam nešto o vašim - zapažanjima..."

Morison odstupi za jedan korak. Čak i intenzivno interesovanje za njegov rad nije mu, u ovom trenutku bilo dovoljno. Osim toga, dezodorans njegovog sagovornika bio je prejak, baš kao što je i samo prisustvo tog drugog čoveka ugrožavalo njegov sopstveni životni prostor. Ništa od ovoga što je rekao nije mu pomoglo da se priseti.

"Oprostite, ali ako ste čitali moje radove, onda ste verovatno

jedini koji to čini", dodade Morison. "Izvinite, ali ja stvarno..."

"Samo malo." Norbertovo lice se uozbilji. "Kosnulo me je to što publika, po svemu sudeći, nema nameru da razume vaša stanovišta."

"To je mene kosnulo dosta davno, gospodine Norbert."

"Zovite me Čarli. Zapravo, mi smo još onda prešli na ti. Ne bi morao da ostaneš neshvaćen, to ti je valjda jasno."

"Nije to nikakva prinuda. Jednostavno, ja jesam neshvaćen i to je to. Pa..." Morison učini pokret kao da će da krene.

"Sačekaj, Al. Šta ako ti kažem da imam posao za tebe, među ljudima koji sa simpatijama gledaju na tvoje ideje?"

Morison zastade.

"Pa, mislio bih da sanjam."

"Nikako. Al, momče, čuj me. Drago mi je što sam naleteo na tebe - želeo bih da te upoznam sa jednom osobom. Vidi, osnivamo novu kompaniju, Genetik Mentaliks. Ležimo na parama i imamo velike planove. Smisao svega je u unapređivanju ljudskog uma, putem genetskog inženjeringa. Iz godine u godinu unapređujemo i usavršavamo računare, pa zašto ne bismo i naš 'personalni' kompjuter. On se s ozbiljnim izrazom lica kucnu po slepoočnici. Gde li je sada? Ostavio sam ga u kolima kada sam te video da izlaziš iz hotela. Znaš, nisi se mnogo promenio od kada smo se videli posledni put."

To Morisona i nije mnogo dirnulo.

"I ta nova kompanija me želi?"

"Naravno da te želi. Menjamo um, pravimo inteligentniju varijantu, kreativniju. A šta da promenimo da bismo to dobili? To nam ti možeš reći."

"Bojim se da baš toliko ne znam."

"Ne očekujemo ovlašne odgovore. Jednostavno, radio bi s nama zajedno, na istom cilju. Čuj, kolika god da ti je plata u ovom trenutku, udvostručićemo je. Reci samo kolika su tvoja trenutna primanja i to ćemo, jednostavno, pomnožiti sa dva. Zar to nije fer? I bićeš sam svoj šef."

Morison se namrgodi:

"Prvi put sada da sretnem Božić Batu u poslovnom odelu. I još,

sveže obrijanog. Gde je zez?"

"Nema zeza. Ama, gde je taj čovek? A eno ga, izišao je kolima iz kolone. Znaš, to mi je šef, Krejg Levinson. Nije to naša usluga tebi, Al. Ti nama činiš uslugu. Hajde, pođi sa mnom."

Morison je oklevao samo na tren. Uvek je najmračnije baš pred zoru. Kad si dodirnuo dno, jedini mogući pravac je naviše. Ponekad, zbilja, i munja ume da se prolomi. Ispuni ga, odjednom, bujica prastarog entuzijazma.

Pustio je da ga drugi čovek vodi, prateći ga na tek koji korak udaljnosti.

Norbert mahnu i povika:

"Našao sam ga! To je onaj momak o kome sam ti pričao. Al Morison! On je taj koga tražimo."

Već vremešno sredovečno lice ukaza se iza stakla automobila, najnovijeg modela, pomalo neodredive boje pri nejasnom svetlu. Lice se nasmeši, ukazaše se dva reda blistavih zuba i glas prozbori:

"Sjajno!"

Prtljažnik je bio smesta otvoren i Čarli Norbert prihvati Morisonov kofer.

"Evo, da ti pomognem." On spusti kofer u prtljažnik i zalupi poklopac.

"Čekaj", iznenađeno će Morison.

"Ne brini, Al. Ako izgubiš ovaj voz, stići ćeš na sledeći. Ako hoćeš, možemo da unajmimo i kola koja će te odvesti kući - docnije. Hajde, uđi."

"U kola?"

"Naravno." Zadnja vrata se izazovno otvoriše.

"A gde idemo?"

"Čuj", reče Norbert, glasa odjednom dubljeg za čitavu oktavu i znatno mekšeg, "ajde da ne gubimo vreme. Uđi."

Morison oseti nešto tvrdo prislonjeno uz telo i instinktivno se okrenu da vidi šta bi to moglo biti.

To što je osetio, međutim, gurnu ga napred. Norbertov glas sada je bio tek šapat. "Hajde da budemo vrlo tihi, Al. Hajde da ne napravimo ni jedan jedini zvuk."

Morison stupi u kola i odjednom oseti paničan strah. Naravno,

Norbert je u njega uperio revolver.

9.

Morison se pomaknu na sedište, pitajući se da li postoji mogućnost za bekstvo kroz druga vrata. Norbert ipak ne može da puca usred hotelskog parkinga, u prisustvu stotinjak ljudi u prečniku od tridesetak metara. Čak i da ima prigušivač, njegov nenadani pad sigurno bi privukao pažnju.

Ta mogućnost se namah istopi, jer na ta vrata hrupi treći, ogroman čovek koji se svali na sedište i pogleda Morisona - ako ne zlovoljno, onda sigurno bez ikakvih prijateljskih znakova.

Morison, tako bi stisnut između dvojice ljudi, i shvati da ne može da učini ni najmanji pokret. Kola krenuše i elegantno uhvatiše brzinu kada se konačno domogoše auto-puta.

Morison, malo pridavljeno, napokon upita:

"Čemu sve ovo? Gde idemo? Šta smerate?"

Norbertov glas, sada bez visokih alikvota i veštačke dobronamernosti, zazvuča smrknuto.

"Bez brige, dr Morisone. Nećemo vas povrediti. Samo želimo da ste uz nas."

"Bio sam s vama i tamo, napolju." (On pokušava da prstom pokaže iza sebe, no čovek sa njegove desne strane još snažnije naleže na njegovu ruku, te ovaj ne uspe ni da mrdne.)

"Da, ali treba da budete uz nas - na jednom drugom mestu."

Morison pokušava da zvuči preteće:

"Znači, kidnapovanje. Priličan prekršaj, znate."

"Dr Morisone, nemojmo to nazivati kidnapovanjem. Mi se, moglo bi se reći, ponašamo samo iznuđeno prijateljski"

"Kako god hoćete, ali to je protiv zakona. Da niste možda iz policije? Dajte da vidim vaše isprave, a onda mi recite šta sam učinio i zbog čega sve ovo."

"Ne optužujemo vas ni za šta. Rekao sam vam već. Želimo da ste uz nas, i savetujem vam da budete tihi i mirni. Biće bplje za vas."

"Ne mogu da budem tih i miran ako ne znam šta se sa mnom zbiva."

"Pokušaj, ali malo intenzivnije", odvrati Norbert neprijateljski.

Budući da nije mogao da smisli ništa što bi pomoglo daljem razvoju situacije, Morison začuta, i dalje krajnje uznemiren.

Pojaviše se, uskoro, i zvezde. Noć je, međutim, bila jasna kao i obdanica pre nje. Automobil se probijao kroz hiljade kola na autostradi, za čijim volanima su sedele hiljade ljudi idući svojim uobičajenim poslovima i putevima, sasvim nesvesni toga da se u obližnoj limuzini odvija - otmica.

Morison oseti kako mu srce radi prekomerno. Usne su mu se tresle. Nervozu, ipak, nije mogao tek tako da ukloni. Kažu da mu ne žele zlo, ali koliko je mogao da im veruje? Sve što je čovek zvani Norbert do tada rekao bile su laži.

On još jednom pokuša da se smiri - ali kako? Sklopivši oči, pokuša da diše duboko i ravnomerno - i da trezveno razmišlja. Pa naučnik je, do đavola. Mora da misli racionalno.

Ovo mora da su Rodanovi doušnici. Sada ga vode u svoje odaje, gde će ga još usrdnije primoravati da se lati misije. Ipak, neće uspeti. Morison je bio Amerikanac, što je značilo da s njim moraju postupati po tačno utvrđenoj proceduri, legalnim propisima i pravilima ponašanja. Ništa nije moglo da bude proizvoljno i improvizovano.

On opet duboko uzdahnu. Jednostavno, trebalo je da ponavlja ne i ne, i oni će onda biti bespomoćni.

A onda, odjednom, oseti blesak pred sobom i otvori oči.

Kola su skretala sa auto puta na nekakav sporedni, prljavi puteljak.

"Gde to idemo?" upita on automatski.

Ne dobi, međutim, nikakav odgovor.

Automobil se još neko vreme truckao po grbavom putu, a onda skrenu u polja, tamna i preteća. U svetlosti farova Morison razazna oblike helikoptera, čija se elisa lagano okretala i čiji su motori nežno preli.

Bio je to jedan od onih najnovijih, koji ne prave buku, i čija glatka površina više upija nego što odbija radio - talase. U narodu se obično nazivao 'tihokopterom'.

Morisonu srce stade. Ako je ono tihokopter, krajnje retka i izvanredno skupa naprava, onda on nije podvrgnut uobičajenom tretmanu. Onda, znači, smatraju da je on 'krupna riba'.

Ali, ja nisam 'krupna riba', pomisli on očajnički.

Kola se zaustaviše i svetla utrnuše. Još se čuo tihi rad motora i mogla su se videti prigušena ljubičasta svetla, što je jedino označavalo gde se tihokopter nalazi.

Ljudina sa Morisonove desne strane otvori vrata i s mukom iziđe iz kola. Njegova ručerda posegnu za Morisonom. Ovaj pokuša da uzmakne.

"Gde me vodite?"

Čovek krenu i drugom rukom:

"Izlazi. Dosta priče."

Morison bi izvučen iz kola jednim snažnim trzajem. Rame ga oštro zabole, s obzirom na to da mu je ruka bila gotovo otkinuta iz svog ležišta.

No, on zanemari bol. Sada je veliki čovek prvi put progovorio. Na engleskom, doduše, ali uz nepogrešivi ruski akcenat.

Morison se sledi. Ovo nisu bili Amerikanci.

10.

Morison uđe u tihokopter - doduše nije se desilo baš to, s obzirom na to da ući znači dobrovoljnu kretnju, a on je u napravu bio gotovo ubačen.

Guranje se ponavljalo, dok on konačno ne sede, i u tami ne razazna likove one dvojice između kojih je sedeo i u kolima. Kao da se gotovo ništa nije promenilo, osim što je šum ovog motora bio malo jednoličniji od zvuka automobila.

Prošao je čitav čas - možda nešto manje - pre no što su izronili iz tame vazduha i uronili prema tami okeana. Morison pogodi da je to okean - osetio je po mirisu - ali nije mogao primetiti maglu od vodenih kapi u vazduhu, niti, pak, tamne obrise broda - tamno na tamnome.

Kako li je tihokopter dospeo do okeana i spustio se na brod? Na onaj pravi brod, bio je siguran u to. Iako dopola oduzet, Morisonov um i dalje nije odustajao od potrage za rešenjem. Bez sumnje je pilot tihokoptera pratio zaštićen i pseudorandomizovan radio - snop. Snop je mogao biti randomizovan, no, uz odgovarajuću šifru, njegov izvor je mogao biti otkriven. Ipak, ako je bio pravilno izveden,

pseudorandom nije mogao da raskrinka ni krajnje usavršeni kompjuter.

Brod je, pak, bio samo usputna stanica. Morisonu je bilo dozvoljeno da na brzinu nešto pojede - malo hleba i tanku supicu (koju je dočekaao sa oduševljenjem) - a onda - uz uobičajno muvanje i gurkanje koje je prihvatio kao sastavni deo svog životnog standarda, bi sproveden u avion srednje veličine. Deset sedišta (prebrojao ih je potpuno mehanički); no, osim dvojice pilota, te svoje večne dvočlane prateće svite, i njega samog, u avionu nije bilo nikoga. Morison se osvrnu da pogleda svoje stražare - mogao je tek da ih nazre u zamračenoj kabini, dovoljno prostranoj, tako da nije bilo potrebno da se gužvaju svi zajedno. Očigledno, bili su lišeni svakog straha od eventualnog bekstva svog zatočenika. I zaista, jedino što je, eventualno, mogao da uradi, bilo je da se baci sa palube broda. A kada se avion bude vinuo u vazduh, mogao bi samo još da skoči u prazno - u susret okeanu nepredvidljivih dubina.

Pitao se zašto već ne poleću, no u to se vrata otvoriše i avion primi još jednog putnika. Uprkos tmimi, odmah ga je prepoznao.

Sreo ju je tek nekih dvanaestak časova pre toga, te mu nije bilo jasno kako je uspeo toliko da napreduje od prvog susreta do ovog trenutka.

Boranova se smesti u sedišta do njega i obrati mu se, tihim glasom:

"Žao mi je, dr Morisone." Govorila je ruski.

I kao da je to bio neki signal, motori zaurlaše i on oseti kako ga pritisak gura unutra, dublje u sedišta, što je avion više povećavao brzinu.

Morison se upilji u Nataliju Boranovu, kao da pokušava da sredi svoje misli. Negde, duboko u sebi, on oseti potrebu da joj kaže nešto ugrađeno, nešto ljubazno; no, za to nije bilo prilike. Jer, glas mu ostade kreštav čak i pošto je pročistio grlo. Sve što je uspeo da izgovori bilo je:

"Ja sam otet!"

"Nije moglo drugačije, dr Morisone. Žao mi je. Zbilja. Znate imala sam zadatak. Svakako sam morala da se vratim s vama. Inače..." Ona ostavi poslednju reč da odlebdji kroz kabinu.

"Ali ne može se tako ponašati. Nije ovo dvadeseti vek! On se nakašlja još malo, pokušavši da još malo zadrži u sebi osećaj ogorčenja, makar toliko da bi mogao da govori prirodnim tonom. Ja nisam ni pustinjak, ni prognanik. Razviće se potera za mnom, a Amerikan Intelidžens je više nego upoznat sa činjenicom da smo razgovarali, i na koju temu. Znaće da sam otet - to verovatno, već i znaju - i vaša vlada će se naći u samoj žiži međunarodnog incidenta."

"Nije tako", odvrati Boranova ozbiljno, uzvraćajući mu dubok pogled. "Nije tako. Naravno da vaši ljudi znaju šta se dogodilo, ali na to nemaju prigovora. Doktore, sovjetske obaveštajne službe poznate su kako po izvanredno unapređenoj tehnologiji, tako i po vekovnom izučavanju američke psihologije. Ne sumnjam da Amerikan Intelidžens čini to isto. U toj izjednačenosti, koju delimo sa još nekoliko geografskih područja planete, jedino što nam ostaje jeste saradnja. Svako od nas je ubeđen da onaj drugi nije daleko odmakao na putu koji i sam sledi."

"Ne znam na šta ciljate", reče Morison. Planeta se pod njima protezala kroz noć, dok su hrlili ka svitanju, na Istok.

"Ono što najviše zanima Amerikan Intelidžens u ovom trenutku jeste naše eksperimentisanje na području minijaturizacije."

"Eksperimentisanje!" stiže odgovor, ne bez sarkazma.

"Uspešno eksperimentisanje. To je ono što Amerikanci ne znaju. Ne znaju da li je taj projekat samo zastor pred nečim što se zapravo odvija, a što s prividom nema nikakve veze. Sve što znaju jeste da smo na nekom tragu. Sigurna sam da poseduju detaljnu topografsku mapu Sovjetskog predela u kome se opiti vrše - položaje svake građevine, svakog kamiona. Bez sumnje, imaju i svoje agente koji se trude što bolje znaju i umeju da prodru u tajne projekte.

Naravno, mi činimo sve što je u našoj moći da odbijemo te napade. Nismo ni nemarni ni ravnodušni. I mi znamo puno toga o američkim antigravitacionim poduhvatima, pa bi stoga bilo naivno verovati da samo mi radimo, dok Amerikanci tapkaju u mestu. Da mi žanjemo uspehe, a da to Amerikanci nikako ne smeju."

Morison protrlja oči. Miran, jednoličan glas njegove sagovornice učinio je da shvati da je već davno prošlo njegovo vreme za počinak,

i da je veoma pospan.

"Kakve to veze ima sa činjenicom da će moja zemlja oštro reagovati na ovu otmicu?" zapita on.

"Čujte me, doktore. Pokušajte da shvatite. A zašto bi? Vi ste nam potrebni, a njima nije jasno u koje svrhe. Nemaju razloga da veruju da u vašim stručnim istraživanjima ima bilo čega vrednog. Smatraju da mi, Rusi, sledimo krivi trag i da od vas nećemo izvući ništa. No, zbilja, nemaju ništa protiv toga da jedan Amerikanac učestvuje u projektu minijaturizacije, jer, ako taj Amerikanac dokuči o čemu je zapravo reč, bilo kakva informacija o tome im je suvo zlato. Zar ovo što govorim nema smisla, dr Morison?"

"Ne znam na koji će način razmišljati", oprezno odgovori Morison. "To me i ne uzbuđuje previše."

"Ali razgovarali ste sa Frensisom Rodanom neposredno pošto smo se rastali, tako iznenada. Vidite, mi to znamo. A sada, priznajte, ako možete, da vas nije nagovarao da krenete sa nama u Sovjetski Savez s mogućnošću da procunjate?"

"Mislite, da se ponašam kao špijun?"

"Zar nije? Nije li vam to predložio?"

Morison ponovo izbeže direktan odgovor.

"Pošto ste ubeđeni da sam špijun, hoćete li me pogubiti kada ispunim sve vaše zahteve? Zar to nije uobičajna špijunska sudbina?"

"Suviše ste starih filmova gledali, doktore. Prvo, pobrinućemo se da ne dođete u dodir sa bilo čime od važnosti - bilo čime. Drugo, špijuni su suviše dragocena stvorenja da bi sebi dozvolili luksuz da ih pogubljujemo. Korisni su kao roba za trampu, za bilo kakve naše agente u američkim rukama - ili bilo čijim stranim. Verujem da su toga vrlo svesne i Sjedinjene Države."

"Za početak", naglo reče Morison, "ja, madam, nisam špijun. Neću dopustiti da me za takvog smatraju. Niti znam za bilo šta o operacijama Amerikan Intelidžensa. Zatim, ni za vas neću činiti ništa."

"Što se toga tiče nisam sigurna, doktore. Mislim da ćete svoju odluku ipak preinačiti."

"Šta vam je na umu? Da me morite glađu, dok ne popustim? Da me prebijete? Bacite u tamnicu? Na robiju?"

Boranova se namršti i odmahnu glavom, što je trebalo da predstavlja energično zgražavanje.

"Pobogu, doktore, pa šta nam vi to predlažete? Jesmo li opet u vremenima kada ste tako glasno promovisali Sovjetski Savez u carstvo zla i izmišljali užasavajuće priče o nama? Ne kažem da nećemo biti strogi ako odbijate saradnju. Nužda, ponekad, zahteva i ubedljivija sredstva, i vi to i samo znate. Ali nećemo morati. Ubeđena sam."

"Šta vas to čini ubeđenom?" upita Morison snuždeno.

"Naučnik ste. Hrabar ste čovek."

"Ja, hrabar? Gospođo, pa šta vi znate o meni?"

"To da imate iščašene poglede. I to da ste ih se držali sve ovo vreme. Da ste gledali kako vam karijera jezdi nizbrdo, da nikoga niste ubedili. I uprkos tome, čvrsto stojite iza svojih stavova i ne pomerate se ni za pedalj od onoga za šta ste sigurni da predstavlja pravu stvar. Zar to nisu obrisi hrabrog čoveka?"

"Da, da", potvrdi Morison. "To jeste jedan vid hrabrosti. No, hiljade je primera ljudi u istoriji nauke koji su položili živote zarad nekih smešnih pogleda - protiv logike, protiv dokaza, protiv svojih sopstvenih interesa. Možda sam ja još jedan primer u tom nizu."

"U tom slučaju, možda grešite, ali ste i dalje hrabri. Mislite li da se hrabrost svodi samo na fizičko... usušivanje?"

"Ne, naravno. Ima mnogo pojavnih oblika, i možda", dodade on gorko, "možda su svi oni samo znaci pomračenog uma ili krajnje blesavosti."

"Nadam se da sebe ne smatrate kukavicom.

"A zašto da ne? Na neki način, laskam sebi kad kažem da mislim da sam umno zdrav."

"Ali ste ljudi kad je u pitanju vaš stameni stav prema neurofizici?"

"Nisam iznenađen."

"I mislite da ste u pravu?"

"Naravno, dr Boranova. To bi bio samo delić moje ludosti, zar ne?"

Boranova zavrte glavom.

"Niste ozbiljni. To sam vam već napomenula. Moj zemljak Šapirovi smatra da ste u pravu - ako ne u pravu, a onda genije."

"Drugi najveći kompliment na lestvici. I on je lud."

"Šapirovljevo mišljenje ima veoma naglašenu specifičnu težinu."

"Za vas, siguran sam. Čujte, damo, umoran sam. Toliko sam izmožden da više ne znam ni šta govorim. Nisam siguran da je sve ovo zbilja stvarno. Nadam se da nije. Pustite me da se na čas - odmorim."

Boranova uzdahnu i uputi mu brižan pogled.

"Naravno, jadni moj prijatelju. Nećemo vam nauditi. Verujte mi, molim vas."

Morison pusti da mu se glava svali na grudi. Oči su mu bile zatvorene. Kao kroz maglu on oseti kako ga neko blago spušta na sedište i kako mu stavlja jastuk pod glavu.

Vreme je proticalo. Vreme bez snova.

I dalje se nalazio u avionu kada je otvorio oči. Svetla još nije bilo, ali je bio siguran da je u avionu.

"Dr Boranova?" pozva on.

"Da, doktore?" odgovori ona odmah.

"Goni li nas iko?"

"Ne. Nekoliko naših aviona leti na pristojnoj udaljenosti, kao zaštita, no ispostavilo se da nisu bili potrebni. Prijatelju, mi vas želimo... a i vaša vlada želi od nas da vas imamo."

"I dalje tvrdite da vladate minijaturizacijom? Da to nije ludost? Ili obmana?"

"Uverićete se i sami. I videćete kakvo je to čudo, takvo čudo da ćete želeti da budete njegov deo. Tražićete to."

"I šta onda s tim", upita zamišljeno Morison, "pod pretpostavkom da sve ovo nije savršeno razrađen vic? Hoćete li od opita praviti oružje? Prevoziti vojsku maltene nevidljivim aviončićima? Prodreti u svaki predeo zahvaljujući sićušnim dimenzijama? I tako to?"

"Jezvito!" Ona oštro pročisti grlo, kao da je zgađena do daske. "Nemamo li već dovoljno zemlje? Dovoljno ljudi? Izvora? Ogroman deo svemira? Nema li, slučajno, važnijih stvari koje zavise od minijaturizacije? Da li je moguće da ste toliko izobličeni i izvitopereni da ne vidite da je to nova dimenzija naučnog istraživanja? Zamislite samo mogućnosti koje će se pružiti prilikom ispitivanja živih organizama! Ispitivanje hemije kristala; konstrukcije ultraminijaturnih

kompjutera i naprava svih vrsta! Razmislite samo: koliko o fizici možemo naučiti ako Plankovu konstantu prilagodimo novim potrebama! Šta još može ostati neispitano u domenu kosmologije?"

Morison pokušava da se uspravi. Još je bio sav ošamućen, no sada je kroz prozore aviona mogao da vidi praskozorje, pa samim tim i siluetu doktorke.

"Znači, to je po sredi? Dostojanstvena naučna dostignuća?"

"Razmislite, šta bi vaša vlada učinila s projektom da ga, recimo, ima? Da dostigne iznenadnu vojnu superiornost i vrati nas u ona vremena?"

"Ne. Naravno ne."

"Znači samo ste vi bezgrešni i samo smo mi užasno zli? Verujete li, iskreno vas pitam, u to? Naravno, ako minijaturizacija opravda samu sebe, Sovjetski Savez može da stekne preimućstvo u razvoju društva usresređenog na svemir. Pomislite samo, transportovanje minijaturizovanog materijala sa jednog sveta na drugi, pomislite samo na slanje miliona kolonista u svemirskoj letelici koja bi bila dovoljna samo za dve ili tri osobe normalne veličine. Svemir će poprimiti sovjetske tonove, i to ne zato što sovjetski narod želi da preovlada, ili zato što ima nameru da gospodari, već stoga što je Sovjetska misao pobedila u sukobu ideja. I šta je u tome loše?"

Morison zaklupa glavom u pomrčini.

"Onda vam sasvim sigurno neću pomagati. Kako možete to i da očekujete? Neću ja biti taj koji će pomoći da se rasprostire sovjetska misao po Vaseljeni. Američka misao i tradicija mnogo su mi bliži."

"Ubeđeni ste u to, i zbog toga vas ne mogu kriviti. Ali primoraćemo vas. Videćete."

"Ne. Nećete moći."

"Dragi moj prijatelju, Alberte", reče Boranova, "ako mi dozvoljavate da vas tako zovem. Rekla sam već da će nas poštovati zbog našeg napretka. Mislite li da ćete i na to biti imuni? No, predlažem da takve diskusije ostavimo za neko drugo vreme."

Ona ukaza na sivo more, daleko ispod, koje se upravo pojavljivalo iz tame.

"Ono je Mediteran", reče ona, "i uskoro ćemo biti nad Crnim morem, a potom, preko Volge, stići u Maljenkigrad. Smoltaun, na

engleskom, zar ne? Sunce će izlaziti baš kad budemo sletali. To će biti simbolika... novi dan, nova svetlost. Predviđam da ćete biti raspoloženi da nam pomognete da uspostavimo taj novi dan, i uopšte se neću iznenaditi ako izrazite želju da u Sovjetskom Savezu ostanete zauvek."

"Sam od sebe, bez prinude."

"Poslaćemo vas avionom kući kad god to zaželite - pošto dobijemo vašu pomoć."

"Neću vam pomoći."

"Hoćete."

"Osim toga, hoću da odmah krenem kući."

"E, to se ne računa", veselo završi Boranova.

I oni potom preleteše tih nekoliko stotina kilometara, koliko ih je delillo od Maljenkigrada.

MALJENKIGRAD

Pešak je najvažnija figura na tabli - sa stanovišta drugog pešaka.

Dežnjev senior

11.

Bio je ponedjeljak, rano jutro, i početak nove radne nedelje. Fransis Rodano nalazio se u svojoj kancelariji. Već se navikao na to da radi i nedeljom, kao i da probdi celu noć.

Kada je ušao, pola sata pre početka zvaničnog radnog vremena, Džonatan Vintrop već je bio tu. I na to je već bio navikao.

Vintrop se pojavi u Rodanovoj odaji svega nekoliko minuta pošto je ovaj stigao. Naslonjen na zid, on prekrsti noge, kolena podupre širokim dlanovima i zari potpeticu leve cipele u tepih.

"Iscrpljen si, Frenk", reče on, mrgodeći se.

Rodano baci pogled na oštru, sedu kosu svog sagovornika, koja bi uvek prouzrokovala osećaj potuljenosti i odagnala zadovoljstvo zbog svog lepog izgleda.

"I osećam se iscrpljenim. Mislio sam, ipak, da se to ne primećuje." Rodano je bio svestan da je vrlo pažljivo odradio sve jutarnje poslove i da se odenuo u sveže i čisto odelo.

"Vidi se to, kako da ne. 'Lice je ogledalo duše.' Izgledaš baš kao agent - terenac."

"Nismo svi za teren", usprotivi se Rodano.

"Znam, ali nismo svi ni za administrativne poslove." Vintrop protrlja svoj loptasti nos, kao da želi da mu smanji dimenzije. "U brizi si zbog onog tvog naučnika, kako mu beše ime..."

"Albert Džonas Morison, reče Rodano umorno. Zašto li se svi sa Odeljenja pretvaraju da ne znaju čovekovo ime? Kao da žele da odbace svaku vezu sa zadatkom."

"Okej, nije ni bitno. Vidim da si zbog njega u brizi."

"Da. Zbog njega i niza drugih stvari. Voleo bih da mogu da razjasnim neke činjenice."

"A ko to ne želi?" Vintrop naglo sede. "Nema potrebe da se toliko

jedeš. Dohvatio si se s tim od početka, a ja sam te pustio da se sam rveš jer mislim da si pravi čovek za to. Drago mi je što si se borio da dobiješ ovaj zadatak, jer niko ne razume Ruje tako dobro kao ti."

"Ne zovi ih tako", trže se Rodano. "Suviše starih filmova gledaš. Prvo, oni nisu svi do jednoga Rusi, ništa više no što smo svi mi Anglosaksonci. Oni su Sovjeti. Ako hoćeš da ih razumeš, obrni stvar i pokušaj da zamisliš šta oni misle o sebi."

"Naravno, kako ti kažeš. Jesi li utvrdio zbog čega je taj tvoj naučnik toliko važna ličnost?"

"Ne. Zapravo, osim Sovjeta, niko ga i ne uzima ozbiljno."

"Misliš li da oni znaju nešto što mi ne znamo?"

"Sigurno je da ima nekoliko stvari, ali nemam nikakvu ideju šta vide u Morisonu. Čak nisu u pitanju ni Sovjeti - u pitanju je jedan Sovjet, naučnik, teorijski fizičar, Šapirovi. Moguće je da je on taj tip koji je savladao minijaturizaciju - ako je uopšte savladana. Naučno mnjenje u svetu van Sovjetskog Saveza u priličnoj je meri podeljeno. Čudan je to čovek - ekscentrik, najblaže rečeno. Sovjeti mu dižu spomenike, baš kao i on sam Morisonu, što je možda još jedan dokaz njegove ekscentričnosti. A u poslednje vreme, njihovo zanimanje za Morisona razvilo se iz radoznalosti u zaslepljenost.

"Kako to znaš, Frenk?"

"Putem kontakata u samom Sovjetskom Savezu."

"Ešbi?"

"I on."

"Dobar je to agent."

"Suviše dugo leži. Treba da ga zamene."

"Ne znam. Ne menjaj tim koji dobija."

"U svakom slučaju (Rodano nije baš bio voljan da nastavi razgovor na tu temu), interes za Morisona se fantastično povećao. Znam to, jer čoveka pratim već dve godine."

"I taj Šapirovi, pretpostavljam, ima neku fiks-ideju u vezi sa Morisonom, štaviše, ubedio je Ru... Sovjete da im je potreban."

"Moguće. No, ima još jedna čudna stvar - kao da se Šapirovi najednom povukao iz javnosti."

"Iz kojih pobuda?"

"Ne zna se."

"Moguće je, Frenk, da je to smišljen potez. On zastupa minijaturizaciju - a Sovjeti su uvek gladni takvih priča, i ako ga pritisnu, ne bih voleo da sam u njegovoj koži. Ovo možda jesu dobra nova vremena, ali Sovjeti nikada nisu naučili da mirno otrpe pokušaj da se od njih naprave budale."

"Moguće je da se Šapirovo povukao u ilegalu zbog toga što se projekat oko minijaturizacije opasno zahuktavao. To može da objasni čak i ovu očajničku potrebu za Morisonom."

"Koliko on zna o minijaturizaciji?"

"Ubeđen je u to da je nemoguća."

"To onda nema smisla."

"Zato smo i dopustili da ga odvedu", reče oprezno Rodano. "Moguće je da će svež mozak prerasporediti ono što je već utvrđeno, i da će se iza novosloženih kockica ukazati nešto smisljeno."

"Trebalo bi da je već prispeo." Vintrop pogleda na sat. "Maljenkigrad, zaista! Kakvog li imena! Od jutros nema vesti o avionskim nesrećama, znači da je verovatno srećno stigao."

"Da. Ipak, mislim da je on, u stvari, pogrešan izbor. Na žalost, Sovjeti su tražili baš njega."

"Zašto misliš da je pogrešan izbor? Hoćeš reći da je nestabilan, onako, politički?"

"Sumnjam da on uopšte razmišlja o ideologiji. On je, naprosto, nula. Celu noć sam razmišljao i stalno ispočetka dolazio do zaključka da smo pogrešili. Nedostaje mi intuicija; ne čini mi se bistrim, osim kad je u pitanju njegova struka. Mislim da je potpuno nesposoban da donosi brze i precizne odluke, ako se uopšte nađe u takvoj situaciji. Nije dovoljno lukav, stoga neće ništa ni otkriti. Predosećam da će osećati paniku od prvog do poslednjeg trenutka, i na žalost, predosećam da ga nikada više nećemo videti. Zatvoriće ga - ili čak i ubiti. A mi smo oni koji su ga gurnuli u to."

"Noću ti se sve stvari čine strašnima, Frenk. Koliko god da je taj čovek tupav, moći će bar da nam ispriča da li je prisustvovao stvarnoj minijaturizaciji i šta su mu to učinili - ako mu nešto učine. On ne mora da, dok posmatra, donosi zaključke. Samo treba da nam prenese šta je video, a onda ćemo mi dalje lupati glavu."

"Ali, Džoni, možda ga nikada više nećemo videti!"

Vintrop spusti ruku na Rodanovo rame.

"Ne kreći uvek od najkatastrofalnijih rešenja. Postaraću se da Ešbi primi i razume poruku. Ako nešto može da učini, siguran sam da će to i učiniti - a pritom, siguran sam u to i da će Ru... Sovjeti biti dovoljno pametni da ga puste da se vrati, ako ih potajno pritisnemo. U svoje vreme, naravno. Ne daj se. To je jedan potez, samo jedan potez u vrlo kompleksnoj igri, pa ako ne uspe, onda nije uspeo! Ima još hiljadu drugih poteza."

12.

Morison se probudio strašno iscrpljen. Prespavao je skoro čitav ponedeljak, u nadi da će se otarasiti makar dela svog duševnog tereta. Predveče je obilno jeo, a zatim je, sa još većim zadovoljstvom stao pod tuš. Doneli su mu novo odelo, koje mu baš nije stajalo kao saliveno; no, ko je sad za to mario? Veče je proveo naizmenično dremajući i čitajući.

I mozgajući.

Što je više razmišljao, bio je sve ubeđeniji da je Natalija Boranova bila u pravu kada je tvrdila da se on ovde nalazi uz saglasnost Sjedinjenih Država. Pa i sam Rodano ga je požurivao da ode; čak mu je i pretio ako ne posluša, obećavajući mu raznorazne karijerne nevolje (kakve li su ga gore nevolje, od ove u kojoj se već nalazi, mogle još snaći?) Najposle zašto bi se Amerikanci protivili njegovom prinudnom odlasku? Jedino što bi ih moglo brinuti bila je njegova lična sigurnost. No, potreba za njegovim odlaskom očigledno je i to nadvladala.

Čemu, onda, sve ono što je izgovorio, svi zahtevi da vidi američkog konzula, čemu pretnje da će Amerika protestovati?

Pošto je bilo više nego jasno da Amerika prećutno odobrava sve što se dešava, savršeno joj je, tobože, nemoguće da pokrene ikakvu javnu akciju u vezi sa njegovim slučajem. Nesumnjivo, bilo bi postavljeno pitanje kako su Sovjeti uopšte uspeli da ga se dočepaju - a odgovor bi bio: ili američka glupost, ili, pak, prećutno odobravanje. Razumljivo da bi Sjedinjene Države dale sve da se zaštite kako od jednog, tako i od drugog zaključka.

Sada je bio u stanju da sagleda i svrhu cele operacije. Bilo je baš

onako kako mu je to Rodano i izložio. Američka vlada je jednostavno želele obaveštenje, a on je bio u idealnom položaju da joj ih pribavi.

Idealnom? U kom smislu? Ni Sovjeti nisu bile tolike budale da ga tek tako puste da dođe u posed bilo kakvih nepoželjnih obaveštenja. A ako bi, pak, i posumnjali u nešto slično, bilo je još sigurnije da ga ne bi tako lako pustili.

Što je više razmišljao, bio je sve uvereniji da ni živ ni mrtav više neće videti svoju rodnu zemlju, kao i to da će Amerikan Intelidžens jednostavno slegnuti ramenima i otpisati ga kao nužni trošak - ništa neće dobiti, ali neće biti mnogo ni na gubitku.

Morison stavi sebe na kantar.

Albert Džonas Morison, doktor filosofije, asistent na katedri za neurofiziku, tvorac teorije misli koja je ostala neshvaćena i neprihvaćena; loš suprug, loš otac, loš naučnik, a sada i žrtvovani pešak. Gubitak nije bio velik.

U najtamniji noćni čas, u hotelskoj sobi, u gradu čiji čak ni tačan položaj nije znao, u zemlji koja se vekovima smatrala prirodnim neprijateljem njegovog naroda, koliko god da je (doduše, nevoljna i sumnjičava) saradnja uzela maha u poslednjim dekadama, sedeo je on, Morison, prepun samosažaljenja i detinjeg osećanja bespomoćnosti - proizišlog iz ponižavajućeg razumevanja situacije - to jest, da niko ne smatra da je vredan borbe. Čak ni iz samilosti.

Ali, eto, ipak - makar tračak ponosa - eto, Sovjeti ga žele. Prošli su kroz prilično rešeto da bi ga dobili. Pošto nisu uspeli ubeđivanjem, nisu se libili da upotrebe silu. Nisu mogli biti sigurni da ih vlada Sjedinjenih Država tako bezrezervno podržava u njihovom naumu. Da bi došli do njega, zapravo su rizikovali međunarodni incident.

Štaviše, i sada su bili na mukama da ga sačuvaju. Bio je sam u sobi, no već je primetio rešetke na prozorima. Vrata nisu bila zaključana, ali ranije te večeri kada ih je otvorio, susreo se sa dve uniformisane i naoružane osobe koje su ga upitale treba li mu nešto. Nije voleo da se oseća kao u zatvoru, no, to mu je bar davalo osećaj vrednosti. U najmanju ruku, bar ovde.

Koliko će sve ovo trajati? Čak i da Rusi zbilja smatraju da su njegove teorije ispravne, morao je makar samom sebi da prizna da su mu dokazi zavisili od okolnosti, odnosno, da su bili krajnje

indirektni - i da niko nikada nije bio sposoban da ih u praksi i proveri. Šta ako Sovjeti iznađu da ni oni nisu bili za to sposobni, ili pri pažljivijem ispitivanju, utvrde da su dokazi suviše neuhvatljivi, rasplinuti i magloviti da bi se njima traćilo vreme.

Boranova je istakla da Šapirovi ceni Morisonov rad; ali Šapirovi je bio na lošem glasu, kao čovek koji menja raspoloženja kao kravate.

Šta Sovjeti da urade ako i Šapirovi od njega digne ruke? Ako im on, kao trofej iz Amerike, više ne bude potreban, hoće li ga zbilja vratiti u domovinu (još jedno mrcvarenje!), ili će, jednostavno prikriti svoju sopstvenu zabludu time što će ga zatočiti zauvek, ili smisliti nešto još gore?

Mora da je, zapravo, postojao nekakav Sovjetski rukovodilac, neko ko je doneo odluku da se pristupi otmici i ko je, tako, čitavom Sovjetskom Savezu stavio, u političkom smislu, glavu u torbu. Ako se, međutim, poduhvat izjalovi, šta će uraditi taj isti rukovodilac da spasi svoju glavu - bez ikakve sumnje, na račun Morisonove glave?

Utorak, zora. Čitav dan u Sovjetskom Savezu bio je potreban da Morison konačno shvati da bi bilo koja druga mogućnost, bilo koji drugi put koji bi mogao izabrati mogao da donese samo katastrofalni ishod.

Gledao je kako se rađa dan, no njegova bođrina i duh ostadoše pod okriljem najcrnje noći.

13.

Oko osam časova neko glasno pokuca na njegova vrata. On ih tek odškrine, no vojnik s druge strane, tek da pokaže ko je - u stvari, u vlasti nad vratima - otvori ih širom.

"Madam Boranova će doći po vas za pola sata. Spremite se za doručak i sačekajte." Sve ovo bilo je izgovoreno glasnije i grublje nego što je bilo neophodno.

Oblaćio se u žurbi. Električni aparat za brijanje izgledao je kao iz nekog drugog vremena, bar za američki standard. Odjednom, on se zapita zašto se toliko iznenadio što vojnik doktorku najavljuje sa 'madam'. Arhaični izrazi 'drug' i 'drugarica' odavno su izašli iz upotrebe.

On se ljutnu na samog sebe. Kakve je svrhe imalo razmišljati o

takvim glupostima u okolnostima u kojima se trenutno nalazio? Znao je, međutim, da ljudi upravo to i rade pod takvim okolnostima.

Boranova je kasnila, desetak minuta. Zakucala je pristojnije nego vojnik pre nje, i po ulasku ona ga upita:

"Kako ste, dr Morisone?"

"I dalje se osećam kidnapovanim", odvrati on suvo.

"A osim toga? Jeste li se barem naspavali?"

"Verovatno. Ni sam ne znam. Nisam baš za razgovor, stoga recite šta želite."

"Za sada samo to da odemo zajedno na doručak. I molim vas, doktore, da mi verujete kad vam kažem da sam i sama pometena, kao i vi. Verujte da bih radije bila sa svojim Aleksandrom. Toliko sam ga zanemarila poslednjih nekoliko meseci, da me već i suprug prekoreva zbog toga. No, kada smo se uzeli, znao je dobro da ga čeka moj posao. To mu stalno ponavljam."

"I ja bih više voleo da me odmah pošaljete kući, pa da se vratite svojim najbližim i provedete s njima sve svoje slobodno vreme."

"To bi bilo predivno, ali je, na žalost, nemoguće. Idemo sada da doručkujemo. Mogli smo to i ovde, ali vi biste stekli utisak da ste u pritvoru. Idemo, zato, u salu za obedovanje. Tamo ćete se bolje osećati."

"Sigurni ste? A ova dvojica pred vratima? I oni će sa nama, zar ne?"

"Pravila, doktore. Ovo je visoko restriktivna zona. Paziće na vas dokle god neko nadležan ne utvrdi da njihova pažnja više nije potrebna. A to će biti vrlo teško. U ovakvom poslu gotovo da je uspeh ostati neumoljiv."

"Kladim se", Morison je nastojao da se uvuče u prilično tesan sako, "da je tako."

"Ipak, ni na koji način se neće mešati u naše poslove."

"Ali ako odjednom potrčim, ili se možda slučajno, uputim u pogrešnom pravcu, pucaće istog časa."

"Ne, u tom slučaju bi i oni loše prošli. Treba da ste živi, a ne mrtvi; samo tako ste od vrednosti. Ubeđivali bi vas, a onda bi vas šćepali. No, sigurna sam da nećete uraditi ništa što bi izazvalo nepotrebne nevolje."

Morison se namršti, pokušavajući da uguši bes u sebi.

"Kad ću dobiti nazad svoj prtljag? Svoju odeću?"

"Sve po redu. Prva dužnost nam je da doručkujemo."

Sala za obedovanje, do koje se stizalo liftom i šetnjom kroz dugi, pusti hodnik, bila je skromnih dimenzija. Desetak stolova, svaki za po šest osoba. Nije bilo gužve.

Boranova i Morison sedoše za prazan sto, a ni kasnije im se niko ne pridruži. Dva stražara sedela su za stolom kraj ulaza, ispuštajući Morisona iz vida tek toliko koliko im je bilo potrebno da uzmu novi zalogaj obilnog obeda.

Nije bilo menija. Jelo im je jednostavno bilo servirano i Morison nije mogao da se požali na količinu. Tvrdo kuvana jaja, pomfri, čorba od kupusa i kavijar, sa tankim narescima crnog hleba. Hrana im je bila donesena na poslužavniku i postavljena na sredinu stola, kako bi svako mogao da se posluži.

Možda - pomisli Morison - možda serviraju hranu za šest osoba. Pošto smo jedino dvoje za stolom, trebalo bi da ne pojedemo više od trećine. Morao je, ipak, da prizna da ga je osećaj punog stomaka prilično odobrovoljio.

"Madam Boranova", poče on.

"Zašto me, jednostavno, ne zovete Natalija, doktore? Ovde smo u sasvim neformalnim odnosima i bićemo partneri možda još zadugo. To vaše neprestano 'madam, madam' bi mi sigurno donelo stalne migrene. Prijatelji me, zapravo, zovu Nataša. I dotle bismo mogli lako doći."

Ona se nasmeši, no Morison oseti da treba da ostane nepokolebljiv.

"Madam, kada budem osetio prijateljstvo, tako ću se i ponašati. Ali kao žrtva otmice i kao zatočenik, više bih voleo formalniji odnos."

Boranova uzdahnu i gricnu svoj hleb, žvaćući zamišljeno, a onda reče:

"Neka bude kako hoćete, samo me nemojte zvati 'madam'. Imam svoju titulu. Nemojte me zvati ni akademikom. To je predugačko. Izvinite, prekinula sam vas, zar ne?"

"Dr Boranova", nastavi Morison ledeno, "još mi niste rekli šta želite od mene. Pomenuli ste minijaturizaciju, mada dobro znate da

mislim da je ona nemoguća. Čini mi se da ste i mene i sve nas navodili na pogrešan trag. Pustimo, onda, to; ovde nema potrebe za nadmudrivanjem. Recite zbog čega sam, u stvari, ovde. Posle svega, morate mi to reći, pošto očekujete moju pomoć."

Boranova zaklima glavom.

"Teško vas je ubediti, dr Morisone, a ja sam s vama bila krajnje otvorena još od samog početka. Zbilja je reč o minijaturizaciji."

"Ne mogu da verujem u to."

"Zašto biste se inače obreli baš u Maljenkigradu?"

"Smol Siti? Liliput? Litl Taun? Morison oseti zadovoljstvo što ponovo čuje svoj sopstveni glas kako govori na engleskom. Možda zbog toga što Maljenkigrad i nije bio grad, već varošica.

"Kao što sam već nekoliko puta ustanovila, niste nimalo ozbiljni. Nećemo vas, ipak, još dugo držati u nedoumici. Treba najpre da upoznate izvesne ljude. Jedan od njih će, zapravo, uskoro stići ovamo." Ona se nestrpljivo osvrnu. "Gde je, već, do sada?"

"Niko nam ne prilazi, to mi je palo u oči", reče Morison. Malo-malo pa uhvatim nečiji pogled; no, zapravo, svi izbegavaju da gledaju u mene".

"Svi su već upozoreni", reče Boranova odsutno. "Nemamo vremena za gubljenje na sporedne stvari, a što se vas tiče, gotovi svi prisutni su sporedna lica. No, neki i nisu. Gde li je samo?" Ona ustade. Izvinite, doktore, moram ga pronaći. Neću se dugo zadržati."

"Nije li opasno ostavljati me samog?" upita Morison sarkastično.

"Straža ostaje s vama. Nemojte im dati prilike da reaguju. Njima intelekt nije jača strana, jer su obučeni da slušaju naređenje bez suvišnog razmišljanja, te se može dogoditi da vas povrede."

"Ne brinite. Biću na oprezu."

Ona izmeni nekoliko reči sa stražarima i nestade.

Morison je isprati pogledom, pa onda mrzovoljno odmeri celu prostoriju. Kako nije našao ništa što bi mu zaokupilo pažnju, on se zagleda u ostatke hrane na stolu pred sobom.

"Jeste li završili s doručkom, druže?"

Morison iznenađeno podiže pogled. Nije li 'druže' bilo anahronizam?

Bila je to žena u izazovnom negliže stavu, lako podbočena,

pogleda čvrsto uperenog u Morisona. Punačka, u beloju, ne baš sasvim čistoj odori. Kosa joj je bila riđkastosmeđa, a obrve iste boje bile su joj tako izvajane da su joj davale ohol izraz.

"Ko ste vi", upita namršteno Morison.

"Zovem se Valeri Paleron. Šta radim? Ovde sam servirka. Sovjetski sam državljanin i član Partije. Ja sam vas maločas poslužila. Niste me ni приметili? Nisam vredna vaše pažnje, zar ne?"

Morison pročisti grlo.

"Žao mi je, gospođo. Bio sam se zamislio. Mislim da je bolje da ne dirate ovu hranu, možda će još neko sestiti da jede."

"Tako. A Carica, i ona će se vratiti ovamo?"

"Carica?"

"Mislite li da su carice izumrle ovde, u Sovjetskom Savezu? Razmislite, družice. Ista ta Boranova, seljanka kao i svi njeni preci, smatra sebe velikom damom." Ona ljutito zacokta, kao da je sva ispunjena prezirom.

Morison sleže ramenima.

"Ne poznajem je dobro."

"Vi ste Amerikanac, zar ne?"

"Otkud znate?" upita on žustro.

"Zbog vašeg ruskog. S tim akcentom, ko biste mogli biti? Sin cara Nikolaja Okrutnog?"

"Šta nedostaje mom ruskom?"

"Vidi ste da ste ga učili sa slušalicama na ušima. Kad Amerikanac kaže na ruskom 'jednu votku, molim', čujete ga na kilometar. Englezi su još gori. Njih čujete na dva kilometra."

"Pa, ja jesam Amerikanac."

"Hoćete li se vratiti kući, jednog dana?"

"Iskreno se nadam."

Servirka ćutke klimnu, izvuče odnekud krpju i stade da briše sto.

"Volela bih da odem u Sjedinjene Države."

"Zašto da ne?"

"Biće mi potreban pasoš."

"Pa naravno."

"A kako da ga dobijem, ja, prosta i pravoverna servirka."

"Morate, predpostavljam, podneti molbu."

"Molbu? Da odem u komitet i kažem: "Ja, Valeri Paleron, rado bih posetila Sjedinjene Američke Države." Pitali bi me zbog čega.

"Zbilja, a zašto biste hteli da odete u Ameriku?"

"Da vidim zemlju i ljude. Da vidim blagostanje. Zanima me kako ljudi žive. Ali to ne bi bio dovoljan razlog."

"Pa, recite onda nešto drugo", predloži joj Morison. Recite da hoćete da pišete knjigu o Sjedinjenim Državama, kao edukativno štivo za sovjetsku mladež."

"Znate li koliko je takvih knjiga već..."

Ona se namah sva stisnu i prionu na posao.

Morison pogleda. Prilazila im je Boranova, pogleda tvrdog i ljutitog. Preko usana joj pređe jednosložna, reska reč koji Morison ne uhvati; ali mogao je da se zakune da je bila reč o epitetu, i to jednom od onih neuljudnih.

Servirka je i dalje ćutke brisala sto. Boranova učini malen pokret rukom i žena se istog trenutka udalji.

Morison primeti još jednog pridošlicu - jedan muškarac stajao je uz Boranovu. Nizak, uhranjen, uzanih proreza umesto očiju, ali zato velikih ušiju, širokih ramena i razvijene muskulature. Kosa mu je bila crna, nešto duža no što je u Rusa običaj, i u totalnom haosu, kao da ju je svaki čas rukom mrsio.

Boranova ih ne predstavi odmah.

"Ta žena je razgovarala s vama?" upita ona, ne mareći za manire.

"Da", odgovori Morison.

"Shvatila je da ste Amerikanac?"

"Rekla je da joj je to jasno zbog akcenta kojim govorim."

"Rekla je isto tako da želi da poseti Sjedinjene Države?"

"Jeste."

"Šta ste joj odgovorili? Jeste li joj ponudili svoju pomoć?"

"Rekao sam joj da mora podneti molbu za pasoš, ako želi da putuje."

"Samo to?"

"Samo to."

Boranova, ipak, nije bila sasvim zadovoljna.

"Ne obraćajte pažnju na nju. To je jedna krajnje nekulturna žena, na koju se ne treba osvrnati. Ali da vas upoznam sa svojim

prijateljem Arkadijem Visarionovičem Dežnjevom. Ovo je doktor Albert Džonas Morison."

Dežnjev se nespretno nakloni i reče:

"Čuo sam za vas, doktore Morison. Akademik Šapirov je često govorio o vama."

"Polaskan sam, odgovori Morison hladno. Recite mi, dr Boranova, ako vam ta servirka smeta, zar nije ništa lakše nego da joj nađete zamenu?"

Dežnjev se hrapavo nasmeja.

"Nikako, družo Amerikanac - verujem da vas je tako oslovila."

"Ne sasvim."

"Onda bi to učinila, ranije ili kasnije, da vas mi nismo prekinuli. Sumnjam da je ta žena zapravo agent, jedan od onih koji na nas sve vreme motre."

"Ali zašto?"

"Zato što u ovakvom poduhvatu niko nikome u potpunosti ne veruje. Pa i vi, Amerikanci, kada radite na pripremi naučnog prevrata, zar i vi ne motrite jedni na druge?"

"Ne znam", suvo odgovori Morison. Nikada nisam pripremao neki naučni prevrat, za koji bi moja vlada bila makar i najmanje zainteresovana. Ono što sam hteo da pitam jeste - zašto se ta žena ponaša ovako kako se ponaša ako je odista agent?"

"Provokacija, očigledna provokacija. Govoriti strašne stvari, namestiti zamku svom sagovorniku i sačekati da sam u nju upadne."

"U svakom slučaju, to je stvar koja predstavlja problem za vas, ali ne i za mene", zaključio Morison.

"Baš tako, kako kažete." On se okrete ka Boranovoj. "Nataša, jesi li mu već rekla..."

"Molim te, Arkadij..."

"Hajde, Nataša. Kao što je moj otac govorio: "Ako treba da izvadiš zub, nema svrhe milovati ga." Da mu kažemo.

"Rekla sam mu da radimo na minijaturizaciji."

"To je sve?" upita Dežnjev. On sede, privuče stolicu bliže Morisonu i nagnu se prema njemu. Morison se automatski pomeri nazad. Dežnjev se na to još više približi i reče:

"Družo Amerikanac, moja prijateljica je preterano romantična, pa

je stoga ubeđena da ćete nam vi pomoći, ako ni zbog čega drugog a ono iz ljubavi prema nauci. Ona misli da ćemo vas dobrovoljno uvesti u ono što se mora učiniti. Nije u pravu. Sećate li se koliko dugo smo vas ubeđivali da krenete ovamo? Ništa duže vas nećemo ubeđivati ni sada."

"Arkadij, pregrub si", upade Boranova.

"Ne, Nataša. Samo sam iskren, što se ponekad svede na isto. Doktore Morison - ili, Alberte, pošto mrzim zvaničnost", on se tu teatralno strese, "pošto ne dozvoljavate da vas ubedimo, i pošto vremena nema mnogo, moraćemo da vas prisilimo da učinite ono što od vas tražimo. Kao što ste, uostalom, silom i bili dovedeni ovamo."

"Arkadij, obećao si..."

"Ništa od toga, Nataša. Razmišljao sam od onda i odlučio da se Amerikancu tačno kaže sa čime je suočen. Biće nam tako mnogo lakše. A i njemu samom."

Morison je gledao čas u nju, čas u njega. Grlo mu se odjednom stisnu i on oseti kako jedva diše. Šta god da imaju na umu, bilo je jasno da nije imao nikakvog izbora.

14.

Niko nije govorio. Dežnjev je mirno doručkovao.

Sala za ručavanje gotovo se ispraznila i servirka Valerija Paleron sada je bila zauzeta otresanjem mrvica i brisanjem stolova i stolica.

Dežnjev uhvati njen pogled iskosa, i jednim gestom joj stavi do znanja da dođe i obriše njihov sto.

"Dakle, nemam izbora", progovori Morison. "A između čega bih mogao da biram?"

"Ha! Zar vam Nataša ni to nije rekla?" upita Dežnjev.

"U nekoliko navrata je napomenula da ću uzeti učešća u eksperimentima na području minijaturizacije. Obojica, međutim, dobro znamo da je najveći poduhvat u svemu tome upravo pokušaj da se od nečeg nemogućeg stvori nešto opipljivo. No, u tome ne mogu da vam pomognem. Ono što želim da znam jeste šta vi, zapravo, sa mnom smerate."

Dežnjev je odavao izraz čoveka koji se lepo zabavlja.

"Zašto tvrdite da je minijaturizacija nemoguća?"

"Zato jer to, jednostavno, jeste tako."

"A ako pokušamo da vas razuverimo?"

"Onda ću morati da vas vidim na delu."

Dežnjev se okrenu Boranovoj, koja duboko uzdahnu i klimnu.

"Hodite", reče on ustajući. "Vodimo vas u Groto."

Morison se nervozno ugrize za usnu. Male nevolje postaju velike, pomisli on.

"Ne znam šta je to."

"Izgradili smo podzemnu laboratoriju", objasni Boranova. Ime joj je Groto. Pesnička reč, koja se u govornom jeziku ne upotrebljava. Groto je glavna pozornica naših minijaturizacionih projekata."

15.

Napolju ih je čekao mlaznjak. Morison zažmirka, u instinktivnom pokušaju da se zaštiti od jarke dnevne svetlosti. Sa zanimanjem je posmatrao vozilo. Nije imalo prefinjenost američkih modela i više je ličilo na sanke, sa nekoliko malenih sedišta i golemom mašinom u prednjem delu. Bilo bi apsolutno beskorisno ukoliko bi pala kiša ili bilo vrlo hladno, i Morison se upita imaju li Sovjeti neki savremeniji model. Možda je ovo bila letnja varijanta.

Dežnjev sede za upravljač, a Boranova pokaza Morisonu na sedište odmah iza pilota, dok se ona sama smesti sa desne strane. Osvrnuvši se prema stražarima, ona im dobaci:

"Vratite se u hotel i čekajte nas tamo. Preuzimamo punu odgovornost od ovog trenutka." Ona prihvati formular na kome se potpisa, stavi datum, i pošto baci pogled na svoj ručni časovnik, tačno vreme.

Pošto su stigli u Maljenkigrad, Morison uoči da se zbilja nalaze u malom gradu. Uočio je redove kuća od kojih nijedna nije imala više od dva sprata, i koje su sve do mučnih pojedinosti bile jedna nalik na drugu. Grad je, očigledno, bio izgrađen za potrebe onih koji su učestvovali u projektu - šta god da je ovaj predstavljao, pod maskom minijaturizacije, i bio je izgrađen bez ijednog suvišno potrošenog novčića. Svaka kuća imala je svoj povrtnjak, a ulice, iako čiste, ostavljale su utisak napola dovršenog, pa onda napuštenog

gradilišta.

Malo vozilo na mlazni pogon dizalo je oblačiće prašine dok se kretalo napred. Morison primeti da to verovatno nimalo ne prija pešacima, koji su, uzgred budi rečeno, uzimali kad bi ih vozilo mimoilazilo. A kada ih susrete drugo istovetno vozilo, dolazeći iz suprotnog pravca, Morison na svojoj koži oseti isto što i pešaci pre njega - usta i nos namah mu se napuniše prašinom.

Boranova se, izgleda, zabavljala. Lako se nakašljavši, ona reče:
"Ništa ne brinite. Ionako će sa nas usisati svu prašinu."

Morison, kroz kašalj, jedva uspe da priupita:
"Usisati?"

"Da. Ne toliko zbog nas samih; ne bi nam toliko smetalo to malo prašine, ali Groto mora ostati klinički čisto."

"Kao i moja pluća. Zašto ne proizvodite modele zatvorenog tipa?"

"Obećali su nam daleko savremenije modele vozila, i možda će se jednog dana zbilja i pojaviti. Dotle, treba da znate da je ovo novoizgrađeni grad, da se nalazi usred stepe, gde je klima izuzetno suva - što ima svojih prednosti, ali i nedostataka. Ovde se uzgajaju izvesne vrste povrća, dovedene su čak i neke životinje, ali na bilo kakve ozbiljnije poduhvate moramo još da sačekamo - dok se naseobina ne proširi i dok ne bude mogućnosti za navodnjavanje. Sada sve to još nije važno. Sada smo usresređeni na minijaturizaciju."

Morison zaklima glavom.

"Često pominjete minijaturizaciju, sa tako samouverenim izrazom lica da sam se već nekoliko puta našao na ivici da vam poverujem.

"Poverujte. Uostalom, videćete nas na delu. Dežnjev je organizovao malu demonstraciju."

"I pri tome sam imao neprilika", oglasi se Dežnjev sa svog sedišta. Morao sam ponovo da razgovaram sa Centralnim komitetom za koordinaciju - dabogda im otpalo ono malo sedih vlasi što ih još brižno gaje. Kao što je govorio moj otac: 'Majmuni su izmišljeni onda kada se ukazala potreba za političarima.' Kako im uspeva da sede na dve hiljade kilometara odavde i sprovede politiku..."

Vozilo se tociljalo u pravoj liniji do vrlo oštne granice naselja, dok

se najzad pred njima ne ukaza široki, stenoviti masiv.

"Groto", objavi Boranova. "Smešten je tamo unutra. Daje nam dovoljno prostora, čuva nas od vremenskih ćudi, nepristupačan je za visinska osmatranja, čak je zaštićen i od špijunskih satelita.

"Špijunski sateliti nisu dozvoljeni", primeti Morison.

"Nije dozvoljeno nazivati ih špijunskim satelitima", odseče Dežnjev.

Vozilo se blago nagnu dok je pravilo zaokret i pristade u senci iskopine u srcu masiva.

"Iskrčavanje", naredi Dežnjev.

On sam krenu napred, praćen Boranovom i Morisonom, prema vratima koja su se upravo otvarala u steni. Morison ne stiže da tačno uoči na koji način se to odvija; vrata su bila savršeno skrivena; to jest, u zatvorenom položaju izgledala su kao i stenoviti okoliš. Kao da je vođa četrdeset razbojnika stao pred pećinu i zamolio Sezama da otvori svoje dveri.

Dežnjev pokaza rukom da njegovi pratioci uđu prvi. Trenutak potom, nađoše se u tamnoj prostoriji gde je, posle jasne jutarnje svetlosti, bilo neophodno bar pola minuta da se oči priviknu na mrak. Nije to bila razbojnička pećina s blagom, već detaljno razrađena mašinerija. Morisonu se učini kao da je, u magnovenju, sa lica Zemlje koraknuo na Mesec. Tamo nikada nije bio, ali bilo mu je poznato, kao i svima na planeti, kako iznutra izgledaju podzemne Mesečeve baze. Prostor je upravo odisao takvim vanzemljskim pričinjenjem, samo što je, naravno, gravitacija bila ona ista, stara, dobra, zemaljska.

GROTO

Maleno može biti divno; na primer, orao s vremena do vremena može da ogladni, ali kanarinac, naprotiv, nikada.

Dežnjev senior

15.

Našli su se u maloj i dobro zatvorenoj praonici, i Boranova i Dežnjev stadoše da svlače odeću sa sebe. Morison je trenutak oklevao.

Boranova se nasmeši.

"Možete da zadržite donji veš na sebi, doktore. Samo skinite sve ostalo sa sebe, osim cipela, i stavite u ovu kasetu ovde. Pretpostavljam da u džepovima nemate ništa. Cipele, ovamo. Dok smo ovde, odeća će nam biti očišćenja i spremna za upotrebu."

Morison učini kako mu je naloženo, i pokuša da ne gleda u kršnu priliku Ruskinje koja uopšte nije bila svesna svog izgleda. Čudo jedno, pomisli on, kako odeća sakriva obrise tela - ako je krojena tako da ispuni taj zahtev.

Prali su se nečim što je ličilo na ogroman komad sapuna - lice do ivice ušiju i ruke do lakata, a onda žustro stadoše da četkaju kosu. Morison ponovo ustuknu i Boranova, kao da mu čita misli, reče:

"Četke se čiste posle svake upotrebe, dr Morisone. Ne znam koliko ste o tome čitali, no neki od nas ipak održavaju higijenu."

"I sve to samo da bi se ušlo u Groto?" upita Morison. "I tako svaki put?"

"Svaki put. Zato niko i ne može da uđe tek tako. A ako se unutra duže zadržavate, morate se od vremena do vremena ponovo oprati. Sledeća stvar može da bude neprijatna: zatvorite oči, doktore, duboko udahnite vazduh i držite ga koliko možete; skoro minut."

Morison poslušao i odjednom kao da se nađe usred uskovitlanog vihora. On posrnu, kao pijan, i pridržao se za jednu od kaseti; tačnije čvrsto se uhvatio za nju. Isto onako naglo kao što je i počeo, vetar je i prestao.

On otvori oči. Dežnjev i Boranova su izgledali kao strašila, raštrkane i uskovitlane kose. On posegnu šakom prema svojoj glavi i utvrdi da je i sa njim isti slučaj, te krenu za četkom.

"Nemojte, nemojte još", reče Boranova. "Imamo još toga da prođemo."

"Čemu sve ovo?" upita Morison. On ustanovi da je morao dva puta da pročisti grlo pre nego što je uspeo da istisne glas iz sebe.

"Pomenula sam već da moramo biti potpuno oslobođeni prašine, a ovo je tek prvi stepen procesa čišćenja. Hajdemo sad kroz ova vrata", dovrši ona.

Nadoše se potom u uskom, opet dobro zatvorenom hodniku, čiji su zidovi fosforescentno odbleskivali.

"Lepo, lepo", primeti Morison, podižući obrve.

"Čuva energiju, što je vrlo važno", napomenu Dežnjev. "Ili se, možda, divite našem tehnološkom nivou? Kad Amerikanci dođu u Sovjetski Savez, verovatno očekuju samo gasne lampe." On zadovoljeno groknu i dodade: "Ipak, priznajem da u nekim stvarima zbilja imate prednost. Vaši bordeli su neuporedivo istančaniji od naših."

"Uzvrćate udarac pre nego što ste ga valjano i osetili", primeti Morison. "Odličan znak nečiste savesti. Ako toliko žudite da demonstrirate svoju naprednu tehnologiju, moj je predlog da učinite nešto vrlo jednostavno: detaljno oribajte glavni put od Maljenkigrada do Grota i koristite terenska vozila s krovom, i zatvorenog tipa. To bi vam uštedelo maltertiranje oko pranja."

Dežnjev se smrači, no Boranova upade da spase stvar:

"Dr Morison je u priličnoj meri u pravu, Arkadij. Ne sviđa mi se što nisi u stanju da budeš iskren, a da pri tom budeš i uljudan. Ako ne možete - to važi za obojicu - da budete ljubazni i prijatni, onda bolje da držite jezik za zubima."

Dežnjev se uznemiri:

"Šta sam to pa rekao? Naravno da je doktor u pravu, ali preostaje li mi išta drugo nego da gledam kako odluke u Moskvi donosi šaćica idiota koji za nas odvajaju premalo para, pritom ne sagledavajući moguće posledice? Kao što je govorio moj otac: 'Nevolja sa nastojanjem da budeš štedljiv u tome je što ona može biti vrlo

skupa."

"To je, zbilja, tačno", odvrati Boranova. "Mogli smo uštedeti strašno mnogo novca, doktore, samo da smo više potrošili na bolji put i savremenija vozila. Verujem da i vi ratujete s istim stvarima, tamo preko, u Americi."

Dok je to govorila ona krenu napred, i Morison pođe za njom u susednu malu prostoriju. Vrata se za njima zatvoriše i Dežnjev pruži Morisonu nekakvu narukvicu.

"Stavite ovo na desnu ruku. Kada nas dvoje podignemo ruke uvis, učinite to i vi."

Morison oseti kako mu se stomak popeo u grlo i kako gubi težinu.

"Lift!" reče on.

"Pametno, pametno", složi se Dežnjev, pa se melodramatično poklopi po ustima. "Oh, ne smem biti neuljudan."

Lift se blago prizemi i vrata se otvoriše.

"Identifikacija", zaori se naredbodavni glas.

Dežnjev i Boranova podigoše ruke, pa to učini i Morison. Purpurno svetlo odjednom ispuni lift i tri narukvice zasvetleše - ali ne baš na isti način, primeti Morison.

Spustiše se potom novim hodnikom i obreše u odaji ispunjenoj toplim i vlažnim vazduhom.

"Evo, sada i poslednje pripreme, dr Morisone", reče Boranova. "Navikli smo već na ovo, te nam nije nezgodno da se svlačimo jedni pred drugima. Lakše je a i brže kada smo u grupi."

"Ako možete vi, mogu i ja", odvrati Morison smrknuto.

"Ionako smo svi punoletni", dodade Dežnjev.

On ispliva iz svojih gaća i primaknu se zidu na kome se nalazila mala, upaljena lampica crvene boje. On pritisnu palcem određeno mesto iznad nje, i u zidu se pojavi otvor, otkrivši uredno okačene, bele odore. On ispod njih ubaci svoj donji veš.

Izgleda da mu uopšte nije smetalo što je potpuno nag. Njegove grudi i ramena bili su posuti gustim maljama, a na desnoj strani zadnjice nazirao se dubok i dugačak ožiljak. Morison se pitao odakle li mu.

Boranova učini isto što i Dežnjev i on reče:

"Jedna od upaljenih lampica je vaša, dr Morison. Kada pritisnete

palcem, otvoriće se vaša kasetna, koja se potom zatvara na novi dodir. Molim vas da zapamtite broj vaše brave, jer se kasetna otvara samo pri dodiru vašeg palca. Uštedete sebi silno pritiskanje svih drugih lampica."

Morison učini kako mu beše rečeno.

"Ako oželite da obavite nuždu, učinite to odmah sada - kupatilo je tamo", pokaza mu Boranova.

"U redu je", odvrati Morison.

Na to se prostorija ispuni vodenim kapima.

"Sklopite oči", naredi Boranova, potpuno nepotrebno. Jer, već prvi mlaz natera Morisona da zažmuri.

U vodi je bilo sapuna, ili u najmanju ruku nečega što mu je dražilo oči i nozdrve, a u ustima ostavljalo gorak ukus.

"Podignite ruke", začu od Dežnjeva, "i ne morate se okretati. Voda stiže is svih pravaca."

On podiže ruke. Osećao je da zaista stiže iz svih pravaca. Čak i iz poda, što prouzrokuje priličan bol u njegovim mošnicama.

"Koliko još?" prodahta on.

"Dugo traje", odgovori Dežnjev, "ali je neophodno."

Morison stade u sebi da odbrojava. Negde oko broja 58, kao da se gorak ukus koji je osećao na usnama izgubio. On protrlja oči. Da, ono dvoje su još bili tu. Nastavio je da broji, i kad je dostigao do broja 126, voda prestade da šiba i obavi ih mlaz toplog i suvog vazduha.

Tek kasnije je shvatio da je sve to vreme zadržavao vazduh, ne dišući.

"A zbog čega ovo?" upita on, skrenuvši brzo pogled sa Natalijinih bujnih i čvrstih dojki na Dežnevljeve maljave grudi.

"Sada smo suvi", odgovori Boranova. "Hajde, oblačimo se."

Morisonova radoznalost u pogledu odeće odmah naiđe na razočaranje. Sve što je izvadio iz kasete bili su bluza i pantalone od tankog pamuka, sa opasačem od običnog konopca. Bila je tu i lagana kapa za glavu i sandale. Iako je materijal bio neproziran, osećao se kao da je i dalje nag.

"Ovo je sve što ćemo nositi na sebi?" upita on.

"Da", odgovori Boranova. "Radimo u čistoj, mirnoj atmosferi, na

prijatnoj temperaturi. Osim toga, odela su za jednokratnu upotrebu i ne možete očekivati ne znam kakav modni kroj ili trošak. Zaista, kada bismo prevazišli male moguće neprijatnosti, mogli bismo da radimo i potpuno goli. No, dosta s tim. Idemo.

16.

Konačno, stupiše u ono što se Morisonu učini kao glavna prostorija Grotoa. Protezala se u nedogled, ograničena potpornim stubovima.

Nije uspeo da prepozna ništa od opreme. Kako bi i mogao. Bio je teoretičar, i kada je radio u svojoj struci koristio je kompjuterizovane naprave koje je sam sklapao i modifikovao. Za trenutak, prože ga nostalgija za njegovom laboratorijom na Univerzitetu, njegovim knjigama, mirisom kaveza sa životinjama, čak i za glupavom neposlušnošću studenata.

Groto je bio prepun ljudi. Desetine njih stajalo je tu, blizu, a malo dalje bilo ih je još. Morisonu se učini da posmatra ljudski mravinjak čiji stanovnici pužu po mašinama, svako za svojim ciljem.

Niko ne obrati pažnju na pridošlice. Svi su hitali svojim poslom u tišini, koraka prigušenih mekim sandalama.

Morisonu se učini da Boranova neprekidno prati njegov tok misli. Ona progovori šapatom:

"Ovde se nalazi i naše rukovodstvo. Niko od nas ne zna više šta je za njega - ili nju - potrebno. Ne sme doći do nikakvog curenja informacija od značaja."

"Mora da svi oni, ipak, nekako komuniciraju."

"Ako se ukaže potreba, ali i tada najmanje što je moguće. To ograničava mogućnost prijateljevanja na ovom prostoru, ali je neophodno."

"Takva otuđenost škodi progresu", primeti suvo Morison.

"To je cena kojom plaćamo obezbeđenje i sigurnost. Stoga, ako vam se niko ne obrati, nemojte to doživeti kao ličnu uvredu. Nikakvog razloga nema da vam iko kaže ma i jednu reč."

"Zar neće biti radoznali, pošto sam ovde novo lice?"

"Pobrinula sam se da objave da ste spoljašnji element, stručnjak. To je sve što treba da znaju."

Morison se namršti.

"Kako su mogli primiti to da je spoljašnji stručnjak - Amerikanac?"

"Niko ne zna da ste Amerikanac."

"Odaće me akcenat, kao i prilikom razgovora sa onom servirkom."

"Neće, pošto nećete govoriti ni sa kim, osim sa onima sa kojima vas budem upoznala."

"Kako želite", prihvati Morison nezainteresovano.

I dalje se obazirao oko sebe. Bolje je da vidi i upamti što je god moguće više, čak i u slučaju da se ispostavi da su u pitanju poznati detalji. Kada - tačnije - ako se ikada vrati u Sjedinjene Države, ispitivaće ga u pogledu svakog detalja - što više bude mogao da im kaže - to bolje za njega.

"Čitav projekat mora da je prilično skup", prošapta on Boranovoj na uho. "Koji deo nacionalnog budžeta se izdvaja u ove svrhe?"

"Skupo je, doista." Boranova je bila tajanstvena. "Ali i vlada se trudi da ograniči troškove."

"Znate li samo", upade Dežnjević kiselo, "koliko sam danas morao da ratujem da bih obezbedio male dodatne troškove u korist vaše posete? Dabogda svi u Komitetu dobili koleru."

"Na žalost, kolere više nema, čak ni u Indiji", primeti Morison.

"Voleo bih da ljudi iz Komiteta budu žrtve nove epidemije."

"Arkadij, ako tvoje šale stignu do Komiteta, nećeš se dobro provesti", upozori ga Boranova.

"Tih svinja me nije strah, Nataša."

"Ali mene jeste. Pomisli samo šta bi se moglo desiti sa budžetom za narednu godinu ako se oni ozlojede."

Odjednom se oglasi Morison, krajnje nestrpljivo i tiho:

"Čujte, mene nije briga ni za Komitet ni za budžet. I dalje me jedino zanima kakva je moja uloga ovde."

"Ovde ste da biste se uverili u mogućnost minijaturizacije, kao i da vam se objasni zbog čega nam je potrebna vaša pomoć. Hoće li vas to zadovoljiti, družo Amerik... družo Spoljašnji Stručnjake?"

17.

Sve troje se potom nađoše pred nečim što je ličilo na mali,

staromodni vozić veoma uskih tračnica.

Boranova smesti svoj palac u za to predviđeni otvor i vrata se bešumno i glatko pomeriše u stranu.

"Uđite, dr Morisone."

"Gde sada idemo", oklevao je Morison.

"U minijaturizatorsku komoru, naravno."

"Železnicom? Koliko je, uopšte, veliko ovo mesto?"

"Veliko je, ali ipak ne koliko mislite. Ovo je više stvar obezbeđenja. Samo određeni pojedinci mogu koristiti ovaj voz i, u skladu s tim, nije svakome dozvoljen pristup u srce Grotoa."

"Nisam znao da ste toliko nepoverljivi jedni prema drugima."

"Ovo je vrlo šarolik svet, dr Morisone. Mi jesmo poverljivi ljudi, ali ovo je samo način da se mase liše nepotrebnih iskušenja. A ako je neko već prinuđen da dođe ovamo, složićete se da je mnogo sigurnije ako su mu sazajne mogućnosti ograničene. Uđite, molim vas."

Morison se, uz teškoće, smesti u unutrašnjost vozila. Dežnjev uđe odmah za njim, gundajući.

"Još jedan primer besmislenog cepidlačenja. Birokratija troši milijarde rubalja na ovaj projekat i onda, da bi uštedeli nekoliko stotina, naprave ovako nešto - kao da želi da nas, radan narod, učini što bednijim."

Boranova se smesti na prednje sedište. Morison nije mogao da vidi kako upravlja komandama, ako je komandi uopšte i bilo. Vozilo je, po svoj prilici, bilo kompjuterizovano. Kompozicija se odjednom pokrenu, i Morison se, usled trzaja, leđima priljubi uz sedište.

U nivou očiju, sa obe strane, nalazio se po jedan prozorčić, ali od zamućenog stakla. Morison je mogao da vidi sasvim mali deo okolnog prostora, pa i to je tek nazirao. Očigledno je da svrha prozora nije bila razgledanje, već smanjivanje neizbežnog osećaja klaustrofobije u tom skućenom prostoru.

Morisonu se činilo da siluete pokraj kojih su prolazili ne obraćaju ni najmanju pažnju na voz u pokretu. Svi su ovde odlično obučeni, pomisli on. Pokazati interesovanje za bilo šta što nije u direktnoj vezi sa onim na čemu se radi moglo je, verovatno, imati neprijatne posledice.

Morisonu se učini da se voz približava jednom od zidova pećine, i zaista, uz maleni trzaj, kompozicija uskoro uspori kretanje. Zid kao da se izmače, i vozić, uz novi trzaj, uhvati brzinu i uđe u novostvoreni otvor.

Odjednom se sasvim smrači i malena svetiljka na tavanici vagona samo je obezbeđivala da mrak ne bude potpun.

Nalazili su se u uzanom tunelu, tek nešto malo širem no što je bio poprečni presek voza; međutim, Morisonu se činilo da sa leve strane nazire drugi par šina. Znači, mora da postoje najmanje dva ovakva voza, i tunel mora da je bio dovoljno širok da bi se vozovi u njemu bezbedno mimoilazili.

U tunelu je bilo isto toliko mračno koliko i u samom vozu. Okuke su bile česte - kao da je tunel kroz brdo bio klesan kroz mekše slojeve, da bi se umanjili troškovi, ili pak, da se, iz razloga bezbednosti, lavirint učini složenijim. Tama u vozilu i van njega tome je trebalo samo da doprinese.

"Koliko još ova vožnja treba da..." započe Morison.

Dežnjev ga u mraku pogleda izrazom koji nije bio sasvim vidljiv.

"Vidim da vam nije jasno kako treba da mi se obraćate. Nisam akademik, zašto onda ne kažete jednostavno: 'Arkadij'? Na kraju krajeva, svi me ovde tako zovu. Kao što je govorio moj otac: 'Ono što je važno jeste ličnost, a ne njeno ime.'"

Morison klimnu.

"U redu. Onda, Arkadij, koliko ova vožnja još treba da potraje?"

"Ne dugo, Alberte", odvrati Dežnjev uz osmejak. Morison, gotovo primoran na 'ti' i neformalnost u razgovoru, ne nađe nikakav način da reaguje na suv odgovor.

Neposredno zatim, on uz čuđenje otkri da i ne oseća potrebu da nešto odvrati. Dežnjev sa svim mudrolijama svog oca, bio je jednostavno čeljade, te Morison, pod ovim okolnostima, oberučke prihvati okolnost ublažavanja osećanja mačevalačkog rata koji je vodio sa Boranovom.

Kompozicija se kretala tek brzinom umerenog ljudskog hoda, a na svakoj krivini je još i usporavala. Škrti konstruktori su, po svemu sudeći, ostavili šine bez bankine.

Onda se, bez ikakvog upozorenja, spolja prolomi bljesak svetlosti

i voz se zaustavi.

Morison zažmirka pri izlasku. Prostorija u kojoj su se sada nalazili bila je manja od predhodne - i u njoj nije bilo gotovo ničega. Samo šine kojima su stigli - šine koje su se u širokom luku izvijale i vraćale prema otvoru iz koga su isticale. Upravo je drugi vozić išao tim, suprotnim smerom, i zid se za njim zatvarao. Njihovo vozilo lagano zaplovi šinama, zaokrenu i stade uza zid.

Morison se osvrnu. Puno vrata - i srazmerno niska tavanica. On, polusvesno, zaključa da se oseća kao u središtu trodimenzionalne table za igru dama, sa brojnim malim prostorijama na raznim nivoima.

Boranova ga sačeka, sa izrazom na licu koji kao da nije odobravao Morisonovu radoznalost za novi prizor.

"Jeste li spremni, dr Morisone?"

"Nisam, dr Boranova", odgovori Morison. "Pošto ne znam gde idem i šta treba da radim, nisam spreman. Međutim, ako vi krenete napred, i ja ću za vama."

"U tom slučaju, sasvim ste dovoljno spremni. Ovuda. Treba da vas upoznam sa jednom osobom."

Prodoše potom kroz jedna vrata i obreše se u susednoj, malenoj sobi. Ova je, očigledno, bila dobro zatvorena, a njeni zidovi bili su ovičeni tankim žicama.

Mlada žena pogleda naviše, prema pridošlicama, a potom pomeri u stranu nešto što je iz daljine izgledalo kao neki tehnički izveštaj. Delovala je ljupko, na svoj bledunjavi i krhki način. Njena kosa boje lana bila je kratka, no dovoljno talasasta kako svojoj vlasnici ne bi davala suviše zvaničan izraz. Nosila je univerzalnu pamučnu Groto - uniformu, koja je, ipak, otkrivala njen vitak stas, nasuprot jedrosti dr Boranove. Imala je mladež baš ispod levog ugla usana - što je bilo lepo, ili ju je ružilo - u zavisnosti od ukusa, razume se. Izražajnih jagodica i lepo izvajanih ruku - izgledala je kao neko ko se ne smeje bez dobrog razloga, pa i to u sasvim razumnim količinama.

Morison se, ipak nasmeši. Učini mu se da je to verovatno prvi put, od kako je otet, kako je pomislio da to može biti vedrija strana odvratne situacije u kojoj se, protiv svoje volje, nalazio.

"Dobar dan, drago mi je što vas upoznajem", reče on, trudeći se

da svom ruskom da odškoloivan ton i da se oslobodi onoga što je servirka tako lako prozrela kao američku varijantu ruskog jezika.

Mlada žena ne odgovori neposredno na pozdrav, već pogleda Boranovu i pomalo hrapavim glasom reče:

"Amerikanac? To je taj Amerikanac?"

"Da, uzvratiti ova. Doktor Albert Džonas Morison, profesor neurofizike."

"Asistent", ispravi je on omalovažavajućim tonom.

Boranova se učini da nije čula.

"A ovo je dr Sofija Kalinjina, naš stručnjak za elektromagnetiku."

"Kao da je premlada za to", pokuša Morison da udeli kompliment.

Mlada dama kao da se i nije zabavljala.

"Možda delujem mlađe. Već mi je trideset prva", dodade ona hladno.

Morison s nevericom pogleda u Boranovu, koja skratila priču, rekavši:

"No, dobro, spremni smo da počnemo. Proverite strujna kola i uključite. I brzo, molim vas."

Kaljinjina požuri napolje.

Morison je isprati smrknutim pogledom.

"No, ona bar ne krije da ne voli Amerikance. To je dobro. To isključuje sto miliona mogućih udvarača. Najmanje toliko. A još, ako ne voli ni Ruse, te otkrije da sam ja Karelo-Finac, kao i ona, uostalom..."

"Vi, Karelo-Finac?" Boranova ne uspe a da se ne nasmeje. "Ko bi vam to poverovao, ludače?"

"Ona, razume se, samo ako je u dobrom raspoloženju."

"Teško da ćete je takvu zateći. Molim vas", tu se Boranova okrete sasvim prema Morisonu, "nemojte shvatiti Sofijino ponašanje kao nešto lično protiv vas. Mnogi od mojih zemljaka prolazi kroz ultrapatriotske faze kada misle da je prvi zadatak dobrog Sovjeta da ne voli Amerikance. To je više poza nego stvaran osećaj. Sigurna sam, kada počnemo da radimo kao tim, da će Sofija ukloniti svoje barikade."

"Razumem je, potpuno. Tako je i u mojoj zemlji. Na primer, ovog trenutka, osećam da ja baš ne ljubim Ruse, i čini mi se, s razlogom."

No", nasmeja se on, "mislim da bi dr Kalinjina mogla biti izuzetak, i to s lakoćom."

Boranova zavrte glavom.

"Svejedno da li je neko Amerikanac kao vi, ili Rus kao Dežnjev; muški način razmišljanja prevazilazi i nacionalne razmirice i kulturološke razlike."

"To, međutim", nastavi Morison, "ne znači da ću raditi sa njom, ili uostalom sa bilo kim. Već sam umoran od ponavljanja da ne verujem u minijaturizaciju, kao ni u to da ću moći, niti želeti da budem od bilo kakve pomoći."

Dežnjev se nasmeja.

"Znaš, gotovo da mu verujem. Uvek je tako ozbiljan."

"Pogledajte, dr Morisone. Ovo je Katinjka", reče Boranova.

Ona potapša rukom po kavezu koji Morison, zatečen, sada bolje osmotri po prvi put. Kaljinjina beše i dalje u njegovim mislima, te je nestrpljivo gledao ka vratima u očekivanju da se mlada žena ponovo pojavi.

On se sada usresredi na žičani kavez. Ono što su zvali Katinjkom verovatno je bio beli zec srednje veličine, mirno zabavljen grickanjem nekakvog zeleniša, sasvim svojstveno svojoj vrsti.

Morison sada začu zvuke koje je životinja ispuštala, zvuke usta koje brzo žvačkaju, kao i specifičnog mirisa, koga do tada nije bio svestan.

"Pa, vidim. Zec", reče on.

"Ne samo zec, odnosno zečica, doktore. To je potpuno neuobičajno stvorenje. Jedinstveno. Ušla je u istoriju kao mnogo važniji događaj nego svi ratovi i razaranja, koji se obično imaju u vidu pod istorijom. Ako isključimo neke nehotične rezultate - crve, bube, i submikroskopske parazite, Katinjka je prvo živo stvorenje koje je bilo minijaturizovano. Štaviše, tri puta i bila bi, možda mnogo više puta samo kada bismo to sebi mogli da priuštimo. Ona je neverovatno mnogo doprinela našem saznanju o minijaturizaciji živih bića, i kao što vidite, iskustva kroz koje je prošla nimalo joj ne smetaju."

"Izvinite, ali izjava da je zec bio tri puta minijaturizovan ne znači da se to bezuslovno i desilo. Ne želim da sumnjam u vašu iskrenost, ali mislim da vam je potpuno jasno da samo posmatranje procesa

može da me ubedi u to."

"Naravno. I upravo će iz tog razloga, uz troškove koji nisu za bacanje, Katinjka će biti minijaturizovana po četvrti put."

18.

Vrativši se, malo potom, u odaje, Sofija Kalinjina se obrati Morisonu:

"Imate li, možda, sat na ruci, ili bilo šta metalno pri sebi?" upita ona hrapavo.

"Nemam ništa kod sebe, dr Kalinjina. Ništa osim odeće na sebi, i jednog jedinog džepa koji je potpuno prazan. Čak je i ova indentifikaciona nalepnica koja mi je data vrlo verovatno od plastike."

"Pitam samo zato što ovde postoji snažno elektromagnetno polje te bi bilo koji metalni predmet ometao proces."

"Hoće li biti nekih fizioloških efekata?" upita Morison.

"Nikakvih. U najmanju ruku, nikakvih do sada otkrivenih."

Morison, s namerom da ih pusti da se raspričaju, a i nameren da sazna koliko dugo će biti istrajni u triku (postajao je nepoverljiviji iz minuta u minut) upita, ne bez zlobe:

"A ne bi li izlaganje dovelo do neprijatnih posledica ukoliko ikada zatrudnite, dr Kalinjina?"

"Imam bebu. Sasvim je normalna", odbrusi ona.

"Jeste li se izlagali tokom trudnoće?"

"Jednom."

"Da li je saslušanje završeno, dr Morisone? Možemo li da počnemo, dr Morisone?" upita Boranova.

"I dalje tvrdite da ćete minijaturizovati zeca?"

"Naravno."

"Hajde, onda. Sav sam se pretvorio u oko."

(Kako ludo od njih, pomisli on sarkastično. Naravno, uskoro će se pretvarati da ne znaju 'gde su to pogrešili', ali šta dalje? Kakva igra onda sledi?)

"Za početak, dr Morisone, da li biste podigli kavez?" zatraži Boranova.

Morison se ni ne pomeri. Kružio je pogledom od jedne do druge pa do trećeg, pogleda punog sumnje i nesigurnosti.

"Hajde, hajde, Alberte, neće boleti", ohrabri ga Dežnjev. "Nećeš čak ni ruke uprljati - a ruke treba da se isprljaju ako čovek radi."

Morison stavi ruke s obe strane kaveza i podiže ga. Potom ga odmeri, oko deset kilograma, ne više. On frknu i upita:

"Mogu li sada da ga spustim?"

"Naravno", reče Boranova.

"Samo lagano", dodade Kalinjina. "Uznemirićete zeca."

Morison pažljivo spusti kavez. Zec, koji je za trenutak gledao unaokolo prilikom podizanja kaveza, sumnjičavo ispita vazduh i vrati se nezainteresovano svojoj pređašnjoj raboti.

Boranova klimnu i Sofija se uputi ka kontrolnoj tabli na jednom od zidova. Bacivši pogled preko ramena na kavez, kao da proverava njegov položaj, ona se žustro vrati i lagano ga pomeri. Potom se ponovo uputi ka šalteru i okrenu prekidač.

Zvuk, kao cviljenje, proširi se prostorijom i kavez poče da svetluca kao da se nešto nevidljivo smestilo između njega i očevidaca. Svetlucalo je i u unutrašnjosti kaveza, povećanim intenzitetom, što ga je jasno odvajalo od kamenog stola na kome je počivao.

"Kavez se upravo nalazi usred minijaturizatorskog polja", objasni Boranova. Svi objekti u okviru polja biće minijaturizovani."

Morison je zurio u prizor i maleni crv sumnje krenu da ga bocka. Ne misle, valjda, da mu prirede kakvu briljantnu optičku varku da bi ga naterali da misli da je bio svedok minijaturizacije?

"A kako, tačno, proizvodite to, takozvano, minijaturizatorsko polje?" upita on.

"To vam nećemo reći, odgovori Boranova. Mislim da je i vama jasno šta znači izraz poverljiva informacija. Idemo, Sofija."

Cviljenje se povisi i pojača. Morisona je ono nerviralo, ali ostali kao da su ga podnosili bez problema. On za trenutak odvoji oči od kaveza, a kada je pogled ponovo usmerio na pređašnje mesto, zaista mu se učini da se zečica smanjila.

On se namršti i sagnu glavu, tako da mu se jedna ivica kaveza u vidnom polju poklapa sa horizontalnom tablom na suprotnom zidu. Nije pomicao glavu, ali ivica kaveza ipak istupi iz zamišljene linije. Nije bilo graške, kavez je bio manji. On zatrepta, obuzet

razočaranjem.

"Smanjuje se, zaista, dr Morisone. Oči vas ne varaju", obrati mu se Boranova uz suv smeh.

Nastavilo se cviljenje i smanjivanje kaveza. Kavez je trenutno bio gotovo upola manji.

Morison, sa očiglednom nevericom, reče:

"Postoje i optičke iluzije."

"Sofija, prekini proces za trenutak", reče Boranova.

Cviljenje utihnu, a svetlućanje minijaturizatorskog polja se smanji i nestade. Kavez je bio, kao i ranije, na stolu, upadljivo manja verzija onoga od pre. Unutra, i dalje zečica - manja, ali u svakom pogledu ista kao i prethodna, grickala je manje lišće i manje šargarepe rasute po dnu kaveza.

"Da li stvarno mislite da je ovo optička iluzija?" upita Boranova.

Morison ostade nem, a Dežnjev reče:

"Hejde, Alberte, prihvati ono što ti čula kažu. Eksperiment zahteva ogroman utrošak energije i, ako te ubrzo ne ubedimo u ono što vidiš, naša prepametna administracija će nam podeliti packe zbog ogromnih računa. Šta, onda, imaš da kažeš?"

Morison, krajnje pometen, odgovori:

"A šta da kažem?"

"Da li biste ponovo podigli kavez, dr Morisone?" upita Boranova.

Kako je Morison i ovoga puta oklevao, ona dodade:

"Minijaturizatorsko polje nema veze sa radioaktivnošću ili sličnim stvarima. Vaša neminijaturizovana ruka neće škoditi polju, kao ni ono njoj. Pogledajte. I ona položi svoju šaku, polako i nežno, na vrh kaveza.

Morison nije imao kud. On prezno položi šake s obe strane kaveza i podiže ga. Trgnuo se, iznenađen - kavez nije mogao težiti više od kilograma. Ruke mu zadrhtaše, kavez se zatrese i zečić se, uzburan, stade bacakati po kavezu, pokazujući znake krajnje uznemirenosti.

Morison spusti kavez i to što je mogao preciznije, na pređašnje mesto, no Kalinjina došeta da mu malo ispravi položaj.

"I, šta kažete, dr Morisone?" upita Boranova.

"Mnogo je lakši. Kako ste izveli trik?"

"Kako smo izveli trik? Mislite zamenili veći objekat manjim, dok vi sve to gledate - a manji je u svemu indentičan većem? Dr Morisone, molim vas!"

Morison pročisti grlo, ali ne nastavi diskusiju. Čak i njemu samom se to učini besmislenim.

"Molim vas, dr Morisone, da primetite da ne samo što je veličina kaveza manja, već da mu se proporcionalno smanjila i masa. Atomi i molekuli od kojih su kavez i njegov sadržaj sačinjeni smanjili su se kako veličinom, tako i zapreminom. Prosto rečeno, Plankova konstanta se umanjila, tako da se iznutra odnosi srazmerno nisu promenili. Sa stanovišta zeca, hrana, on sam, kao i sve u kavezu izgleda potpuno normalno. Spoljnji svet, svet izvan kaveza se, međutim, povećao - na šta zec, razumljivo, ne obraća pažnju."

"Ali, polje više ne postoji. Zašto se kavez i zec ne vrate u pređašnje stanje?"

"Iz dva razloga, doktore. Prvo, minijaturizovano stanje je metastabilno. To je jedno od najvećih fundamentalnih otkrića, koje minijaturizaciju čini mogućom. Kad god da prekinemo proces, treba nam sasvim malo energije da ga održavamo na tom nivou. Drugo, polje nije baš sasvim nestalo. Ono je samo umanjeno i uvučeno unutar kaveza, te sprečava da se atmosfera smanjenih molekula u kavezu rasipa, kao i da normalni molekuli prodru u kavez. Zbog toga su zidovi kaveza bez posledica na dodir. No, mi još nismo gotovi, dr Morisone. Nastavljamo, zar ne?"

Morison, zbunjen i pobeđen direktnim objašnjenjem, upita se za trenutak nije li možda pod uticajem kakve droge, od onih koje povećavaju percepciju sugestije - te kašljucajući reče:

"Dosta toga mi govorite."

"Da, ali samo u najopštijim crtama. A to to u Americi ponovite, verovatno vam niko neće verovati i ništa od onoga što biste rekli ne bi nimalo doprinelo ulaženju u trag praktičnoj minijaturizatorskoj tehnici." Boranova mahnu rukom i Kalinjina još jednom okrete prekidač.

Cvilenje se nastavi i kavez ponovo zasvetluca. Kao da je sada brže išlo, i Boranova predupredi Morisonovo pitanje:

"Što se više smanjuje, manje mase je neophodno da se ukloni i

smanjivanje je brže."

Morison je zurio i zurio, na ivici nervnog sloma, u kavez čija je visina sada iznosila samo jedan centimetar i koji se i dalje brzo smanjivao. No, Boranova podiže ruku i proces stade.

"Pažljivo, dr Morisone. Kavez je težak sada samo oko nekoliko stotina miligrama, i svako od nas bi ga s lakoćom polomio. Probajte s ovim."

Ona mu pruži veliku lupu. Morison je bez reči prihvati i postavi spram kaveza. Da nije video proces, i stvari znao od ranije, ne bi mu bilo moguće da dokuči kakav se to pokretni predmet nalazi u kavezu - niti bi njegov um prihvatio sliku tako užasno malog zeca.

No, on je video smanjivanje, i sada je i dalje zurio u čudo, sa izrazom pometnje i očaranosti na licu.

On pogleda naviše i Boranova upita:

"Eto, zbilja se dogodilo, zar ne? Još sumnjate u optičke iluzije, mađioničarenje, ili - šta ono još?"

"Droge?"

"Da su droge, dragi doktore, to bi bilo još veće čudo nego sama minijaturizacija. Osvrnite se. Sve oko vas izgleda i dalje normalno, zar ne? Čudnovata bi to droga bila koja bi vaš um usresredila na jedan jedini predmet, nasuprot svemu ostalom u odaji. Hajde, doktore, ono što ste videli je stvarno."

"Povećajte ga", zatraži Morison bez daha.

Dežnjev se glasno nasmeja, ali odmah potisnu smeh.

"Ako se smejem, oduvaću Katinjku, i onda bi me Nataša i Sofija gađale svime što im je pri ruci. Ako želiš da se uveća, moraćeš da sačekaš."

"U pravu je", dodade Boranova. Vidite, doktore, bili ste svedok naučnoj, a ne čarobnjačkoj demonstraciji. Da je posredi mađioničarska iluzija pukla bih prstima i zečica bi opet bila u svojoj staroj veličini u svom starom kavezu, i onda biste znali da ste videli optičku iluziju. Videli ste da proces zahteva ogromnu energiju - čak i na ovako malom deliću svemira, kakav je ovaj kavez. Da bi se Plankova konstanta sada povećala, potrebna je ista količina energija da bi se stvar bez izobličenja vratila na svoje mesto, što sve čini minijaturizaciju izuzetno skupom tehnikom. Dalje, jedan od razloga

za to je i konzervacija energije, koja se održava čak i u samom procesu. Ne možemo da nešto deminijaturizujemo nimalo brže no što smo u stanju da se oslobodimo toplote koja tom prilikom nastaje, i zbog toga nam za obrnut proces uvećanja treba mnogo vremena, mnogo više nego za smanjivanje."

Morison je i dalje bio nem. Objašnjenje u vezi sa konzervacijom energije više ga je ubedilo nego sama demonstracija. Šarlatani ne bi tako dobro poštovali osnovna pravila fizike.

"Onda, teško da bi minijaturizacija mogla da bude izum od praktične koristi", reče on. "Pre će to biti sredstvo za praktično proširenje i produbljenje kvantne teorije."

"I to bi bilo sasvim dovoljno. No, nemojte suditi o novoj tehnici dok je još u povoju", upozori Boranova. "Možemo se nadati da ćemo naći načina kako da izvrđamo tim glomaznim energetske promene i pronaći put koji će minijaturizaciju i deminijaturizaciju učiniti efikasnijim poduhvatom. Mora li, naime, izmena energije proći od elektromagnetnih polja u minijaturizaciono, pa onda, kroz toplotu do deminijaturizacije? Možda deminijaturizacija može nekako da se 'primora' da energiju ponovo vraća u elektromagnetna polja? S tim bismo se, možda, lakše nosili."

"Jeste li, možda, našli načina da ukinete drugi zakon termodinamike?" upita Morison mnogo pristojnijim glasom.

"Ne, nikako. Ne možemo očekivati energetske razmenu od sto odsto, jer je to nemoguće. Ako bismo, ipak, uspeli da makar sedamdeset pet procenata deminijaturizatorske energije konvertujemo u elektromagnetno polje, čak, možda, i samo dvadeset pet, bilo bi to značajno pomeranje od nivoa na kome smo sada. Kako god bilo, nadam se da smo na tragu tehnici mnogo suptilnijoj i efikasnijoj, tu vi ulazite u kombinaciju."

Morisonove zenice se proširiše.

"Ja? Ali ja o tome ne znam ništa! Gde mene nadoste za svoj spas? Mogli ste pronaći bilo koje dete iz obdaništa, isto bi bilo."

"Nije baš tako. Znamo šta radimo. Hajdemo, dr Morisone, vi i ja idemo u moju kancelariju, dok će se Sofija i Arkadij pobrinuti da Katinjka ponovo bude kao i pre. Naravno, kroz mučan proces po njih dvoje. Ja ću vam pokazati kako nam ipak možete pomoći u našim

nastojanjima da minijaturizacija postane efikasan, štaviše, isplativ poduhvat. Još preciznije, uvidećete da ste vi, u stvari, jedina osoba na svetu koja nam može pomoći."

KOMA

Život je prijatan. Smrt je mirna. Obrnuta varijanta bi bila problematična.

Dežnjev senior

19.

"Ovo je moj sopstveni delić Grotoa", reče Natalija Boranova.

Ona utonu u prilično pohabanu naslonjaču koja, mislio je Morison, mora da se baš savršeno prilagodila obliku njenog tela tokom svih ovih godina. On sede u drugu stolicu, manju i jednostavniju, čije je sedište, prekriveno satenskom presvlakom, zapravo bilo mnogo manje udobno no što je na oko delovalo. On se obazre oko sebe, osetivši odjednom snažnu potrebu za svojim domom. Tačnije, bilo je nečega u prostoriji što ga je podsećalo na njegovu vlastitu radnu odaju. Bio je tu i kompjuter, sa velikim ekranom, znatno 'kitnjastijeg' oblika nego njegov, Sovjeti su uopšte, u pogledu dizajna, težili nekim loknastim oblicima. No, Morison brzo odagna tu misao od sebe.

Osećaj sličnosti sa njegovim kabinetom bio je prouzrokovan verovatno i zbog prisutnih, neurednih gomila štampanog materijala i njihovog uvek istog, karakterističnog mirisa knjiga i filmovanih kaset. Morison pokuša da pročita naslov jedne od knjiga, ali bila je udaljena i prilično istrošenog izgleda (knjige uvek izgledaju prastare, čak i kada su sasvim nove). Učini mu se da raspoznaje engleske reči, što ga i nije mnogo iznenadilo. I biblioteka njegove sopstvene laboratorije posedovala je nekoliko ruskih klasičnih dela koja su mu, pored ostalog, služila i za povremeno 'podmazivanje' jezičkog znanja.

"Ovde smo sasvim sami", reče Boranova. Niko nas neće ni čuti, ni uznemiravati. Kasnije ovde možemo da donesemo i ručak."

"Vrlo ste ljubazni." Morison se potrudi da ovo ne zazvuči ironično.

Boranova to shvati sasvim ozbiljno.

"Ništa, ništa. A sada, dr Morisone, moram vam reći da nisam uspela a da ne primetim da ste Arkadij i vi počeli da se oslovljavate

sa 'ti'. On je, doduše, ipak donekle prosta osoba, i prilično predvidljivog ponašanja. Uprkos tome, i uprkos svim okolnostima koje su vas dovele ovamo, pitam vas još jednom, jeste li raspoloženi da i naš odnos poprimi manje formalne oblike?"

Morison oklevajući odgovori:

"Pa dobro, možete me zvati Albert. No to će biti samo po dogovoru, bez tračka ikakvog suvišnog prijateljstva sa moje strane. Ne želim da odagnam sećanje na način na koji sam doveden ovamo."

Boranova pročisti grlo.

"Ipak, pokušala sam da te ubedim da dođeš po svojoj sopstvenoj volji. Cela stvar ne bi otišla dalje od toga da nam zbilja ne gori toliko pod nogama."

"Ako vam je zbilja krivo zbog svega, onda me pošaljite nazad u Sjedinjene Države. Pošaljite me odmah sada, i u tom ću slučaju zaboraviti celu ovu avanturu i neću se žaliti svojoj vladi."

Boranova lagano zatrese glavom.

"Znaš i sam da je to nemoguće. I dalje nam gori pod nogama. Videćeš to uskoro i sam. U međuvremenu, Alberte, hajde da porazgovaramo, otvoreno, kao članovi ogromne i jedinstvene naučne porodice, čija važnost prevazilazi i nacionalne probleme i druge veštačke tvorevine napravljene da ljude otuđe jedne od drugih. Mislim da si do sada već prihvatio minijaturizaciju kao realnost."

"Pa, primoran sam na to." Morison gotovo tužno zatrese glavom.

"I jesi li uočio problem sa kojim smo suočeni?"

"Da. Utrošak energije je ogroman."

"Zamisli, na primer, kada bismo energiju dobijali mnogo jeftinije. Zamisli da, recimo, prilikom procesa jednostavno ubacimo šteker u kućište i ne potrošimo više energije no što bi nam, na primer, bilo potrebno da zagrejemo pećnicu."

"Znam, znam. No, očigledno je da je to nemoguće. Ili makar vaši naučnici nisu za to sposobni. Čemu onda tolika tajnovitost? Zašto onda, ne razglasite dokle ste u istraživanjima stigli i jednostavno ne sačekate na moguće prilive drugih članova 'jedinstvene naučne porodice'? Tajnovitost samo doprinosi jednom tumačenju: a to je da

Sovjetski Savez ima nameru da minijaturizaciju upotrebi u vojne svrhe, u oružje dovoljno moćno da razori obostrano razumevanje koje je dovelo do mira i saradnje u svetu tokom poslednje dve generacije."

"Nisi u pravu. Sovjetski Savez nema nameru da uspostavi hegemoniju nad ostatkom sveta."

"Nadam se da govoriš istinu. No, ako je tajnovitost iz nekog razloga potrebna, razumljivo je da će se svi ostali pitati u čemu je stvar i treba li se pripremati na uzvratanje mogućeg udara."

"Hoćeš reći da Sjedinjene Države nemaju svojih tajni?"

"Nemam pojma. Američka vlada ne nalazi za shodno da mi se poverava. Ako ih i ima, što je vrlo verovatno, onda ne odobravam ni to. Ima li tolike potrebe za tajnovitošću? Šta znači to da vi usavršavate minijaturizaciju, ili mi, ili u duetu, ili što se toga tiče, Afrikanci? Mi, Amerikanci izmislili smo avion i telefon. Vi imate i jedno i drugo. Prvi smo dospeli do Meseca, ali vi danas imate ravnopravan udeo u svemirskim istraživanjima. Vi ste, nasuprot tome, prvi rešili problem fuzione moći i prvi izgradili solarnu stanicu u svemiru, mi danas koristimo i jednu i drugu blagodat."

"Potpuno je tačno sve što kažeš", odvrati Boranova. "No, bez obzira na to, već čitav vek ceo svet smatra (štaviše, uveren je) da Američka tehnologija prevazilazi sovjetsku. To nas sve vreme razdražuje i bilo bi izuzetno poželjno da se prevrat izvrši upravo takvim revolucionarnim otkrićem kakvo je minijaturizacija."

"A šta ćemo sa jedinstvenom naučnom porodicom koju pominješ? Jesi li ti, u stvari, samo Sovjetski naučnik ili i član te porodice?"

"I jedno i drugo", ljutnu se Boranova. "Da je to stvar samo moje odluke, možda bih se i rešila da sva otkrića prenesem u svet. Ipak, ja ne donosim odluke. To čini moja vlada, a moje je da poštujem njene odluke. Suštinski, ni kod vas, u Americi, nema razlike, niti nam vaša američka nadobudnost i izigravanje superiornosti dopušta da se ponašamo drugačije."

"Ali zar onda poziv jednog američkog naučnika u pomoć ne predstavlja trn u oku vašoj sujeti?"

"Da, to ostavlja pomalo kiseo ukus u ustima. No, to će

Amerikancima dati osećaj da su imali udela u poduhvatu, što ćemo, Alberte, prihvatiti i mi sami. Što se toga tiče, ti ćeš, Alberte, pokazati da si dobar Amerikanac i zadržati odličnu reputaciju ukoliko nam pomogneš."

"Znači, mito?" Morison se gorko nasmeja.

"Ako to tako tumačiš", Boranova slegnu ramenima, "ja ti sigurno neću reći 'nemoj'. Hajde, pokušaj da sebe primoraš da razgovaramo prijateljski. Videćemo šta će se iz toga izroditi."

"Reci mi onda nešto. Sada, kada priznajem da verujem u minijaturizaciju, reci mi, makar ukratko, fizičke zakone i mogućnosti pod kojima se proces može odvijati. Zanima me."

"Nemoj se praviti naivnim, Alberte. Opasno bi bilo, za tebe samog, da saznaš previše. Kako da te onda pustimo da se vratiš u svoju zemlju? Pored toga, iako mogu da upravljam procesom, ni ja ne znam šta je sve potrebno da bi se on učinio mogućim. U suprotnom, sovjetska vlada teško da bi rizikovala da me pošalje u Sjedinjene Države."

"Misliš, neko bi te kidnapovao, kao što ste vi mene? Misliš li da se u Americi mogu dogoditi takve stvari?"

"Jasno da mogu. Pitanje je samo važnosti i motivacije."

"Dobro, a ko onda zna osnove minijaturizacije?"

"Nije ni to nešto što bi ti morao znati. No, nešto ti ipak mogu reći: Pjotr Šapirović jedan je od takvih."

"Pit ludak", nasmeja se Morison. "Nisam čak ni iznenađen."

"Ne bi ni trebalo da budeš. Kad kažeš 'ludak' nadam se da se šališ. Pjotr je bio prvi koji je na svetlost dana izneo racionalne osnove minijaturizacije. Naravno", ona poprimi zamišljeni izraz, "moguće je da takvo nešto zahteva i određen stepen 'ludila' ili u najmanju ruku, sasvim jedinstvenog načina razmišljanja. Osim toga, Šapirović je prvi otkrio i mogućnost postizanja minijaturizacije uz minimalan utrošak energije."

"Kako? Izmenom energije deminijaturizacije u energiju elektromagnetnog polja."

Boranova iskrivi lice.

"Samo sam ti dala primer. Šapirovićev metod je znatno suptilniji."

"Možeš li mi to objasniti?"

"Samo ovlaš. Šapiro naglašava da, što se tiče dva glavna aspekta teorije Univerzuma - kvantitativnog i relativističkog - oba zavise od konstanti koje postavljaju određene granice. U kvantnoj teoriji to je Plankova konstanta, koja je veoma malena, ali ipak, ne na nuli. U teoriji relativnosti to je brzina svetlosti, ogromna, ali ne i beskonačna. Plankova konstanta postavlja donju granicu veličine prenosa energije, a brzina svetlosti gornju granicu brzine prenosa informacija. Šapiro, dalje, iznosi da su te dve konstante međusobno povezane. Drugim rečima, ukoliko se Plankova konstanta smanji na nulu, brzina svetlosti bi postala beskonačna."

"Što bi svemir učinilo malim", dodade Morison.

"Da", klimne Boranova. "Prema Šapirovu, ogromna količina energije koju utrošimo prilikom procesa potiče otuda što se vrednosti ne kreću u paru, na obrnuto srazmerni način, to jest, Plankova konstanta je smanjena, ali se brzina svetlosti ne povećava. Kada bi bilo drugačije, energija bi tokom minijaturizacije plovila od konstante brzine svetlosti ka Plankovoj konstanti, i u suprotnom smeru tokom deminijaturizacije, što bi dalje značilo da se brzina svetlosti povećava tokom minijaturizacije i smanjuje tokom deminijaturizacije. Efikasnost bi bila stoprocentna. Vrlo malo energije bilo bi utrošeno za minijaturizaciju a uvećanje bi moglo trajati veoma kratko."

"A zna li Šapiro kako će to postići?"

"Rekao je da zna."

"Rekao? Zašto u prošlom vremenu? Je li se u međuvremenu predomislio?"

"Ne baš."

"Pa, kako onda?"

Boranova ne odgovori odmah.

"Alberte", poče ona skoro molećivim glasom, "ne trči pred rudu. Hoću da i sam razmišljaš. Znaš da je minijaturizacija moguća. Znaš kako se odvija, mada ne sasvim na najpraktičniji način. Znaš da to može značiti novu epohu i znaš da nije namenjena destruktivnim svrhama bilo koje vrste. Čim se uverimo da je sovjetska tehnologija povratila snagu u utakmici i povelu, što je neophodno iz psiholoških razloga koje sam ti vrlo iskreno izložila, sigurna sam da će minijaturizacija biti dostupna svima, širom globusa."

"Zbilja, Natalija? A da li bi ti, ili tvoj narod imali poverenja u Ameriku, da je kojim slučajem situacija obrnuta?"

"Poverenja!" Boranova duboko uzdahnu. "Poverenje nije lako steći. Loša strana ljudskog karaktera u osnovi je ta što smo navikli da u drugima vidimo samo najgore. Ipak, poverenje mora početi da se gradi od jedne tačke, u suprotnom će se sva naša, ionako labava saradnja potpuno srušiti, i bićemo ponovo u dvadesetom veku sa svim njegovim užasima. Pošto je Amerika duboko uverena da je snažnija i tehnološki naprednija nacija, nije li onda u redu da ona prva pokuša da ima poverenja u onog drugog."

Morison samo raširi ruke.

"Na to ne mogu da ti odgovorim. Ja sam jedinka i nisam karakterističan uzorak Amerikanca."

"Kao jedinka i možeš da nam pomogneš, jer znaš da svojoj zemlji nećeš nauditi."

"Ni to ne mogu da znam, jer jedino što u zamenu dobijam jeste tvoja časna reč, a ni ti ne možeš zastupati sav svoj narod, kao ni ja svoj. No, sve to nije toliko bitno, Natalija. Čak i kad bih to želeo svim srcem, kako mogu da učinim da minijaturizacija postane isplativa i efikasna, kada ne znam gotovo ništa o njoj?"

"Samo imaj strpljenja. Još malo pa ćemo ručati. Dežnjev i Kalinjina će uskoro biti gotovi sa vraćanjem Katinjke u prvobitno stanje i onda će nam se pridružiti, zajedno sa još jednom osobom sa kojom se moraš upoznati. A onda ću te, posle ručka, odvesti da vidiš Šapirova."

"Nisam sasvim siguran da će biti lako, Natalija. Maločas si mi rekla da bi za mene bilo opasno da se susretnem sa bilo kojom osobom koja zna sve o minijaturizaciji. Možda bih mogao saznati više nego što je neophodno i rizikovati svoj povratak u Sjedinjene Države. Zašto bih se tome izlagao?"

"Šapirov je izuzetak, odgovori Boranova tužno. Sigurna sam da ćeš to shvatiti čim ga budeš upoznao, a shvatićeš, konačno, i zašto smo se obratili baš tebi."

"U to nikada neću biti siguran", odgovori Morison s istom onom nevericom s kojom je do nedavno gledao na minijaturizaciju uopšte.

20.

Ručak je bio poslužen u sobi čiji su zidovi i tavanica ponovo fluorescentno svetlucali. Boranova je očito bila ponosna na taj izum, te Morison ne htede da joj saopšti kako je Amerika prepuna elektroluminoscentnih prostora. Niti je hteo da učini sarkastičnu primedbu povodom malog, kitnjasto dekorisanog lustera na sredini tavanice, pored sveg svetla koje je dolazilo od zidova. Ipak, iako sijalice nisu uticale na osvetljenost sobe, činile su da prostor deluje životnije.

Kao što je Boranova i najavila, pridružio im se i peti čovek, predstavljen kao Jurij Konjev.

"Neurofizičar kao i ti, Alberte", reče ona.

Konjev, zgodan i tamnopusat čovek u srednim tridesetim godinama, uneo je zbilja dosta topline u atmosferu.

"Izuzetno mi je drago što smo se upoznali", reče on, rukujući se srdačno i radoznalo, rekavši to na zavidnom engleskom, sa snažnim prizvukom Američkog načina govora."

"Bili ste u Sjedinjenim Državama, čini mi se", reče Morison na engleskom.

"Da, dve godine sam radio na svom diplomskom pri Harvardskom univerzitetu. To mi je dalo izvrsnu mogućnost da vežbam svoj engleski."

"To vam sada neće biti od koristi", dobaci Boranova na ruskom, "budući da dr Morison vrlo dobro govori ruski. Pustićemo ga onda da ga još poboljša, zar ne, Jurij?"

"Naravno", odvrati Konjev na ruskom.

Morison je gotovo smetnuo sa uma činjenicu da su se nalazili ispod nivoa zemlje. U odaji nije bilo prozora, što nije bilo ništa neobično čak ni za kancelarije na višim spratovima.

Obed nije baš bio takav da bi neko zbog njega sekao vene; Arkadij Dežnjev je žvakao s tihom usresređenošću, a Sofija Kalinjina kao da je bila duhom odsutna. Morison je hvatao njene povremene poglede, te primeti da na Konjeva nije obraćala ni mrvicu pažnje. Boranova ih je sve nadgledala, no govorila je vrlo malo. Kao da joj je bilo drago što je štafetu mogla da prepusti Juriju.

"Doktore Morison, moram vam reći da vaš rad pomno pratim",

reče Konjev.

Morison, koje je halapljivo gutao tanku čorbu od kupusa, nasmeši mu se ljubazno preko stola. Bio je to prvi kompliment njegovom radu, nasuprot njihovom, otkako se nalazi u Sovjetskom Savezu.

"Hvala vam na interesovanju. No, Natalija i Arkadij su sa mnom na ti, te mi se čini da ću imati teškoća da razmišljam kako se kome obraćam. Hajde da se svi jedni drugima obraćamo sa 'ti', za ovo kratko vreme koliko će nam preostati do mog odlaska."

"Pomozi nam", reče Boranova tihim glasom, "i to će zbilja biti kratko vreme."

"Bezuslovno", odgovori Morison isto tako tiho, "pošto zaista žudim da se vratim."

Konjev pogura razgovor, progovorivši normalnim glasom:

"No, moram da primetim, Alberte, da nigde nisam nikoga sreo ko se slaže sa tvojim stavovima."

"To su mi već rekli neurofizičari u mojoj zemlji", procedi Morison kroz zube.

"Ali zbog čega je tako? Akademik Šapirović je izuzetno zainteresovan za tvoja zapažanja i tvrdi da si u pravu, bar delimično."

"Ali Šapirović nije neurofizičar."

"Nije, ali ima izuzetan osećaj da napipa, ili oseti, pravu stvar. Nikada ga nisam čuo kako kaže 'čini mi se da je to ispravno' a da se to kasnije zbilja nije ispostavilo ispravnim, bar delimično. On kaže da si ti, verovatno, na izvrsnom putu da ustanoviš odličnu, kako on kaže, relejnu stanicu."

"Relejnu stanicu? Ne znam na šta misli."

"To je jednom rekao u mom prisustvu. Neka njegova lična misao, rekao bih." On se prodorno zagleda u Morisona, kao da od njega očekuje rešenje zagonetke.

Morison, međutim, samo sleže ramenima.

"Sve što sam učinio jeste da sam ustanovio novi način cefalne analize moždanih talasa i, pri tom, istraživanje suzio na specifičan segment neuronske mreže koji je odgovoran za kreativno mišljenje."

"Mislim da si tu, Alberte, malo preveliki optimista. Nisam ubeđen da takva, posebna mreža, zbilja postoji."

"Moji rezultati to prilično jasno pokazuju."

"Kod pasa i majmuna, da. Međutim, nije sigurno koliko možemo biti uvereni da se isto odnosi i na znatno složeniju strukturu ljudskog mozga."

"Priznajem da nisam radio sa ljudskim materijalom. No, pažljivo sam analizirao ljudske moždane talase i ti rezultati su u najmanju ruku saglasni sa hipotezom koju sam izneo."

"To je ono što se ne da proveriti, i što ni tvoje američke kolege nisu u stanju."

Morison opet sleže ramenima.

"Precizna analiza moždanih talasa je đavolski komplikovana stvar, pre svega u kvantitativnom smislu. Osim mene, niko nije tome posvetio tolike godine."

"Niti iko poseduje specijalnu kompjuterizovanu opremu. Ti si, čini mi se, sam sastavio program potreban za analizu moždanih talasa?"

"Tako je."

"I razložio ga, u literaturi?"

"Razume se. Da sam postigao uspeh koristeći program koji je tajna za sve osim za mene samog, on ne bi značio ništa. Ko bi, bez adekvatnog programa, mogao da proveri i potvrdi moje rezultate?"

"Ipak, čuo sam, na Međunarodnom skupu neurofizičara u Briselu prošle godine, da neprestano usavršavaš taj program i da se žališ na nedostatak potvrde vrednosti svog rada, koji proizilazi iz toga što si u stanju da upotrebiš samo programiranje koje ne uključuje Furijeovu analizu do dovoljne osetljivosti."

"Nije, nije tako, Jurij. Naprotiv. Menjao sam program od vremena do vremena, ali sam, istovremeno, svaku modifikaciju detaljno obrazložio i prikazao u Tehnologiji neurofizike. Pokušao sam da to objavim i u Američkom neurofizičkom žurnalu, međutim, oni već nekoliko godina odbijaju da objave moje tekstove. To što svi čitaju ANŽ i što ne prate drugu literaturu nije moja greška."

"A opet..." Konjev zastade i namršti se u nedoumici. "Ne znam da li to uopšte da kažem, jer to može biti još jedna u nizu tvojih briga."

"Hajde, hrabro. Naučio sam da primam sve vrste primedbi, neprijateljske, sarkastične, čak i samilosne. Već sam oguglao. A propos, baš je dobro ovo pile na kijevski način."

"To je ručak za goste, promrmlja Kalinjina, skoro bez daha. Suviše je masno, loše za figuru."

"Ha!" nasmeja se Dežnjev glasno. "Loše za figuru! Tipično američka primedba, koja na ruskom ne znači ništa. Kao što je govorio moj otac: 'Telo zna šta mu treba. Zbog toga neke stvarčice i jesu ukusne.'"

Kalinjina gotovo sa prezirom sklopi oči.

"Recept za samoubistvo", dodade ona.

Morisonu pade u uči da Konjev ni jednog trenutka, pa ni sada, nije pogledao put Kalinjine.

"Šta si ono hteo da kažeš, Jurij? Nešto što bi me zabrinulo, tako si rekao."

"Pa, evo. Je li tačno da si ti, Alberte, praktično dao svoj program jednom kolegi i da on, upisavši ga u svoj kompjuter, nije uspeo da dođe do tvojih rezultata?"

"Sumnjaš li da taj tip laže?"

"Ne, ne zbilja. Samo mi se čini da su zapažanja toliko delikatna, da bilo kakav pokušaj koji uključuje sumnju u njihovu tačnost neminovno vodi u neuspeh."

"Sasvim je moguće", složi se Morison. "I to su mi već rekli, nekoliko puta. Ja, međutim, ne mislim tako."

"Još jedan trač", zaključio Konjev. "Mrzim da to ponavljam, ali mi se čini da je užasno važno. Jesi li ti zbilja tvrdio da si osetio tuđe misli prilikom analize moždanih talasa."

Morison odlučno zavrte glavom.

"To nikada nisam objavio. To sam rekao nekom kolegi, jednom ili dvaput. Ili tačnije, pomenuo sam da mi se katkad pričinjava da me obuzimaju nekakve strane misli dok vršim analizu. Nisam čak siguran ni da li su to tuđe misli, koje su u rezonanci sa mojima, ili naprosto, moje sopstvene misli."

"A takva rezonantnost, je li ona zbilja moguća?"

"Pretpostavljam. Moždani talasi emituju mala, slabašna elektromagnetna polja."

"Ah! Znači, to je ono na šta je Šapirovo mislio kada je upotrebio izraz 'relejna stanica'! Moždani talasi uvek emituju kolebljiva elektromagnetna polja, uz analizu ili bez nje. Vi ne možete osetiti

rezonancu, ako je to rezonanca, misli nekoga s kim ste u običnom kontaktu, ma koliko mu misli bile intenzivne. Ali možete, ukoliko usredsređeno istražujete moždane talase, uz programirani kompjuter. Kompjuter se tada, po svoj prilici ponaša kao relejna stanica, uveličavajući ili pojačavajući talase svog izvora, i projektujući ih u vaš um."

"Za to nemam nikakvog dokaza, osim svojih povremenih bledih utisaka. A oni, ipak, nisu dovoljni."

"Možda i mogu biti. Ljudski mozak je daleko savršenija naprava od bilo čega sličnog što smo do sada upoznali."

"A delfini?" upade Dežnjev kroz puna usta.

"Izvikano", odmah odvratila Konjev. "Oni su odista inteligentni, no njihovi mozgovi su preokupirani tananim pokretima koje zahteva boravak u vodi, tako da nisu u mogućnosti da razviju apstraktno mišljenje specifično za ljude."

"Delfine nisam nikada proučavao", primeti Morison nezainteresovano.

"Ma, nema to veze", reče Konjev pomalo nestrpljivo. "Radije se koncentriši na to da tvoj kompjuter, pravilno programiran, možda može da glumi relejnu stanicu koja prenosi misli iz analiziranog mozga ka tvom sopstvenom. Ako je to moguće, Alberte, onda si nam zbilja potreban ti i niko drugi na svetu."

Morison naglo ustade i namršti se.

"Čak i da uspem da uhvatim tuđu misao uz pomoć kompjutera, što nikada nisam uspeo i što, zapravo, poričem, kakve to veze ima sa minijaturizacijom?"

Boranova takođe ustade i pogleda na sat.

"Vreme je, reče ona. Idemo da vidimo Šapirova."

"Šta god on rekao, ništa mi neće značiti."

"Otkrićeš, ubrzo", napomenu Boranova, metalnog glasa, "da ti on neće ništa reći, ali da će ipak biti dovoljno ubedljiv."

21.

Morison je za sada dosta dobro uspevao da sačuva živce. Na kraju krajeva, Rusi su se prema njemu ponašali kao prema gostu, i kada bi samo zaboravio na to na koji način je doveden ovamo, ne bi

imao ni na šta bitno da se požali.

Ali na šta ciljaju? Boranova ga je, ponaosob, upoznala redom sa Dežnjevim, pa sa Kalinjinom, i sada sa Konjevom iz potpuno nepoznatih razloga. Neprekidno je slušao kako je potreban i potreban, a niko mu nije objasnio zbog čega. Evo, sada se i Konjev pokazao nepristupačnim.

I sada idu da vide Šapirova. To mora biti, konačno, to dugo čekano visoko ce. Na kraju krajeva, Šapirov se zaista, kao oblak, nadvijao nad svim događajima još od njegovog prvog susreta sa Boranovom, pre dva dana, na konferenciji. On je bio taj koji je izumeo minijaturizaciju, onaj koji je u vezu doveo Plankovu konstantu i brzinu svetlosti, onaj koji je cenio Morisonov rad, i konačno, onaj koji je napravio primedbu o relejnoj stanici, što je doprinelo da se Konjev uveri kako je on, Morison, jedini na svetu koji im može priskočiti u pomoć.

Sada je ostalo još da se odupre navaljivanjima i argumentima najkrupnije ribe. Pa, ako bude istrajan, šta će Rusi učiniti kada sva navaljivanja i svi argumenti ostanu bezuspešni?

Pretnje silom? Mučenje?

Ispiranje mozga?

Morison klonu. Nije smeo toliko da se kocka i tvrdi da neće. Treba da ih ubedi da ne može. To je, činilo se bilo razumno stanovište. Kako može neurofizika, i njegov dubiozan, neprihvaćen rad, imati ikakve veze sa minijaturizacijom?

Kako to da oni sami nisu uviđali tako jednostavnu stvar? Zašto su se svi pretvarali da je moguće da neko kao on, ko do pre četrdeset osam časova nije ni pomislio na minijaturizaciju, može učiniti nešto za njih, njih stručnjake u struci, a da oni to ne mogu sami da izvedu, kako bi pomogli sebi samima?

Dugo su već hodali hodnicima i, izgubljen u mislima, Morison ni ne primeti da nisu svi na broju.

"A gde su ostali?" upita on.

"Imaju posla", odgovori Boranova. "Nemamo čitavu večnost na raspolaganju."

Morison nervozno coku jezikom. Ovi ljudi baš nisu razgovorljivi. Niko se ne rasipa obaveštenjima. Uvek kroz stisnute zube.

Dugovečna ruska odlika, ili možda navika stečena radom na projektu gde čak i naučnici imaju naočnjake za sve osim za svoje neposredne dužnosti.

Uzimaju li ga za tipično američki proizvod? Ništa nije učinio što bi ga prikazalo u takvoj svetlosti. Zapravo, on je zbilja bio specijalista suženog polja delovanja, koji je malo toga znao van svog gazdinstva. A to je upravo rak-rana moderne nauke, pomisli on.

Opet uđoše u lift, primeti od odsutno, i ubrzo se nađoše na drugom spratu. Osvrnuvši se oko sebe, on ugleda poznati dekor, koji je uvek prevazilazio nacionalne podeljenosti.

"Šta je ovo, medicinski sektor?" upita on.

"Bolnica", odgovori Boranova. "Groto je sveobuhvatan naučni kompleks."

"A zašto smo došli ovamo? Da li ću ja..." On zastade, odjednom ophrvan grozom od glave do pete. Hoće li biti drogiran, ili će, nekim još suptilnijim načinom biti učinjen pogodnijim za saradnju?

Boranova krenu napred, okrenu se i ponovo dođe do njega.

"Dobro, šta te sada plaši?" upita ona ljutito.

Morison oseti stid. Jesu li njegove emocije baš svakome toliko vidljive?

"Ništa me ne plaši", promumla on. "Samo mi je dosta beskonačnog hodanja."

"Otkud je ovo beskonačno hodanje? Lepo sam ti rekla da idemo da vidimo Pjotra Šapirova. Idemo do njega. Hajde, još samo nekoliko koraka."

Trenutak potom zaokrenuše i Boranova ga povede prema prozoru.

On stade uz nju i pogleda. Bila je to neka soba i u njoj se nalazilo nekoliko ljudi. Bila su tu i četiri kreveta, ali je samo jedan bio zauzet, i okružen opremom koja mu nije bila poznata. Bilo je tu nekih cevi i staklarije, i Morison prebroja prisutne - najmanje dvanaestak ljudi, verovatno doktora, sestara i medicinskih tehničara.

"Ovo je akademik Šapirov", reče Boranova.

"Koji?" upita Morison, zagledajući u lica ljudi, pokušavajući da se priseti lica iz davnog susreta.

"Onaj u krevetu."

"U krevetu? Šta mu je?"

"Mnogo toga. U komi je. Već mesec dana. Sumnjamo da će se ikada povratiti."

"Užasno mi je žao. Zato ste ga i pominjali, tokom ručka, u prošlom vremenu."

"Da. Šapiro, onaj kojeg znamo, u prošlom je vremenu. Osim..."

"Osim, ako se oporavi? Upravo ste rekli da su mu šanse slabe."

"To je tačno. Ali njegov mozak još nije mrtav. Oštećen da, pošto je u komi, ali nije mrtav. Konjev, koji prati vaš rad, misli da je jedan deo njegove nervne mreže u centru za mišljenje ostao netaknut."

"Aha", reče Morison, "počinjem da shvatam. Što mi to niste odmah rekli? Da ste me tim povodom otvoreno konsultovali moglo se desiti da ovamo dođem redovnom avionskom linijom, dobrovoljno. S druge strane, pretpostavimo da pogledam njegovu cerebralno funkcionisanje i kažem vam: 'Da, Jurij Konjev je u pravu.' Šta bi vam to značilo?"

"To nam, zbilja, ne bi značilo ništa. Ipak, još ne počinjete da shvatate. A dok ne shvatite problem sami, ja vam ga ne mogu objašnjavati. Zna li, ili makar pretpostavljate li šta je pokopano tu, u još živim ćelijama Šapirovljevog mozga?"

"Verovatno njegove misli."

"Naročito one koje znaju u kakvoj su vezi Plankova konstanta i brzina svetlosti. Misli koje znaju kako će se minijaturizacija učiniti efikasnom, praktičnom, i ne toliko zahtevnom u pogledu utroška energije. Uz te misli, pokopana je i mogućnost da se ovoj planeti pruži tehnika koja će napraviti revoluciju u nauci i tehnologiji, i društvu, mnogo veću nego što je to učinio izum tranzistorskih kola. Možda će jedino otkriće vatre ostati značajnije od ovog. Ko će to znati?"

"Jesi li sasvim sigurna da ne dramatiзуješ stvar?"

"Nije to u pitanju, Alberte. Shvataš li, u stvari, da je minijaturizacija nužno povezana sa beskonačnim povećanjem brzine svetlosti? To jest, ako je tako, onda jedan brod, dovoljno minijaturizovan, može biti poslat na bilo koji kraj univerzuma uporedivo većom brzinom od brzine svetlosti. Neće nam biti potrebna putovanja brža od svetlosti. Svetlost će biti dovoljno brza. I

neće nam biti potrebna ni antigravitacija, jer će minijaturizovan brod imati masu gotovo ravnu nuli."

"Ne mogu u to da verujem."

"Nisi verovao ni u minijaturizaciju."

"Hoću reći, ne mogu da verujem da je rešenje zagonetke zaključano u mozgu jednog jedinog čoveka. I drugi će doći do toga. Ako ne sada, onda možda sledeće godine. Ili recimo, naredne decenije."

"Lako je čekati, Alberte, kada ti se ne žuri. Nevolja je, međutim, u tome što nemamo na raspoloženju sledeću deceniju, čak ni narednu godinu. Groto, koji vidiš svuda oko sebe, Sovjetski Savez košta koliko i ratovanje na frontu srednje veličine. Svaki put kada se latimo minijaturizacije, čak i kada je u pitanju tek Katinjka, mi potrošimo energiju jednaku potrošnji velegrada u toku jednog jedinog dana! Već sada, vladini ljudi počinju da se dure zbog troškova, a naučnici koji ne razumeju vrednost minijaturizacije ili su ljubomorni, ili sebični, već vrište kako čitava Sovjetska nauka gladuje zbog Grotoa. Ako ne iznađemo sredstvo koje će štediti energiju, i to je vrrrrlo štedeti, ovo mesto će biti sraunjeno sa zemljom."

"Ali Natalija, ako objavite ono što znate o minijaturizaciji, i to učinite dostupnim Međunarodnom društvu za unapređenje nauke, nebrojeni će naučnici uposliti svoje umove i nećeš dugo čekati pre nego što se neko javi sa rešenjem kako usaglasiti Plankovu konstantu i brzinu svetlosti."

"Da", prihvati Boranova. "Možda će onda srećni dobitnik biti Amerikanac, ili Francuz ili Nigerijac ili Urugvajac. Trenutno, znanje je u glavi jednog Sovjeta i to je kredit koji nećemo dati."

"Šta je bilo Natalija, sa ogromnom naučnom porodicom? Ne seci je u komade."

"Potpuno bi drugačije govorio kada bi, na primer, neki Amerikanac bio na ivici otkrića i kada bi bio zamoljen, ili primoran, da učiniš nešto što bi lovorov venac stavilo na našu glavu. Sećaš li se Američkog odgovora na prvi Sovjetski veštački satelit lansiran u orbitu?"

"Od tada smo dosta uznapredovali."

"Da, ali tek jedan kilometar, ne deset. Svet još nije toliko

homogen. Nacionalni ponos je još poprilično razvijen."

"Utoliko gore po svet. Ako nismo jedinstveni, i ako je nacionalni ponos nešto što treba da postane trajno obeležje, zašto bih se ja, lično, lišio svog nacionalnog ponosa? Kao Amerikanca, šta me se tiče što Rusima otkriće izmiče pod nogama?"

"Od tebe samo tražim da shvatiš koliko je to nama važno. Stavi se, za trenutak, na naše mesto i pomisli koliko smo očajni što ne možemo da dopremo do nečega što nam je pred nosom, i što jedan od naših, štaviše, već zna."

"U redu, Natalija", prihvati Morison. "To razumem. Ne odobravam, ali razumem. A sada me slušaj, vrlo pažljivo, molim te. Sada, kada razumem, šta želite da učinim?"

"Želimo", reče Boranova, ne bez napora, "da nam pomogneš da pronađemo šta kriju Šapirovljeve misli, njegove i dalje žive i postojeće misli."

"Ali kako? Ne postoji ništa u mojoj teoriji što bi to priznalo mogućim. Čak i ako se prizna da postoje mreže misli i ako se moždani talasi mogu do u tančine analizirati, čak i da ubedim samog sebe da povremeno imam osećaj prisustva stranih misli, što je možda istinito, a možda i nije, i dalje ne vidim način kako da proučimo moždane talase u toj meri da bismo ih pretvorili u prave misli!"

"Čak ni ako si u stanju da, detaljno, analiziraš moždane talase jedne jedine nervne ćelije, kao dela mreže misli?"

"Ne mogu da se u toj meri ograničim na samo jednu ćeliju."

"Zaboravljaš. Možeš biti minijaturizovan, i naći se u toj jednoj jedinoj nervnoj ćeliji."

Morison se zagleda u nju osećajući kako u njemu navire osećaj bolesnog straha. Ona je već pomenula nešto slično, onda kada su se sreli po prvi put; no, njegov um je to odbacio kao besmislicu, zastrašujuću, ali ipak besmislicu, jer je bio uveren da je minijaturizacija sama po sebi besmislena. Izgleda da se ipak ispostavilo da nije, i užas je sada delovao kao narkotik.

22.

Morison ni tada, a ni kasnije, nije uspeo da se jasno priseti šta se,

zapravo, dogodilo. Nije mu se čak ni sve pomračilo pred očima - kao da je, u stvari, gledao kroz mutna, neprilagođena sočiva.

Prvo racionalno sećanje, kako leži na kauču u malenoj kancelariji i Boranova koja ga odozdo posmatra, a do nje i ono drugo troje, Dežnjev, Kalinjina i Konjev. Oni su, ipak, stajali nekako izvan fokusa.

Morison pokuša da se uspravi, no Konjev se približi i stavi mu ruku na rame.

"Molim te, Alberte, odmori se malo. Prikupi najpre snagu."

Morison je šarao pogledom od jednog do drugog. Shvatao je da mu je pozlilo, ali se nije sećao neposrednog povoda.

"Šta se dogodilo? Kako... kako sam dospeo ovde?" On se ponovo obazre po prostoriji. Ne, ovde još nije bio. Kroz prozor je mogao da vidi čoveka u bolničkom krevetu.

"Jesam li se onesvestio?" upita on, gotovo dirnut.

"Zapravo, ne", odgovori Boranova. "Izvesno vreme nisi bio baš sasvim pri sebi. Kao da si pretrpeo šok."

Morison se odjednom seti. Ponovo, ovog puta upornije, pokuša da se uspravi i odgurnu Konjevljevu brižnu ruku. Uspeo je, i sada je sedeo, podupirući se rukama sa obe strane.

"Sećam se. Rekla si da ću biti minijaturizovan. Šta mi se onda dogodilo?"

"Zanjihao si se i izgubio ravnotežu. Stavili smo te u nosiljku i dovukli ovamo. Nisi delovao kao neko kome je neophodna lekarska pomoć, više kao da su ti potrebni odmor i oporavak."

"Nikakvi lekovi?" Morison žurno baci pogled na svoje ruke, kao da je očekivao da kroz pamučne rukave ugleda ubode igle.

"Nikakvi", uveravam te.

"Jesam li rekao bilo šta pre no što sam... onemoćao?"

"Ni reči."

"Onda ću vam sada odgovoriti. Neću biti minijaturizovan. Je li to jasno?"

"Jasno je da tako kažeš."

Dežnjev sede na kauč pored Morisona, ruku zauzetih držanjem jedne pune boce i jedne prazne čaše.

"Ovo će ti biti potrebno", reče on i napuni čašu do pola.

"Šta je to?" upita Morison uz gest odbijanja.

"Votka", odgovori Dežnjev. "Nije lek, ali je lekovita."

"Ja uopšte ne pijem."

"Uvek ima vremena da se počne, Alberte. Sada je, na primer, vreme da te piće malo zagreje, bez obzira na to da li piješ ili ne."

"Ne, ne pijem zato što neću, već zato što ne mogu. Nisam ja za alkohol. Uzmem li samo gutljaj, biću pijan za pet minuta. Potpuno pijan."

"Tako?" Dežnjev podiže obrve. "A čemu drugom alkohol uopšte služi? Hajde, pokušaćemo da nađemo pravu dozu za tebe. Vrlo mala količina će te zagrejati, poboljšati ti cirkulaciju, razbistriti glavu, učiniti da sabereš misli. Čak će ti uliti i malo hrabrosti."

Začu se i Sofijin glas kao dašak vetra, ali ipak sasvim jasan:

"Ne očekuj, ipak, čudo od malo alkohola."

Morison se na ovo naglo okrenu prema njoj. Nije mu se, sada činila tako privlačnom kao prilikom njihovog prvog susreta. Sada je imala neki tvrd i skoro uvređen izraz, bez namere da oprašta.

"Nikada nisam tvrdio da sam hrabar čovek", odgovori Morison. "Nikada nisam tvrdio ni da ću vam pomoći. Naprotiv, govorio sam da to neću moći. To što sam ovde rezultat je prinude. To svi znate. Šta vam ja uopšte dugujem? Bilo kome od vas?"

"Alberte, ti drhtiš", opomenu ga Boranova. "Uzmi gutljaj votke. Od toga se nećeš napiti, a ni mi te nećemo terati da uzmeš još."

Oklevao je, a onda, kao da želi da pokaže svoju odvažnost, uze čašu iz Dežnjevljeve ruke i naglo proguta deo tečnosti. Odmah oseti toplotu u grlu koja, ipak, ubrzo uminu. Ukus je više vukao na slatkasto nego na nešto drugo. On uze još jedan gutljaj, veći, i odloži čašu. Dežnjev je prihvati i, zajedno sa flašom, ostavi na stočiću kraj kauča.

Morison pokuša da nešto kaže, ali se umesto toga samo zakašlja. Sačekao je, pročistio grlo, a onda kao bez daha izgovorio:

"Nije ovo, u stvari, tako loše. Ako može, Arkadije, ja bih..."

Arkadij ponovo posegnu za čašom, no Boranova se usprotivi:

"Ne, dosta je, Alberte. Jednim neumoljivim gestom ona zaustavi Dežnjeva. Nisi nam potreban pijan, Alberte, već taman toliko trezan da možeš da nas saslušаш."

Morison prepoznade osećaj razlivanja topline po telu kao i uvek

kada bi, iz razloga društvene pristojnosti, morao da gucne šeri, ili (jednom) suvi martini. Osećao se sposobnim da odbije bilo kakav argument koji bi Boranova iznela.

"U redu", reče on i zauze okrutno iščekivačku pozu.

"Nisam, Alberte, ni rekla da nam bilo šta duguješ. Ipak, žao mi je što sve ovo toliko šokovito doživljavaš. Svesni smo toga da nisi čovek koji čezne za avanturama, kao ni čovek nemaran ili brzoplet. Stoga smo pokušali da ti stvari predočimo što je moguće bezbolnije. U stvari, nadali smo se da ćeš stvari shvatiti sam od sebe, bez suvišnih objašnjavanja."

"Prevarila si se", reče izazovno Morison. "Nikada ne bih bio u stanju da sam dođem do takve gluposti."

"Uviđaš u čemu je naša potreba, zar ne?"

"Uviđam. Ali je nužno ne doživljavam i kao sopstvenu."

"Čak ni u ime opštih ciljeva nauke?"

"To jeste jedan od apstraktnih pojmova koje poštujem, ali zarad kog nisam voljan da priložim i žrtvu u vidu svog rođenog tela. Vaša potreba je, u mnogo većoj meri, Sovjetski osećaj inferiornosti, a ne opšti ciljevi nauke."

"Onda makar pokaži dobronamernost prema američkoj nauci", reče Boranova. "Ako nam pomogneš, to će ostati zauvek upisano u istoriji nauke. Isto tako, ovo na čemu radimo vodiće se kao Sovjetsko-Američka kooperacija."

"Znači, bili biste spremni da priznate kako jedan Amerikanac učestvuje u projektu?" upita Morison. "Ili ćete stvar prikazati kao isključivo Sovjetsko dostignuće."

"Možeš me držati za reč", obeća Boranova.

"Sovjetsku vladu nećeš moći da privoliš na tako nešto."

"Užas", dobaci Kalinjina. "On sudi prema svojoj sopstvenoj vladi."

"Sačekaj, Natalija", umeša se Konjev. "Daj da porazgovaram sa našim američkim prijateljem, kao čovek sa čovekom." On sede do Morisona. "Alberte, dirnut sam tvojim zalaganjem za svoj sopstveni rad. No, do sada si postigao sasvim malo. U svojoj domovini nikoga nisi ubedio, a sudeći po sredstvima koja su ti na raspolaganju, ni dalje to nećeš moći. Dajemo ti snažnije oružje, oružje o kojem do pre nekoliko dana nisi ni sanjao, i oružje koje ti, ako ga sada odbiješ,

nikada više neće biti dostupno. Alberte, imaš šansu da od romantičnih spekulacija načiniš materijalne dokaze. Učini ono što tražimo, i postaćeš, verovatno, najčuveniji neurofizičar na svetu."

"Tražite da rizikujem život na nečemu što niste ni isprobali", zacvile Morison.

"Ne bi to bilo prvi put. I ranije su naučnici rizikovali, i polagali živote da bi napredovali u svojim istraživanjima. Leteli su balonima i ronili primitivnim batiskafima da bi merili i osmatrali. Hemičari su se igrali otrovima i eksplozivima, biolozi sa patogenima svih vrsta. Lekari su sami sebi ubrizgavali neispitane serume, a fizičari ispitivali nuklearne reakcije, potpuno svesni toga da narednog trenutka mogu da odu u vazduh, ili, čak, da razore čitavu planetu."

"To su tek pusti snovi", primeti Morison. "Nikada ne biste dopustili da u javnost procuri vest o Amerikancu koji pomaže vaš projekat. Pogotovo ako kažete da je sovjetskoj nauci stalo da ne izgubi poštovanje."

"Budimo pošteni jedni prema drugima, Alberte", nastavi Konjev. "Tvoj udeo u ovome ne bismo mogli da sakrijemo čak ni kada bismo to hteli. Američka vlada zna da si ovde. Znamo da ona to zna. I ti to znaš. Nije ni prstom mrdnula da osujeti operaciju, jer ona želi da si s nama. I ona zna, ili barem nagađa, zbog čega smo te zvali i šta si učinio za nas; kada objavimo rezultate, to će se moći dokučiti. I ona će se postarati da Američka nauka, preko tebe, dođe do svog dela kolača."

Morison ostade da neko vreme sedi nemo, pognute glave, obraza rumenih od popijene votke. I bez gledanja je znao da su četiri para očiju kao prikovana za njega, a jedva da je i sumnjao da četiri osobe oko njega čekaju gotovo bez daha.

"Još jedno pitanje", progovori od najzad, podigavši glavu. "Kako je Šapirovo pao u komu?"

Opet tišina. Svi uperiše poglede ka Boranovoj. Morison, primetivši to, učini isto.

"Pa?"

"Alberte", poče Boranova, "reći ću ti istinu, čak i ako bi to moglo osujetiti naše planove. Ako pokušamo da te slažemo imaćeš puno pravo da nam više ne veruješ ni jednu jedinu reč, ali ako budeš

video da smo iskreni prema tebi, onda ćeš nam i u buduće verovati... Alberte, akademik Šapiro je u komi jer je on sam bio minijaturizovan, kao što ćeš i ti biti. Tokom deminijaturizacije dogodila se mala nezgoda, koja je prouzrokovala uništenje jednog dela njegovog mozga, i to po svoj prilici, trajno. To se, eto, sad znaš, može dogoditi, i to od tebe nećemo kriti. Hajde, sada, uzvрати nam ovu iskrenost i reci da ćeš nam pomoći."

ODLUKA

Uvek smo sasvim sigurni da je odluka koju smo opravo doneli pogrešna.

Dežnjev senior

23.

Morison se, najzad, uspravi, osećajući nesigurnost u nogama, da li od votke, da li od opšteg osećanja napetosti tokom celog dana, ili možda od obaveštenja koje je upravo dobio, a o kom nije ni sanjao. On zatapka nogama, kao da hoće da se učvrsti u stojećem stavu, pa prošetata do kraja sobe i nazad.

Zatim stade pred Boranovu i hrapavim glasom reče:

"Je li vam ikada palo na pamet da je ljudski mozak nešto najsloženije što uopšte poznajemo i da on, makar svi drugi organi prežive, to možda neće moći?"

"Naravno", odvrati Boranova. "Ali naša su ispitivanja pokazala da minijaturizacija nimalo ne utiče na međusobni odnos delova onoga što se podvrgava procesu umanjenja. Teorijski, i ljudski mozak može da je bez problema podnese."

"Teorijski!" uzviknu Morison. "Kako se onda moglo dogoditi da, uz puko teorijsko znanje, eksperimentišete sa Šapirovim, čije ste znanje toliko cenili? I kada ste njega upropastili, što i vi smatrate strašnim gubitkom, kako možete biti toliko ludi da meni predložite da otkrijem zbog čega su kola pošla nizbrdo? Izgubićete i mene, što ja, dakako, neću dozvoliti."

"Ne govori koješta", upade Dežnjev. "Mi nismo ludaci. Ništa što smo učinili nije bilo pogrešno. Greška je, isključivo, Šapirovljeva."

"Na neki način, to je tačno", dopuni ga Boranova. "Šapirovi je bio ekscentrik, to znaš i sam. Mislim da ga vi, Amerikanci, čak zovete i 'Crni Petar'. To verovatno nije daleko od istine. On je insistirao da bude minijaturizovan. Bio je već star, i nije želeo da, kao Mojsije, dopre do Obećane zemlje a da ne zaviri u nju. To su njegove vlasitite reči."

"Niste mu to smeli dopustiti."

"A ko da mu zabrani? Ja? Njemu? Alberte, budi ozbiljan."

"Ne ti. Vaša vlada. Ako je minijaturizacija kao eksperiment toliko dragocena..."

"Šapiro je pretio da će napustiti eksperiment ako mu se ne udovolji. To nismo smeli da rizikujemo. Niti je naša vlada toliko imuna na pritiske sa raznih strana. Morala je da poštuje javno mnjenje, kao i vaša vlada u sličnim situacijama. Da li je to dobro ili loše, ne mogu reći. U svakom slučaju, Šapiro je bio minijaturizovan."

"Potpuno ludilo", promrmlja Morison.

"Ne", usprotivi se Boranova. "Ni mi nismo povukli sledeći potez bez detaljnih priprema. Bez obzira na to što je svaka minijaturizacija skupa i što čini da se Centralnom koordinacionom komitetu digne ono malo kose na glavi, insistirali smo na pažljivim pripremanjima. Dva puta smo minijaturizovali šimpanze i dva puta ih vratili u prvobitno stanje, i nismo otkrili nikakve nedoslednosti, niti putem predanog bdenja nad njihovim ponašanjem, niti putem magnetno-rezonantnog ispitivanja aktivnosti mozga."

"Šimpanza nije čovek", kratko dobaci Morison.

"To je zaista nešto u šta smo sasvim sigurni", prihvati Boranova svečano. "I u skladu s tim smo minijaturizovali i jednog čoveka, kao sledeći potez. Dobrovoljca. Jurija Konjeva, da budem sasvim precizna."

"Morao sam to biti ja", reče Konjev. "Ja sam najžustrije i tvrdio da nikakvo oštećenje ne pretil ljudskom mozgu. Ja sam bio neurofizičar odabran za ovaj zadatak i ja sam sastavio sve proračune. Nisam želeo da rizikuje bilo ko osim mene. Život je stvar koju, ranije ili kasnije, gubimo svi. Razum je, ipak, nešto drugo."

"Tako hrabar", prošapta Kalinjina, pognute glave, pogleda uprtog u vrhove svojih prstiju. "Žrtva pravog sovjetskog heroja." Usne joj zadrhtaše, kao da će se podrugljivo nasmešiti.

Konjev, međutim, ne skidajući pogled sa Morisona, nastavi:

"Ja jesam lojalan sovjetskoj državi, ali to mi nisu bile pobude. To bi bilo bez značaja. Učinio sam to iz razloga pristojnosti i naučne etike. Imao sam poverenja u svoje proračune, no ni to, bez samorizikovanja, nije bilo dovoljno. Osim toga, to ima veze sa još

nečim. Kada se minijaturizacija konačno bude ustanovila kao naučno otkriće, biće zapisano da sam ja bio prvo ljudsko biće podvrgnuto eksperimentu. To će pomračiti zasluge mog pra-pra-strica, generala koji je učestvovao u velikom otadžbinskom ratu protiv nacista. Time ću se zadovoljiti, ne samo zbog svoje sopstvene slave, već i zbog svog ličnog uverenja da su pobede u miru uvek veće od pobeda u ratu."

"A ako bismo odvojili ideale od činjenica", prekide ga Boranova, "treba da se zna i to da je Jurij bio minijaturizovan čak dva puta. Prvi put smo ga umanjili za polovinu i vratili u stvarnu veličinu u savršenom redu. Drugi put poprimio je dimenzije miša. I opet je u povratku sve bilo kako treba."

"I šta se onda desilo sa Šapirovljevim umanjivanjem?"

"Šta se desilo... Njega nije bilo moguće kontrolisati tako lako. Kao prvo, vrištao je da on želi da bude prva minijaturizovana osoba. Jedva smo ga ubedili da, iz razloga lične sigurnosti, sačeka na Konjeva. Posle toga smo nad njim izgubili kontrolu. Kleo se da će napustiti projekat i osnovati novu laboratoriju sa istim ciljem negde drugde, ako ga ne umanjimo više nego što smo to učinili sa Konjevim. Nismo imali izbora. Pošto je 'Crni Petar' pominjao čak i to da će da emigrira, vlada ne bi imala kud, to jest, morala bi da ga stavi pod bravu. Nismo želeli da dospe u zatvor, i minijaturizovali smo ga do dimenzije ćelije."

"A to je ipak bilo više nego što je bezbednost nalagala, zar ne?"

"Ne. Imamo razloga da mislimo da je prvi deo procesa protekao i savršenom redu. Nevolje su nastupile u povratku, izgleda da se proces odvijao prebrzo i da se temperatura u njegovom telu povisila. Verovatno je dobio jaku groznicu, ne dovoljnu da ga usmrti, ali dovoljnu da mozak pretrpi oštećenje. Da je neko drugi bio uz njega to bi se dalo izbeći. No, pošto je deminijaturizacija potrajala, ispostavilo se da je bilo prekasno. Bio je to užasan udarac, i sve čemu se sada možemo nadati jeste da ćemo iz njegovog mozga moći da spasemo što se spasti može."

"Može se desiti još jedna nevolja, kako vi to nazivate, prilikom mog sopstvenog umanjivanja. Zar nisam u pravu?"

"Jesi", odvrati Boranova, "u pravu si. Ne poričem to. Bilo je

nevolja i promašaja tokom sveukupne istorije nauke. Kosmonauti su ginuli i ne treba da te podsećam na to da su to bili kako Rusi, tako i Amerikanci. To ipak nije prečilo da se izgradi baza na Mesecu, novom domu za čovečanstvo."

"Da, ali za sva dositgnuća vezana za svemir treba zahvaliti dobrovoljcima. Niko nije bio protiv svoje volje lansiran u prazno. Ja, međutim, nisam dobrovoljac."

"Nemoj se toliko plašiti", reče Boranova. "Učinili smo sve da putovanje bude što bezbednije i sigurnije. Osim toga, nećeš ići sam, za razliku od Konjeva i Šapirova (i Katinjke, da budemo precizni). Sve troje su bili podjednako bespomoćni, jednostavno postavljeni u minijaturizatorsko polje, okruženo samo spoljnim vazduhom. Ti ćeš, međutim, biti u brodu, nekoj vrsti male podmornice. I nju smo, bez problema, smanjivali i uvećavali. Malo je jeftinije eksperimentisati sa materijalnim objektom, jer povećanu temperaturu lakše može da podnese. Takav jedan test, zapravo, služi i proveriti otpornosti i postojanosti konstrukcije detalja."

"Ali ja, Natalija, neću ići, makar sa mnom poslali i celokupnu Crvenu armiju."

"Zajedno sa tobom na brodu", Boranova kao da preču upadicu, bićemo i nas četvoro. Ja, Sofija, Jurij i Arkadij. Zato sam te i upoznala sa svakim ponaosob. Mi smo partneri u jednoj od najvećih istraživačkih ekspedicija od kada je sveta i veka. Nećemo prelaziti okean, niti uznemiravati sveobuhvatni mir kosmosa. Umesto toga, zaplovićemo mikroskopskim okeanom i 'uznemiriti' ljudski mozak. Misliš li da i dalje možeš da važiš za neurofizičara, naučnika, ako odbiješ jednu takvu mogućnost.

"Da, vrlo lako. Odbijam da pođem."

"Sa nama će biti i tvoj program, tvoj softver. Uvek ga nosiš sa sobom, pa si ga doneo i ovamo. Imaćemo kompjuter na brodu, model identičan tvom sopstvenom u tvojoj laboratoriji. To neće biti dugotrajno putovanje. Bićemo minijaturizovani zajedno sa tobom i snositi rizik istovetan tvome. Kontrolisaćeš i kompjuterski beležiti sve na šta naiđemo i tvoj udeo će time biti ispunjen. Zatim ćemo biti deminijaturizovani. Reci da ćeš poći sa nama. Reci da hoćeš."

"Ne, ne", ponavljao je Morison, stisnutih pesnica i čvrstog lica.

"Neću poći sa vama. Neću."

"Žao mi je, Alberte", reče Boranova, "ali to nije pravi odgovor. Ne možemo ga prihvatiti."

24.

Morison je osećao kako mu srce ubrzano lupa. Nije bio siguran da će, ako se ovo izrodi u frontalni okršaj snaga volje, uspeti da iziđe na kraj sa ovom ženom koja je, uprkos svojoj ljubaznosti i predusretljivosti, bila kao od čelika. Štaviše, sa sobom je imala kompletan operativni aparat Sovjetskog Saveza, dok je on bio potpuno sam.

"Zar je moguće da ne uviđate da je čitava ova ujdurma samo romantično zanošenje?" počeo on. "Kako možete znati da su Plankova konstanta i brzina svetlosti u ikakvoj vezi? Sve što imate jeste Šapirovljeva tvrdnja, zar ne? A da li vas je uputio u bilo kakve pojedinosti? U dokaz? Objašnjenje? Matematičke analize? Sve što imate jeste tvrdnja, plod mašte. Zar ne?"

Morison se trudio da zvuči ubedljivo. Na kraju krajeva, da im je Šapirov zbilja ostavio u amanet nešto više od puke izjave, ne bi se oni sada tako očajnički trudili da pročačkaju taj akademski mozak. Morison duboko uzdahnu, očekujući odgovor.

Boranova pogleda Konjeva, pa odgovori, ne bez zlovolje:

"Nastavićemo da ti otkrivamo istinu, samo istinu, i ništa osim nje. Zbilja su nam na raspolaganju samo tvrdnje, kao što si već primetio. Uživao je u svojoj tajanstvenosti, bar dotle dok ne bude u stanju da elegantno izruči na talon svoje izume. U tom pogledu bio je krajnje infantilna. Možda je to bio još jedan izraz njegove svojeglavosti ili njegovog genija ili možda svega zajedno."

"I vi, posle toga, i dalje tvrdite da takve, neproverene i nedokazane spekulacije imaju bilo kakvu vrednost?"

"Kako bi akademik Pjotr Šapirov rekao: 'Uveren sam u to i tačka', uvek bi se pokazalo da tako i jeste. Na kraju."

"Ma nemojte. Uvek?"

"Gotovo uvek."

"Ha, gotovo uvek! E, ovog puta možda greši."

"Zbilja, možda."

"Čak i ako je imao neku zamisao koja bi se mogla pokazati korisnom, ona može biti lokalizovana u onom delu mozga koji je uništen."

"To je moguće."

"Čak i da nije tako, odnosno da ta ista zamisao leži u netaknutom predelu mozga, moguće je da ja ne budem u stanju da moždane talase prevedem kako treba."

"I to je moguće."

"Što znači: Šapirovljeva sugestija može biti pogrešna; zatim, čak i da to nije slučaj, mogla bi biti van domašaja; ili čak i da to nije slučaj, ja možda neću biti u stanju da je odgonetnem. Imajući sve to u vidu, kakve su nam šanse za uspeh? Očigledno bismo rizikovali živote i stavljali glavu u torbu zbog nečega u čemu, gotovo sasvim sigurno, ne možemo uspeti?"

"Objektivno gledano", složi se Boranova, "može se činiti da su nam izgledi sasvim mali. Međutim, ukoliko ne budemo stavili na kocku sve što imamo, pa i živote, izgledi su nam ravni nuli, apsolutnoj nuli. A ako rizikujemo živote, izgledi zbilja nisu veliki, ali nisu ni ravni apsolutnoj nuli. Dalje, čak i pod tim uslovima mi moramo rizikovati, bez obzira na to što kao najbolju varijantu uzimamo mogućnost da nam izgledi ipak nisu ravni nuli."

"Što se mene tiče", primeti Morison, "rizik je prevelik, a izgledi premali."

Boranova spusti ruku na njegovo rame i blago reče:

"To ipak nije tvoja defonitivna odluka, zar ne, Alberte?"

"Naprotiv, najdefinitivnija."

"Razmisli. Razmisli o vrednosti poduhvata za Sovjetski Savez. Čak i za tvoju zemlju, vrednosti i pogodnosti koje će izići na videlo kada objavimo tvoje učešće, vrednosti za nauku uopšte, vrednosti za tvoju slavu i reputaciju. Sve ovo ti čini na čast, Alberte. Protiv toga stoje samo tvoji lični strahovi. To je razumljivo, ali život traži prevazilaženje strahova."

"To što ću razmisliti neće učiniti da promenim odluku."

"Bez obzira na sve, razmišljaj do sutra ujutro. To je čitavih petnaest časova i ujedno najviše koliko možemo da ti pružimo. Dabome, odmeravanje strahova s jedne i nada s druge strane može

potrajati i čitav ljudski vek, ali toliko vremena nemamo na raspolaganju. Jadni Šapirovi može da leži u koma još deset godina, no, ne znamo koliko će njegova olupina od mozga još delovati kako treba i čuvati ideje tamo gde im je mesto. Ne usuđujemo se da previše čekamo."

"To su vaši problemi i ja sa njima nemam nikakve veze."

Boranova kao da nije čula nijednu od njegovih upadica; ni za trenutak nije menjala svoj nadasve ljubazni i prijateljski ton.

"Nećemo te sada više ubeđivati. Bolje je da sada večeraš nešto lagano. Možeš da gledaš Holoviziju, da čitaš, možeš da razmišljaš ili da spavaš. Arkadij će te otpratiti do hotela, i ako imaš bilo kakvih pitanja, slobodno pitaj njega."

Morison klimnu.

"I ne zaboravi, Alberte, sutra nam moraš reći šta si odlučio."

"Mogu ti to odmah reći. Sve po starom."

"Ne. Tvoja odluka mora biti da ćeš nam se pridružiti i pomoći nam. Pobrini se da to bude tvoja odluka, jer ona to mora biti, i onda će nam svima biti lakše.

25.

Pokazalo se da u odaji za ručavanje vladaju mir i nekakva meditativna atmosfera. Večera baš nije bila obilna, to jest, Morison jedva da je išta pojeo, što Dežnjeva, po svemu sudeći, nije ni najmanje brinulo. On je beskrajno brzo jeo i pričao kao navijen, uglavnom smešne pričice sa svojim ocem u glavnoj ulozi, po svemu sudeći presrećan što može da ih ponudi sasvim novoj publici.

Na jednu ili dve Morison se čak i nasmeši, više jer mu se činilo da se Dežnev približava trenutku kada više neće biti u stanju suvislo da priča, nego zbog svoje ozbiljne zainteresovanosti za pripovesti.

Valerija Paleron, servirka za doručkom, još je bila na svom mestu. Bio je to dug dan. Međutim, niti se to odražavalo na njenu platu, niti je to podrazumevalo njen prekovremeni rad. U svakom slučaju, kad god bi se približila stolu očima je prosto streljala Dežnjeva, možda zbog njegovih pričica koje su se, pomisli Morison, u priličnoj meri izrugivale sovjetskom režimu.

No, Morison nije uživao čak ni u onome što se njemu samom

vrtele po glavi. Sada, kada je postao svestan svoje nemoći da ode iz Grotoa, iz Maljenkigrada, iz Sovjetskog Saveza počeo je da oseća gotovo izopačeno interesovanje za poduhvat. Shvatio je da ga minijaturizacija ipak golica, ali samo kao sredstvo da dokaže valjanost svojih teorija, samo da trijumfuje nad budalama koje su ga prerano sahranile.

Zbilja, od svih argumenata dr Boranove, izgleda da je najplodotvorniji bio upravo ta lična, personalna linija. Sva druga pozivanja na dobro nauke, na humanost, ili na uspeh nacije, ili nacija, bila su sasvim efemerna. Njegovo mesto na naučnoj top-listi bilo je više. To je ono što mu se uvuklo pod kožu.

On iskoristi naredni servirkin prolazak kraj stola pa je upita:

"Dokle traje vaše radno vreme, konobarice?"

"Sve dok se vi ne rešite da se mrdnete odavde", promrsi ona.

"Samo bez žurbe", umeša se Dežnjev i iskapi novu čašu. Već je petljao jezikom, sav rumen. "Toliko mi se dopada drugarica konobarica da bih mogao ovde da sedim dokle Volga ne presuši, i da gledam njeno lice."

"Još kad ja ne bih morala da gledam tvoje", progundā Paleronova.

Morison napuni Dežnevljevu čašu.

"Šta ti zapravo, misliš o madam Boranovoj?"

Dežnjev je ukrštenih očiju posmatrao čašu, ali je ne uze odmah u ruku.

"Nije baš naučnik prve klase", odgovori on sa očiglednom teškoćom, "ali je dobra kao adminnistrataator. Bisstra, odlučna i nepod... nepodmitljiva. Ponekad je kao zubna bolest... mislim, uporna. Ako je adminisstrator nepodm... suviše pošten, to ti život čini težžim. Bašš obožava Šapirova, i misli da je on nedi ...ne...ne... nediskutabilan. To je to."

Morison nije bio siguran da je dobro razumeo upotrebljenu reč.

"Misliš, ona tvrdi da je on uvek u pravu?"

"To, burrazeru. Ako je on rekao da zzna kako će da pojeftini minijaturizaciju, ona je uverena u to. Isto i Jurij. I on ga oboža... va. Ali Boranova je glavna, ona će te poslati u Šapirovljev mozak. Kakko god bilo, poslaće te. Ima ona načina. Što se klinca tiče,

mislim, Jurija, on je mozz... ak ekipe. Vrrlo brilijantan." Dežnjev uverljivo zaklima glavom i još malo dosu u čašu.

"Zanima me Jurij Konjev", reče Morison, prateći pogledom čašu koja se uzdiže, "u vezi sa Sofijom Kalininom."

Dežnjev se pohotno isceri.

"Dobra riba." A onda dodade tužno: "Ali uopšte nema smisla za hu ... humor."

"Pa, udata je.

Dežnjev se usprotivi žešće nego što je to morao:

"Ne, ne."

"Rekla je da ima bebu."

"Da, da, devojčicu, ali, od braka se ne trudni. Stvar je kreveca ... udat ili ne, stvar je kreveca."

"A šta na to kaže puritanska sovjetska vlada?"

"Ništa, ali nikkako je nije... ni pitala." On prsnu u smeh. Ossim toga, ona je naučnik u Maljenki... gradiću, pa ima poseban tretman."

"Čini mi se", nastavi Morison, "da se prilično zanima za Jurija Konjeva."

"I ti si primetio? Nije ti mnogo ni trebalo. Čak je i objavila da je on sa... saučesnik u igrici koju sam ti maločas spomenuo."

"Oh?"

"Ali ha ha, on poriče. Vrlo žestoko, čak. Misslim da je humorrietično to, ali na gorrak način, što moraju da rade zajedno. Oboje su vezani za projekat i sve što on možžje to je... da se pravi da ona ne postoji."

"Primetio sam da nikada ne gleda u nju. Ali mora da su nekad bili u dobrim odnosima.

"Vrrrlo dobrim, ako je verovati njoj. U svakom slučaju, bili su vrrlo diskreten... diskretni. Ali šta to menja? On njoj nije potreban. Ona ima dobru platu, može sama da izdržava dete. Dok radi, ima ko da se stara o maloj. Sve je u redu, osim njenih sopstvenih emocija."

"A zbog čega su se rasturili?"

"Ko to zna? Ljubav... ljubavnici se uvek svađaju na krv i nož oko gluposti. Zato se ja nikada ne zaljubljujem... bar onako, kljižževno. Ako mi se neka dopadne... poigram se s njom. Ako mi dosadi, povučem se. Moja je sreća da mi se dopadaju o glavnom prag ...

pragmatične, je li to dobra reč? žene, a i ja sam ti takav, i onda se niko ne buni. Ko što kaže moj stari: 'Žena koja ne frkće ne mož' biti bezgrešna.' Da budem iskren, nekada se one dosađuju, to jest počnu pre mene da se dosađuju, ali šta onda? Ona koja se od mene umori nije za mene, a uvek ima i drugih."

"Čini mi se da i Jurij slično misli, zar ne?"

Dežnjev je opet ispraznio čašu i sada ju je branio od novog Morisonovog pokušaja da mu dolije.

"Ne, dosta, dosta!"

"Nikad nije dosta", mirno reče Morison. "Pitao sam te za Jurija."

"A šta ho... hoćeš da ti kažem? Ne, nije Jurij kao pčelica... od žene do žene, mislim... ali čuo sam... On se mutno zabulji u Morisona. Znaš i ssam kako to ide. Jedan kaže drugom, drugi kaže trećem, i na kraju... pokvareni telefon. Čuo sam da, kada je Jurij bio u Americi, na doškolovavanju, da se zaljubio u Amerikanku. Pričali su: 'La belle Americaine' a onda je još bila sirota mala sovjetska Sofija. Možda je u tome stvar. Možda se od tada promenio i možda još sanja o svojoj dragoj tamo preko mora."

"Znači, zbog toga Sofija toliko ne podnosi Amerikance?"

Dežnjev otpi još jedan gutljaj.

"Naša Sofijica nikada nije volela Amerikance. Ništa čudno." On se nagnu ka Morisonu, koji se gotovo zanesvesti od Dežnevljevog zmajskog daha. "Amerikance teško da mož' voleti... bez uvrede."

"Ne vređam se", odvrati Morison zlokobno, posmatrajući kako Dežnjevu glava pada, da bi se konačno ugnezdila na njegovoj ispruženoj desnoj ruci. Disanje mu se ujednači.

Morison sačeka oko pola minuta, a onda jednim pokretom ruke dozva servirku.

Ona odmah dođe, primetno vrckajući u hod. Dežnjevu samo dobaci jedan prezriv pogled.

"Šta je bilo, hoćete da unajmim zapregu da princa odnesemo u krevet, je li?" upita ona.

"Ne još, gđice Paleron. Ja sam Amerikanac, kao što znate."

"Svi znaju. Izgovorite tri reči i onda stolice i stolovi međusobno klimaju i kažu: 'Da, on je Amerikanac.'"

Morison se trže. Uvek je bio ponosan na svoj ruski, a ovo je bilo

već drugi put kako mu se ta žena izruguje.

"Nije ni bitno", zaključio on. "Ovamo sam doveden na silu, protiv svoje volje. Mislim da je to učinjeno protiv naloga sovjetske vlade, koja bi, da je mogla, sprečila ovakvo ophođenje prema meni. Ovi ljudi ovde, dr Boranova, koju ste sami proglasili Caricom, ponašaju se samovoljno. To sovjetska vlada mora da zna, i onda će ona delovati brzo, sa ciljem da me vrati u Sjedinjene Države i predupredi međunarodni incident koji niko ne bi želeo. Zar se ne slažete?"

Kelnerica se samo podboči.

"A kome je bitno, bilo ovde, bilo u Americi, slažem li se ja ili ne? Šta sam ja, diplomata? Oživljeni duh cara Petra Velikog, Pijandure?"

"Možete se pobrinuti", reče Morison, odjednom uz izvesnu nesigurnost u glasu, "da vaša vlada sazna za to. Odmah. Što pre."

"Šta vam je na umu, Ameru? Samo svom momku da kažem, a on je u Prezidijumu, pa da sve bude kako treba? Kakve ja, pobogu, veze imam sa vladom? Štaviše, i to vam ozbiljno govorim, družo Stranče, neću više ni da čujem da mi se tako obraćate. Mnogo je dobrih, odanih građana ove zemlje tako podleglo inostranim blebetavim uticajima. Naravno, ovo ću sve prijaviti drugarici Boranovoj i ona će se pobrinuti da me ostavite na miru."

Ona odjuri i Morison ostade, zagledan u mesto gde je do tada stajala. Prenu se, iznenada, tek kada začu poznati glas:

"E, dragi moj Alberte, sinko moj, je li ti sada, konačno, dosta?"

Dežnevljeva glava se podiže sa svog dotadašnjeg ležišta i istog časa se ukazaše dva zakrvavljena, ali savršeno trezvena oka.

"Baš sam se pitao zašto li ti je toliko stalo da me nalivaš pićem, pa sam dopustio sebi jedno umetničko hrkanje. Zbilja, interesantno, sve što se u međuvremenu desilo."

"Nisi pijan?" promuća Morison, sav u čudu.

"Bio sam, doduše, i trezniji u životu", odgovori polako Dežnjev, "ali ne, nisam pijan. Vi antialkoholičari imate običaj da preterujete kada odmeravate brzinu kojom će se jedan Rus naljoskati i zanesvestiti, što samo pokazuje koliko je u stvari opasno biti antialkoholičar."

Morison i dalje nije mogao da poveruje u to da je servirka odbila da saraduje.

"Zar nisi rekao da je ta žena uhoda?"

"Jesam li?" Dežnjev sleže ramenima. "Rekao sam da je to sasvim moguće. No, sumnje se katkad pokažu i netačnim. Osim toga, ona me bolje poznaje nego ti, dete moje, i verovatno nije nasela. U stvari, kladim se u deset rubalja da je znala da slušam, i to načuljenih ušiju. Šta bi ti pod takvim okolnostima rekao da si na njenom mestu?"

"Čak i u tom slučaju", reši Morison da spusti karte, "ona bi čula šta sam rekao, i sasvim sigurno bi o pravom stanju stvari obavestila nekoga iz vlade. A da bi izbegla međunarodni incident, vaša vlada bi izdala naredbu da budem oslobođen i poslala bi me, uz izvinjenja, kući, a vi biste svi ostali ovde da se s njom objašnjavate. Mislim da je bolje da me spakujete i pošaljete za Sjedinjene Države dok je još vreme."

"Intrigantu bistri, samo tračiš vreme, nasmeja se Dežnjev. Suviše romantične poglede bacaš na našu vladu. Naravno, postoji mogućnost da se vratiš kući, no očigledno, tek pošto budeš minijaturizovan, i..."

"Mislim da niko od krupnijih zverki ne zna da ste me oteli. S tim se nikada ne bi složili."

"Možda, kao što kažeš, ne znaju, a možda će čak i škrgutati zubima kad čuju, ali šta im drugo preostaje? Vlada je investirala previše novca u ovaj projekat, da bi te pustila pre no što joj se ulog isplati ili se, čak, ne pokaže da je dobitak vredniji od uloga. Zar ti to ne zvuči logično?"

"Ne, iz tog razloga što nemam nameru da pomažem." Morison oseti kako se inat u njemu ponovo budi. "Neću dozvoliti da me minijaturizujete."

"To će odlučiti Nataša. Biće nemilosrdna, tek toliko da znaš. Shvataš li da si zamalo ugrozio sve nas koji radimo na projektu, zapretivši nam padanjem u nemilost kod naše vlade. Neki od nas bi možda bili i suspendovani ili nešto još gore. I to posle našeg vrlo uljudnog ponašanja i ljubaznosti."

"Ama, kidnapovali ste me!"

"Čak i to smo uradili s pažnjom i brigom. Je li ti to, priznaj, naškodilo na bilo koji način? Je li bilo loše postupano s tobom? Ipak, pokušao si da nam naudiš. Mislim da će ti se Nataša dobro naplatiti

za to."

"A kako to? Silom? Mučenjem? Drogama?"

Dežnjev prevrnu očima.

"Kako ti nju slabo poznaješ! Ne čini ona takve stvari. Ja bih još i mogao, ali ona ne. I ona je mekog srca kao i ti, zločesti moj Alberte. Ali na svoj način. Videćeš, primoraće te na saradnju."

"Je li? A kako?"

"Ne znam. Nikako mi nije jasno kako joj to uspeva. Ali ona to ume. Videćeš. Njegov se osmeh pretvori u vučje keženje. I upravo to keženje učini da Morison napokon izgubi i poslednju nadu.

26.

Morison se, u Dežnevljevoj pratnji, vrati narednog jutra u Groto. Ušli su u veliku zablindiranu prostoriju bez prozora, Morisonu potpuno nepoznatu. Nije to, očigledno, bila, Natalijina kancelarija; i odaja je delovala impresivno, kao i sva mesta gde se ne štedi na veličini i prostornosti.

Boranova je sedela iza ogromnog stola, tačno ispod fotografije sovjetskog Izvršnog komiteta i nije izgledala kao da je dobre volje. U uglu sa njene leve strane nalazio se rashladni uređaj za vodu, a sa suprotne strane kabinet za posmatranje mikrofilmova. Bilo je to sve što se u prostoriji nalazilo.

"Evo, doveo sam ga", reče Dežnjev. "Ovo nestašno stvorenje pokušalo je da iza naših leđa paktira sa šarmantnom Palernovom, u nameri da nam navuče bedu na vrat."

"Primila sam izveštaj", primeti Boranova mirno. "Idi sada, Arkadije. Hoću da ostanem nasamo sa doktorom.

"Misliš li da je to dobro, Nataša."

"Da. Albert nije, koliko mi se čini, nagao čovek. Je li tako, Alberte?"

"Ne igravimo se više, Natalija." Bile su to prve Morisonove reči izgovorene tog jutra. "Šta hoćeš?"

Boranova odlučno odmahnu rukom i Dežnjev iziđe. Čim se vrata za njim zatvoriše, ona upita:

"Šta ti je to trebalo? Zašto pokušavaš da stupiš u savez sa nekim za koga si smatrao da je obaveštajac? Jesmo li toliko loše postupali

sa tobom?"

"Jeste", odvrati ljutito Morison. "Kako ne možete da sebi utuvite u glavu da je moje deportovanje u Sovjetski Savez nešto što ne mogu da prihvatim? I još od mene očekujete zahvalnost! Misliš, zato što mi do sada niste razbili glavu? Verovatno bi vam i to palo na pamet samo da vam moja glava nije od tolike važnosti."

"Da nam tvoja neoštećena glava nije od koristi, ostavili bismo te na miru. To znaš, a znaš i koji su te razlozi doveli ovamo. To smo ti vrlo opširno objasnili. Da si jednostavno pokušao da pobegneš, to bih razumela, ali način koji si smislio doveo bi u opasnost i projekat i nas same, samo da si uspeo u tome. Nadao si se da se naša vlada ne bi složila s našim delovanjem i da bi te pustila kući. Šta bi se, u tom slučaju, dogodilo sa nama?"

Morison okrutno stisnu usta.

"Nema drugog načina. Govoriš stalno o vašim potrebama. I ja imam svoje."

"Alberte, pokušali smo na sve razumne načine da te ubedimo da saraduješ. Nismo upotrebljavali silu, niti smo ti njome pretili, niti pričali ma kakve neprijatnosti od trenutka kada smo se ti i ja upoznali. Zar nije tako?"

"Verovatno."

"Verovatno? To je istina. Ali sve je to beznadežno. Ti i dalje odbijaš da pomogneš."

"Tako je, i tako će i biti."

"Onda sam primorana, mada vrlo nevoljno, da odigram sledeći potez."

Morison oseti kako mu je srce poskočilo i opet mu se javi strah, no on upre sve snage da zazvuči samouvereno.

"A taj potez je?"

"Želiš da ideš kući, nazad u Ameriku. Odlično. Ako su sva naša ubeđivanja propala, vratićeš se."

"Ozbiljno govoriš?"

"Jesi li iznenađen?"

"Jesam, ali prihvatam. Držim te za reč. Kada polazim?"

"Čim im kažem ono što imam da im kažem."

"Pa, reci. Reci istinu."

"To će biti malo teže, Alberte. To će moju vladu dovesti u neugodan položaj, jer će morati da porekne saglasnost za moje postupke. Ja lično biću u gadnoj nevolji. Bilo bi nerazumno da od mene očekuješ da tako postupim."

"Pa, šta ćeš onda reći?"

"Reći ću da si ovamo došao od svoje volje, da pomogneš."

"To bi bilo isto tako gadno za mene, kao i priznanje otmice za vas", reče Morison. "Ovo možda jesu nova vremena, ali stare navike se teško gube; a američka javnost bila bi više nego sumnjičava prema naučniku Amerikancu koji odlazi u Sovjetski Savez da pripomogne. Stara nadmetanja ostaju, a ja moram da mislim na svoju reputaciju."

"Da, zbilja, treba imati u vidu i tu teškoću", složi se Boranova. "Ali s moje tačke gledišta, bolje je da ti stradaš nego ja."

"Ali ja to neću dopustiti. Misliš li da bih i trenutka oklevao da saopštim punu istinu?"

"Alberte, misliš li ozbiljno da bi ti iko verovao?" upita Boranova mirno.

"Naravno da bi. Moja vlada zna da ste me pozvali ovamo i da sam to odbio. Znači, morao sam biti silom doveden, da bih bio ovde."

"Bojim se, Alberte, da tvoja vlada neće smatrati da je dobro da to prizna. Zar bi ikada rekli da su sovjetski agenti izvukli jednog američkog državljanina iz njegove sigurne hotelske sobe i preneli ga preko kopna, mora i vazduha, a da toga nisu ni trenutka bile svesne snage američkog zakona? Imajući u vidu moderno američko haj-teh naoružanje, kojim se tvoj narod tako ponosi, to bi značilo ili potpunu nesposobnost vaših detektorskih uređaja ili izdaju u redovima vaših špijunskih organizacija. Mislim da će tvoja vlada izbrati ovu drugu mogućnost, to jest, da si od svoje volje došao ovamo. Osim toga, njoj samoj si ti bio potreban ovde, zar ne?"

Morison je ćutao.

"Naravno da je tako", nastavi Boranova. "Želeli su da otkriješ što je više moguće o minijaturizaciji, a ti ćeš biti primoran da im saopštiš kako si odbio da budeš podvrgnut minijaturizaciji. U stvari, sve što ćeš moći da im saopštiš jeste to da si gledao kako se zec

minijaturizuje, što će oni držati kao trik sa naše strane. Smatraće da smo te preveli žednog preko vode. Štaviše, smatraće da si ih izneverio. Neće se osećati ni dužnim ni voljnim da te podrže."

Morison na brzinu razmotri u sebi ovo poslednje.

"Zbilja hoćeš da me dovedeš u položaj da me moj sopstveni narod smatra špijunom i izdajicom? To hoćeš da kažeš?"

"Ne, ne zaista, Alberte. Reći ćemo suvu istinu. Sve što možemo. U stvari, mi bismo i želeli da te zaštitimo, premda nisi pokazao ni najmanju volju da zaštitiš nas. Objasnićemo da je naš čuveni naučnik Pjotr Šapirovič u komi, da je on sam neposredno pred nesreću pominjao tebe i tvoje teorije. Mi smo te onda pozvali i zamolili da svoje teorije sprovedeš u delo kako bi ga povratio iz kome. Tome se ništa ne da prigovoriti. To bi te svetu prikazalo kao velikog borca za humanost. To bi podržala i tvoja vlada. To bi ih pošteđelo nevolja, kao uostalom i našu vladu. A sve to je, zapravo, gotovo sasvim tačno."

"A minijaturizacija?"

"To je jedino o čemu ćemo morati da ćutimo. To nećemo pominjati."

"Ali šta mene sprečava da je pomenem?"

"Činjenica da ti niko neće verovati. Nisi li i ti sam bio toliko skeptičan pre no što smo te uverili? A ni tvojoj vladi ne ide u prilog da prizna kako Sovjetski Savez ima tog keca u rukavu. Ne bi želeli da se javnost potresa dokle god ne utvrde, sasvim pouzdano, pravo stanje stvari ili dok sami ne ovladaju minijaturizacijom. Tu smo, Alberte. Poslaćemo te kući uz nevinu priču koja minijaturizaciju ne pominje, koja ne smeta ni tvojoj ni mojoj zemlji i koja te oslobađa svake sumnje da si izdajica. Jesi li zadovoljan?"

Morison je posmatrao Boranovu, gladeći prstima kosu sve dok je nije sasvim uneredio.

"Ali zašto me šaljete nazad? I to će morati da se razjasni. Ne možete reći da se Šapirovič oporavio uz moju pomoć, dokle god se on zbilja ne oporavi. Niti možete reći da je izdahnuo pre nego što sam stigao, osim ako se to ubrzo ne desi, jer biste onda morali da objašnjavate kako to da je još u komi, ili kako to da se vratio u život. Pravo stanje stvari ne možete zauvek kriti."

"To jeste srž problema koji nas muči, Alberte. Pametno je što ga uviđaš. Da, šaljem te nazad samo nekoliko dana po tvom dolasku. Zašto? Jedini logičan razlog je taj, bojim se, što smo utvrdili da si šarlatan. Dovedi smo te ovamo u nadi da ćeš nam vratiti našeg jadnog Šapirova, ali se ubrzo ispostavlja da su besmislice jedino što imaš da nam ponudiš. Gorko razočarani, šaljem te nazad. To ti neće naškoditi, Alberte. Biti šarlatan nije isto što i biti špijun."

"Ne izigravaj nevinašce, Natalija. Ne možeš mi to uraditi." Morison je prosto pobeleo od besa.

"Ali to ima smisla, zar ne? Tvoje sopstvene kolege te ne uzimaju ozbiljno. Smeju ti se u lice. Složiće se s nama ako kažemo da su tvoje teorije nepovezane budalaštine. Mi ćemo se malo postideti što smo te od početka uzimali ozbiljno, no, to smo učinili zbog Šapirovljevih reči, ne znajući da je taj čovek na ivici nervnog sloma. Teško da ćeš njega kriviti zbog slepog verovanja u tebe."

"Učinićeš klovna od mene!" Morisonu zadrhtaše usne. "Uništićeš me!"

"To gotovo da neće biti potrebno, Alberte. Reputacije više nemaš. Žena te je napustila, i priča se da se za tvoju obrušavajuću karijeru hvatala kao za poslednju slamku. Priča se i da nećeš biti ponovo izabran, a drugo mesto ćeš veoma teško naći. Ti si, Alberte, kao naučnik završio i naša priča će se samo nadovezati na trenutno činjenično stanje. Možda ćeš, ipak, naći načina da zarađuješ za život, van sveta nauke, razume se. Do toga bi verovatno došlo i da nisi stigao ovamo. Tako stoje stvari."

"Ne govoriš istinu i to dobro znaš, Natalija. Imaš li u sebi i malo morala? Može li poštovani naučnik učiniti takvo štogod svom bratu naučniku?"

"Juče si ti, Alberte, bio tvrd kao stena. Danas je na mene red."

"Jednoga dana će se otkriti da su moje teorije ispravne. Hoćeš li onda moći da mi pogledaš u oči?"

"Možda ćemo tada odavno biti pod zemljom. Osim toga, ti znaš da to tako ne ide. Franc Anton Mezmer, iako otac hipnotizma, bio je proglašen za varalicu i šarlatana. Kada je Džejms Brejd ponovo izvukao hipnozu iz kante za smeće, postao je slavan, ali su Mazmera i dalje smatrali varalicom i šarlatanom. Osim toga, lažemo

li mi baš toliko kad kažemo da si šarlatan?"

"Naravno da lažete!"

"Hajde da i to razmotrimo. Zašto odbijaš da uploviš u eksperiment minijaturizacije koji bi ti omogućio da proveriš u praksi svoje teorije i daje ti mogućnost da svoje saznanje o mozgu proširiš van dosadašnjih vrednosnih granica? To odbijanje može biti posledica isključivo tvog potajnog saznanja da su ti teorije nepouzidane, da si ili budala ili varalica ili i jedno i drugo, i da nećeš da se to sazna, a što bi bilo neminovno ako se podvrgneš minijaturizaciji."

"Nije tako!"

"Očekuješ da verujemo da odbijaš eksperiment samo zato što se bojiš? Da odbijaš šansu za saznanjem, slavom, imenom, pobedom, ponovnim rođenjem posle vekovne bede samo zato što si uplašen? Alberte, ne možemo u to verovati. Više bi smisla imalo da te proglasimo varalicom, i veruj mi, nećemo oklevati da to i učinimo."

"Američka javnost neće verovati sovjetskim optužbama protiv američkog naučnika!"

"Alberte, naravno da će verovati! Čim te oslobodimo, uz malo propratno objašnjenje, to će istog trenutka biti u svim novinama širom Amerike. Biće prepune. One su, uostalom, i najslobodnije, što i sam često ističeš, što opet znači da su same sebi zakon. One se time ponose i ne propuštaju priliku da bace otrovne strelice na račun naše, staloženije i mirnije štampe. Biće to predivna priča: Amerikanac varalica zavrnuo blesave Sovjete. Već vidim naslove masnim slovima. U stvari, Alberte, ti još možeš i da se obogatiš, ako slediš pravila. Na primer: Kako sam od Sovjeta načinio budale. Onda, lepo ispričaš sve te smešne stvari u koje si nas uverio pre no što smo otkrili mućak, a tvoja publika će dobijati histerične napade smeha."

"Natalija, zašto mi to radiš?" prošapta Morison.

"Ja? Ja ti ne radim ništa. Ti to sebi radiš. Želiš da ideš kući, i pošto te nismo ubedili u suprotno, nemamo druge nego da se složimo. Naravno, od tog trenutka, stvar počinje da se kotrlja sama od sebe, zaokret po zaokret."

"U tom slučaju, ja se ne mogu vratiti! Život bi mi bio uništen bez mogućnosti popravke."

"Kome je do toga stalo, Alberte? Tvojim ucveljenoj ženi? Tvojim dečici, koja te više i ne poznaju i koja uvek mogu da promene porodično prezime? Tvom univerzitetu koji te ispaljuje? Kolegama koje ti se smeju? Tvojim vladi koje te ostavlja na cedilu? Budi iskren prema sebi. Niko ne bi dao ni pošljiva boba. Samo malo bučnog smeha u početku, širom tvoje zemlje, i onda padaš u zaborav. Umrećeš sam, niko te se neće setiti, osim onih listova koji će još jednom iskopati tvoju staru priču, izazvavši poslednji rafal smeha s kojim ćeš poći u grob."

Morison sav očajan zagnjuri glavu u šake.

"Ne mogu se vratiti."

"Moraš. Ako nećeš da nam pomogneš, kao što je izgleda slučaj, onda ovde ne možeš ostati."

"Ne mogu se vratiti pod tim uslovima. Vašim uslovima."

"Priseti se i druge mogućnosti."

Morison se zagleda u tu ženu, koja ga je i dalje posmatrala istim izrazom dobronamerne brižnosti, a onda izgovori šapatom:

"Prihvatam drugu mogućnost."

Posmatrala ga je bez reči čitav minut.

"Alberte, ne bih htela da pomislim da sam te pogrešno razumela. Hoćeš li lepo da ponoviš to što si rekao."

"Ili ću biti minijaturizovan ili uništen. Nije li tako?"

Boranova napući usta.

"To je dosta grubo rečeno, ali tako je. Evo, postavimo stvar ovako: ili ćeš nam do podneva saopštiti svoj pristanak, ili ćeš do dva popodne već sedeti u avionu za Sjedinjene Države. Šta kažeš na to? Sada je skoro jedanaest pre podne. Imaš nešto više od jednog časa da odlučiš."

"Čemu to? Jedan sat ništa neće promeniti. Biću minijaturizovan."

"Svi ćemo to biti. Nećeš biti sam." Boranova se nagnu i pritisnu dugme na svom stolu.

Dežnjev uđe.

"Pa, Alberte? Pošto te vidim tako tužnog, priznajem da mi se srce cepa pri pomisli da si pristao da nam se pridružiš."

"Bez sarkastičnih primedbi, Arkadije", preseče ga Boranova. "Albert će nam pomoći, i na tome ćemo mu biti izuzetno zahvalni."

Njegova odluka je dobrovoljna."

"Oh, sasvim sam siguran u to", prihvati Dežnjev. "Kako si ovog puta uspela, Nataša, zbilja ne znam, ali sam znao da će ti to poći za rukom. A i tebi da čestitam, Alberte. Mnogo joj je duže trebalo nego obično."

Jedino što je Morison bio u stanju bilo je da odsutno zuri čas u nju, čas u njega. Osećao se kao da je progutao ledenjaču koja se, pri tom, nije odmrzla, već, naprotiv, snizila temperaturu njegovog stomaka do tačke mržnjenja.

Sav je drhtao.

BROD

Onome koji maše sa obale putovanje nikada ne izgleda opasno.

Dežnjev senior

27.

Iako je osećao olakšanje, Morison je i dalje imao utisak da su mu čula sasvim obamrla. Više nije bilo ravnih ali odlučnih glasova oko njega, pritisak prouzrokovan beskrajnim objašnjavanjima i ubeđivanjima je uminuo, a nestalo je i razvučenih osmeha ili unošenja u lice.

Naravno, na svoj hladni, poslovni način, dali su mu ipak do znanja da neće više biti u mogućnosti da napušta Groto, bar dok se zadatak ne obavi. A iz Grota, naravno, nije bilo izlaza.

Pa opet, malo po malo, ista pomisao bi ga ošinula u prolazu: pristao da bude minijaturizovan!

U samom Grotou bila mu je dodeljena jedna soba obskrbljena čitačem filmo-knjiga (bilo ih je čak i na engleskom) kako bi prekratio preostalo vreme. Sedeo je, tako, čitača pričvršćenog za lice, rolne knjiga su se odmotavale i odmotavale, a njegov um bio je sasvim odsutan.

Zaista je pristao da bude minijaturizovan!

Bilo mu je rečeno da se zabavlja kako zna i ume dok neko ne dođe po njega. Naravno, nije se smeo zabavljati pomislivši na bekstvo. Stražara je bilo na sve strane.

Ipak, priznao je sam sebi, pritisak se smanjio. Posledica toga bila je ta čudna obamrlost koja ga je svega obuzela. Što je više čovek u sebi ponavljao istu stvar, utoliko je ona sve više gubila svoje osnovno značenje. Zaista je pristao da bude minijaturizovan. Rečenica se vrtela u beskraj, kao odjek crkvenih zvona, ali užas koji je iz nje izvirao kao da se, nekako, stišao. I na kraju, ostade samo potpuna ravnodušnost.

Tek krajičkom svesti, Morison odjednom shvati da su se vrata njegove sobe otvorila. Stigli su po njega, mozak je odbijao da brzo

donosi zaključke. On skinu čitač s lica, čežnjivo podiže pogled i oseti čak i zainteresovanost, ali samo za tren. Bila je to Sofija Kalinjina. Bila je lepa, čak i u susretu sa njegovim pospanim čulima.

"Dobar dan", prozbori ona na engleskom.

Morison se izbeči. Radije bi do kraja života slušao ruski nego ovoliko tvrdim naglaskom izobličeni engleski.

"Molim te, Sofija, govori na ruskom."

No, pomisli ipak pomirljivo, možda i ona doživljava stresove zbog njegovog ruskog. Ipak, nije ga bilo briga. Na kraju krajeva, on i jeste bio ovde njihovom zaslugom. Čak i ako ih on lično nervira, sami su krivi za to.

Sofija lako sleže ramenima i odgovori, ovog puta na ruskom:

"Hoću, naravno, ako ti to više odgovara."

Usledilo je nekoliko nemih trenutaka tokom kojih ga je zamišljeno gledala. To bi ga, u bilo kojoj drugoj situaciji, sigurno nerviralo. Ovako, i on je zurio u nju, prazno kao da gleda ni u šta. Sada mu se odjednom činila mnogo manje lepom.

"Čula sam da si konačno rešio da stupiš u savez s nama", progovori ona konačno.

"Dobro si čula."

"Dobro je to, posebno za tebe. Svi smo ti vrlo zahvalni. U stvari, da budem poštena do kraja, mislila sam da kao pravi Amerikanac nećeš popustiti. Izvini zbog toga."

"Odluka koju sam doneo nije bila dobrovoljna", odvrati Morison uz tanani prizvuk tuge, ali i ljutnje. "Primorali su me, primorao me je jedan stručnjak."

"Natalija Boranova?"

Morison klimnu.

"Da, ona je zbilja ubedljiva osoba. Nije meka, i dobra je u svom poslu. Čak i meni je bilo potrebno malo ubeđivanja."

"Tebi? Zašto?"

"Imala sam svoje razloge, razloge koji su mi bili važni."

"Zbilja? Kakve?"

"Krajnje nebitno za tebe."

Usledi mala, neprijatna pauza.

"Hajdemo sada, dobila sam zadatak da ti pokažem brod",

napokon ponovo progovori Kalinjina.

"Brod? Znači, ovo već dugo planirate? Kad ste pre sagradili brod?"

"Ne misliš valjda da smo ga gradili specijalno za ovu priliku? Ne, brod je bio izgrađen da posluži drugim, jednostavnijim potrebama. Sada je on jedino što nam stoji na raspolaganju. Hajde, Alberte, Natalija smatra da je neophodno da se upoznaš sa njim, da ga vidiš, da ga osetiš. Mislim da će te susret s njim u izvesnoj meri možda i ohrabriti."

Morison ustuknu.

"Zašto moram odmah sada da pođem? Treba mi, ipak, još vremena, da se postepeno naviknem na samu pomisao o umanjivanju."

"To je ludo, Alberte. Sedeti ovde u osami znači pohranjivanje sumnje. Osim toga, uistinu nemamo vremena. Šta misliš, koliko još smemo da dopustimo da Šapirova lebdi na pola puta do smrti, dok njegov mozak svakog sekunda gubi svoje mislene sokove. Brod će na putovanje krenuti sa sutrašnjim jutrom."

"Sa sutrašnjim jutrom..." ponovi Morison, suva grla. On pogleda na sat. Sasvim suludo od njega.

"Imamo još dosta vremena, ali budući da moramo biti tačni, nema potrebe da konsultuješ svoj sat. Sutra ujutru brod će prodreti u ljudski organizam. Ti ćeš biti na tom brodu."

Onda mu ona, odjednom bez upozorenja priđe i odalami ga po licu.

"Zakolutao si očima", objasni ona odmah. "Planiraš li da opet padneš u nesvest?"

Morison protrlja obraz, s bolnom grimasom na licu.

"Nisam ništa planirao", promrmlja on, "ali možda sam zbilja bio na ivici da se onesvestim. Očekivao sam da ćeš biti nežnija pri saopštavanju novih vesti."

"Nije moguće da sam te opet zatekla nespremno? Nisi li već jednom odlučio da prihvatiš minijaturizovanje? I nije li očigledno da vreme curi?" Ona nestrajivo odmahnu rukom. "Hajde, idemo."

Morison, pun ključalog besa i osećanja poniženja, i dalje trljajući obraz, pođe za njom.

28.

Vratili su se u odeljenje za minijaturizaciju, među zaposlene ljude od kojih je svaki hitao svojim poslom i nije obraćao pažnju na ostale. Kalinjina prošeta između njih, uspravna i aristokratska hoda kojim se često kreću oni koji su navikli na poslušnost drugih.

Ona je, bez sumnje, jedna od glavnih faca, Morisonu je to bilo više nego jasno. I dalje je trljao obraz, što iz stvarne potrebe, što zbog stida od sasvim sigurno vidljivih otisaka prstiju. Svi koji su se mimoilazili sa naučnicom lako bi klimnuli, uz naklon, i čak, pomalo odstupali, kao da su izbegavali da joj se nađu na putu. Na njega samog, pak, niko i ne obrati pažnju.

Dalje, dalje, dalje, sobe su se ređale jedna za drugom, sobe kao ispunjene prenapregnutom energijom u iščekivanju.

Mora da je nešto slično osetila i sama Kalinjina, jer mu odmah objasni, ne bez ponosa:

"U svemiru imamo stanicu na solarni pogon. Najveći deo energije koju ona proizvodi usmeren je upravo ka Maljenkigradu.

Konačno stigoše do svog odredišta, pre no što se Morison i doseti da ga bolje osmotri: nalazili su se u jednoj od prostorija, ne suviše velikoj. a ni predmet nasred nje nije bio glomazan. Naprotiv. Morisonu se odmah učini da gleda neku savremenu skulpturu.

Bila je to duguljasta naprava, ne veća od automobila, sasvim sigurno kraća od prosečnih američkih limuzina, mada nešto viša. I bila je sasvim providna! Automatski, Morison posegnu da opipa objekat. Prsti mu naiđoše na gladak, gotovo vlažan materijal, no, pošto je povukao šaku, utvrdi da su mu prsti sasvim suvi. On pokuša ponovo, prešavši rukom preko glatke površine. Prsti kao da su mu, sasvim malo, uranjali u nju, ali nisu ostavljali nikakve tragove znoja. Sledeće što je učinio bilo je da dune u površinu naprave. Ona se, samo za trenutak, zamagli, no, kondenzovane kapljice brzo isčezoše.

"Od plastike je", objasni Kalinjina. "Ne znam tačan sastav. Kad bih se potrudila da saznam, verovatno bih posegnula za nečim što i ne treba da mi bude dostupno. Ipak, šta god da je u pitanju, snažnije je od čelika; zapravo, srazmerno je otpornije na raznovrsne spoljne

udare."

"Srazmerno, da", nadoveza se Morison, u trenutku kada je naučnička radoznalost nadvladala unutrašnje nemire. "Ipak, čini mi se da plasika ove debljine ne može ni iz daleka biti toliko snažna kao čelik iste debljine. Ne može biti, ako se uporede zapremine."

"Da. Ali gde nas vodi naš put? Tamo gde idemo naće biti razlike u pritisku izvan broda i unutar njega. Neće biti ni meteorita, čak ni kosmičke prašine, niti ičeg od čega bismo mogli strahovati. Samo meko ćelijsko tkivo. Plastika će nam biti dobra zaštita, na stranu to što je vrlo lagana. Verujem, čak, da bismo nas dvoje bili u stanju da podignemo čitav brod. To su vrlo važne stvari. Osim toga, znaš to i sam, moramo štedeti na masi. Svaki kilogram više traži više elektromagnetske energije prilikom minijaturizacije i oslobađa više toplote u povratku."

"Hoćemo li svi stati unutra?" upita Morison, osetivši slabu jezu.

"Naravno, razume se, prostor je skučen, ali je projektovan da primi šest osoba. Nas je, pak, samo pet. Njegova unutrašnost je zapanjujuće funkcionalna. To je, prema planovima, moglo još i bolje da se reši, ali, šta da se radi? Uvek postoje pritisci, posebno ekonomski, u ovom nesigurnom svetu."

U Morisonovom glasu se bez teškoća mogla osetiti prilična nesigurnost:

"Koliki su to pritisci i kolika je 'ekonomičnost'? Nadam se da bar sve funkcioniše kako treba."

"Uveravam te da je tako." Pošto više nije bilo melanholije na njenom licu (samo zakratko, Morison je bio gotovo siguran u to), Kalinjina je zbilja bila zgodna.

"Sve je pretreseno prilikom testova, i ponaosob, i u sadejstvu. Naravno, rizik jednak nuli nije moguć, ali smo postigli minimalan otklon. I to sve ne koristeći metal. Zajedno sa mikročipovima, vlaknastim okularima i skretnica Manuilskog, postigli smo da čitava naprava ne teži više od pet kilograma. Zato brod i jeste tako malen. Osim toga, putovanje u mikrokosmos nikada ne traju dugo, ne više nego nekoliko časova te smo izistavili i prostor za spavanje, aparate za proizvodnju vode i hrane i vazduha. Tu je samo pribor za vršenje neophodnih ljudskih potreba, a i on je krajnje jednostavan.

"Ko će upravljati brodom?"

"Arkadij."

"Arkadij Dežnjev?"

"Kao da te to iznenađuje?"

"Ne znam zašto. Pretpostavljam da je obučen za tako nešto."

"U potpunosti. On sam je uzeo učešće u projektovanju, a što se toga tiče, pravi je genije. Ne možeš suditi o njemu samo prema njegovom ponašanju ili možda i možeš. Misliš li da bi iko od nas trpeo njegov grubi humor i preterivanja kada ne bi pokazivao crtu genijalnosti makar u nečemu? On je projektovao ovaj brod, štaviše, svaki njegov delić, uključujući i opremu. Sve ideje vezane za smanjenje funkcionalne mase i korišćenje raspoloživog prostora su potpuno nove, i sve su njegove. Mislim da je rezultat toga naprava kakvu vi, Amerikanci, ne posedujete."

Morison suvo odvrati:

"Nisam, zbilja, upoznat sa napravama kojima raspolaže moja vlada."

"Ipak, sigurna sam da sam u pravu. Dežnjev je krajnje neobična osoba, iako voli da se pokazuje kao gedža. On je potomak jednog Semiona Ivanoviča Dežnjeva. Za njega si sigurno već čuo."

Morison odrečno odmahnu glavom.

"Zbilja?" Sofijin glas bio je hladan poput čelika. "Bio je čuveni istraživač, koji je, za vreme Petra Velikog, ispitao svaki kamen u Sibiru. Tvrdio je da more razdvaja Sibir i Aljasku decenijama pre no što je to utvrdio Vitus Bering, taj Danac u ruskoj službi, po kome se moreuz danas naziva. Tvoje neznanje takođe govori da si pravi Amerikanac. Da je to, svojevremeno, otkrio neki zapadnjak, to bi ti, sasvim sigurno, bilo dobro poznato."

"Zašto se odmah vređaš? Nikada nisam bio upoznat sa dostignućima istraživača. Toliko ima američkih istraživača za koje nisam čuo, kao uostalom ni ti." On uperi prstom u nju, prisativši se šamara. "Upravo to. Tražiš povoda za svoju mržnju, povodi su ti, pak, takvi da bi morala da ih se zastidiš."

"Ipak, činjenica je da je Semjon Ivanovič Dežnjev bio veliko ime."

"Priznajem da, verovatno, jeste. U svakom slučaju, drago mi je da sam čuo za njega i poštujem njegova otkrića. Ali to što za njega do

sada nisam znao nije razlog zbog kog jedan sovjetski građanin treba da mrzi Amerikance. Stvarno bi trebalo da se malo zamisliš nad tim."

Kalinjina obori pogled, a onda kriomice pogleda Morisonov obraz. (Nadam se da mi nije ostavila modricu u uspomenu, pomisli Morison.)

"Izvini što sam te udarila, Alberte", reče ona napokon. "Ali stvarno nisam želela da se onesvestiš. U magnovenju sam pomislila kako ne bih imala živaca da se gnjavim sa onesvešćenim Amerikancem. Prepustila sam se besmislenoj ljutnji."

"Verujem da si mislila dobro, mada si tim udarcem mogla da mi izbiješ zube. Ipak, prihvatam izvinjenje."

"Hajdemo u brod."

Morison uspe da iscedi osmeh. Nekako je osećao da se bolje snalazi u kontaktu sa Kalinjinom nego sa Dežnjevim i Konjevim, pa, čak i sa Boranovom. Privlačna žena, još u mlađim godinama, uvek može da učini da čovek, makar za trenutak, mnogo lakše zaboravi na sve svoje nevolje nego bilo šta drugo.

"Zanima me da li se bojiš da bih mogao izazvati namernu štetu u brodu", reče on.

Kalinjina zastade za trenutak.

"U stvari, ne. Mislim da si, ipak, pun poštovanja za vozilo izgrađeno da posluži napretku nauke. No, za svaki slučaj, Alberte, reći ću ti da su kazne za sabotazu u Sovjetskom Savezu izuzetno oštre. Rukovanje koje može dovesti do štete automatski bi prouzrokovalo aktiviranje alarmnih uređaja, koji bi stražu odmah dozvali ovamo, to je pitanje sekundi. Naši zakoni su strogi i prema službenim licima koja se zaborave i prekorače ovlašćenja kada su saboteri u pitanju, ipak, ponekad se i to dešava. Stoga te molim da ništa ne diraš bez pitanja."

Laganim dodirrom površine broda ona, očigledno uspostavi neki kontakt, iako Morisonu nije bilo jasno kako. U svakom slučaju, vrata (pravougaonik, zakrivljen na ivicama) se otvoriše. Vrata kao da su bila dvoslojna, i verovatno su se ponašala kao i vrata na trupu običnih aviona.

Kalinjina prva kroči u brod, prinuđena da se dobro sagne, a onda pruži ruku Morisonu.

"Pažljivo, Alberte."

Morison ne samo da se saže već se i okrenu postrance. Našavši se u unutrašnjosti broda, on utvrdi da ne može da stoji sasvim uspravno. Naravno, nekoliko puta je lupnuo glavom o tavanicu pre no što je to shvatio.

"Ionako ćemo sedeti sve vreme", primeti Kalinjina povodom toga. "Neka te tavanica ne brine."

"Mislim da se klaustrofobičarima ovo nikako ne bi dopalo."

"Nisi valjda i ti klaustrofobičar?"

"Nisam."

Kalinjina odahnu.

"Dobro, dobro. Moramo da štedimo na prostoru. Šta drugo da ti kažem?"

Morison se osvrnu oko sebe. Primetio je šest sedišta poređanih u parovima. On sede u najbliže i odmeri ga.

"Nisu baš udobna."

"Nisu", priznade Kalinjina. "No udobnost bi išla na štetu, odnosno, u korist težine broda."

"Očigledno je da je brod izgrađen mnogo pre no što će Šapirovi zapasti u komu, zar ne?"

"Naravno. Odavno već planiramo da se živa posada zaputi u unutrašnjost žive materije. Ako zbilja želimo nova, stvarno važna biološka otkrića, to je gotovo neizbežno. Očekivali smo, prirodno, da ćemo za početak raditi sa životinjama i proučavati do detalja njihov sistem za cirkulaciju. Brod je trebalo da posluži upravo u te svrhe. Niko nije mogao ni pomisliti da, kada se javi prva potreba za poduhvatom te vrste, prvi ispitanik neće biti čak ni neko obično ljudsko biće, već Šapirovi glavom."

Morison je i dalje bio zauzet ispitivanjem unutrašnjosti broda. Činio mu se, iznutra, nekako suviše ogoljenim, mada je pojedinosti teško razaznati ako se nalazite u providnom prostoru.

"Znači, nas pet smo u posadi: ti, ja, Boranova, Konjev i Dežnjev."

"Tako je."

"Kakve su nam pojedinačne dužnosti?"

"Arkadij upravlja brodom. Za to je, kako sam već rekla, obučen. Brod je, najzad, proizvod njegovog uma i njegovih ruku. On će sedeti

ovde, na levom prednjem sedištu. Konjevljevo mesto je do njega; on raspolaže detaljnom kartom neurocirkularne sheme Šapirovljevog mozga. On će biti pilot. Ja ću sedeti iza Arkadija i kontrolisaću elektromagnetne obrasce koji se reflektuju na površini broda.

"A zbog čega to?"

"Alberte, dragi. Ti vidiš zato što ono što vidiš reflektuje svetlost. Pas traga za mirisom. Molekul, pak, prepoznaje objekte prepoznavajući njihove elektromagnetne šifre. Ako ćemo se probijati kroz molekule, kao minijaturizovani objekat, moramo da posedujemo odgovarajuću šifru. Prijateljsku šifru. Inače bismo bili dočekani kao neprijatelji, uljezi."

"To zvuči prilično složeno."

"To mi je posao, šta da radim? Natalija će sedeti iza mene. Ona je vrhovni zapovednik ekspedicije. Ona će donositi odluke."

"Kakve odluke?"

"Kakve god se pokažu neophodnima. To, očigledno, u ovom trenutku niko ne može znati. Što se tebe tiče, sedećeš meni sa desne strane."

Znači, Morison je ovog trenutka sedeo na Konjevljevom mestu. On se podiže i odgega kroz uzan prolaz do svog sedišta, osetivši kako mu srce zakuca brže pri pomisli da će na tom mestu sedeti i sutra, kada bude bio umanjivan...

"Znači", promumla on, samo je jedan čovek, Jurij Konjev, do sada bio bez ikakvih posledica minijaturizovan i deminijaturizovan?"

"Tako je."

"Nije pominjao nikakve neugodnosti, slabosti, psihičke probleme?"

"Ništa slično tome."

"Jesi li sigurna da, možda, ne izigrava heroja? Misliš li da ga je, možda, stid da prizna?"

"Ne budi šašav. Mi nismo heroji sovjetske nauke, a Konjev to pogotovo nije. Ljudska smo bića, pa tek onda naučnici. Da zbilja imamo razloga da posumnjamo, očekivali bismo da Konjev to sam od sebe iznese, do najsitnijih detalja, kako bismo onda znali koje mere da preduzmemo da bismo otklonili takve neugodnosti i minijaturizaciju učinili još sigurnijom. Skrivanje istine bilo bi

neprofesionalno, nenaučno, opasno i van etike. To bi, budući da si i sam naučnik, trebalo da bez problema shvatiš."

"Individualne razlike uvek postoje. Na primer, Jurij Konjev je prošao bez nevolja. Pjotr Šapiro se sapleo."

"Ali to nema veze sa individualnim razlikama", odvrati nestrpljivo Kalinjina.

"U to ne možemo biti sasvim sigurni."

"Pokušaj, Alberte, da sudiš prema sebi samome. Što se nas tiče, misliš li da bismo gurnuli brod u nepoznato a da pre toga ne obavimo sve neophodne provere, sa i bez ljudske posade? Tačno ću ti reći, brod je noćas, prazan, bio minijaturizovan. Ne suviše, ali taman toliko da ustanovimo da je sve u redu."

Morison đipi iz sedišta.

"U tom slučaju, Sofija, radije bih izišao iz broda pre nego što se ponovi proces provere, ovog puta sa ljudskom posadom."

"Bojim se, Alberte, da je već prekasno."

"Šta si rekla?"

"Pogledaj van broda. Nisi gledao napolje do sada i mislim da se to pokazalo dobrim. Ali sada dobro pogledaj. Zidovi su providni. Gledaj, posmatraj!"

Morison zatečen, poslušao. A onda, kolena mu klecnuše i on se sa mukom spusti ponovo u sedišta. Svestan da gubi kontrolu nad rečima koje je izgovarao, on upita:

"Da li se zidovi broda ponašaju kao uveličavajuće staklo?"

"Ne, naravno. Sve je spolja onako kako je oduvek bilo. Brod i ja, i ti, Alberte, mi smo ti koji nisu isti. Minijaturizovani smo do polovine svojih dimenzija."

29.

Morison oseti da će povratiti, te stoga zagnjuri glavu u kolena i pokuša da diše ravnomerno i duboko. Kada je ponovo podigao glavu, primetio je kako ga Kalinjina netremice, zamišljeno posmatra. Stajala je, nasred uzanog prolaza, lagano naslonjena na susedno sedišta, tek toliko da joj glava ne dodiruje tavanicu.

"Pa, ovog puta bih te pustila da se onesvestiš", reče ona. "Ne bi me uznemirilo. Sada nas ponovo uvećavaju, što je dugotrajniji

proces nego minijaturizacija, koja je potrajala tek nekoliko minuta. Biće nam potreban skoro čitav čas da se vratimo u normalno stanje, tako da imaš dovoljno vremena da se oporaviš od šoka."

"Morala si mi to unapred reći, Sofija."

"Naprotiv", odvrati ona. "To samo pokazuje da brinem za tebe. Misliš li da bi tako lako ušao u brod da si od početka sumnjao da ćeš biti minijaturizovan? Misliš li da bi, tako hladnokrvno i na miru, razgledao brod? I zar ne bi, putem autosugestije, sebi načinio niz nepotrebnih fizioloških neprijatnosti?"

Morison ništa ne odgovori.

"Osećaš li šta?" nastavi ona. "Jesi li, uopšte, bio svestan da se nešto dešava?"

"Ne." Morison zavrte glavom. A onda kao posramljen, dodade: "Ni ti, kao ni ja, do sada nisi bila minijaturizovana?"

"Nisam. Kao što znaš, kroz to su do sada prošli samo Konjev i Šapirov."

"I nimalo nisi bila uzbuđena? Uplašena?"

"Pa, iskreno rečeno, i meni se uvuklo malo nemira pod kožu", priznade ona. "Iz iskustva sa svemirskih putovanja znamo, to si i sam istakao, da individualne razlike postoje, kao i individualne reakcije na promenu sredine. Neki astronauti, na primer, osećaju mučninu pri nultoj gravitaciji, a neki ne. Nisam mogla biti sigurna kako ću ja reagovati. A jesi li ti osetio mučninu?"

"Nisam, sve dok mi nisi otkrila šta se dešava. Ali to se verovatno ne računa. Ko je sve ovo zamesio?"

"Natalija."

"Nije trebalo ni da pitam", izjavi on gorko.

"Imala je dobre razloge za to. Ne može dopustiti da doživiš slom živaca kada putovanje jednom otpočne. Ne bismo znali kako da se ophodimo prema čoveku koji doživljava histerične napade."

"Da, verovatno i zaslužujem toliko nepoverenje." Morison skrenu pogled. "Ubeđen sam da si ti pošla sa mnom samo da bi mi odvrtila pažnju."

"Ne. To je bila u potpunosti moja ideja. Htela je da ona bude ta, ali činilo mi se da bi se ti prema meni ponašao sa više poverenja."

"Veruj mi, gde god krenemo, tvoje prisustvo će biti užasno

blagotvorno po mene."

"U najmanju ruku, bićeš sposoban da saraduješ. Još sam dovoljno mlada da mogu da učinim da me muškarci slušaju." A onda ona dodade, s primesom gorčine: "Najveći deo muškaraca."

Morison diže obrve.

"A šta da sam se pokazao sumnjičavim?"

"Što bi se zasigurno desilo sa Natalijom."

"A zašto ne s tobom? Sve što mogu da vidim jeste da se sve iznad broda uvećalo. Kako mogu da budem siguran da nije opet u pitanju kakva optička varka, smišljena da me uveri kako je minijaturizacija bezopasna, sve u cilju da me sutra bez problema strpate u brod?"

"Ne budi smešan. No, hajde da razmotrimo i tu stvar, Alberte. Ti i ja izgubili smo polovinu svojih dimenzija. Snaga naših mišića takođe. Oni sada imaju samo polovinu svoje normalne debljine, to jest, pola puta pola, odnosno jednu četvrtinu unakrsnog, poprečnog preseka. No, snaga ostaje ista. Da li me pratiš?"

"Naravno. To su elementarne stvari", odvrati Morison s dosadom.

"Ali naša tela su sada upola niža, duplo manje široka, upola tanja, tako da je njihova totalna zapremina i masa, i težina, pola puta pola puta pola, ili jedna osmina od originala. Bez greške."

"Dobro, to je zakon kocke, slažem se. Iznašao ga je još Galilej."

"Da, ali o njemu nisi razmišljao. Ako bih sada pokušala da te podignem, dizala bih jednu osminu tvoje normalne težine jednom četvrtinom svoje prvobitne snage. Moji mišići, u poređenju sa tvojom težinom, dva puta su jači u odnosu na normalno stanje stvari."

Rekavši to, Kalinjina ga obuhvati rukama oko struka i podiže ga u vazduh.

I držala ga je tako, sve dok, najjednom, ne zastenja i spusti ga nazad, na sedište.

"Nije bilo lako", reče ona, zadihana, "ali sam ipak uspela. No, pošto ti u sebi sada govoriš: 'Da, ali ona je sigurno sovjetska šampionka u dizanju tegova', probaj sam."

Ona sede i ispruži ruke.

"Hajde, podigni me."

Morison se uspravi i stade između sedišta. Zatim priđe i okrenu

se licem prema njoj. Pognut položaj u kome se nalazio činio je da se oseća kao u kavezu. Oklevao je trenutak."

"Hajde, obuhvati me ispod pasa. Ne plaši se, koristim dezodorans. I ne brini se da ćeš mi se slučajno očešati o grudi. Nisam više maloletna. Hajde, lakša sam od tebe, a ti si jači od mene. Ja sam tebe podigla, i ti ćeš moći mene."

Mogao je. Bilo je nezgodno, zbog zgrčenog položaja u kome se nalazio, ali uspeo je. Upotrebio je snagu kojom bi je, verovatno, odigao od tla i u normalnim uslovima, poučen iskustvom, kao i bilo koji objekat njene težine. Ona, sada, polete u vazduh kao gumena lopta. Bez obzira što je bio pripremljen i za takvu mogućnost od uzbuđenja je umalo ne ispusti.

"I dalje misliš da je posredi iluzija? Ili smo zbilja minijaturizovani?" upita Kalinjina.

"Jesmo, minijaturizovani smo. Ali kao si to izvela? Nisam primetio da si pritiskala neku dugmad ili komandovala bilo čime."

"I nisam. Sve je obavljeno spolja. Brod, istina, raspolaže sopstvenim komandama, ali ne bih se usudila da ih dotaknem. To će biti Natalijin zadatak."

"A sada se i deminijaturizacija sprovodi spolja, zar ne?"

"Upravo tako."

"A ako stvar izmakne kontroli, i naši će mozgovi biti oštećeni kao Šapirovljev ili još i mnogo teže."

"To skoro da je nemoguće", odgovori Kalinjina ispruživši noge duž prolaza. A sasvim sigurno je najbolje i ne razmišljati o tome. Zašto se jednostavno ne opustiš i ne sklopiš oči?"

Morison je bio uporan.

"Nesreća nije isključena!"

"Naravno da nije. Sve je moguće. Meteorit od dvesta tona može sledećeg minuta da padne na zemlju, prodre kroz stenu, uleti u Groto, raznese ovaj brod, ili čak, i kompletnu laboratoriju, i to u vremenu od nekoliko usplamsalih sekundi. Ni to nije isključeno."

Morison se nasloni i upita se da li bi uopšte osetio da se brod preterano zagreva pre nego što njegov mozak počne da se rastače.

Prošlo je više od pola časa pre no što se Morisonu učini da su objekti izvan broda poprimili svoje uobičajne razmere.

"Razmišljam o jednom paradoksu", reče on naglas.

"Šta kažeš?" začu on pospani Sofijin glas. Ona je, očigledno, poslušala samu sebe i opustila se.

"Dok smo se smanjivali, objekti napolju su rasli. Nije li, onda, morala da raste i talasna dužina svetlosti izvan broda? Nije li, po toj logici, trebalo da se sve napolju vidi u crvenkastoj boji, pošto bi došlo do nedostatka ultraljubičastog dela spektra koji bi zamenio vidljivu svetlost kraćih talasa?"

"Kada bi bio u stanju da vidiš svetlosne talase izvan broda, odista bi bilo tako kako kažeš", odgovori Kalinjina. "Ali ti ne možeš da ih vidiš. Možeš da vidiš svetlosne talase tek pošto su ušli u brod i nadražili tvoju retinu. A čim uđu u brod, potpadnu pod uticaj minijaturizatorskog polja i automatski im se smanjuje talasna dužina, tako da se sve opet izniveliše i ti vidiš normalnu svetlost."

"Ako im se smanjuje talasna dužina, onda mora da dobijaju na energiji."

"Kada bi Plankova konstanta bila ista u polju i izvan njega, da. No, i Plankova konstanta se smanjuje unutar minijaturizatorskog polja. To je osnova minijaturizacije. Talasne dužine zadržavaju isti odnos sa Plankovom konstantom, jer su obe jednako umanjene, tako da se ne dobija na energiji. Priseti se atoma, analogno je. I oni sami se smanjuju, ali za nas u okviru polja međusobni odnosi atoma i subatomske čestice ostaju isti, baš onakvi kakvi nam izgledaju i kada nema minijaturizacije."

"Ali, menja se i gravitacija. Ovde je slabija."

"Snažnja interakcija i elektroslaba interakcija smeštaju se pod istu kapu kvantne teorije. Obe zavise od Plankove konstante. A što se tiče gravitacije..." Kalinjina sleže ramenima. "Bez obzira na čitava dva veka pokušaja, gravitacija nije uspela da bude kvantifikovana. Ja, lično, mislim da je promena gravitacije prilikom umanjivanja dovoljan dokaz da je gravitacija, u stvari, prirodno ne-kvantum."

"Ne verujem", odvrati Morison. "Dva veka neuspeha pre može da znači da nismo sveobuhvatno zagrizli u problem. Mada smo gotovo dostigli teoriju jedinstvenog polja. (Mogućnost za diskusiju bila je

olakšavajuća i smirujuća okolnost, da mu se mozak zbilja pregreva, ne bi bio u stanju da vodi ovakve rasprave.)

"Gotovo ne znači ništa", ispravi ga Kalinjina. "Ipak, Šapirovi se slagao sa tobom. Njegova je pretpostavka da ćemo, ako povežemo Plankovu konstantu sa brzinom svetlosti, dobiti praktičniju primenu minijaturizacije i deminijaturizacije, gotovo bez utroška energije. I ne samo to: to bi nam dalo materijala da radimo na vezi između kvantne teorije i teorije relativnosti i da, na kraju, dobijemo dobru teoriju jedinstvenog polja."

"Možda." Morison je osećao kako rasprava izmiče njegovoj stručnoj kompetenciji.

"Šapirovi bi rekao", Sofija se izgleda zagrejala za predmet, "da bi, pri ultraminijaturizaciji, efekat gravitacije bio dovoljno blizu nule da bi se mogao zanemariti i da bi, sledstveno tome, brzina svetlosti bila, praktično beskonačna. Sa masom gotovo jednakoj nuli, inercija bi bila gotovo jednaka nuli, i bilo koji predmet, ovaj brod na primer, mogao bi dobiti dovoljno ubrzanje do bilo koje brzine, i to uz utrošak energije gotovo jednak nuli. Što bi, praktično značilo da bismo vladali antigravitacijom i putovanjem bržim od svetlosti. 'Hemijski procesi', govorio je Šapirovi, 'dali su nam Sunčev sistem. Jonizujućim procesima bi nam pred noge stavili prostor do najbližih zvezda, ali relativistička minijaturizacija bi nam ukinula granice Univerzuma.'"

"Zbilja, lepo rečeno", izjavi Morison, očaran.

"Sada ti je sve poznato, i nadam se da ti je jasno za čim težimo."

Morison to spremno potvrdi.

"Sve to, ipak, samo ako uspemo da pročitamo Šapirovičeve misli. Nadam se da u njegovoj lobanji nisu samo koještarije."

"Zar to nije dovoljan povod za rizik?"

"Na ivici sam da priznam da jeste", saglasi se Morison ozbiljno. "Ubedljiva si. Ali zašto mi sve to Natalija nije odmah, lepo i natenane ispričala tim rečima?"

"Natalija... pusti nju. Ona je praktična osoba, a ne sanjar. Ona je operativac."

Morison je pažljivo proučavao svoju sagovornicu. Sedela je tu, s njegove leve strane, preko puta prolaza, zagledana pravo pred sebe, sa izgubljenim pogledom koji je njenom profilu davao izraz

'nepraktičnog sanjara'. Ali ne istog tipa kakav je bio Šapirovi, ne tipa koji sanja o tome da stvori svemir. Delovala je nekako prisnije."

"Tvoje lične stvari, Sofija, me se ne tiču, kao što si i sama rekla. Ali moram ti reći da znam za Jurija i tebe."

Ona se najednom, sva preobrazi.

"Arkadij!" vrisnu ona. "Znam da je on! Taj, taj..." Ona odmahnu glavom. "I pored sveg obrazovanja i sve svoje genijalnosti, seljačina ostaje seljačina. Uvek ga zamišljam kao bradatog odrpanca, nosa crvenog od votke."

"Mislim da on brine za tebe, na sebi svojstven način, razume se, čak i ako nije u stanju da se, hm, poetski izražava. Mora biti da mu je stalo do tebe. I ne samo njemu."

Posmatrala ga je ljutito, kao da zadržava bujicu reči.

On joj se, međutim, obrati, što je nežnije mogao:

"Čuj, zašto mi ne ispričaš? Mislim da bi ti to pomoglo, a i ja sam dobar, logičan izbor, s obzirom na to da sam novajlija na žuru. Veruj mi da sam osoba od poverenja."

Kalinjina ga je i dalje posmatrala, gotovo zahvalnog pogleda.

"Jurij!" prosikta ona. "Naravno, svi brinu, osim Jurija. On nema srca."

"Mora da je, jednom, ipak bio zaljubljen u tebe?"

"Misliš? Ne verujem. On je... on je..." Ona skrenu pogled i prekrsti ruke koje su vidljivo podrhtavale. Kao da se uzdržavala da izgovori pravu reč, u potrazi za blažom varijantom. "On je opsednut."

"Ne gospodarimo uvek svojim emocijama ili doživljajima, Sofija. Pretpostavimo da postoji neka druga žena o kojoj on mašta."

"Nema druge žene", namršti se Kalinjina. "Nema! On to, jednostavno, koristi kao izgovor. Čak i da me je voleo, voleo me je sasvim odsutno, jer sam mu bila pri ruci, jer sam mogla da udovoljim njegovoj fizičkoj potrebi, jer sam i sama bila učesnik projekta, te nije morao mnogo da se masira oko mene kad smo već toliko vremena provodili zajedno. Dokle god je projekat čvrsto držao u rukama, bilo je, s njegovog stanovišta, u redu da budemo zajedno u određenim trenucima."

"Muškarci..."

"Bila sam mu potrebna onda kada je on to hteo. Rekla sam ti da

je bio opsednut. Želi da bude novi Njutn, novi Ajnštajn. Želi da sve sam otkrije, da ne ostavi ništa za budućnost. On će od Šapirovljevih razmišljanja načiniti neumoljivu stvarnost; on, Jurij Konjev, potvrdiće zakone prirode. Svi drugi su sporedni!"

"Pa to i nije tako retka ambicija."

"Ako se gazi preko leševa, ako zbog nje poriče da sa mnom ima dete, ona postaje nastrana. Nisam ja bitna, ja sam odrasla osoba. Mogu da se brinem o sebi. Ali, beba? Dete? Da ga liši rođenog oca? Da ga odbaci? Odbije? Da, jer dete bi ga odvrćalo od posla, zaokupljalo njegovu dragocenu pažnju, tu i tamo bi mu otkinulo od njegovog vremena, i naravno, on poriče da je otac tog deteta."

"Genetska analiza..."

"Ne. Da se s njim vucaram po sudovima? Imajući u vidu šta njegovo poricanje zapravo znači. Dete nije palo s neba. Neko mora biti otac. On nagoveštava, ne on tvrdi da sam promiskuitetna. Kaže da ni sama ne mogu znati ko je otac, jer se ne mogu odlučiti između brojnih mogućnosti. Da li da svom detetu stvorim oca posredstvom slova zakona? Ne, pustiću ga da jednoga dana sam dođe, prizna da je otac i izvine se za sve što je učinio, pa ću mu onda možda i dozvoliti da, s vremena na vreme, vidi svoje dete."

"I dalje imam osećaj da ga još voliš."

"Ako je tako, neka to ostane moj problem", odvrati Kalinjina gorko. "To neće biti problem moje devojčice."

"Jesi li zato učinila da baš ti budeš angažovana ovde na projektu?"

"Da bih radila s njim? Da, to je razlog. Sada mi kažu da za mene praktično i nema dobre zamene, da nauka ne trpi lična osećanja, bes, mržnju. Pored toga..."

"Da?"

"Pored toga, ako sada napustim projekat, izgubila bih položaj kao sovjetski naučnik. Izgubila bih mnoge privilegije i pogodnosti koje meni lično i nisu važne. Ali mogle bi biti važne mom detetu."

"A je li i Jurij bio primoravan da saraduje sa tobom?"

"On? Ma kakvi! Za njega postoji samo projekat. On mene ne vidi i ne čuje, vidi i čuje samo projekat. A ako u okviru projekta nastrada..." Ona zastade... "U šta nisam sklona da verujem ni jednog

trenutka... molim te, Alberte, shvati to kao blesavu romantičnu opasku jedne zaljubljene žene koja muči samu sebe. Ali ako on nastrada, ni trenutka ne bi bio svestan da i ja stradam sa njim."

Morison oseti laku drhtavicu.

"Ne govori tako", reče on. "Šta bi se u tom slučaju dogodilo s tvojom kćeri? Jesi li pitala Nataliju?"

"Nisam morala. To znam i sama. Moju kćerčicu bi podigla država, kao dete sovjetske žrtve nauci. Možda bi joj tako bilo i bolje." Ona zastade i obazre se oko sebe. "Napolju kao da je sada sve normalno. Uskoro ćemo biti van broda."

Morison samo sleže ramenima.

"Ostatak dana ćemo, i ti i ja, provesti, na žalost, kao predmeti medicinskih i psiholoških analiza. To će biti užasno dosadno, ali šta se tu može? Kako se osećaš?"

"Bilo bi mi mnogo bolje", odgovori Morison u nastupu iskrenosti, "da nisi pominjala stradanje. Slušaj me. Sutra, kada krenemo na put, koliko ćemo biti umanjeni?"

"To će odlučiti Natalija. U najmanju ruku, do dimenzija ćelije. Možda i do dimenzina molekula."

"To još nije pokušano, do sada?"

"Koliko znam, nije."

"Zečevi? Neživi objekti?"

Kalinjina odmahnu glavom.

"Koliko znam, ne."

"Kako onda znate da je to uopšte moguće, mislim, do tih dimenzija? Kako onda možete biti sigurni da ćemo preživeti."

"Teorija kaže da hoćemo. Do sada se ista ta teorija pokazala tačnom."

"Uvek postoje razumne granice! Zar ne bi bilo bolje da je ultraminijaturizacija prethodno isprobana na... parčetu plastike, pa na zecu, pa tek onda..."

"Naravno da bi bilo bolje. Ali ubediti centralni komitet da odobri tolike utroške energije bio bi nemoguć zadatak, i to bi tražilo mesece, a možda i godine. A mi nemamo vremena. U Šapirova moramo ući što pre."

"Ali ućićemo u potpuno nepoznato, u okvire teorija koje su

možda..."

"Upravo tako, upravo tako. Hajde, svetlo se upalilo. Treba da krenemo, lekari nas čekaju."

No, Morisonovo trenutno uverenje da opasnosti nema, euforično uverenje, kopnilo je velikom brzinom. Ono što je doživeo danas ni na koji način ne može biti garancija za ono što će se dogoditi sutra."

Užas se beše vratio.

PRIPREME

Ispostavi se da su najveće teškoće uvek na početku, njihovo je ime 'pripreme'.

Dežnjev senior

31.

Kasnije, iste večeri, posle dugotrajnog i iznurujućeg lekarskog pregleda, Morison se pridruži sovjetskoj četvorci za večerom. Poslednja večera, pomisli on smrknuto.

On sede i osu paljbu:

"Niko mi ni jednim jedinim slovcem nije rekao kako je prošao moj pregled!" Zatim se obrati Kalinjinoj: "Jesi li i ti prošla kroz to?"

"Naravno, Alberte."

"A jesu li tebi saopštili rezultate?"

"Bojim se da nisu. Pošto nismo mi oni koji ih plaćaju, ne osećaju se pozvani da nam išta kažu."

"Nema veze", veselo se umeša Dežnjev. "Moj dragi otac imao je običaj da kaže: 'Loše vesti jezde na krilima orla, ali dobre kao da oko nogu imaju olovnu đulad.' Ako ti ništa nisu rekli, znači da ništa i nema da se kaže."

"Čak i loše vesti", primeti Boranova, "bile bi saopštene isključivo meni. Ja sam ta koja odlučuje ko će uzeti učešća u poduhvatu."

"Šta su ti rekli za mene?" upita Morison.

"Sve što je bitno kod tebe dobro funkcioniše. Poći ćeš s nama i avantura će započeti kroz dvanaest časova."

"A ima li nečega nebitnog što nije u redu?"

"Ničeg vrednog pomena, osim da si, prema rečima jednog lekara pokazao 'tipično američku džangrizavost'."

"Ha!" uzviknu Morison. "Mi Amerikanci zadržavamo pravo da se na taj način ponašamo prema onim doktorima koji pokažu tipičnu Sovjetsku nebrigu za svoje pacijente."

No, zebnja koju je ispoljio povodom stanja svog zdravlja uskoro ustupi mesto jednoj drugoj zebnji, ponovnom strahu od

minijaturizacije, koja ga je neumoljivo iščekivala.

On začuta i prepusti se obedovanju, bez mnogo apetita.

32.

Jurij Konjev prvi ustade od stola. Za trenutak ostade tako uspravljen, blago se naginjući preko njega, lica izražajnog i mladolikog, a za ovu priliku i lagano namrštenog.

"Natalija", reče on, "poći ću sa Albertom u svoje prostorije. Neophodno je da porazgovaramo u vezi sa sutrašnjim zadatkom i da se za njega pripremimo."

"Imaj u vidu da svi moramo da se dobro ispavamo", odgovori ona. "Nemoj da to traje do sutra. Hoćeš li da Arkadije pođe sa vama?"

"Neće mi biti potreban", odvrati Konjev nadmeno.

"U svakom slučaju", nastavi Boranova, dvojica stražara će poći s tobom i čekati pred vratima. "Pozvaćeš ih ako ti budu potrebni."

Konjev se nestrpljivo promeškolji.

"Ni oni nisu potrebni, Natalija. Siguran sam. Hajdemo, Alberte."

Morison, koji ih je oboje merkao ispod oka, ustade i upita:

"Gde ti se nalazi kancelarija? Već mi je dojadilo da me kao kofer bacaju sa kraja na kraj Grota."

Morison je znao da je to što je upravo rekao krajnje neuljudno, no, Konjev kao da se nije mnogo uzbuđivao oko toga, jer i sam, dosta neuljudno, odvrati:

"Mislio sam da će se profesor na vreme navići da ide gore-dole po ogromnoj zgradi Univerziteta."

Morison pođe za njim i uskoro su u tišini tupkali jednim od hodnika. No, bio je svestan da su ih na određenom rastojanju dvojica stražara zbilja pratila. Mogao je da čuje udaljene korake koji održavaju razmak. On se osvrnu, ali Konjev ne pođe za njegovim primerom.

"Koliko još, Jurij?" upita Morison nestrpljivo.

"Glupo pitanje, Alberte. Nije mi bila namera da te vodam unaokolo. Kad stignemo, znači, stigli smo. To što još koračamo verovatno znači da još nismo stigli."

"Po ovim hodnicima možete da izgradite i kafiće, za odmor na putu."

"Bilo šta, Alberte, što će omogućiti atrofiju mišića? Hajde, nisi baš toliko star da ne možeš da hodaš, niti si beba pa da neko mora da te nosi."

Da sam ja na mestu te jadne žene sa detetom o vratu, mislio je Morison, uz vatromet bi proslavio njegovo poricanje očinstva.

Na kraju se konačno nađe pred Konjevljevom kancelarijom. Konjev izusti reč 'otvoriti' i na zvuk njegovog glasa vrata otklizaše u stranu. On uđe prvi.

"A šta ako neko pokuša da ti podražava glas?" upita radoznalo Morison. "Nemaš baš tako jedinstven glas, znaš."

"Analizira mi i lice", odvrati Konjev. "Ukoliko se ne zadovolje oba uslova, vrata se neće otvoriti."

"A šta ako promukneš?"

"To se i desilo, jednom. Tri dana nisam mogao ući i morao sam da zamolim da se vrata otvore na silu. Ako zadobijem kakav ožiljak na licu, ili modricu, opet bih imao problema. Ali to je cena sigurnosti."

"Zanči da ima ljudi koji bi rado procunjali po tvojim privatnim odajama?"

"Ljudi su ljudi; čak i najbolje među njima nije pametno stavljati pred iskušenje. Ovde postoje stvari koje bi drugima trebalo da su dostupne tek kada ja lično procenim da za to ima potrebe. Ovako nešto, na primer. I on spusti svoju vrlo lepu i negovanu šaku (briga o sebi, pomisli Morison, bila mu je, po svemu sudeći, jedino još važno, osim naučne aktivnosti), na knjigu, pozamašnu i vrlo velikog formata, koja počivaše na postolju koje kao da je bilo napravljeno specijalno za nju.

"Šta je to?" upita Morison.

"To", odgovori Konjev, "to je akademik Šapiro. Ili bar ono što je ostalo od njega." On otvori knjižurinu i prelete preko stranica koje su bile ispunjene simbolima i znacima, kao na mapama. Ovo čuvam i na mikrofilmu", dodade Konjev, "ali se ponekad pokaže praktičnijim imati to i u vidu knjige." Prstima kao da je milovao svaku stranicu.

"I dalje mi nije jasno", reče Morison.

"Ovo je bazična struktura Šapirovljevog mozga, prevedena na jezik simbola koji sam sam izumeo. Ukoliko se postavi u kompjuterski odgovarajući program mogu dobiti trodimenzionalnu

mapu na kompjuterskom monitoru. Vrlo detaljnu mapu."

"Sjajno", prihvati Morison, "ukoliko to ozbiljno govoriš."

"Ozbiljno govorim", potvrdi Konjev. "Na ovom zadatku radim skoro tokom čitave svoje karijere, prikazivanje strukture mozga kroz simbole, i obrnuto. Sam sam izumeo i unapredio cerebiografsku nauku."

"I kao objekat odabrao si Šapirova."

"Na svu sreću, kako se pokazalo. Ili možda i nije bilo na svu sreću, ali bilo je neizbežno. Svako od nas je tašt na nešto, ja sam smatrao da je Šapirovljev mozak dostojan cerebrografske analize. Kada sam počeo da se bavim ovom problematikom, pod ličnim Šapirovljevim nadzorom, cilj nam je bio istraživanje životinjskih mozgova. Onda je on zatražio da njegov mozak bude cerebrografisan."

Morison odjednom oseti nastup silne zainteresovanosti.

"Možeš li da 'izoluješ' njegova razmišljanja u okviru cerebralne strukture mozga?"

"Ne, naravno. Ovi simboli označavaju cerebralni pregled koji datira od pre tri godine. To je bilo mnogo pre nego što je razvio teorije koje su sada za nas od značaja. Osim toga, ovde sam sačuvao samo fizičku strukturu, na žalost, to je u slučaju misli nemoguće. U svakom slučaju, cerebrograf nam neće biti potreban pri sutrašnjem putovanju."

"Tako sam i pomislio. Ipak, za takav izum još nikada nisam čuo."

"To me i ne čudi. O ovome sam objavljivao radove samo za internu štampu Grot, a i ona predstavlja strogo poverljiv materijal. Niko van laboratorije, pa ni u Sovjetskom Savezu, ne zna za to."

"Mislim da je to loša politika. Neko će to pronaći za sebe, objaviti i preoteti ti naslov inovatora."

Konjev odmahnu glavom.

"Na prvi znak da se do sličnih dostignuća negde drugde može doći, dovoljno će mojih ranijih radova biti objavljeno da bih sebi osigurao prednost. Mogao bih, na primer, objaviti svoje cerebrografe psećih mozgova. Ali to nije važno. Bitno je da posedujemo mapu Šapirovljevog mozga, koja će nas voditi, što je izvanredna okolnost. A onda, kada je izrađivana, ni na pamet nam nije padalo da ćemo

jednog dana zapravo zaploviti tom istom nervnom džunglom.

Konjev se okrete ka kompjuteru i spretnim prstima ubaci u njega pet povećih disketa.

"Svaka od ovih", napomenu on, "može bez problema da konzervira konpletan sadržaj Centralne moskovske biblioteke. Sve one posvećene su Šapirovljevom mozgu."

"Da li pokušavaš da mi kažeš", upita Morison, "da si sve informacije iz Šapirovljevog mozga preneo u ovu knjigu pred nama?"

"Pa, ne baš", odgovori Konjev, bacivši pogled na spis. "U poređenju sa količinom sveukupnih informacija, ova knjiga predstavlja samo malenu brošuru. No, i kao takva ona obuhvata bazični kostur, ako se tako može reći, Šapirovljeve neuronske strukture, i mogao sam je koristiti kao vodiča za kompjuterski program koji je mapu iscrtao do najsitnijih pojedinosti. Čak i najboljem i najsavršenijem kompjuteru za to su bili potrebni meseci.

A čak i u tom slučaju, Alberte, sve što imamo dopire tek do nivoa ćelijskog. Kada bismo poželeli da sačinimo mapu do nivoa molekula i pokušali da pribeležimo sve permutacije i mogućnosti, dakle, sve moguće misli koje bi se mogle začeti u Šapirovljevom mozgu, stvarne ili potencijalne, mislim da bi to tražilo kompjuter veličine samog Univerzuma koji radi mnogo duže nego što je vreme u kojem taj isti Univerzum postoji. Ipak, i ono što za sada imam, može se, kako god bilo, pokazati dovoljnim za naš sutrašnji zadatak.

Sav smušen, Morison upita:

"Možeš li mi, Jurij, pokazati kako radi?"

Konjev proveri stanje kompjutera, bio je uključen, što se moglo zaključiti i prema tananom šapatu njegovog mehanizma za hlađenje, a onda pritisnu neophodne dirke na tastaturi. Na ekranu se pojavi ljudski mozak, viđen iz profila.

"Ovo možemo videti iz bilo kog ugla. On ponovo pritisnu dugmad i mozak na ekranu stade da se osipa, kao da nekakav mikronski nož pažljivo seče režanj po režanj, hiljade režnjeva u sekundi. "Ovom brzinom treba nam oko sat i četvrt da se zadatak obavi", napomenu Konjev, ali mogu i da ubrzam proces ukoliko odsecam deblje režnjeve ili uklonim jedan debeli sloj koji će nas dovesti do željene tačke. Bilo koje tačke."

Pokazivao je, dok je dalje govorio:

"Mogu da odaberem bilo koji pravac, ili da ga obrćem oko bilo koje odabrane ose. Mogu i da ga uvećam do ćelijskog nivoa, lagano, ili kao što vidiš munjevito." U to se mozak sav rastvori prema svojoj unutrašnjosti, brzinom koja je izazivala vrtoglavicu, te Morison bi primoran da skrene pogled.

"Evo, sada smo na ćelijskom nivou", objavi Konjev. "Ovi mali objekti su zasebni neuroni. A ako još malo povišim uvećanje, mogao bi da vidiš i neurite i dendrite. Ako bih zaželeo, mogao bih da kroz ćeliju pratim jedan jedini neurit do dendrita, pa preko sinapse do drugog neurona i tako dalje, putem kompjutera kroz čitav trodimenzionalni mozak. Ne kažem slučajno 'trodimenzionalni', jer je kompjuter osposobljen da prikazuje holografsku sliku i trodimenzionalne pojave prikazuje krajnje verno."

"A zašto vam je onda minijaturizacija uopšte potrebna", izazivački upita Morison. "Što onda šaljete brodiće u mozak?"

Konjev dopusti da, za trenutak, senka prezira pređe preko njegovog lica.

"Glupavo pitanje, Alberte, te pretpostavljam da je pobuđeno isključivo tvojim strahom od minijaturizacije. Pobegao bi od nje po svaku cenu. Ovo što na ekranu vidiš zbilja jeste trodimenzionalan prikaz moždane mape, ali samo trodimenzionalan. Zabeležen je onakav kakav je bio u jednom određenom trenutku. Vidimo, zapravo, nepromenljiv materijal, mrtav materijal, mrtvu materiju. Međutim, ono što želimo da ispitamo jeste živa aktivnost neurona, promenljiva aktivnost neurona, promenljiva aktivnost. Želimo četvorodimenzionalnu sliku električnih potencijala koji rastu i smanjuju se, mikrostrujnih naboja koji putuju od ćelije do ćelije, i želimo da ih izrazimo kao misli. To će biti tvoj zadatak, Alberte. Arkadije Dežnjev će upravljati brodom po maršutama koje sam ja isplanirao, a ti ćeš nam dešifrovati misli."

"Na osnovu čega si utvrdio pravac kretanja?"

"Na osnovu tvojih radova, Alberte. Odabrao sam oblasti za koje si izneo da moraju predstavljati neuronsku mrežu specijalizovanu za kreativno mišljenje. Koristeći ovu knjigu sa šifrovanom prezentacijom Šapirovljevog mozga, kao početni vodič, izračunao sam gde bismo

mogli naići na najzgodnije puteve do određenih segmenata mreže. Onda sam ih još preciznije, putem kompjutera, locirao, i sutra ćemo se uputiti ka jednom od njih, ili možda, i više njih."

Morison zavrte glavom.

"Bojim se da ne mogu da garantujem da ćemo biti u stanju da odgonetnemo misli, čak i ako uspemo da pronađemo središte kreativnog mišljenja. Kao kada bismo se obreli negde gde čujemo ljudske glasove, ali ne poznajemo jezik, pa ne možemo dokučiti o čemu se govori."

"To ne možemo znati unapred. Promenljivi električni potencijali u Šapirovljevom umu možda veoma liče na naše sopstvene i može se desiti da njegovih misli jednostavno budemo svesni ne znajući da smo ih svesni. U svakom slučaju, ništa se ne može govoriti dok se ne uđe unutra i ne proveriti."

"U tom slučaju se moraš pripremiti za moguće razočaranje."

"Nikada", odvrati Konjev uz gotovo okrutnu ozbiljnost. "Nameravam da postanem prvi čovek kome će ljudski um konačno otkriti svoje tajne. Potpuno ću objasniti psihološke misterije čovečanstva, a možda i čitave Vaseljene, ukoliko smo mi, ljudi, najnapredniji stvorovi koji razmišljaju. I tako, sutra ćemo ti i ja raditi zajedno. Želim da za to budeš spreman; želim da mi pomogneš da određujem pravac svojih saznanja tako što ćeš pažljivo izučavati moždane talase sa kojima ćemo se susretati. Želim da mi odgonetneš Šapirovljeve misli, naročito one vezane za spoj teorije relativnosti i kvantne teorije, da bi putovanja kakvo je naše ubuduće postala sasvim uobičajena i da bismo do kraja ispitali ljudski mozak."

On utihnu i napregnuto se zagleda u Morisona.

"Dakle?"

"Dakle, šta?"

"Zar te ništa od ovoga ne impresionira?"

"Naravno, ali... Imam jedno pitanje: danas, kada sam posmatrao zeca kako se minijaturizuje, za sve vreme procesa sam mogao čuti pištanje, a prilikom uvećavanja, brruum. Ništa slično nisam opazio kada sam ja bio minijaturizovan, jer bih u suprotnom odmah znao šta se sa mnom dešava."

Konjev podiže prst.

"Aha! Buka je očigledna svima koji se nalaze u prirodnom prostoru, ali ne i u minijaturizovanom. To sam prvi primetio prilikom sopstvenog umanjivanja, i o tome sam odmah izvestio. Još ne znamo usled čega minijaturizatorsko polje ne propušta zvučne talase, budući da već propušta svetlost. No, očekujemo da o tome saznamo nešto više kako proces bude napredovao."

"Dokle god se ne susretnemo sa nečim fatalnim", promrmlja Morison. "Zar se ne bojiš, Jurij?"

"Jedino čega se bojim jeste da možda budem lišen mogućnosti da zaokružim svoja izučavanja. To bi se desilo ili ako sutra umrem, ili ako odbijem da budem minijaturizovan. Mala je mogućnost da me smrt zaustavi. Ali ako odbijem da budem umanjen, onda sam sasvim sigurno potpuno onemogućen. Samim tim, više volim da rizikujem prvu mogućnost u cilju eventualnog ostvarenja druge."

"Ne smeta ti što i Sofija učestvuje u poduhvatu?"

"Šta!?" Konjev se sav smrači.

"Ako si joj već zaboravio ime, prezime joj je Kalinjin."

"Da, ona je deo tima i sutra će biti sa nama."

"I to ti ne smeta?"

"Zašto bi?"

"Ona se oseća izdanom."

Konjev se sav zarumenio od besa.

"Znači toliko je poludela da se sada ispoveda i potpunim strancima? Da nije neophodna u projektu..."

"Izvini. Meni nije izgledalo kao da se ispoveda."

Morison ni sam nije znao zbog čega je na ovome insistirao. Možda se, negde duboko osećao posramljenim što se boji poduhvata, pa je želeo da posrami i svog sagovornika.

"Zar joj nikada nisi bio... ovaj, prijatelj?"

"Prijatelj?" ponovi Konjev s prezirom. "Šta je prijateljstvo? Kada sam se pridružio projektu, sreo sam se i sa njom. Ona je tu bila već mesec dana. Radili smo zajedno, u profesionalnom pogledu potpuni stranci jedno u odnosu na drugo. Naravno, bilo je onoga što se naziva prijateljstvo, fizičke potrebe za intimnošću. Pa, šta onda? Bili smo mladi i nesigurni u sebe. Samo prolazna faza."

"Ali nešto je ostalo. Dete."

"To nije moja zasluga." Kao da je želeo da prekine tok razgovora.

"Ona kaže..."

"Uopšte ne sumnjam da ona želi da mi nabaci i tu odgovornost. Ali neće joj upaliti."

"Jesi li razmišljao o genetskoj analizi?"

"Ne! O detetu se brinu sasvim lepo. Čak i kad bi analiza ukazala na mogućnost da sam ja otac, odbio bih sve pokušaje da budem emocionalno vezan za dete. I šta bi onda ta žena zapravo dobila?"

"Uvek si tako tvrda srca?"

"Tvrda srca! Šta ti uopšte zamišljaš? Da sam zaveo jednu mladu, jadnu devicu? Ona je uvek prva vukla poteze. Da li je u toj, pretpostavljam, srcedrapateljnoj priči pomenula da je jednom već bila trudna, da je abortirala nekoliko godina pre nego što ćemo se upoznati? Ne znam ko je onda bio otac, kao što to ne znam ni sada. To verovatno u oba slučaja ne zna ni ona sama."

"Vrlo se neprijatno ponašaš prema njoj."

"Ja? Ona se neprijatno ponaša prema samoj sebi! Ja imam ljubav. Zaljubljen sam. U ovaj projekat! U apstraktni ljudski mozak, analizu, izučavanje, u sve do čega nas to može dovesti! Ta žena je bila čista distrakcija. Još bolje, destrukcija! A ovaj mali razgovor, koji nisam ja započeo, i na koji te je verovatno ona nagovorila..."

"Nije", ubaci Morison.

"Nagovori su često toliko suptilni da se i ne primećuju. Ova diskusija može me stajati dobrog noćnog sna, i još pride, nedovoljne razboritosti tokom sutrašnjeg dana, kada će mi sva moja razboritost biti potrebna. Je li ti to bila namera?"

"Naravno da nije", odgovori mirno Morison.

"Onda je sigurno njena. Nemaš pojma koliko često mi se mešala u život i koliko često bi u tome i uspela, ne gledam u nju, ne obraćam joj se, ali ne, ona neće da me pusti na miru. Sve što je mislila onda kada sam je napustio, misli i sada. Da, Alberte, vrlo mi smeta što će ona sutra biti na brodu, i to sam Boranovoj i rekao. Ali ona smatra da smo oboje neophodni. Jesi li sada zadovoljan?"

"Žao mi je. Nisam hteo da te toliko uznemirim."

"A šta si upšte hteo? Da popričaš? 'Reci, Jurij, kakve si to prljave izdaje i mračne trikove ostavio iza sebe?' To si hteo, da popričaš o

tome?"

Morison ne reče ništa, povlačeći se pred gnevom svog sagovornika. Troje od ukupno pet osoba na brodu, on i dvoje bivših ljubavnika, biće primorani da sutra rade pod pritiskom savesti. Pitao se da li bi se, pri pažljivom ispitivanju pokazalo da su i Dežnjev i Boranova opterećeni na sličan način.

"Bolje je da odeš", reče Konjev hrapavo. "Doveo sam te ovamo da bih ti odagnao strah i ulio malo entuzijazma. Očigledno je da nisam u tome uspeo. Više te zanimaju tetkinska ogovaranja. Kreni, sražari će te dovesti do prostorija koje su ti dodeljene. San ti je potreban."

Morison sleže ramenima. San? On teško uzdahnu.

33.

Ipak, te treće noći u Sovjetskom Savezu, on napokon utonu u dobar san.

Dežnjev ga je čekao na vratima Konjevljeve sobe, praćen stražarima, vedra lica i ušiju koje samo što nisu strigale od ushićenja. Posle susreta sa sumračnom i snažnom Konjevljevom ličnošću, Morison oseti gotovo zahvalnost što ponovo čuje nagvaždanja o svemu i svačemu, samo ne o sutrašnjem danu.

Dežnjev ga ponudi pićem.

"Ne, ne, nije votka, nije čak ni alkohol. Samo mleko sa malo šećera, i aromatizovano. Ukrao sam ga iz laboratorije, gde se inače koristi. Za životinje, naravno, jer njih smatraju teže zamenjivima nego ljude. To su ti posledice preterane naseljenosti. K'o što reče moj stari: 'Dobiti drugo ljudsko biće znači tren zadovoljstva, ali dobiti konja znači imati novac.' Hajde, popi to. Srediće ti stomak. Veruj mi."

Piće je bilo u konzervi, koju Morison sam otvori. Izlio je sadržaj u šolju koju mu je Dežnjev pružio, i posle prvog gutljaja ustanovio da je ukus zbilja vilinski. On uputi Rusu pogled iskrene zahvalnosti.

Pošto stigoše u Morisonovu odaju, Dežnjev reče:

"Sve što je sada važno jeste da se ispavaš. Dobro spavaj. Samo da ti pokažem gde sve stoji." Podsećao je na kakvu ogromnu, brižnu kokošku koja tetoši svoje mladunce. A onda mu uputi jedno brižno 'laku noć. Potrudi se da se dobro odmoriš.' Već sledećeg trenutka

zamače za vrata.

Morison zaspao. Gotovo čim se spakovao u svoj omiljen položaj za spavanje, potrbuške, povijena leva noga sa izbačenim kolenom, osetio se pospanim. Naravno, prethodnih noći jedva da je uopšte spavao; odjednom zaključio da mora da je u mleku bio neki blagi sedativ. Još je pomislio da bi takav sedativ sasvim sigurno bio potreban i Konjevu. I onda ništa više.

Kada se probudio, nije se sećao nikakvih snova.

Nije se, čak, ni probudio sam od sebe. Dežnjev ga je cimao, isto onako veseo kao i prethodne večeri, sasvim budan i oran, i doteran; koliko je taj pokretni plast sena to mogao biti.

"Ustaj, družo Amerikanče, jer odsudni čas bliži svoje skute", reče on. "Moraš se obrijati i umiti, ovde imaš čiste peškire, češljeve, dezodoranse, toalet papir i sapun. Znam sve to, jer sam to lično doneo ovamo. Imaš i novi električni brijač. I povrh svega novo pamučno odelo sa dvostrukim slojem tamo gde treba, da se ne bio osećao tako posramljen u svojoj nagoti. Naravno, i takva odela proizvode (prokleti bili, birokrati), a možeš i da ih dobiješ samo ako znaš kako da tražiš. Zapretivši pesnicom." On zbilja podiže pesnicu uz krajnje ljutit izraz lica.

Morison sede na ivicu kreveta. Za trenutak nije baš bio svestan gde je, i bio mu je potreban još jedan tren da shvati da je četvrtak, da je jutro, i da je minijaturizacija tu negde, u vrlo skoroj budućnosti.

Negde oko pola časa kasnije, kada je izmileo iz kupaonice sveže okupan, obrijan, očešljan, namirisani i u potrazi za svojim dvodelnim pamučnim odelom i patikama, Dežnjev reče:

"Zadovoljavajuće rasterećenje, momče? Ni traga od naprezanja ili zatvora?"

"Zadovoljavajuće, prilično", odgovori Morison.

"Odlično. Ne pitam, naravno, iz puke radoznalosti. Ne trzam na izmet, ne brini. Pitam samo zato što naše plovilo nije baš podesno za te stvari. Bolje je da svi budemo opraznih creva. Ja, ipak, ne verujem baš sasvim majci prirodi, pa sam uzeo malo laksativa."

"Koliko dugo ćemo biti minijaturizovani?" upita Morison.

"Verovatno ne dugo. Jedan sat, ako smo vrlo srećni, ali i svih dvanaest, ako nismo."

"Čuj", reče Morison, "mogu da računam da će me creva pustiti na miru, ali ne mogu da garantujem da neću morati da mokrim čitavih dvanaest sati!"

"A ko može biti toliko siguran?" upita Dežnjev, smejući se. "Za tu groznu mogućanost je opremljeno svako sedište u brodu. Postoje specijalna vratanca, i ispod njih kesa. Ugrađen klozet, rekao bih. Sam sam to projektovao. Ali ipak, biće prilično teško, i ako si vrlo osećajan, prilično neprijatno. Jednog dana, kada nam bude bila dostupna minijaturizacija bez utroška energije, moći ćemo da izgradimo prekookeanske brodove u tu svrhu i da u njima uživamo kao carevi."

"Nadajmo se da ekspedicija neće biti nepredviđeno produžena." (Primetio je da je čudno što se, za trenutak, fokus njegovog strahovanja pomerio sa eventualne pogibije na mogućnosti koje pruža brodski toalet i kako da ga koristi što nenametljivije. Učini mu se da su nekadašnje istraživačke ekspedicije morale biti prepune takvih pikantnih, ali prećutanih detalja.)

Bio je već u svom pamučnom odelu i upravo je uskakao u patike kada Dežnjev, obučen u nešto malo veći broj istog odela, sa istim pojačanjem ispod struka, odjednom reče:

"Idemo sada na doručak. Dobićemo dobru hranu, punu kalorija i lako svarljivu, jer na brodu nećemo jesti. Imaćemo samo vodu, naravno, i voćne sokove, ali nikakvo drugo normalno piće. Preslatka Nataša napravila je zastrašujuću grimasu kada sam predložio da povremeno priuštimo sebi po kap votke, tu i tamo. Bio sam zasut pričama o postradalim pijancima. Alberte moj, uskoro će me proganjati kao ubicu, a potpuno sam nevin.

Doručak je zbilja bio obilan, ali ne i zasitan. Bilo je želea i krema od vanile, tankih narezaka belog hleba i butera, marmelade, voćnih sokova i nekoliko raznih vrsta pilula koje je trebalo progutati.

Razgovor za stolom bio je umeren i uglavnom se vrteo oko lokalnog šahovskog turnira. Niko ne pomenu ni brod ni minijaturizaciju (možda, da ne ureknu?).

Morison nije imao baš ništa da prigovori takvom stanju stvari. Čak je i sam izneo neka svoja šahovska iskustva. A onda, odjednom, naravno prebrzo, sto je bio raščišćen; čas je kucnuo, krenuli su na

brod.

34.

Hodali su u koloni, jedno za drugim, svako na pristojnom rastojanju od osobe ispred sebe. Na čelu Dežnjev, za njim Kalinjina, pa Boranova, zatim Morison, i na kraju Konjev.

Morison odmah shvati i zašto je tako: bili su izloženi pogledima, svako ponaosob. Ljudi i žene očigledni učesnici u projektu, stajali su uz zidove hodnika, pažljivo osmatrajući. Oni su, uprkos svemu, u najmanju ruku morali znati šta se zapravo dešava, za razliku od Sovjetskog Saveza i ostatka sveta.

Dežnjev je idući na čelu žustro odmahivao levo i desno, kao kakav popularni kapiten ragbi tima, na šta je publika odvrćala povicima i mahanjima, kao i skandiranjem njegovog imena.

Skandirali su svima, izvikivali svako ime, jer su članovi ekspedicije očigledno svima bili dobro poznati. Dve žene su reagovala prilično uzdržano, a kada se osvrnuo, Morison primeti da i Konjev (prema očekivanjima) gleda uporno pred sebe, bez odgovora.

A onda on odjednom, u magnovenju začu uzvik, na engleskom: "Ura za Amerikanca!"

On pogleda u pravcu odakle se začuo uzvik i automatski mahnu, na šta se, isto tako automatski prolomio novi uzvik. Gomila prihvati i uskoro 'Ura za Amrikanca' zagluši sve ostale povike.

Morison otkri da se njegovo rezignirano raspoloženje topi. Nikada ranije nije bio usred gomile koja uzvikuje njegovo ime, ali to sada kod njega nije izazivalo ni najmanji osećaj nelagodnosti; naprotiv, mahao je i široko se osmehivao. Krajičkom oka primeti od odsjaj zadovoljstva na licu Boranove, i vide kako Dežnjev kaubojskim gestom upire u njega prstom, što mu takođe nije smetalo.

Kolona izbi u susednu prostoriju, veliku halu u kojoj se nalazio Šapirova, i dalje učauren u svom komatoznom stanju. Nedaleko od njega nalazio se i njihov brod.

Morison se zadivljeno osvrnu oko sebe.

"Gle, gle, imamo i TV ekipu!"

Kalinjina je stala do njega. (Kako li su joj samo grudi

božanstvene, pomisli Morison. Tanak pamuk preko njih nije mogao da ih sasvim sakrije od pogleda, te mu je sada bilo sasvim jasno zbog čega je njena pojava ozbiljno ugrožavala Konjevljevu posvećenost projektu.)

"Da", odgovori ona, bićemo i na televiziji. "Svaki iole značajniji eksperiment se brižljivo snima, uz izveštače, tako da se može lako pratiti. Čak i juče, kada smo ti i ja bili minijaturizovani, čak i tada su nas snimali, samo što su sakrili kameru da se ti ne bi previše potresao."

"Ali zar ovo nije projekat koji se čuva u najstrožoj tajnosti?"

"Da, samo što to neće zauvek biti tajna. Jednog dana, kada eksperiment konačno sasvim zaživi, sve pojedinosti koje su pratile njegov nastanak biće dostupne našem narodu i svetu. Ovo se može emitovati čak i u slučaju da neka druga nacija obznani da je na sličnom tragu kako bismo osigurali prioritet."

Morison zavrte glavom.

"Nikako mi se ne sviđa ta koncepcija takmičarskog tipa. Mnogo brže bi se došlo do rezultata kada bi se radilo timski."

"Misliš li da bi ti, u svom najužem domenu, ikom drugom dao prednost?"

Morison na ovo zaneme. Bio je to sasvim dovoljan argument.

Kalinjina, primetivši reakciju, dodade:

"Pa, tako sam i mislila. Lako je biti velikodušan, ako raspolažeš tuđim novcem."

Boranova je, u međuvremenu, razgovarala sa nekim koga Morison oceni kao verovatnog izveštača. Čovek ju je pažljivo slušao, te i sam Morison obrati pažnju. Upravo je govorila:

"Ono je američki naučnik, Albert Džonas Morison, profesor neurofizike, što je, isto tako i stručno usmerenje našeg akademika Konjeva. On je ovde asistent akademiku Konjevu i posmatrač sa američke strane."

"Biće vas petoro u brodu?" pitao je reporter.

"Da. I nikada više se neće naći takva petorka, čak i da minijaturizacijom vladamo tokom sledećih milion godina. Jer vidite, akademik Konjev je prvo ljudsko minijaturizovano biće, dr Sofija Kalinjina je prva žena, a profesor Morison prvi Amerikanac. Kalinjina

i Morison bili su učesnici prve grupne minijaturizacije i prvi minijaturizovani ljudi u brodu. A što se tiče današnjeg putovanja, biće to prva minijaturizacija petoro ljudskih bića u brodu koji će biti ubačen u unutrašnjost ljudskog bića. A to će biti, naravno, akademik Pjotr Šapiro, hronološki gledano drugo minijaturizovano ljudsko biće i prvi brodolomnik na putovanju." Morison začu hrapav šapat, bio je to Dežnjev.

"Tu si, Alberte. Eto, sada si neizbrisiv pasus u istoriji. Do sada si sebe smatrao olupinom, ali više neće biti tako. Niko nikada neće moći da opovrgne činjenicu da si prvi minijaturizovani Amerikanac. Čak i da tvoji zemljaci sami otkriju poduhvat, njihov prvi objekat minijaturizacije moći će, u najboljem slučaju da bude samo 'drugi minijaturizovani Amerikanac'."

Morison o tome uopšte nije razmišljao. Tek sada je osetio šta znači kada se čoveku posle dugo vremena samopouzdanje konačno vrati. (Sve pod pretpostavkom da neko, jednoga dana, zbilja pusti u javnost Natalijinu malopredašnju izjavu, neizobličenu i neprepravljenu) Ipak, osećao je zadovoljstvo.

"Da", reče on. "Ali nije to ono po čemu želim da budem upamćen."

"Samo ti na ovom putovanju obavi svoj deo posla, i broj tvojih zasluga će se povećati", odvrati Dežnjev. "Osim toga, kao što je moj stari govorio: 'Uvek je prijatno sedeti u čelu stola, čak i kad je uz vas samo još jedna osoba, i čak i onda kada je na sto iznet samo tanjir supe koji treba podeliti'."

Dežnjev se udalji, i gotovo istog časa mu priđe Kalinjina.

"Alberte", pozva ga ona, povukavši ga blago za rukav.

"Da, Sofija?"

"Bio si sa njim sinoć, posle večere, zar ne?"

"Pokazao mi je mapu Šapirovljevog mizga. Čarobno!"

"Je li me pomenuo na bilo koji način?"

"Misliš li da je morao?" Morison je oklevao.

"Mislim da si ti radoznao čovek, koji želi da odagna svoje crne misli. Mislim da si ga, verovatno, ispitivao."

Morison se naroguši kada začu svoju 'karakteristiku'.

"Pa, branio se."

"Kako se branio?"

"Pomenuo je tvoju raniju trudnoću i... i... abortus. Ne bih da verujem u to, Sofija, osim ako mi ti to sama ne potvrdiš."

Kalinjinoj se oči zamutiše od suza.

"A pri tom... nije, nije ti opisao okolnosti pod kojima... pod kojima se to dogodilo?"

"Nije, Sofija. A ni ja nisam pitao."

"Trebalo je da ti kaže. Alberte, bila sam silovana, sa svojih sedamnaest godina. To je dovelo do neželjenih posledica, i moji roditelji su preduzeli odgovarajuće mere."

"Razumem. Možda je Jurij odlučio da ne poveruje u to."

"Čini mi se da on misli da sam sama tražila đavola. Ali ceo proces je zabeležen, a onaj čovek je još u zatvoru. Sovjetski zakon je vrlo oštar u takvim slučajevima, naravno, ako postoje valjani dokazi. Znam da žene mogu nepravedno optužiti čaveka za zločin silovanja, ali to nije bio slučaj sa mnom, i Jurij to dobro zna. Tako je kukavički reći nekome nešto, a ne reći mu sve bitne pojedinosti."

"Čuj, Sofija", poče Morison, "nije sada trenutak da oko toga lupaš glavu. Mada, moram priznati da mi je prilično jasno i da saosećam sa tobom. Ipak, predstoji nam ozbiljan posao i biće neophodno da se potpuno usresredimo na njega i da razložno zaključujemo. Znaj da sam, inače, u svakom pogledu na tvojoj strani."

Kalinjina klimnu.

"Hvala ti, Alberte, na nežnosti i simpatijama, ali ne boj se za mene. Svoj posao ću valjano obaviti."

U tom trenutku oglasi se Boranova.

"Sada ćemo ući u brod, i to ovim redosledom: Dežnjev, Konjev, Kalinjina, Morison i na kraju ja sama."

Red se odmah napravi i Boranova zauze svoje mesto iza Morisona i promrmlja mu na uho:

"Kako se osećaš?"

"Odvratno", šapnu on. "Nisi valjda očekivala drugačiji odgovor."

"I nisam", odgovori Boranova. "Ipak, očekujem od tebe učinak koji bi dao i da se ne osećaš odvratno. Razumeš li?"

"Pokušaću", procedi Morison, i pošavši za Kalinjinom, po drugi put zakorači u unutrašnost broda.

35.

Jedno po jedno, smeštali su se u svoja sediša po ranije utvrđenom rednosledu: Dežnjev napred, levo, za komandama; do njega, desno, Konjev. U drugom redu, levo, Kalinjina, desno Morison, i Boranova, na začelju, sa leve strane.

Morison istrese nos u maramicu koju je pronašao u jednom od svojih džepova. A šta ako mu zatreba još maramica? (Blesavo je razmišljati sada o tome, ali ipak, lepše je brinuti o tome nego o nekim drugim stvarima.) Čelo mu je pulsiralo. Nije li to posledica osećanja prenatrpanosti broda? Neće li pet ljudi koji udišu vazduh u brodu uskoro taj vazduh učiniti neupotrebljivim? Ili će ventilacija biti dovoljna.

Odjednom, seti se prvih astronauta od pre jednog stoleća. Njima je bilo još gore, još skućenije, bili su još bespomoćniji. Ali odlazak u svemir bilo je ipak nešto što se dalo lako razumeti. Odlazak u mikrokosmos, međutim, znači u potpunosti osvajanje devičanskih predela.

Ipak, kada se konačno uglavio u sedištu, Morison oseti da mu se pouzdanje vraća. Na kraju krajeva, već je jednom bio u brodu. Već je jednom prošao kroz proces, tamo i natrag, i ništa mu se nije dogodilo. Nije bolelo.

On redom osmotri svoje saputnike. Kalinjina, njemu odmah sleva, bila je ledeno bezizražajna. Kao snežna kraljica, pomisli on. Ostavljalo je dubok utisak, razmišljao je dalje, kako ona ne ispoljava strah, čak ni najmanji nemir, a po svoj prilici upravo ratuje sa svojim ličnim demonima.

Morison primeti da se Dežnjev osvrće, i da, kao i on sam, merka ostale. Međutim, sasvim sigurno, iz drugačijih pobuda. Morison se trudio da, posmatrajući druge, sakupi još koju kap hrabrosti. Dežnjev kao da je poslednji put proveravao s kim ima posla.

Konjev je sedeo nem, pogleda uprtog pravo pred sebe, i Morison je mogao da mu vidi samo potiljak. Boranova se upravo smeštala u sedištu i zatezala nabore na svom širokom pamučnom odelu.

"Prijatelji, saputnici", začu se Dežnevljev glas. "Jasno vam je da pre polaska na put moramo još jednom izvršiti proveru celokupne

opreme. Ako neko, kad putovanje počne, izrazi sumnju u ispravnost bilo čega neću to primiti kao dobar vic. Kao što je moj otac govorio: 'Pametan cirkuski akrobata nikada ne secka nokte između dva skoka na trapezu.' Moj je posao da se sasvim uverim u to da su kontrole u redu, kao što sam sasvim uveren da bi morale biti, jer sam ih ja i projektovao i nadzirao njihovu konstrukciju.

Što se tebe tiče, Jurij, prijatelju, tvoja cerebr... cerebri... tvoja moždana mapa, ili kako je već zoveš, u potpunosti je prebačena u program kompjutera koji se nalazi iza pregrade pred tobom. Molim te da proveriš da li je mapa ispravna i da li kompjuter u svakom pogledu funkcioniše.

Sofija, golubice moja, ne znam o tvojoj funkciji ništa drugo do da praviš struju. Samo te molim da budeš sigurna da ćeš svoj posao moći da obavljaš kako treba. Natalija", on podiže glas, "je li s tobom sve u redu, tamo pozadi?"

"Sasvim", dovika mu ona. "Molim te, prover i još i sa Albertom. Njemu će pomoć najviše biti potrebna."

"Naravno, naravno", prihvati Dežnjev. "Njega sam ostavio za kraj, da bih mu posvetio svu svoju pažnju. Alberte, znaš li kako ćeš upravljati pultom pred sobom?"

"Kako bih to mogao znati?" coku nestrpljivo Morison.

"Znaćeš u roku od dva sekunda. Ovaj ti je prekidač za 'ON', ovaj za 'OFF'. Hajde pokušaj da upališ. Ah, vidiš, bešumno reaguje. Sad ga isključi... Odlično. Sada sve znaš. A vidiš li šta je smešteno u udubljenju?"

"Kompjuter", odvrati Morison.

"Odlično. Učini mi uslugu i prover da li se ovaj kompjuter u svemu podudara sa tvojim. Tvoj program je upisan u njegovu memoriju. Proveri, dakle, da li funkcioniše, i da li funkcioniše ispravno. To mi samo ti možeš reći. Ako imaš bilo kakvih sumnji, i najmanjih, da bilo šta nije u najboljem redu, odložićemo poduhvat dok se stvar u potpunosti ne ispravi."

"Ne drami, Arkadije", oglasi se Boranova. "Nemamo vremena."

Dežnjev ovo preču.

"Ali ako mi kažeš da nešto nije u redu, Alberte, a ispostavi se da je sve kao podmazano, Jurij će to proveriti i ustanoviti. Ni on, a ni svi

mi ostali, nećemo biti ni najmanje zadovoljni. Pa, ako ti padne na pamet da tim putem odložiš ili osujetiš putovanje, bolje odmah odbaci takve primisli."

Morison se i protiv svoje volje zacrvene, ponadavši se, istovremeno, da će to biti protumačeno kao izraz besa što se sumnja u njegovu iskrenost.

Zapravo se pitao, kada je ponovo obratio pažnju na kompjuter, u šta li se na kraju izrodio njegov program koji je neprekidno preudešavao. Tu i tamo, ove najnovije varijante su mu donele osećaje. Nije to bilo nešto konkretno, ali bilo je slučajeva kada mu se pričinjalo da misli iz analiziranog mozga zaokupljaju njegov vlastiti. To zvanično nikada nije potvrdio, ali se proćulo. Zbog toga je Šapirovi i nazvao njegov program 'Relejnomo stanicom', ako je verovati Juriju. Kako je onda, pri takvim okolnostima, mogao da odmah proveriti 'da li sve funkcioniše kako treba' kada je znao da je takav osećaj imao samo nekoliko puta u prošlosti, i to pri nepredvidljivim okolnostima?

Možda je to bila samo luda želja da se veruje u nešto čega nema, ista ona luda želja koja je Persivala Louela navela da ugleda kanale na Marsu?

U stvari, misao o eventualnoj sabotazi poduhvata nikada mu i nije prošla kroz glavu. Pogotovo ne ako bi to znaćilo da svoj rođeni program izvrzne ruglu.

Srce mu se najednom sledi pri novoj strašnoj pomisli: šta ako je program, pri prenosu, zbilja oštećen? Kako da ih onda ubedi da nešto zbilja nije u redu, i da se ni najmanje ne pretvara?

No, ipak, izgledalo je da je sve u redu, dokle god je to mogao sagledati. Još nije bio u kontaktu sa pravom lobanjom i pravim živim mozgom u njoj.

Pri svemu tome oseti kako ga Dežnjev posmatra.

"Stavili smo nove baterije u kompjuter", reće on. "Amerićke baterije", dodade odmah.

"Sve funkcioniše bez problema, koliko ja mogu da vidim", izjavi Morison.

"Odlično. Svi zadovoljni? E onda, svi lepo dignite svoje prelepe zadnjice sa sedišta i proverite da li radi klozet. Verujte, svi bismo bili krajnje nesrećni ako tu nešto zataji.

Morison je posmatrao kako Kalinjina otvara i zatvara ploču na kojoj je sedela. Onda on učini isto i utvrdi da je i sa njegovim sedištem sve kako treba.

Dežnjev nastavi pređašnju misao:

"Razume se, toalet će primiti i otpatke u čvrstom stanju, u razumnim količinama, naravno. No, nadajmo se da to neće biti potrebno. U slučaju da neko zbilja podigne uzbunu trećeg stepena, na ivici sedišta s donje strane nalazi se malena rolna toalet-papira. Možete je svi napipati. Kako se budemo smanjivali, sve će gubiti na svojoj masi, pa bi, u tom slučaju, ekstrakt lebdeo. Postoji, ipak, dovoljan vazdušni pritisak da se to predupredi. Nedajte da vas uzbuđuje promaja među nogama. U malom hladnjaku postrance od sedišta naći ćete određenu količinu vode. Samo za piće. Ako se isprljate, ili preznojite, ili neprijatno zamirišete, moraćete takvi i ostati. Nema pranja, bar dok smo u brodu. I nećemo moći da jedemo. Ako izgubimo nekoliko grama, utoliko bolje."

"Ti, ako izgubiš čak i sedam kilograma, Arkadije, utoliko bolje", nadoveza se Boranova suvo. "Biće nam potrebno manje energije za deminijaturizaciju."

"Da, Nataša, i o tome sam, vidiš razmišljao", odvrati ovaj mrgodno. "Sada ću i ja pregledati svoje kontrole, i ako je sve onako kako treba da bude, a siguran sam da će biti, bićemo spremni za polazak."

Morison uoči da je posle ovoga zavladao prilično nategnuta tišina u brodu, jedino se moglo čuti slabašno Dežnevljevo zviždukanje dok je proveravao svoje komande. Posle izvesnog vremena se i on uspravi, rukom obrisa čelo i reče:

"Sve je u redu. Drugarice gospođe, drugovi gospodo i družbe Amerikanče, fantastično putovanje koje je pred nama samo što nije započelo. On ubaci malenu slušalicu u svoje desno uvo, pričvrsti mikrofona uz usta i nastavi: "Ovde je sve spremno. Jeste li vi napolju spremni?... Odlično, onda nam poželite sreću, drugovi napolju."

Ništa se ne desi, i Morison uputi Kalinjinoj brz pogled. Ona se nije micala, ali primeti Morisonovo nemo pitanje, jer reče:

"Da, smanjujemo se."

Krv pokulja i Morisonove uši. Sada je prvi put bio minijaturizovan
a da je toga od početka bio svestan.

ARTERIJA

Ako te struja nosi tamo kuda si naumio, nemoj joj se suprotstavljati.

Dežnjev senior

36.

Morisonove oči zadugo ostadoše prikovane za udubljenje pred njim, za kompjuter i za program u njemu. Program... jedini artefakt iz davne prošlosti.

Davne? Nije prošlo ni stotinu časova od konferencije, njegovog dremeža za vreme izlaganja i razmišljanja o tome kako da spase svoju univerzitetsku fotelju. A za tih stotinu časova kao da je proteklo stotinu godina i sada se sa teškoćom prisećao i univerziteta i svog predašnjeg života ispunjenog tugom i razočaranjem. Nekada je mislio da bi sve na svetu dao da isplovi iz grčevite borbe za vazduh od pre stotinu godina. Ali sada, sada bi dao mnogo, mnogo više da se u nju ponovo vrati kao da se poslednjih stotinu godina nikada nije ni odigralo.

On baci pogled van broda, kroz providni zid, preko desnog ramena. Oči mu se mahinalno sklopiše kao da ne žele da išta primete. Ne, on sam nije bio voljan da primeti da je bilo šta veće nego obično. To bi se kosilo sa njegovom divljom željom da se minijaturizacija zapravo ne odvija i da je sve ovo neka vrsta iluzije.

A onda, neki čovek ukorači u vidno polje. Visok, preko dva metra. Pa, možda je neki košarkaš?

Pojaviše se i drugi. Ipak, ne mogu svi oni biti košarkaši.

On se skupi u svom sedištu i više nije gledao napolje. Ovo je bilo sasvim dovoljno. Bio je siguran da minijaturizacija neumoljivo napreduje.

Tišina u brodu bila je opsesivna, bila je nepodnošljiva. Morison oseti potrebu da čuje ljudski glas, makar i svoj sopstveni.

Kalinjina mu je bila najbliža i s njom je mogao da razgovara bez muke. A možda je, pored toga, ona i najsrećniji izbor. Pošto nije

mogao da podnese da se u ovom trenutku susretne sa Dežnevljevim beskorisnim zafrkavanjem, jednosmernom usredsređenošću Boranove, ili mračnom Konjevljevom napetošću, on izabra zamrznutu melanholijsku Kalinjine.

"Kako ćemo prodreti u Šapirovljevo telo, Sofija?" upita on.

Za trenutak, izgledala je kao da nije čula pitanje. Posle duge tišine, njene usne zadrhtaše i ona prošapta:

"Putem injekcije."

A onda, s vidljivom tegobom, i ona kao da shvati da je bolje da se pokaže razgovorljivo. Okrenuvši se ka njemu, ona mu objasni:

"Kada budemo dovoljno umanjeni, smestiće nas u potkožnu iglu i bićemo ubrizgani u levu karotidnu arteriju akademika Šapirova."

"Trešćemo se kao krompiri", primeti užasnuto Morison.

"Nikako. To jeste složen problem, ali za sve smo se pobrinuli."

"Kako znaš? Nemaš nikakvog iskustva. Nikada se sve ovo ranije nije ni činilo. Barem, brodom. Nikada kroz potkožnu iglu. Nikada u unutrašnjost ljudskog tela."

"Tačno", odgovori Kalinjina, "ali ovaj tip problema, pa i oni jednostavniji, rešen je mnogo ranije. Proteklih nekoliko dana imali smo beskrajne sastanke. Ne misliš valjda da sve ono što je Dežnjev govorio pre polaska, ono o klozet papiru i ostalom, ne misliš valjda da sve to od ranije nismo znali? To smo davno utuvili u glavu, ponovljeno nam je milion puta. Sve je to ovog puta bilo ponovljeno zbog tebe, jer nisi prisustvovao dogovorima, ali i zbog Arkadija, koji je jedva dočekao svojih dramskih pet minuta."

"Reci, šta će se sve dalje dešavati?"

"Ići ću redom. Sada samo sedimo i čekamo da prečnik broda bude ispod jednog centimetra, da se to postigne biće potrebno oko dvadeset minuta, ali ne uvek istom brzinom. Što smo manji, brže se smanjujemo. Osećaš li išta."

Morison postade svestan ubrzanog rada svog srca i brzog disanja, ali odgovori:

"Ne." A onda, kako da mu se to učinilo preterano optimistički, dodade: "Još, ne."

"Onda...?" upita Kalinjina i sklopi oči, kao da je htela da kaže da joj se više ne razgovara.

To i nije tako loša ideja, pomisli Morison, pa i on učini isto.

Verovatno je zadremao, ili se jednostavno prepustio svom odbrambenom mehanizmu koji ga je odveo u polusvest, izveo iz realnosti, jer trgao se tek na osećaj laganog potresa. Kao da nije prošlo mnogo vremena.

On otvori oči i odmah shvati da lebdi na gotovo centimetar visine iznad svog sedišta. Izvanredno čudan osećaj, kao da će ga oduvati i najmanji dašak vetra.

Boranova sede na sedište iza njega, stavi mu ruke na ramena i blago ga potisnu naniže, rekavši:

"Alberte, moraš da se zavežeš. Sofija, pomози mu. Žao mi je trebalo je da prođemo kroz sve ovo, sve da probamo, pre no što smo se upustili u projekat, ali bilo je malo vremena. A i ti si bio strašno nervozan. Nismo hteli da te još više plašimo i rasipamo ono malo tvog samopouzdanja nepotrebnim informacijama." Na svoje sopstveno čuđenje, Morison se ne oseti bespomoćnim. Gotovo da mu se bopao taj nepoznati osećaj sedenja na vazduhu.

Kalinjina dodirnu određeno mesto na ivici sedišta, između svojih nogu i njen opasač se automatski razveza. (Morison je bio siguran da se Sofija vezala naknadno, tek pošto je on utonuo u san.) Slobodni kraj njenog opasača uz zvižduk pobeže u rupu sa leve strane sedišta. Ona se okrenu Morisonu i reče:

"Tu, sa leve strane, nalazi se komandno dugme za opasač."

Morison opazi da je i njeno telo, oslobođeno opasača, zalebdelo u vazduhu.

Ona pritisnu dugme na ivici Morisonovog sedišta (tamniji krug na svetlijoj pozadini) i iz kućišta, uz siktaj, izlete plastični kaiš čiji se vrh zagnjuri u prorez sa suprotne strane. Kao da su ga obmotali lasom, pomisli Morison.

"Ako želiš da se oslobodiš, pritisnućeš tu, između nogu." Kalinjina se nagnu da mu pokaže i Morison oseti vrlo prijatan pritisak njenog tela.

Ona, međutim, kao da toga nije bila svesna. Jednostavno se otisnu nazad, put svog sedišta, i ponovo se zaveza.

Morison baci brz pogled oko sebe, i koliko mu je to pojas dozvoljavao, nagnu se napred i proviri s mukom preko Konjevljevog

ramena. Svi su bili vezani.

"Minijaturizovani smo do te mere da smo sada vrlo lagani, zar ne?" upita on.

"Sada težiš svega dvadeset pet miligrama", obavesti ga Boranova, "tako da je najbolje da sebe smatraš bestežinskim telom. Osim toga, upravo podižu brod."

Morison uputi Kalinjinoj optužujuši pogled. Ona samo sleže ramenima i reče:

"Rekla sam ti da ću ti opisivati događaje onda kada dođu na red, ali ti si zaspao i nisam htela da te diram. Kran, koji nas drži izazvao je potres koji te je probudio i izbacio iz sedišta."

"Kran?" On pogleda napolje. Nekakva senka nadvijala se nad brod, na šta u prvi mah nije obratio pažnju. Onda se seti da su zidovi prozirni i shvati da je svetlost koja spolja dolazi zamućena.

Kalinjina klimnu potvrdno glavom.

"Kran nas drži i ne dozvoljava da se nepotrebno tresemo. Izgleda ogroman, ali u stvarnosti je vrlo malen i tanak. Osim toga, upravo smo smešteni u posudu sa slanim rastvorom. Dalje vazдушna struja nas potiskuje u brizgalicu. Znači tri stvari nas trenutno 'pridržavaju'."

Morison ponovo pogleda napolje. Mogao je samo da primeti mestimično smenjivanje svetla i senki i da shvati kako je ono što se nalazilo u blizini broda, šta god to bilo, suviše veliko da bi njegove male oči mogle da raspoznaju oblik. A da fotoni koji su se približavali brodu nisu i sami postajali podložni minijaturizovanom polju, ponašali bi se kao dugi radio-talasi i njegove oči ne bi bile u stanju ništa da vide.

On oseti kako se brod ponovo zatrese i hvataljke kрана se povukoše, iako je to bio pokret koji on, zapravo, nije mogao da registruje. Jednostavno, do jednog trenutka senka je bila tu, a onda je više nije bilo. Za njegovu ograničenu opažajnu skalu pokret je bio prebrz.

On opet oseti kako gubi težinu i kako mu se telo upire o opasač, što protumači kao verovatno kretanje celog broda naniže. Zatim, kao da je nešto stalo da blago bombarduje brod.

Dežnjev pokaza prstom na tamnu horizontalnu liniju koja se polako pomerala gore dole i zadovoljno reče:

"To što vidite je površina tečnosti. Mislio sam da će potresi biti jači. Očigledno je da o ovome brinu inženjeri koji su u najmanju ruku isto toliko sposobni kao i ja."

"Inženjerija i nema mnogo veze s tim", primeti Boranova. "Trenutno smo pod dejstvom površinskog napona. Osećaćemo ga samo dok se budemo nalazili na površini tečnosti. Neće nam smetati kad konačno prodremo u Šapirovljev krvotok."

"Ali ovo mreškanje, Nataša? Ovi pokreti gore i dole? Kako to deluje na 'ono'?"

Boranova usmeri pažnju na svoje instrumente. Posmatrala je monitor na kome je bila iscrtana horizontalna linija koja kao da se nije pomerila sa svog mesta. Morison je, vrpoljeći se na svom sedištu, uz bolove u vratu mogao tek da je nazre.

"Nivo je miran i postojan kao i tvoje ruke kada nisi pijan, Arkadije", konačno saopšti Boranova.

"Ni više ni manje, a?" Dežnjev se glasno nasmeja, a zvuk njegovog glasa kao da je probadao.

Osetio je olakšanje, ako se ne varam, pomisli Morison uznemireno, razmišljajući šta je to 'ono' na šta mreškanje deluje.

"Šta će se sledeće desiti?" upita on glasno.

"Da li baš sve mora da ti se objašnjava?" oglasi se Konjev. Po prvi put od kako je putovanje započelo, pomisli Morison, te mu odvрати gorljivo:

"Naravno da mora! Tebi je sve objašnjeno. Zašto i ja ne bih znao sve?!"

"Albert je potpuno u pravu, Jurij", umeša se Boranova smirujućim glasom. "Ne padaj u vatru i budi razuman. Uskoro će ti biti potrebna njegova pomoć i nadam se da on neće biti tako neljubazan kao ti."

Konjevljeva ramena se pomeriše uz trzaj, ali ne reče ništa.

"Alberte, sada ćemo ući u unutrašnjost potkožne igle. Proces se odvija kompjuterski", dodade Boranova.

Kao da je čekala na njene reči, senka ih, dolazeći otpozadi, gotovo odjednom proguta. Samo se ispred njih još nekoliko trenutaka zadržao krug svetlosti.

"Igla se upravo montira", objasni Boranova mirno. "Sada moramo još malo da sačekamo."

Unutrašnjost broda, oko koga je sada vladala potpuna tama, ispuni se belom svetlošću, mekom i mnogo prijatnijom nego ranije.

"Od ovog trenutka spoljne svetlosti više neće biti", nastavi ona, "sve dok ne završimo putovanje. Oslonićemo se na naše interno osvetljenje."

Morison se upitno obazre oko sebe, u potrazi za izvorom svetlosti, ali zaključi da ona, po svoj prilici dolazi iz zidova.

Primitivši to, Kalinjina kratko objasni:

"Elektroluminescencija."

"A izvor snage?"

"Raspolažemo trima mikrofuzionim mašinama." Ona ga pogleda s ponosom. Među najboljima su u svetu. U svetu", ponovi ona.

Morison taman zausti da priča o mirkofuzionim mašinama američke proizvodnje, upotrebljenim u nedavnim svemirskim putovanjima, ali se predomisli. Čemu? Jednog dana će svet biti oslobođen nacionalnih stega, iako taj dan još nije bio na vidiku. Osim toga, dokle god se stege ne ispoljavaju kroz agresiju ili pretnju, bile su podnošljive.

Dežnjev se zavalj u svoje sedište, obuhvativši rukama potiljak, i obraćajući se, očigledno, fluorescentnim zidovima oko sebe, reče:

"Jednog dana ćemo konstruisati veeeliku potkožnu iglu, smestiti u nju brod i onda sve zajedno minijaturizovati. Tako ćemo biti pošteđeni ovog mic-po-mic manevrisanja.

"Odnosno", dobaci mu Morison, "možda ćete moći da izvedete suprotnu stvar... kako bih je nazvao... maksimizaciju? Gigantizaciju?"

"Ne moraš se truditi oko naziva, jer je to nemoguće izvesti", upade Konjev.

"Ali jednog dana?"

"Ne. Nikada. Nemoguće je sa stanovišta fizike. I za minijaturizaciju je neophodna strahovita energija. Za to - gotovo beskonačna."

"Čak i kada biste sve vezali za teoriju relativnosti?"

"Čak i tada."

Dežnjev se iskliberi prema Konjevu.

"Cvrc Milojka, za to tvoje 'fizički je nemoguće' videćeš, jednog dana."

Konjev začuta, napadno ravnodušno.

"A šta sad čekamo?" upita Morison.

"Poslednje pripreme", objavi Boranova. "Igla će za koji trenutak krenuti napred, i biće zabodena u karotidu."

Samo što je to izgovorila, brod se zatrese.

"Evo nas", uzviknu Morison.

"Ne, ne još. Sada se isumpava vazduh. Ne brini, Alberte, znaćemo."

"Kako?"

"Pobogu, javiće nam. Arkadij je sa njima u neprekidnoj vezi. To bar nije teško. Radio talasni fotoni se bez po muke smanjuju na putu ka nama, i uvećavaju krećući se u suprotnom pravcu. Potrebno im je još manje energije nego svetlosti."

"Vreme je da krenemo ka vrhu igle", oglasi se Dežnjev.

"Pa kreni, onda, Arkadije", reče Boranova. "Odlična prilika da proverimo motornu snagu pri uslovima minijaturizacije."

Začu se tiha i potmula grmljavina koja se potom zaustavi na jednom zvučnom nivou. Morison se osvrnu u nameri da pogleda unazad koliko mu je to kaiš dozvoljavao.

Voda se bućkala iza njih pokretana okretanjem 'vodeničnih' točkova. Uz odsustvo bilo kakvih orijentacionih obrisa van broda, bilo je teško zaključiti kojom se brzinom brod kreće. Morisonu se ipak činilo da je kretanje vrlo sporo.

"Da li se, uopšte, krećemo?"

"Da, ali sasvim lagano", odvrati Boranova. "Nema razloga za brže kretanje i gubljenje energije. Osim toga, sudaramo se sa molekulima normalnih dimenzija, što u našim razmerama predstavlja visok viskozitet."

"Ali sa mikrofuzionim motorima..."

"Propulzija nije jedino za šta su nam ti motori neophodni."

"Samo se pitam koliko će nam još vremena biti potrebno da stignemo do vitalnih tački u mozgu."

"Veruj mi da se i ja to pitam", iskezi se Boranova. "Koristićemo internu struju u krvotoku, koja će nas odvesti što je bliže moguće."

"Gledajte!" uzviknu Dežnjev. "Tu smo!"

Pravo napred osvetljen spoljnim farovima broda, ukaza se kružni

otvor. Svima odmah bi jasno da je u pitanju vrh igle.

Sa druge strane nalazio se Šapirovljev krvotok. Za neki sekund, zbilja će se naći u ljudskom telu.

37.

"Suviše smo veliki, Natalija, da bi smo prošli kroz otvor igle", reče Morison.

Na tu pomisao osetio je čudnovatu mešavinu osećanja; ali iznad svega, bila je tu nada da će možda opasnost u nastavku eksperimenta nestati; umanjeni su, ali ne dovoljno; znači, moraće da se vrate u prvobitno stanje, i onda je sve gotovo.

Ipak, krijući se ispod toga, nalazilo se i produženo osećanje, osećanje razočaranosti. Ako se već stiglo toliko daleko, ne bi li bilo zanimljivo ući u organizam i ispitati unutrašnjost neurona? U normalnim uslovima, bez svesti o opasnostima, bez utvrđene vrednosne skale, Morison bi, užasnut, ustuknuo i jeste bio užasnut, ali već umanjen, sa već uveliko prevladanim prvobitnim strahom, da li je moguće da je, u stvari, želeo da ide napred?

Uz svu ovu zbrku osećanja valjalo je imati u vidu i realnost: nije moguće da su ovi temeljiti ljudi prevideli mogućnost da je otvor igle premali da kroz sebe propusti minijaturni brod. Takva glupost bi bila neoprostiva, ali je bila i vrlo malo verovatna.

Boranova mu je, po svemu sudeći, čitala misli, jer odjednom reče:

"Da. Sada smo preglomazni, ali takvi nećemo ostati. To je, uostalom, moja briga", dodade ona ravnodušno.

"Tvoja?" upita Morison odsutno.

"Naravno. Spoljne komande umanjile su nas do ovih razmera. Na meni je da izvršim fina podešavanja."

"Zbog toga i štedimo mikrofuzione motore", promrmlja Kalinjina.

"Imamo li još dovoljno energije?" Morison najpre uputi pogled jednoj, a onda drugoj ženi. "Stekao sam utisak da je do sada utrošena neviđena količina energije..."

"Alberte", poče Boranova, "da je gravitacija kvantifikovana, trebalo bi nam isto toliko 'nevidljivih' količina energije da još upola umanjimo brod. Prema tome, ista energija bi nam bila potrebna da prepolovimo miša, kao i da prepolovimo slonicu. Ali, ona to nije što

znači da nije kvantifikovan ni gubitak mase. Što, dalje, znači da se energija potrebna za gubitak mase smanjuje sa tim gubitkom, ne sasvim srazmerno, ali u priličnoj meri. Nama je masa trenutno toliko mala da nam je potrebno sasvim malo energije kako bismo je dalje umanjivali."

"Ali budući da nikada do sada niste minijaturizovali ništa ove veličine (mislim na brod) do ovih dimenzija, koristite se podacima i rezultatima dobijenim putem unekoliko drugačijih eksperimenata, eksperimenata sa manjim objektima!"

Pa, neka im bude jasno da ne razgovaraju sa maloumnim detetom, pomisli on gotovo uvređeno. Na ravnoj sam nozi sa njima.

"Tako je", odgovori Boranova. "Nadamo se da su proračuni analogni i da nas nešto neočekivano neće iznenaditi. Ipak, živimo u Vaseljeni koja dopušta izuzetke. Tu nismo u stanju ništa da učinimo."

"Ista ta Vaseljena dopušta nam izuzetak u vidu smrti, ako nešto krene nizbrdo."

"Nemoj mi samo reći da to nisi znao", odvrati Boranova mirno. "Nije valjda da si bio uznemiren samo tek tako? Ali nismo jedini koji bismo bili u sosu. Ako kola krenu nizbrdo i konzervirana energija se oslobodi, nećemo biti uništeni samo mi; ista sudbina čekala bi i čitav Groto. Sigurna sam da ljudi napolju zadržavaju dah u nadi da ih eksplozija neće razneti u parčice. Vidiš Albrte, čak i oni koji nisu direktno minijaturizivani, izlažu se priličnoj neizvesnosti."

Dežnjev se osvrnu i uputi im ljubak osmeh. Morison opazi da se boja jednog od njegovih kutnjaka ne slaže u potpunosti sa bojom ostalih.

"Teši se time, prijatelju moj, da, ako se nešto desi, ti to nećeš znati. Moj tata je govorio: 'Pošto umreti moramo svi, onda bar izaberimo brzu i neočekivanu smrt'."

"To je rekao i Julije Cezar", odvrati Morison.

"S tim što mi nećemo imati vremena ni da kažemo: 'Zar i ti, Brute'."

"Do toga neće doći", preseče ih Konjev. "Sve su to gluposti. Proračuni su u redu."

"Oho ho! Beše nekad vreme kad su ljudi bili sujeverni i verovali u Usud. Hvala ti, Bože, na Proračunima koje od Tebe dobismo!"

"Nije tu ništa smešno", odreza Konjev.

"To mi nije bio cilj, Jurij... Nataša, oni tamo napolju kažu da su spremni."

"Tim bolje, da skratimo ovu glupu priču. Idemo."

Morison se sav zgrči u sedištu, ali ne oseti ništa. Ipak krug koji se maločas ukazao počeo se širiti i zatamnjavati, sve dok ne postade neuočljiv.

"Da li se krećemo?" upita on automatski. Pitanje se ponavljalo kao refren, iako je odgovor bio očigledan.

"Da", odgovori Kalinjina. "Ali bez utroška energije. Ne suprotstavljamo se molekulima vode. Voda nas sama nosi, potisnuta ubrizgavanjem, odnosno potiskivanjem klipa brizgalice."

Morison počeo da broji u sebi. To mu je više zaokupljalo mozak nego što bi to bio slučaj da je gledao na sat.

Kada je stigao do sto, on upita:

"Koliko još?"

"Koliko još šta?" upita Kalinjina.

"Koliko još do krvotoka?"

"Nekoliko minuta", odgovori Dežnjev. Ubrizgavaju nas izuzetno polako, u slučaju da dođe do bilo kakvih mikroturbulencija. Kao što je moj otac jednom rekao: 'Sporije je, no utoliko bolje, ići mirno dolinom nego trčati preko brda!'"

Morison začuta, ali se malo potom ponovo oglasi:

"A da li se i dalje umanjujemo?"

"Ne", začu Boranovu iza sebe. "Sada smo na ćelijskom nivou, i za sada nam je to sasvim dovoljno."

Morison oseti kako drhti, i to ga iznenadi. S obzirom na ovo što se dešava i na sve te stvari koje treba držati u glavi, malo je prostora ostajalo za strah. Ne, nije se plašio, bar ne u onom pravom smislu. Ali je, ipak, drhtao.

On pokuša da natera sebe na opuštanje. Ispustio je sav vazduh iz sebe, ali to nije bilo dovoljno. Kao ni snaga volje. Opuštanje je tražilo silu teže, a toga u ovom trenutku nije bilo ni od korova. On sklopi oči i pokuša da diše sasvim pritajeno. Pokuša i da pevuši i počeo da mumla poslednji stav Betovenove 'Devete simfonije'.

Na kraju više nije mogao da izdrži.

"Izvinite, izgleda da se sav tresem."

"Aha!" zakikota se Dežnjev. "Baš sam se pitao ko će prvi da prizna!"

"Nema veze, Alberte", odgovori utešno Boranova. "Svi se tresemo. Zbog broda."

Morison oseti znak za uzbunu:

"Šta nije u redu?"

"Ništa, ništa. Samo pitanje veličine. Dovoljno smo mali da osećamo posledice Braunovog kretanja. Znaš šta je to, zar ne?"

Potpuno retorično pitanje. To je morao znati svaki srednjoškolac! Ipak, Morison shvati da se sav predao objašnjavanju Braunovog kretanja. U sebi, razume se.

Svaki objekat zaronjen u tečnost sa svih strana je izložen bombardovanju molekulima te tečnosti. Oni udaraju u nepravilnim ritmovima, koji su, međutim, toliko gusti da izolovani udari postaju neprimetni. Kako se objekat smanjuje, vremenski interval između udara postaje sve veći, tačnije, u jednom odsečku vremena ima sve manje izolovanih udara. U skladu s tim, brod se sada susreće sa naizmeničnim udarima sa obe strane. Drhtao je, dakle.

"Da, trebalo je da to imam u vidu", primeti Morison naglas. "Biće sve gore kako se dalje budemo smanjivali."

"U stvari, neće", reče Boranova. "Biće drugih, olakšavajućih okolnosti."

"Ništa slično mi ne pada na pamet", reče Morison mršteći se.

"Nije važno, veruj mi na reč."

"Ostavi to proračunima", dobaci podrugljivo Dežnjev. "Oni će već znati."

"Dobićemo morsku bolest", primeti Morison.

"Moguće", složi se Boranova. "Ali i to smo predvideli. Svi smo već namireni po tom pitanju, kao i kosmonauti u sličnim okolnostima."

"Ja nisam namiren. Nisam čak ni upozoren."

"Alberte, govorimo ti što je manje moguće da bi se što manje brinuo. Što se tiče namirenosti, svoju dozu si dobio za doručkom. Kako se osećaš?"

Morison, kome se već utroba okretala od sveg tog razgovora, odluči da se oseća dobro. Zadivljujuće, pomisli on, kako um može da

tiraniše telo.

"Zadovoljavajuće", promrmlja on kao odgovor na pitanje.

"Odlično", reče Boranova. "Jer od ovog trenutka nalazimo se u krvotoku akademika Šapirova.

38.

Morison smesta pogleda van broda.

Krv?

Očekivao je da će ih crvenilo okruživati sa svih strana. A i šta bi drugo?

Zurio je naprežući oči, ali ništa nije mogao da vidi, čak ni uz pomoć spoljašnjih brodskih farova. Bilo je mračno kao u rovu, i nije mu trebalo mnogo mašte pa da zamisli da klize po glatkoj površini ustajale močvarne vode pod okriljem mračne i oblačne noći.

Odjednom, zaokupi ga nešto drugo. Posmatrajući objektivno, svetlost unutar broda imala je talasnu dužinu gama zraka i to veoma kratkih. A te dužine rezultat su minijaturizacije obične vidljive svetlosti. Minijaturizacija retina i optičkih struktura ljudi u brodu činila je da svetlosni zraci i dalje takvi i izgledaju, i da imaju sve odlike svetlosnih zraka.

Napolju, odmah izvan trupa broda, na granici minijaturizovanog polja, minijaturizovani fotoni vraćali su se na svoju prvobitnu veličinu, a oni koji su se, odbijeni, vraćali u brod, ponovo su se umanjivali prelaskom granice polja. Drugi su, možda, lakše podnosili takve paradoksalne zaključke, ali Morison je bukvalno osećao vrtoglavicu pri pomisli na jednu minijaturizovanu česticu u moru normalnosti. Je li granica možda vidljiva, ograđujući umanjeno od prirodnog? Ima li, igde, bilo kakve nedoslednosti?

Sledeći svoj vozić misli, on prošapta Kalinjinoj, nagnutoj nad svoje komande:

"Sofija, kada naša svetlost napušta minijaturizovano polje i uveća se, ona mora da emituje toplotnu energiju, a kada se u brod vraća, mora da je apsorbuje, da bi se smanjila. Tu energiju proizvodimo mi. Jesam li u pravu?"

"Potpuno, Alberte", odgovori ona ne dižući glavu. "Naša upotreba svetla ishodi malim, mada postojanim gubitkom energije, ali to naši

motori mogu da nadoknade. Ništa značajno."

"Zbilja smo u krvotoku?"

"Ne boj se, jesmo. Natalija će, verovatno, uskoro isključiti unutrašnje osvetljenje i onda ćeš moći da bolje vidiš spoljašnjost."

Kao na znak, Boranova objavi:

"Eto nas! Sada možemo da sebi priuštimo malo opuštenosti." Istog trenutka, svetla nestade.

Predmeti van broda odjednom postadoše vidljivi. Nije mogao odmah jasno da ih razazna, ali video je da se kreću kroz neku heterogenu tvar, tvar punu telašaca što u njoj plove, kao što bi se od krvi i dalo očekivati.

Morison se nervozno promeškolji, kao da ispituje jačinu svog pojasa.

"Ako smo u krvi, koja ima svoju fiksnu temperaturu od trideset sedam stepeni, onda..."

"Naša temperatura je prilagođena. Osećaćemo se sasvim udobno, objasni Kalinjina. Pobogu, Alberte, na takve stvari smo mislili."

"Možda i jeste", složi se Morison, pomalo pogođen, "ali to mi niste stavili do znanja, zar ne? Kako prilagođavate temperaturu kada nemamo rashladne uređaje?"

"Tako je, nemamo ih, ali ima drugih načina. Mikrofuzioni motori emituju sićušne snopove subatomske deliće koji, pod dejstvom minijaturizacije, imaju masu gotovo ravnu nuli. Dakle, putuju gotovo brzinom svetlosti, s lakoćom, poput neutrina, prodiru kroz materiju, i energiju odnose sa sobom u spoljnji prostor i tako ostajemo hladni. Vidiš?"

"Da", promrmlja Morison. "Ingeniozno, ali za one koji su navikli da misle u uslovima minijaturizacije, krajnje očigledno."

Primetio je da komande broda, pod Dežnjevljevim rukama, kao i instrumenti pred Kalinjinom, odaju luminoscentnu svetlost. On opet pokuša da se pridigne u sedištu, ali mu pođe za rukom da samo krajičkom oka uhvati delić kompjuterskog ekrana ispred Konjeva. Ono što je video učini mu se kao mapa cirkularnog sistema vrata. Za tren, pre no što mu je telo popustilo pod ograničavajućim dejstvom opasača, i pre no što je ponovo utonuo u sedište, ugledao je malenu

crvenu tačku na ekranu, koja je po svoj prilici označavala položaj broda u levoj karotidnoj arteriji.

Upinjanje da se uspravi ga je prilično izmorilo i sada je samo sedeo, trudeći se da povрати dah. Svetlost koja je dolazila od njegovog sopstvenog instrumentarija pomalo ga je zasenjivala, te je on zakloni rukom i pogleda napolje.

Daleko, kako se činilo, od broda, mogao je da nazre nešto što je ličilo na zid, neku vrstu barijere. Udaljavalo se i primicalo, tamo-amo, neprekidno, ritmički. On mehanički pogleda na svoj sat. Da, bila je to pulsacija koja odgovara ritmu arterijskog zida.

"Protok vremena", primeti on tiho, minijaturizacijom očigledno nije ugrožen. Srce bje normalnom brzinom, osim ako nije bitno to što na svoj minijaturizovani sat gledam svojim minijaturizovanim očima.

Odgovor stiže od Konjeva.

"Vreme nije kvantifikovano, bar ne na pojavnom nivou, niti je ugroženo minijaturizovanim poljem, što se svodi na isto. To nam vrlo odgovara. Kada bismo i vremensku komponentu morali uzeti u obzir, stvari bi postale nepopravljivo komplikovane."

Morison se složi i prepusti se drugim mislima.

Ako se nalaze u arteriji, i ako ih nosi krvna struja, onda bi njihovo kretanje unapred moralo biti isprekidano, vođeno kontrakcijama udaljenog srca, vrlo udaljenog, imajući u vidu njihovu sadašnju veličinu. A ako jeste bilo tako, prekidi u kretanju bi se morali osetiti.

On sklopi oči i pokuša da se koliko god je moguće smiri, ne računajući efekat Braunovog kretanja koje, napokon, nije mogao ni na koji način da kontroliše.

Aha, oseća se! Sasvim lagani zastoj i potisak unazad, pa onda potisak prema napred.

Ali zašto tako slabo? Trebalo bi da brod bude divlje bacan napred-nazad!

A onda se seti mase koju više nije posedovao. Sa masom se smanjuje i inercija. Viskozitet tečnosti u krvotoku prigušivao je kretanje, tako da su se zamasi gotovo utapali u postojeće Braunovo kretanje.

Morison odjednom oseti kako mu se mišići opuštaju. Kao da mu se neki težak čvor u stomaku razvezao. Sredina u kojoj se kretao i

uslovi pod kojima se u njoj kretao delovali su sasvim dobroćudno.

On opet pogleda kroz zidove broda, usresredivši se sada na razmak između sebe samog i arterijskog zida. Video je neka loptasta telašca, jedva uočljive mehuriće, ne, nisu bili mehurići, nego nakakvi predmeti, puno njih. Neki su se polako vrteli i menjali oblike, te Morison uskoro uoči da u pitanju nisu bile lopte, već diskovi.

Shvativši o čemu je reč, on se gotovo posrami samog sebe. Glupost, gleda u njih a ne zna šta su, a u krvotoku su! Ali i na to odmah dobi odgovor. Nije baš bio svestan toga da je u krvotoku. U stvari, imao je osećaj kao da se nalazi u podmornici, koja hita kroz okean. Očekivao je, uljuljkan u iluziju, da će nailaziti samo na dobro poznate 'okeanske' predmete. Bilo šta što se ne uklapa u zadatu sliku bi ga bunilo.

Upravo je bio ugledao crvena krvna zrnca, eritrocite, i nije ih prepoznao!

Naravno, nisu bila crvena, već, nekako bledožuta. Svako od njih apsorbiralo je nešto malo kratkotalasne svetlosti, te je reflektovalo baš tu boju. Ako ih sakupiš na gomilu, milione, milijarde, apsorbirali bi dovoljno svetlosti, taman da izgledaju crvena, u arterijskoj krvi. A u arteriji su se i nalazili. Čim ćelije iskoriste kiseonik koji eritrociti nose, oni postaju bledoplavi. A na gomili, purpurni.

Posmatrao ih je sa zanimanjem i sada ih je mnogo jasnije razaznavao.

Bili su poput bikonkavnih diskova, ispupčeni sa obe strane. Morisonu su izgledali ogromni, jer ih se sećao kao mikroskopskih jedinica, od nekih sedam i po mikrometara u prečniku i tek dva mikrometara debelih. A sada, pred njegovim očima, veličine njegove ruke!

Bilo ih je mnogo na vidiku i kao da su u grupama plesali jedni oko drugih. Nijedno nije stajalo mirno: neka zrnca bi se odvajala od jata, neka bi se priključivala, a uvek je u vidnom polju bilo i izolovanih, slobodnih. Vidljiva zrnca nisu bežala iz vidokruga, kao da su se namerno igrala kraj broda.

"Vidim da smo se jednostavno prepustili krvnoj struji", reče Morison.

"Tako je", odvrati Kalinjina. "Štedimo struju."

Međutim, crvena krvna zrnca nisu izgledala sasvim nepokretna u odnosu na brod. Jedno od njih im se lagano približavalo, verovatno nošeno mikroturbulencijom, ili pak, usled Braunovog efekta. Sudarilo se s brodom i odmah odbilo.

Morison se okrete Kalinjinoj.

"Jesi li videla ovo, Sofija?"

"Kako nas crveno zrnce gurka? Jesam."

"Zašto se nije minijaturizovalo? Sasvim sigurno je prodrlo u polje!"

"Ne sasvim, Alberte. Odbilo se od polja, koje se proteže kao omotač oko minijaturizovanog objekta, u svim pravcima. Postoji neka vrsta nepodnošenja između normalne i minijaturizovane materije. Što je veći stepen umanjivanja, veće je i nepodnošenje. To je razlog što vrlo mali predmeti, kao minijaturizovani atomi ili subatomske parčiči, mogu da se kroz materiju kreću bez ikakvog međudejstva sa njom. To i čini naše polje metastabilnim."

"Kako to misliš?"

"Svaki minijaturizovani objekat uvek je okružen normalnom materijom, sem ako se nalazi u dubokom svemiru. Kada ne bi bilo ničega što bi normalnu materiju držalo van polja, materija bi se neprestano minijaturizovala i, tom prilikom, apsorbovala energiju minijaturizovanog objekta. Isticanje energije, međutim, bilo bi vrlo veliko i umanjeni objekat bi se brzo deminijaturizovao. U stvari, bilo bi nemoguće uopšte izvesti minijaturizaciju, jer bi se energija nabijena u minijaturizovanom objektu trenutno oslobodila. Ono što bismo u tom slučaju, u stvari, pokušavali, bilo bi da minijaturizujemo ceo svemir. Međutim, na našem nivou, to međusobno nepodnošenje nije toliko značajno. Ukoliko bi se crveno krvno zrnce sa dovoljnim momentumom sudarilo s nama, na mestu udara moglo bi doći do minijaturizacije."

Morison pogleda napolje, i kao po komandi, ukaza se izubijano crveno krvno zrnce.

"Ah, evo jednog koje nam se suviše žustro približilo!" uzviknu on.

Kalinjina se nagnu da bi bolje videla, ali odmah zatrese glavom:

"Ne, mislim da nije, Alberte. Crvena krvna zrnca imaju ograničen vek trajanja, oko stotinu i dvadeset dana. Siročiči, izmore se i

jednostavno kolapsiraju. A u ovoj zapremini krvi koju možemo da dosegne vidokrugom, nekoliko desetina kolapsira svakog minuta, tako da bi rascepana i poluuništena zrnca trebalo da nas svuda prate. To je i dobro, između ostalog, jer čak i kada bismo koristili svoju motornu snagu i požurili kroz krvotok, uništavajući uzput crvena krvna zrnca, čak i nekoliko miliona njih, to Šapirovu ne bi ništa značilo. Ne bismo pričinili nikakvu ozbiljnu štetu."

"A šta ćemo sa plateletima?" upita Morison.

"Zašto pitaš?"

"Zato što ono tamo mora da je platelet." On pokaza prstom. "Sočivastog je oblika i gotovo upola je manje nego crveno krvno zrnce."

Kalinjina potvrdi posle kraće stanke.

"Ah, da, vidim. I jeste, to je platelet. Na svakih dvadesetak zrnaca dolazi po jedan."

Tako nekako, pomisli Morison. Kao 'igre bez granica' u kojima crvena krvna zrnca vrede jedan bod, dok su plateleti premija.

"Hoću da kažem, Sofija, da su plateleti mnogo osetljiviji nego crvena krvna zrnca i da njihovo lomljenje prouzrokuje zgrušavanje krvi. Šta ako povredimo mnogo njih? Šapirov će doživeti još jedan udar i umreti."

Boranova, koja je pratila razgovor, odluči da se umeša.

"Prvo, plateleti nisu ni izbliza tako osetljivi. I oni će se s nama lagano sudarati, ali se i odbijati, bez ikakve štete. Opasnost od novog udara leži u arterijskom zidu. U odnosu na njega, plateleti se kreću mnogo brže nego u odnosu na nas. A unutrašnji arterijski zid može biti prekrivan holesterolom i drugim vrstama naslaga, pa je i površina mnogo rapavija nego površina našeg plastičnog broda. Zgrušane gromade mogu se mnogo pre formirati na arterijskim zidovima, nego na brodu. Ali čak ni to ne predstavlja neku strahovitu opasnost. Jedan jedini platelet ili čak njih nekoliko stotina mogu biti oštećeni, a da do procesa zgrušavanja ipak ne dođe. Bar ne u pogubnim razmerama. Da bi se pokrenula lavina, potrebne su ogromne količine plateleta."

Morison je posmatrao kako platelet, tu i tamo, izranja i ulazi u vidno polje iza brojnijih crvenih zrnaca. Čekao je trenutak da dođe u

dodir s brodom i, ukoliko se to desi, kakve će biti posledice. No, krvna pločica se držala na pristojnoj razdaljini.

Učinilo mu se da je platelet veličine njegovog dlana. Kako je to bilo moguće, kada je maločas tvrdio da se to odnosi na dva puta veća crvena krvna zrnca? Njegove oči potražiše najbliže zrnce i on odmah ustanovi da je mnogo veće nego njegov dlan.

"Objekti napolju postaju sve veći", primeti on zbunjenim glasom.

"Sasvim je očigledno da se i dalje smanjujemo." Konjev zapara tišinu, iznerviran, očigledno, Morisonovom nesposobnošću da iz gotovog rešenja izvuče normalan zaključak.

"Tako je, Alberte", reče Boranova. "Prolaz, kako napredujemo, postaje uži, i stoga, održavamo isti odnos."

"Ne bi trebalo da dozvolimo da se zaglavimo u ovoj cevčici", dobaci Dežnjev vedro. "Moramo, dakle, da držimo dijetu, u skladu sa propisima." Kao da mu, istog časa, nešto pade na pamet, jer dodade: "Znaš, Nataša, nikada u životu nisam bio ovoliko mršav."

"Debeo si kao i uvek, Arkadije", odvrati Boranova, "posebno sa stanovišta Plankove konstante."

"Koliko ćemo se još smanjiti, Natalija?" Morison očigledno nije uživao u prepucavanju.

"Do molekularnog nivoa, Alberte."

Sve Morisonove strepnje ponovo započеше svoj nemirni ples.

39.

Morisonu baš nije bilo pravo što je maločas pokazao takvu nesposobnost da prihvati da se još smanjuju, osim toga, bio je besan na Konjeva koji je ispalio metak u bolnu tačku. Nevolja se sastojala u tome što su svi, osim njega, već godinama razmišljali i proživljavali minijaturizaciju kao novo stanje. Njegov tek pridošli mozak i dalje se oštro bunio protiv takvih okolnosti. Zar nisu mogli da pokažu bar malo više razumevanja za teškoće s kojima se susretao?

Turobno je posmatrao crvena krvna zrnca. Da, bila su veća. Oko pola metra u prečniku, a njihove ivice kao da su postale zamagljenije. Površina im je bila nakako uskomešana, u stvari, podsećala su na platnene kese pune sirupaste tečnosti.

"Molekularni nivo?" prošapta on put Kalinjine.

Ona mu uputi brz pogled.

"Da."

"Ne znam zašto me to brine", nastavi on, "kad smo već ovolicki, ali ima nečeg zastrašujućeg u pomisli da si velik koliko i jedan jedini molekul. Koji tip molekula, šta misliš?"

"Ne znam." Kalinjina sleže ramenima. "To zavisi od Natalije. Možda molekul virusa."

"Ali to nikada ranije nije probano!"

"Upravo istražujemo novu teritoriju", zatrese Kalinjina glavom.

Usledi kratka pauza. Onda će Morison, ponovo:

"Zar se ne bojiš?"

Ona ga prostreli besnim pogledom, ali nastavi ga govori šapatom:

"Hvala bogu da se bojim. Šta misliš, ko sam ja? Normalno je da se čovek plaši, kada za to ima razloga. Plašila sam se kad sam bila silovana. Plašila sam se kada sam zatrudnela i bila napuštena. Pola života sam provela u strahu. Svako se plaši. Zato i ima toliko alkoholičara, jer ljudi piju da bi odagnali strah." Siktala je kroz zube. "Trebalo li da se potrem zbog toga što se i ti bojiš."

"Ne", promrmlja pomirljivo Morison.

"Nema ničeg ekstravagantnog u strahu", nastavi ona paljbu, "dokle god ne odaješ da te je strah. Dokle god ne dopustiš da se skameniš od straha, da postaneš histeričan od straha, da se izgubiš..." Ona zastade, sva pometena. "Bila sam, dabome, žrtva histeričnih napada." Ona ošinu pogladom Konjeva koji je sedeo uspravan, krut, nepokretan. "Ali sada, imam nameru da svoje delo privedem kraju, makar vrištala od straha. Niko, sudeći po mom ponašanju, neće ni naslutiti da me je strah. I dao ti Bog da se i ti tako ponašaš, Mister Amerikanče!"

Morison proguta knedlu.

"Naravno..." Ali i njemu samom to je zvučalo krajnje neuverljivo.

On baci pogled oko sebe. Nikakve koristi od šaputanja u tom malenom prostoru. Ništa nije moglo ostati skriveno.

Boranova, sedeći na svom mestu iza Kalinjine, očigledno je bila zabavljena svojim instrumentima, ali na licu joj je poigravao osmeh. Odobravanje? Sažaljenje? Nije mogao da odgonetne.

Dežnjev okrenu glavu unazad i pozva:

"Nataša, prolaz se i dalje sužava. Hoćeš li nas umanjiti još malo?"

"Učiniću šta treba, Arkadije."

Dežnevljev pogled se pri tom susrete sa Morisonovim, i on mu namignu, iscerivši se.

"Ne verujem našoj Sofijici", reče on, kao, šapatom. "Ne boji se ona. Nikada se i nije bojala. Neće samo da pomisliš kako si sam sa svojim nemirima. Draga naša Sofijica, ima meko srce, meko kao..."

"Zaveži, Arkadije", prekide ga Sofija. "Mora da je otac zaboravio da ti kaže da nema potrebe da zamaraš limeni čajnik koji nazivaš svojom glavom zardaalom kašikom koju nazivaš svojim jezikom."

"Ah", izusti Dežnjev, prevrnuvši očima. "Ovo je baš bilo ubojito. Ono što je moj otac zbilja rekao jeste da nema noža oštrijeg od ženskog jezika. Ipak, Alberte, ozbiljno ti kažem, ničega strašnog nema u postizanju molekularnog nivoa. Čekaj samo dok naučimo da povežemo relativnost sa kvantom i eto nas, uz jedan jedini energetski 'puf', na nivou atoma. Da vidiš onda!"

"Da onda vidim šta?" upita Morison.

"Onda bi tek video šta je ubrzanje! Jenostavno bismo zajezdili..." On pusti komande da bi gestikulirao i to proprati silovitim zviždukom.

"Dole ruke, na komande, Arkadije", naloži Boranova mirno.

"Naravno, dražesna Natašo", prihvati Dežnjev. "To je bio samo dramski vrhunac, ništa drugo." On se ponovo obrati Morisonu. "Odjednom bismo oborili brzinu svetlosti, a pod tim uslovima išli bismo i mnogo brže. Za deset minuta bili bismo na suprotnom kraju galaksije, za tri sata kod Andromede, za dve godine kod najbližeg kvazara. A ako ni to nije dovoljno brzo, mogli bismo još da se smanjimo. Imamo putovanje brže od svetlosti, imamo antigravitaciju, imamo sve. Sovjetski Savez svima ima da utre put."

"A kako bi pilotirao letom Arkadije?"

"Šta?"

"Kako bi pilotirao letom?" ponovi Morison ozbiljno. "Čim se brod dovoljno smanji da izgubi veličinu i masu, on bi, zapravo, sunuo napred stotinama svetlosnih godina u sekundi. Što znači, kada bismo imali milijardu brodova, oni bi se razleteli u svim pravcima sferično, simetrično, kao sunčeva svetlost. Ali pošto bi postojao jedan jedini brod, on bi se kretao jednim jedinim određenim pravcem,

ali apsolutno nepredvidljivim."

"E, to je problemčić za pametne teoretičare kakav je Jurij."

Konjev, koji dotle nije pokazivao nikakvu zainteresovanost za dijalog, glasno frknu.

"Nisam siguran da je pametno razmišljati o putovanju, a zanemariti upravljanje njime", nastavi Morison. "Zar ne bi i tvoj otac rekao: 'Pametan čovek ne počinje kuću od krova?'"

"Možda", odgovori Dežnjev, "ali jednom je rekao i ovo: 'Ako slučajno pronađeš zlatan ključ, a ne vidiš bravu, ne bacaj ključ. I zlato je skupoceno.'"

Boranova se promeškolji u svom sedištu i reče:

"Dosta sa izrekama, prijatelji moji. Gde se nalazimo, Jurij? Napredujemo li?"

"Koliko mi se čini, da, ali voleo bih da Amerikanac podrži ovo što kažem, ili da to porekne."

"Kako mogu?" coku Morison. "Zarobljen sam u sedištu."

"Onda se odrobi", dobaci mu Konjev. "Čak i da malo zalebdiš, nećeš odlebdeti ko zna gde."

Morison se, za trenutak, uzvrpolji, u potrazi za odgovarajućim dugmetom. Kalinjina ispruži ruku i narednog trena bio je slobodan.

"Hvala, Sofija", reče on.

"Naučićeš valjda i sam", odgovori ona nezainteresovano.

"Podigni se i gledaj ovamo", začu se Konjev.

Morison poslušao, ali to učini prehitro. Sunu prema gore i zviznu glavom o tavanicu broda. Da je pretrpeo isti udarac pri normalnim okolnostima, dobio bi, verovatno, frakturu lobanje. No, uz odsustvo mase i inercije, on se samo bez bola i pritiska odbi. Sa lakoćom se zaustavio.

Konjev coku.

"Lagano! Samo se polako odgurni od sedišta. Polako! Razumeš li?"

"Razumem", odvrati Morison.

Poslušao je uputstvo i lagano se digao. Potom se prihvatio za Konjevljeva ramena i zaustavio se u tom položaju.

"Pogledaj sada u cerebrograf", uputi ga Konjev. "Vidiš li gde se nalazimo u ovom trenutku."

Morison osmotri neverovatno komplikovanu mrežu na trodimenzionalnoj mreži. Hiljade ogranaka pružalo se na sve strane, tvoreći sliku nalik na kakvo drvo. U jednoj od većih grana nalazila se crvena tačka, koja se lagano i postojano kretala.

"Možeš li da mi daš poziciju u totalu, da pokušam da odredim položaj?"

Konjev, uz novi koktajl, ne skrivajući nestrpljenje, dodirnu komande.

"Pomaže li sada?"

"Da. Na ivici smo mozga." Raspoznavao je vijuge i praznine. "Gde planiraš da krenemo?"

Slika se unekoliko uveća.

"Ovde ćemo zaokrenuti u unutrašnjost neuronskog ustrojstva, u sivi mozak. Tim putem bih voleo da doprem..." On stade da na brzom ruskom jeziju nabraja delove mozga, te Morison nije imao dovoljno vremena da ih odmah prevodi na engleski. "U ovo područje, gde se, ako sam dobro prostudirao tvoje radove, nalazi vitalan čvor neuronske mreže."

"Ni jedan jedini mozak nije nalik na bilo koji drugi", poučno reče Morison. "Ništa ne mogu da kažem sa potpunom sigurnošću, pogotovo ako mozak koji istražujemo nije mozak koji sam prethodno ispitivao. Ipak, mogao bih naznačiti da smer kretanja i cilj koji si odabrao ulivaju izvesnu nadu."

"Dobro, za sada. Kada stignemo na odredište, moći ćeš da nas detaljnije uputiš da li smo na raskršću nekoliko grana mreže, ili, ako nismo, u kom pravcu se čvorovi nalaze..."

"Mogu da pokušam", složi se Morison oprezno, ali imajte u vidu da ništa ne mogu da garantujem. Nisam vam ništa obećao. Nisam..."

"Znamo, Alberte", prekide ga Boranova. "Samo tražimo da učiniš ono što možeš."

"U svakom slučaju", nastavi Konjev, "ovamo smo se usmerili i tamo ćemo biti za relativno kratko vreme, iako se struja trenutno usporava. Na kraju krajeva, već smo na nivou kapilara. Priveži se, Alberte. Javiću ti ako mi budeš potreban."

Morison uspe da se pričvrsti, bez ičije pomoći, i utvrdi kako su i sasvim male pobede u stanju da budu slatke?

"Gotovo do nivoa kapilara", pomisli on, gledajući kroz zidove.

Zid je i dalje bio na pristojnoj udaljenosti, no sada se krajolik izmenio. Ranije odmereno pulsirajući zid bio je sada bezizražajan. Morison više nije mogao da primeti nikakvo pulsiranje, a zidovi su izgledali kao da su, tu i tamo, popločani. Bile su to ćelije od kojih je zid bio i sačinjen, pomisli on.

No, crvena krvna zrnca su mu sprečavala neometan vidik. Ona su sada bila poput mekih vreća, gotovo iste veličine kao i brod. Poneko od njih bi se, s vremena na vreme, mimoišlo sa brodom na sasvim maloj razdaljini, ili čak, sudaralo i odbijalo bez ikakvih vidljivih posledica.

Jednom takvom prilikom za brodom ostade ubrljani trag. Možda je kontakt, ipak, bio prejak, i sloj minijaturizovanih molekula nakačio se na brod. No, mrlja se relativno brzo odlepi i rastvori u sveprisutnoj tečnosti.

Plateleti su bili druga priča, budući da su bili mnogo ranjiviji nego crvena krvna zrnca.

Jedan od njih frontalno se sudario sa brodom, ili je možda, bio usporen usled sudara sa eritrocitom. Kljun broda prodro je duboko unutra, rascepivši membranu. Njegov sadržaj lagano ispliva napolje, mešajući se s plazmom, preobraćajući se u dva ili tri dugačka konca koja su se međusobno preplitala. Zalepivši se za brod, lepršali su za njim duže vreme.

Morison pokuša da uoči bilo kakve znake zgrušavanja. No, ništa se ne desi.

Nekoliko minuta kasnije Morison uoči beličastu, mlečnu masu koja kao da je ispunjavala kanal od ivice do ivice, pulsirajući i talasajući se. Tamne granule šetale su se s kraja na kraj u njenoj unutrašnjosti. Morisonu se prizor učini kao pretnja zlokobnog čudovišta i on ne uspe da, u trenu užasa zatomi krik.

KAPILAR

Ako želiš da saznaš da li je voda provrila, ne guraj ruku u lonac.

Dežnjev senior.

40.

Dežnjev se iznenađeno okrete i uzviknu:

"Alberte, pa to je samo belo krvno zrnice, leukocit! Ništa strašno!"

Morison proguta knedlu, pomalo iznerviran.

"Znam da je to leukocit. Ipak, iznenadio me je. Nisam očekivao da će biti tako velik."

"Ništa, ništa", prihvati Dežnjev. "Tek parčence crnog hleba, i nije veće nego što bi trebalo biti. Samo smo mi manji. A čak i da je veliko kao Moskva, šta onda? I ono isto kao i mi plovi krvotokom.

"Zapravo", nadoveza se Kalinjina, "ono čak i ne zna da smo prisutni. To jest, ne raspoznaje nas kao uljeze. Ono misli da smo crveno krvno zrnice."

Kao da se obraća nekoj apstraktnoj tački u vazduhu pred sobom, Konjev promrmlja:

"Bele ćelije ne misle."

Sev ozlojeđenosti pređe na trenutak preko lica Kalinjine, no glas joj ipak ostade miran.

"Kada sam rekla 'misli', Alberte, samo sam upotrebila stilsku figuru. Ono što sam htela da kažem jeste da ponašanje bele ćelije prema nama odgovara njenom ponašanju prema bilo kom crvenom krvnom zrcu."

Morison baci još jedan pogled na veliko talasasto obličje, tamo napolju, i odluči da mu se ta pojava, opasna ili ne, čini krajnje ogavnom. On pogleda nazad, ka Kalinjinoj, i skoro zahvalno uoči divan kontrast koji je, u odnosu na prethodni prizor, činilo njeno izražajno lice, pitao se, zapravo, zašto nikada nije dala da se odstrani taj madež u levom uglu njenih usana. A onda mu se učini da bi njeno, i uz madež pikantno lice, bez njega bilo doživljeno kao prelepo (a kao tako teško da bi moglo posedovati karakter).

U tim trenucima, baveći se marginalnim primislima, gotovo da je zaboravio na nemir koji je maločas prouzrokovala pojava bele ćelije. Sada ga je ona ponovo zaokupila.

"Ponaša li se kao da smo crveno krvno zrnce zbog naše odgovarajuće veličine?"

"To nam je samo olakšavajuća okolnost", odgovori Kalinjina, "ali ne i glavni razlog. Ti sudiš prema vizuelnoj slici koja je pred tobom. Belo krvno zrnce, međutim, oseća elektromagnetni kod na površini tela sa kojim je u dodiru. U slučaju crvenog krvnog zrnca bele ćelije su istrenirane, još jedna stilska figura, da ne zapažaju eritrocite u svojoj blizini."

"Ali ovaj brod nema elektromagnetski kod crvenog krvnog... ah, mislim da si se ti već pobrinula za to."

Kalinjina se, za trenutak, samouvereno nasmeši.

"Da, jesam. To mi je specijalnost."

"To ti je to, Alberte", umeša se Dežnjev. "Naša Sofijica sve to ima u svojoj glavici", on se kucnu po čelu, "svaki elektromagnetski kod, svih ćelija, svih bakterija, svih virusa, svih molekula belančevina..."

"Nije baš tako", prekide ga Kalinjina, "budući da mi u svemu tome pomaže kompjuter. Osim toga, energiju iz mikrofuzionih motora koristim i tako što svakom zamišljenom kodu mogu da dam pozitivno ili negativno naelektrisanu varijantu. Ovaj brod, u ovom trenutku, nosi kod crvenog krvnog zrnca, bar onoliko koliko sam ja u stanju da ga oponašam, a to je sasvim dovoljno da se bela ćelija ponaša ovako, to jest, da na nas ne obraća pažnju."

"A kada si nam nabacila taj kod, Sofija?" upita Morison s neskrivenim zanimanjem.

"U trenutku kada smo se smanjili na veličinu koja bi od nas mogla napraviti potencijalnog agresora imunološkog sistema organizma. Nismo baš hteli da nas opsednu antitela."

Morisonu odjednom nešto pade na pamet.

"Ali pošto govorimo o daljem smanjivanju, zašto u još većoj meri ne osećamo posledice Braunovog kretanja? Mislio sam da ćemo se koprcati sve više i više, kako postajemo sve manji."

"Kada bi ovo bila naša prirodna veličina", dobaci Boranova od pozadi, "bilo bi baš kao što kažeš. Međutim, budući da smo

minijaturizovani, postoje teorijski razlozi koji Braunovo kretanje čine podnošljivim. Nije to ništa oko čega treba razbijati glavu."

Morison se, međutim, ponovo obrati Kalinjinoj.

"Koliko dugo si bila obučavana na ovom polju, Sofija?"

"Još od kad sam diplomirala. Čak i bez neposrednog povoda u vidu Šapirovljevog komatizovanog stanja, znali smo da će se jednog dana bezuslovno ukazati potreba za ovakvim tipom putovanja. Nešto slično planiramo već godinama, i znali smo da će neko od nas morati da prođe kroz ovakvu obuku."

"Zar nije bilo uputnije da odmah razmišljate o automatizovanom vozilu bez posade?"

"Možda i to, jednog dana, odgovori Boranova. Ali za sada još, ne. Još nismo u stanju da stvorimo veštački entitet ekvivalentan ljudskom mozgu."

"U pravu je", dodade Kalinjina. "Takav entitet bi u ovom trenutku reagovao linijom manjeg otpora. Ja, pak, mogu i bolje od toga. Osim toga, bio bi to, verovatno, preskup i nepraktičan zadatak, načiniti mašinu koja bi reagovala na čitav niz mogućih, nepredvidljivih uslova. Pošto sam ovde prisutna ja, na raspolaganju mi je moja moć rasuđivanja. Mogu da isprobam sve što mi padne na pamet. Evo, na primer, mogla bih, za samo tren, da kod ovog broda izmenim u kod kakve opasne bakterije i belo krvno zrnce bi nas istog trenutka napalo."

"Sasvim sigurno", složi se Morison. "Ne radi ništa slično, molim te."

"Bez brige", odgovori ona. "Ne pada mi ni na pamet."

No, u tom trenutku, začu se glas Natalije Boranove, nekako visok i napregnut:

"Naprotiv, Sofija. Učini upravo to!"

"Ali, Natalija..."

"Odmah, Sofija. Tvoje instrumente u ovom smislu do sada još nismo testirali. Hajde da probamo."

Konjev promrmlja:

"Natalija, time bismo samo gubili vreme. Daj da prvo obavimo važniji deo posla."

"Ako ne budemo sposobni da prodremo u ćeliju, ništa nećemo

učiniti. Ovo je izvrsna prilika da vidimo može li Sofija da kontroliše ponašanje ćelija."

"Ja se slažem", povika Dežnjev. "Ovo putovanje mi se sve više čini beskrajno dosadnim."

"Takva su i najrazumnija, ako smem da primetim", reče Morison.

Ali Dežnjev, protiveći se, podiže ruku.

"Znaš, moj otac je govorio: 'Ako su sve što u životu tražiš mir i red, najbolje će ti biti u smrti.'"

"Hajde, Sofija", ponovi Boranova neumoljivo. "Samo gubimo vreme."

Kalinjina, za trenutak, oklevaše, taman toliko koliko joj je po svoj prilici trebalo da se seti da je Boranova vrhovni zapovednik broda. Onda njena ruka sunu nadole, ka komandama, i konfiguracija na ekranu ispred nje očigledno se izmeni. (Morison ju je gledao zadivljeno, ali i ustrašeno, zbog brzine kojom je operisala.)

On podiže pogled ka belom krvnom zrcu, ono je trenutak ostalo mirno. A onda, kao da mu kroz čitavu masu prođe drhtaj, i Dežnjev prošapta:

"Aha, otkrilo je prisustvo neprijatelja!"

Prednji deo magličastog tela ćelije jurnu ka brodu i potpuno ga obuhvati; u isto vreme, supstanca u središnjem delu ćelije povuče se nazad, što je Morisonu ličilo samo na jedno. Na monstruozne ćeljusti koje se spremaju za obrok.

"Upalilo je, Natalija", reče Konjev. "Pokušava da nas obuhvati i proguta."

"Da, vidim. U redu je. Sofija, vrati nam prvobitni kod."

Kalinjini prsti ponovo zalupkaše po tastaturi i pismena na ekranu vratiše se (bar prema Morisonovom sećanju) u obličje kakvo su ranije imala.

No, ovog puta, bela ćelija nije reagovala. Njen ivični obruč već je prošao kraj broda, i sada su hrlili u njenu unutrašnjost.

41.

Morison se usplahiri. Brod se nalazio u nečemu što je izgledalo kod magla, magla od malih belih granula, u čijem se zaklonu nalazilo telo, ili obličje, gušće od magle, koje im se približavalo. To mora da je

ćelijsko jedro, pomisli Morison.

Usledi Konjevljeva eksplozija.

"Očigledno je da kada jednom stupi u napad, ostatak procesa ide automatski i ništa ga ne može zaustaviti. I dobro, šta sad, Natalija?"

"Priznajem, nisam ovo očekivala", reče Boranova tiho. "Greška je moja."

"Pa, u čemu je problem?" upita Dežnjev, mršteći se. "Šta ovaj skot može da nam uradi? Ne može da nas zarobi, nije boa konstriktor."

"Pokušaće da nas svari, to može", odvrati Konjev. "Sada smo u hranljivoj vakuoli i enzimi za varenje su svuda oko nas."

"Neka ih", reče Dežnjev. "Neka se trude. Školjka broda je od vrlo teško hranljive materije. Posle izvesnog vremena, ostaviće nas na miru, usudio bih se reći, povратиće nas."

"A kako će to znati?" upita Kalinjina.

"Kako će znati šta?"

"Kako će znati da smo teško svarljivi? Aktivirala se zbog osećaja promene elektromagnetskog koda."

"Koji si ti, u međuvremenu, promenila."

"Da, ali kao što je neko primetio, bela ćelija jednom probuđena, mora da prođe kroz sve svoje faze aktivnosti. Ona ne razmišlja, potpuno je automatizovana."

Kalinjina se mrštila.

"Meni se čini da će bela ćelija nastaviti da pokušava da nas svari, dokle god joj se ne da odgovarajući stimulans koji će njen napadački sistem staviti u povratni položaj i dozvoliti joj da nas izbaci."

"Pa, upravo smo vratili kod crvanog krvnog zrnca", primeti Boranova. Zar to nije dovoljan stimulans? Ono ne jede crvene ćelije."

"Mislim da smo zakasnili", odgovori Sofija nesigurno, verovatno pometena zbog nehotične konfrontacije sa zapovednicom broda. "Kod crvene ćelije nju samo štiti od napada bele, ali ako do napada dođe, kod je verovatno nedovoljan da ga spreči. Evo vam i dokaza! Napad je krenuo i, koliko vidim, ne posustaje."

"Njene oči, preciznije pet pari očiju, gledaju u svim pravcima kroz zidove broda." Svuda se, međutim, nalazio samo neprobojan

magleni zid.

"Mislim", nastavi Kalinjina, "da bi nam sada pomogao samo kod bakterije za koju bela ćelija zna da je nesvarljiva. To bi, verovatno, bio okidač za izbacivanje."

"U tom slučaju, Sofija, pilence, daj mu kod koji traži", dobaci Dežnjev.

"Vrlo rado, ako mi samo kažeš koji, jer ja ne znam. Mogu samo da ih nasumice isprobavam. Broj mogućnosti je astronomski."

"Možemo li, zapravo, biti sigurni da bela ćelija može da izbaci bilo šta čega se dočepa?" upita Konjev. "Možda nesvarljivi delovi ostaju u slezini, dok se i sami ne rastvore i granularni materijal."

"Nema vremena za gledanje u pasulj", odseče oštro Boranova (verovatno pometena svešču da je krivica za nezgodu isključivo njena, pomisli Morison). "Imamo li kakvu suvislu sugestiju?"

"Ja mogu da pokrenem elektrofuzione motore i pokušam da se probijem kroz belu ćeliju", reče Dežnjev.

"Ne", reče Boranova odrešito. "Znaš li tačno u kom se smeru krećemo? U ovoj vakuoli lebdimo ko zna gde. Možda se i ona sama okreće. Ako naglo kreneš unapred, može se desiti da povrediš arterijski zid a samim tim i mozak."

"Što se toga tiče, bele ćelije mogu da prave slalom kroz kapilare i zidove", umeša se Konjev. "Pošto smo sada u arterioli koja se suzila gotovo na razmere kapilara, ne mogu biti siguran čak ni da smo u krvnom sistemu."

"Oh, možemo", javi se odjednom Morison. "Bela ćelija može da se skupi, ali ne može da skupi nas. Ako se zaglavi u kanalu, biće primorana da nas pusti. To se, ipak, još nije dogodilo."

"Eto nas", reče Dežnjev. "Trebalo je da se setimo ranije. Nataša, uvećaj nas i na taj način razori belu ćeliju. Daj joj papicu kakvu još nije imala."

Opet, međutim, usledi oštar, negativan odgovor Boranove:

"I da onda probijem krvni sud? On je sada vrlo uzan, ne mnogo širi od bele ćelije."

"Ako bi Arkadij stupio u kontakt sa Grotoom, neko bi možda već imao ideju", predloži Kalinjina.

Tišina, za trenutak. A onda se javi Boranova, nekako pridavljenim

glasom:

"Ne još. Uradili smo nešto glupavo, u stvari, ja sam to uradila, i bolje je da ne tražimo pomoć."

"Ne možemo čekati doveka", reče nervozno Konjev. "Nevolja je u tome što ne mogu da nam odredim položaj. Ne mogu da kontrolišem kretanje bele ćelije, niti da utvrdim kojom se brzinom krećemo. Kada se jednom izgubimo, biće nam potrebno puno vremena da ponovo nađemo put i možda će nam biti neophodna pomoć spolja. Kako da u tom slučaju objasnimo kako je došlo do toga da se izgubimo?"

"A jeste li razmišljali o rashladnim uređajima?" upita Morison.

"Kako to misliš, Alberte?" upita Boranova posle kraće stanke.

"Pa, mi šaljemo subatomske deliće van broda. Oni sa sobom nose toplotu, kako bismo mi zadržali normalnu temperaturu u ovoj jari oko nas. Hladnoća je nešto na šta bela ćelija mora reagovati. Ako postanemo još hladniji, možda ćemo uljeza učiniti voljnim da nas izbací."

Boranova je mozgala, a onda reče tiho:

"Mislím, možda bi to upalilo."

"Ne masiraj se razmišljajući", reče Dežnjev. "Već sam pustio hlađenje do maksimuma. Da vidimo hoće li se desiti išta drugo, osim što ćemo se pretvoriti u sante leda."

Morison je zurio napolje, napet kao i ostali. Nije oplakivao smešnu ideju i nesrećno rešenje, niti je, bar on sam, mnogo mario za sudbinu organizma u kojem su se našli. Pa ipak... ispitujući sopstvene misli, učinilo mu se da, kada su već stigli ovako daleko, bili ovoliko umanjeni, i obreli se usred male, cerebralne arteriole, oseća ludu potrebu da proveri svoje naučne teorije. Neće se valjda samo okrenuti i ostatak života provesti uz večito pitanje: 'Da li je moguće da sam bio onoliko blizu provere?'

Pa dobro, onda. Prošao je čitavih sto osamdeset stepeni od ludog straha zbog eksperimenta i besomučnog odbijanja, do nemira zbog mogućeg neuspeha eksperimenta.

Dežnjevjev glas prekide njegov tok misli:

"Mislím da ovo što se dešava ne prija našem prijatelju."

Morison je bio svestan hladnoće koja ujeda i zadrhta na pomisao kako tanki pamuk nije dovoljna zaštita od sibirske zime u kojoj su se,

za trenutak, našli.

Možda je bela ćelija došla do istog zaključka, jer se magla proredi, a potom se ukazaše i poderotine u njoj. Onda, za tren ili dva, krajolik se sasvim izbistri i bela ćelija ostade za njima, hitajući što dalje ili možda pobeđeno puzeći, kao ameba, od krajnje neprijatnog iskustva.

"Otišla je", zaključi Boranova, pomalo tupavo.

Dežnjev zamlatara rukama.

"Kavijar i votku za Amerikanca, heroja, kada bismo ih imali." Bila je to odlična zamisao.

Kalinjina klimnu i nasmeši se.

"Dobra ideja, zaista."

"Dobra onoliko koliko je moja bila loša", složi se i Boranova, ali sada bar znamo na čemu smo, što se tiče Sofijine tehnike. Arkadije, smanji hlađenje pre no što svi dobijemo zapaljenje pluća. Vidiš, Alberte, pokazalo se izuzetno dobrim to što si s nama."

"Moguće", prekide je Konjev, "ali mislim da nam je bela ćelija dobro zapaprila. Nismo tamo gde smo bili i uopšte ne znam gde smo sada."

42.

Boranova stisnu usne i procedi:

"Kako je moguće da ne znaš gde se nalazimo? Bili smo u beloju ćeliji samo nekoliko minuta. Nije nas mogla odvesti u džigericu, zar ne?"

Konjev, međutim, odvrati isto tako mračno:

"Ne, ne, madam, nismo u džigerici (zavidan francuski akcenat). Ali podrazumevam da nas je bela ćelija izvukla iz glavne struje arteriole, koju smo tako pažljivo pratili. Skrenula je u kapilar."

"Koji kapilar?" upita Boranova.

"To je ono što ne mogu reći. Ima bar dvanaest kapilara u koje je mogla skrenuti a ja ne znam koji od njih je posredi."

"A tvoj kompjuter..." poče Morison.

"Moj kompjuter", odvrati Konjev, "prati mene samog. Ako ja znam gde smo i kojom se brzinom krećemo, kompjuter ide sa nama i skreće onda kada mu ja kažem da skrene."

"Misliš", upita Morison s prizvukom neverice, "da on označava poziciju samo onda kada ti znaš koja nam je pozicija? Ništa više od toga?"

"Ne, zaista nije čarobna lampa", odvrati hladno Konjev. "Pomaže nam da odredimo mesto i pratimo trag, da se ne bismo izgubili u trodimenzionalnoj složenosti krvnih struja i neuronske mreže, ali mi smo prave vođe. Ne može sam. Bar, ne na ovom nivou. U slučaju neposredne opasnosti, jedino nas spolja mogu locirati, a i za to treba vremena."

Bilo je vreme da neko postavi klasično glupavo pitanje i ispostavilo se da će to biti Dežnjev.

"Zašto bi nas bela ćelija odvukla u kapilar? upita on.

Konjev se zacrvene. Njegovu bujicu reči na ruskom Morison je jedva rastavio na reči i rečenice:

"Otkud ja to mogu znati?! Misliš li da se misaoni procesi jedne bele ćelije najpre konsultuju sa mnom, i da tek onda delaju?"

"Dosta s tim", viknu Morison. "Nismo ovde da bismo se svađali. (Istog časa, on uoči brz pogled koji mu je uputila Boranova, i protumači ga kao izraz duboke zahvalnosti.) Rešenje je, nastavi on, vrlo jednostavno. Mi smo u kapilaru, odlično. Struja je u kapilarima osetno slabija, zbog čega bismo se onda libili da konačno upotrebimo naše famozne elektrofuzione motore? Stavimo ih u pokret unazad, i onda možemo izići iz ovog kapilara i naći se, posle ne beskrajno dugog vremena, na raskršću s koga smo i skrenuli. Onda ćemo nastaviti pravo dokle god se ne ukaže potreba za pravim skretanjem u pravi kapilar. Potrošićemo malo vremena i malo energije, i to je sve."

Morisonovo izlaganje bi praćeno ledenim pogledima Ruske četvorke. Čak i Konjev, koji, dok je Morison govorio, nije skretao pogled sa svojih instrumenata, okrenu se ka njemu i uputi mu ljutit i namršten pogled.

"Što me gledate tako", upita Morison nesigurno. "Ono što sam izneo logično je rešenje. Kad biste vozili kola i slučajno skrenuli u slepu ulicu, zar to ne bi bio najnormalniji potupak?"

Botanova je vrtela glavom.

"Alberte, žao mi je. Ne možemo se kretati unazad."

"Šta?" Sada je bio red na Morisona da se zabezekne.

"Ne možemo unazad. Možemo da idemo samo napred. Ništa osim toga."

"A kako onda..." poče Morison. "Nema nikakvog drugog kretanja?"

"Nikakvog."

Morison okruži pogledom preostale članove posade, a onda prasnu:

"Od svih glupih, nekompetentnih, idiotskih situacija, to stvarno liči na Sov..." On naglo zastade.

"Završi misao, Alberte", podstaknu ga Boranova. "Hteo si reći da baš liči na Sovjete da zapadaju u ovakve situacije."

"Jeste, to sam baš hteo da kažem", podvrđi Morison progutavši knedlu. "Možda sam prenaglio, ali sam besan. Osim toga, to stanovište ne mora biti netačno."

"A misliš li da mi nismo besni?" Gledala ga je pravo u oči. "Znaš li koliko dugo radimo na ovom brodu? Godinama. Godinama! Još od onda od kada se pomislilo da će minijaturizacija postati stvarnost, razmišlja se o vozilu koje bi iznutra ispitivalo ljudski organizam, ili u najgorem slučaju, životinjski. Međutim, što smo više planirali i odmicali, projekat je postajao sve skuplji. Finansijeri u Moskvi postajali su sve zlovoljniji. Ne mogu ih kriviti za to: morali su naše troškove da usklade sa troškovima drugih eksperimenata, mnogo manje problematičnih nego što je to bila minijaturizacija. Rezultat toga je bio da je brod postajao sve jednostavniji i jednostavniji; najpre smo skinuli ovo, pa onda ono, i tako redom. Sećaš li se gradnji prvih Američkih šatlova? Šta ste zamislili i šta ste dobili?"

U svakom slučaju stigli smo tako do broda bez pogona, jedrilice, samo za posmatranje. Trebalo je samo ući u krvotok i pustiti da te struja nosi. Pošto bismo tako došli do svih neophodnih informacija, i jednostavno bismo se lagano deminijaturizovali. To bi, naravno, ubilo životinju u kojoj bismo se nalazili. U pitanju bi, razume se bila samo životinja, ali veruj mi da bi mnogi od nas patili i zbog nje. I brod je bio projektovan za to. Ni za šta više. Nismo mogli znati da ćemo se uhvatiti ukoštac sa situacijom u kojoj ćemo biti primorani da uđemo u ljudski organizam, da dopremo do sasvim određenog područja u

mozgu, i napokon da bez ikakvih oštećenja iziđemo iz tog tela. Sve što smo imali na raspolaganju bio je ovaj brod, krajnje neprilagođena naprava."

Bes na Morisonovom licu lagano se preobratio u saučešće i zabrinutost.

"I šta ste onda učinili?"

"Delali smo što je brže moguće. Dogradili smo elektrofuzione motore i nekoliko dodatnih stvarčica, plašeći se sve vreme da će Šapirovi izdahnuti, i isto se tako plašeći da u žurbi ne učinimo nekakvu fatalnu grešku. Motori koje imamo mogu se koristiti za ubrzanje samo u potpuno bezizlaznim situacijama jer su prvobitno bili konstruisani samo za osvetljenje, automatsko rashlađivanje i ostale niskopotrošne pogodnosti. Naravno, nedostajalo nam je vremena da motore usavršimo te stoga nema kretanja unazad."

"Zar nikome nije palo na pamet da bi bezizlazne situacije mogle nastupiti baš zato što nema kretanja unazad?"

"To bi značilo još novca, kojeg, međutim, nije bilo. Trebalo je ratovati sa svemirskim istraživanjima, agrikulturom, ekonomijom, industrijom, kriminalom i milijardom drugih potreba koje su kucale na državna finansijska vrata. Naravno, nikada nismo dobijali dovoljno novca."

Dežnjev sleže ramenima i dobaci:

"I eto, tu smo. Kao što je moj dobri otac govorio: 'Samo idioti idu kod proroka budućnosti. Ko bi se drugi toliko žurio da čuje loše vesti?'"

"Tvoj otac nam time ne govori ništa što već ne znamo, Arkadije. Bar što se tiče ove izreke. Bojim se prosto da pitam, ali moram: Možemo li jednostavno da okrenemo brod?"

"Pametno je od tebe što se bojiš", odgovori Dežnjev. "Prvo i prvo, kapilar je preuzak. Nema mesta za manevrisanje."

"Ne moramo to činiti", nastavi Morison nestrpljivo, "ne u okviru naših sadašnjih dimenzija. Umanjimo brod još malo." Minijaturizujmo ga. Ionako ćemo to morati da učinimo pre no što prodremo u ćelije. Hajde, učinimo to odmah, i okrenimo ga."

"A drugo i drugo", nastavi Dežnjev blago, "ne možemo da ga okrenemo, kao što ne možemo ni da idemo unazad. Jedino i samo

unapred."

"Neverovatno", prošapta Morison sebi u bradu, pa upita naglas: "Kako ste mogli da se upustite u sve ovo sa trotinetom, a ne s brodom?"

"Nismo imali izbora", odgovori Konjev, "a nismo ni računali s tim da ćemo se igrati glupih igara sa belim ćelijama."

"Ako ovaj projekat ne uspe", umeša se Boranova bezizražajno i hladno, "ja ću biti ta koja će preuzeti potpunu odgovornost."

Kalinjina je, međutim, pogleda i reče:

"Natalija, to što ćeš ti primiti svu krivicu na sebe sada nam nije od pomoći. U ovom trenutku, nemamo izbora. Moramo napred. Krenimo, minijaturizujmo se, ako moramo, i pronađimo nekakvu pogodnu ćeliju u koju ćemo ući."

"Bilo kakvu ćeliju?" prosikta Konjev, ne obraćajući se nikome posebno. "Kakva korist od toga?!"

"Kuda god krenemo, Natalija, nailazićemo na izvore korisnih informacija", reče Kalinjina.

"Ima li ikakvih prigovora na ovo, Jurij?" upita Boranova, pošto je Konjev ćutao.

"Prigovora?" upita on. "Naravno da ima prigovora." Nije se osvrtao unazad, ali mu je vrat bio gotovo plav od besa. "Ima deset milijardi neurona u mozgu i sad tu neko predlaže da lutamo od jednog do drugog i naslepo odaberemo onaj pravi. Lakše bi bilo voziti se autoputevima širom zemlje, u potrazi za nekim od pešaka koji bi nam mogao biti rođak. Broj ljudskih bića na zemlji malo je veći od polovine broja neurona u mozgu."

"Loša analogija", obrati se Kalinjina Boranovoj. "Mi ne pipamo u mraku. Mi tražimo misli Pjotra Šapirova. Kada ih jednom registrujemo, treba samo da se krećemo u pravcu odakle dolaze."

"Ako je to moguće", dobaci Morison, vrteći glavom. "A šta ako nas naša vožnja, isključivo unapred, ponese pravcem u kome misli slabe?"

"Upravo tako", složi se Konjev. "Taman sam bio odredio kurs koji bi nas odveo direktno do bitnog čvora za ovaj deo neuronske mreže, deo vezan za kreativno mišljenje, ako je verovati Morisonovim beleškama. Krvna struja bi nas nosila tamo, kojim god putem, nije

bitno, ali bi nas na kraju tamo dovela. A sada..." On podiže ruke ka ravnodušnoj Vaseljani.

"Nema veze", zaključi Boranova suvo, "ionako ne vidim nikakvu drugu mogućnost osim ove koju predlaže Sofija. Ako ne uspemo, moramo pronaći put da iziđemo iz organizma i možda ponovo pokušamo nekom drugom prilikom."

"Čekaj, Natalija", zatraži Morison. "Možda, ipak, postoji još jedna, drugačija mogućnost. Da li je moguće da neko od nas iziđe iz broda u krvnu struju?"

43.

Morison, u stvari, nije očekivao potvrđan odgovor. Brod, koji mu je ranije izgledao kao čedo briljantne tehnologije, pokazao se sada kao obični razgolićeni šlaper od koga se ništa nije moglo očekivati.

S praktičnog stanovišta, izgledalo mu je da je Sofijin predlog u redu, pokušati sa bilo kojom ćelijom. Ali ako ne uspeju, to bi značilo izlazak iz organizma, i kako je Boranova upravo rekla, ponovni pokušaj nekog od narednih dana. Morison je osećao da sve to ne bi mogao još jedanput podneti. Pokušao bi sve da se tome odupre."

"Ima li načina da se iziđe iz ovog broda, Natalija?" ponovi on pitanje, dok ga je ona zbunjeno posmatrala. Ni ostali nisu odgovarali. "Čuješ li me, ili ne razumeš šta te pitam? Recimo, da hoćemo da sakupljamo uzorke? Imamo li bagere, lopate, mreže... ili možda neko treba da ispliva i zaroni u odelu?"

Kao da je Boranova napokon uspela da prevlada osećaj iznenađenja što je ovakvo pitanje uopšte i postavljeno.

"Znaš, zapravo, ima", odgovori ona podižući obrve u čudu. "Postoji jedno ronilačko odelo za izviđanje, tako bar kažu planovi. Trebalo bi da se nalaze ispod zadnjih sedišta, to jest ovde."

Ona rezveza svoj pojas, odlebdi malo, a onda uspe da se, uz ravnomerno talasanje svoje pamučne odežde, usmeri u željenom pravcu.

"Ovde je, Alberte", reče ona. "Pretpostavljam da je provereno, mislim, s obzirom na veće greške. Trebalo bi da ne propušta, da je u redu. Ipak, ne znam da li je bilo ispitano, s obzirom na polje."

"Kako je i moglo biti?" upita Morison. "Siguran sam da je ovo prvi

put da se brod, a i sve u njemu, nalazi u krvotoku!"

"U stvari, zamišljam da je bilo isprobano u vrućoj vodi odgovarajućeg viskoziteta. Krivo mi je što i to nisam proverila, ali nije mi ni na pamet palo da će bilo ko napuštati brod. Zaboravila sam i da odelo postoji."

"Znaš li, makar, poseduje li uređaj za snabdevanje vazduhom?"

"Naravno da poseduje", odgovori Boranova, malo ogorčeno. "Poseduje i vlastiti električni pogon, zahvaljujući kome raspoláže sopstvenim osvetljenjem. Nismo baš toliko nekompetentni, Alberte, iako..." dodade ona žalosno... "smo ti, odnosno sam ti dala povoda da misliš suprotno."

"Odelo ima i peraja?"

"Da, na rukama i nogama. Namenjena su za manevrisanje u tečnosti."

"U tom slučaju, verovatno da postoji izlaz iz situacije u kojoj smo."

"Kako to misliš, Alberte?" upita Kalinjina.

"Recimo", poče Morison, da se minijaturizujemo još malo, tako da brod može da se okrene unazad bez ikakvog oštećenja zidova kapilara. Neko onda uđe u odelo, iziđe iz broda, uz pretpostavku da postoji vazдушna komora ili slično i, pomažući se perajima, okrene brod. Pošto je to obavio, taj neko se vraća u brod koji je sada usmeren u željenom pravcu. Puštamo motor u pogon, stižemo na željenu trasu i, prepustivši se staroj struji, nastavljamo u prvobitno nameravanom pravcu."

Boranova se zamisli.

"Očajnički pokušaj, zbilja, ali i naše stanje je očajničko. Jesi li ikada ronio u odelu, Alberte?"

"Ponekad", odgovori Morison. "To me je i navelo da razmišljam u ovom pravcu."

"Mi nismo nikada, i zato nam to i nije palo na pamet. Alberte, odveži se pa da te smestimo u odelo."

"Mene?" Morison beše zatečen.

"Naravno. Tvoja je ideja, a imaš i iskustva."

"Ali ne u krvotoku."

"Niko od nas nema iskustvo u krvotoku, ali nas četvoro ga nemamo ni u vodi."

"Ne", divlje povika Morison. "Ovaj brodić je vaša bebica, ne moja. Ja sam nas izvukao iz bele ćelije, i ja sam dao prelog kako da se izvučemo i iz ove nevolje. Toliko od mene, za sada. Neka neko od vas u ovom slučaju bude operativac."

"Alberte. U ovom sosu smo svi zajedno", nastavi Boranova. "Ovde više nismo ni Sovjeti, ni Amerikanci. Samo smo ljudska bića koja se trude da prežive i izvrše zadatak. Podela poslova zavisi isključivo od sposobnosti."

Morison krajičkom oka uhvati Sofijin pogled. Ona se smešila, i njemu se učini da u njenom osmehu vidi ohrabrenje.

Negodujući u sebi zbog svoje sujete, znao je da će se složiti sa ludošću koju je sam predložio.

44.

Boranova izvadi odelo. I ono je, kao i sam brod, bilo prozirno, i ležalo je u naborima. Morisonu je izgledalo kao karikatura ljudskog obličja, koju kao da je nacrtalo trogodišnje dete.

On pruži ruku da ga opipa i upita:

"Od čega je? Plastika?"

"Nije, Alberte", odgovori Boranova. "Tanko jeste, ali nije slabašno, naprotiv, vrlo je čvrsto i postojano. Nikakva strana tela mu ne mogu nauditi, i mislim da je potpuno obezbeđeno od prodiranja tečnosti."

"Misliš?" jeknu Morison sarkastično.

"Ono jeste obezbeđeno", napomenu Dežnjev. "Sećam se kada je proveravano."

"Čini ti se da se sećaš."

"I meni je krivo što ga nisam ponovo proverio neposredno pred put, ali i ja sam zaboravio da postoji. Nije bilo ni govora o..."

"Siguran sam, Arkadij, da ti je otac bar jednom rekao da je samooptuživanje nedovoljna kazna za neznanje", reče gorko Morison.

"Ja znam, Alberte", odvrati oštro Dežnjev.

"Potući ćete se kada se ovo završi", upozori ih kratko Boranova. "Alberte, budi bez brige. Čak i da postoji neka mikroskopska poderotina, molekuli plazme su ogromni u poređenju sa molekulima vazduha u odelu. Da odelo nije minijaturizovano, propuštalo bi

spoljnje molekule. Pošto jeste, spoljni molekuli, sada džinovi, ne mogu prodreti unutra."

"Pa, to ima smisla", promumla Morison u potrazi za utehom.

"Naravno", kao da jedva dočeka Boranova. "Ovde ćemo staviti mali valjak s kiseonikom, zaista je mali, ali nećeš dugo boraviti van broda; zatim apsorbirano crevo za ugljen-dioksid, i bateriju za svetlost. Vidiš, nećeš biti sam."

"Isto tako", okrenu se Konjev da bi Morisonu uputio hladan i nezainteresovan pogled, "potrudi se da budeš što ekspeditivniji. Napolju je vrlo toplo, trideset sedam stepeni Celzijusa, a odelo, čini mi se, nema rashladne uređaje."

"Nema?" Morison upitno pogleda Boranovu.

Boranova sleže ramenima:

"U jednoj izotermalnoj sredini nije lako hladiti objekat. Celokupan organizam, koji je sada za nas poput planine, ima fiksnu tempereturu od trideset sedam stepeni. Brod se rashlađuje putem mikrofuzionih mašina. Nismo mogli ništa slično da ugradimo u odelo, ali kao što je Jurij rekao, nećeš biti dugo napolju. Osim toga, bilo bi bolje da skineš svoje odelo. Alberte."

"Nije strašno, samo tanak pamuk", promrmlja Morison.

"Ako se u njemu preznojiš", napomenu Boranova, "sedećeš u mokrom odelu za sve vreme putovanja. Drugo odelo nemamo da ti damo."

"Pa dobro, ako baš insistiraš", prihvati Morison, skidajući patike i pokušavajući da se oslobodi svog jednodelnog odela, što se, u uslovima gotovo bestežinskog stanja, pokaza kao užasno optimistički poduhvat.

Boranova, primetivši to, reče:

"Arkadije, molim te, pomoz Albertu."

Dežnjev se s mukom probi do zadnjih redova, gde je Morison lebdeo u smešnoj pozi. Pomože mu zatim da oslobodi nogavicu po nogavicu, iako su njih dvojica, u kooperaciji, bili tek nešto malo spretniji nego što bi to bio sam Morison. (Užas, mislio je Morison, sve oko nas uslovljeno je da bude delatno tek pri sili teže!)

U borbi sa prostorom i težinama, Dežnjev ipak pronađe snage da kaže:

"Materijal ovog odela potpuno je isti kao i materijal od koga je napravljen brod. U potpunoj je tajnosti, iako ja to znam, podatak da u Americi imate sličan materijal." On zastade, očekujući potvrdu, ali Morison samo promumla:

"Ne znam." Jedna od njegovih nogu konačno je pronašla put u novo odelo. Osećaj na koži je bio hladan i vlažan, iako plastika zapravo nije dodirivala telo, niti je hladnoće i vlage zbilja bilo. Nikada se ranije nije susreo sa takvim materijalom i nije znao kako da objasni svoja fizička osećanja u vezi s njim.

"Kada se zaptivači zatvore, odelo postaje kao izrađeno iz jednog komada", reče Dežnjev.

"Kako da ih onda otvorim?"

"Elektrostatična polja mogu se neutralizovati kada se jednom vratiš u brod. U ovom trenutku, veći deo spoljnje površine odela je blago negativno naelektrisan, praćen sličnim, ali pozitivnim naelektrisanjem na unutrašnjoj površini. Svaki deo tvog tela će se prilepiti za bilo koji pozitivno naelektrisani deo broda, kome budeš prišao, ali ne toliko čvrsto da ne bi mogao da se oslobodiš."

"A šta je sa zadnjim delom broda, gde su mašine?" upita Morison.

"Nemoj da te to brine. One trenutno rade sa minimalnom snagom, obezbeđujući samo hlađenje i svetlost, i svi subatomske parčiči koji tu bivaju emitovani proći će kroz tebe a da ih ni ti ne budeš svestan kao ni oni sami. Kiseonički cilindar i apsorpciono crevo rade automatski. Nećeš proizvoditi čak ni mehuriće. Treba samo normalno da dišeš."

"Pa, zahvalan sam bar na nekim vašim ingenioznim otkrićima."

Dežnjev se namršti i primeti:

"Dobro je poznato da su sovjetska svemirska odela nabolja za svetu, a da su na drugom mestu Japanci."

"Ali ovo nije svemirsko odelo."

"Možda, ali je njegov derivat." Dežnjev krenu da mu namakne kapuljaču.

"Čekaj", zaustavi ga Morison. "Šta ćemo sa radiom?"

"Zašto bi ti bio potreban radio?" upita Dežnjev posle kraćeg zastoja.

"Da komuniciram."

"Moći ćeš da nas vidiš, i mi ćemo moći tebe da vidimo. Sve je providno. Možeš nam gestikulirati."

Morison duboko uzdahnu.

"Drugim rečima, nema radija."

"Žao mi je, Alberte", javi se ponovo Boranova. "Ovo je, zbilja, vrlo jednostavno odelo, za jednostavnije zadatke."

"Ipak, ako već nešto radiš, radi kako valja", reče Morison.

"To se, naravno, ne odnosi na birokrate", napomenu Dežnjev. "Oni smatraju da ako već nešto radiš, to treba da bude jeftino."

Nervoza i ljutnja imaju jednu dobru stranu, mislio je Morison. Bar zaboraviš na strah.

"Kako mislite da me pošaljete van broda?" upita on.

"Baš tu gde stojiš, dno je dvostruko", reče Dežnjev.

Morison se naglo okrenu da pogleda, i, razume se, odjezdi na drugu stranu. Čak mu ni tih nekoliko sekundi nije bilo jasno da je još u bestežinskom stanju. Dežnjev mu pomože da se sabere, naravno, i on s teškom mukom. (Mora da izgledamo kao dva idiota, pomisli Morison.)

Napokon, on uspe da uoči tačku na koju mu je Dežnjev maločas ukazao. Sada je mogao da primeti da je na tom mestu providnost nešto slabija ili je to bila autosugestija?

"Drži se čvrsto, Alberte", upozori ga Dežnjev. "Moj je otac govorio: 'Tek kada dete nauči da stoji mirno, može se smatrati razumnim bićem.'"

"Tvoj otac nije imao u vidu bestežinska stanja."

"Vazдушna komora", nastavi Dežnjev, ne obrativši pažnju na upadicu, "projektovana je po ugledu na tipove koje imamo na našim lunarnim površinskim zdanjima. Unutrašnja pregrada će se pomeriti u stranu, pa će te obuhvatiti i hermetički se zatvoriti. Veći deo vazduha između pregrada će biti isisan, na smemo dozvoliti da ga rasipamo, što će učiniti da se, bez sumnje, čudno osećaš. Onda će se otvoriti spoljnja pregrada i bićeš slobodan. Jednostavno. Daj da ti pričvrstim kapuljaču."

"Čekaj! A kako da se vratim?"

"Istim putem unatrag."

Sada je Morison bio potpuno zatvoren u svom odelu, te smesta

oseti gadan klaustrofobičan osećaj, a i strah poče da nadvladava bes.

Dežnjev ga je gurao prema otvoru uz Konjevljevu pomoć, ovaj je uspeo da se okrene u sedištu. Dve žene ostadoše mirne u svojim sedištima, pomno ih posmatrajući.

Morison nije ni za trenutak posumnjao da gledaju njegovo obnaženo telo. U stvari, to je priželjkivao. To bi zaista bilo poželjno. Ali na nesreću, bio je potpuno siguran da one gledaju da bi videle da li će vazдушna komora funkcionisati, da li će njegovo odelo izdržati, i da li će ostati živ više od nekoliko sekundi pošto iziđe iz broda.

Želeo je da zaurla i zaustavi čitavu tu igru, ali impuls ostade samo impuls.

Osetivši kako nešto isklizava iza njega, on vide kako se providan materijal obmotava oko njega. Kao što bi ga obuhvatio pojas na sedištu, s tim što ga je materijal potpuno obavio, od glave do pete, sa svih strana. Priljubljiavao se uz njega, sve tešnje i tešnje, kako se vazduh ispumpavao. Materijal njegovog odela naduvao se kao balon, pošto je vazduh u njemu bio povučen spoljašnom vakuumskom silom.

Onda se otvori i spoljnja pregrada, i on oseti kako ga nešto blago potiskuje. Mlatarajući rukama, on zaroni u krvnu plazmu kapilara.

Bio je sam van broda.

KURS

Polazak na put može biti najzabavnija stvar, ali samo u slučaju da stigneš na cilj.

Dežnjev senior

45.

Morison istog trenutka oseti toplotu što ga je odasvud okruživala i zabrekta. Kao što Konjev reče, temperatura je bila trideset sedam stepeni Celzijusa. Toplota užarenog toplog letnjeg dana i nije bilo izlaza. Nikakvog senovitog zaklona, ni povetarca.

On se osvrnu oko sebe, u nameri da se pribere. Boranova je očigledno još umanjila brod, dok se on batrgao u svom novom odelu. Zid kapilara bio je sada udaljeniji. Tek je mogao da ga nazre, jer mu je jedan orijaški, mutni objekat zaklanjao vidik, crveno zrnce, naravno. Ukaza se i jedan platelet, na svom sporom putu između zida i eritrocita.

Sudeći prema reljefnim oblicima na kapilarnom zidu koji su lagano promicali, i crveno krvno zrnce, i platelet, i brod i on sam kretali su se nošeni veoma slabom krvnom strujom u jednom određenom smeru.

Morison oseti Braunovo kretanje, svi predmeti oko njega vidljivo su podrhtavali, ali se pitao zbog čega efekat nije izraženiji. Čak su i ornamenti na zidu kapilara bili podložni kretanju, pomičući se na prilično bizaran način.

Ali ovo nije bio trenutak za pomno analitičko posmatranje. Imao je zadatak pred sobom, i želeo je da se što pre vrati u brod.

Bio je udaljen oko metar od broda. (Metar? Subjektivno. Koliko kilometara, koliko milionitih delova metra je, zapravo bio, udaljen od plovila? Nije se trudio da izračuna.) On zamaha perajima, u nameri da se približi brodu. Plazma je bila primetno gušća od vode, prilično neprijatan osećaj.

Vrelina, naravno, nije popuštala. Neće ni prestati, dokle god organizam u kome se nalazi bude pokazivao znake života. Na čelu

mu se pojaviše graške znoja. Hajde, življe, imao je puno posla.

On posegnu rukom nasumice, pokušavajući da napipa brod, ali bez cilja. Kao da je gurnuo sloj vazduha, iako su mu oči govorile da između njegovog ispruženog dlana i ivice broda nema ničega sem tankog pramena tečnosti.

Sledećeg trenutka, shvati šta se dešava. Spoljna površina njegovog ronilačkog odela bila je nabijena negativnim naelektrisanjem. Isto tako, i deo brodske školjke za kojom je posegno. Negativiteti su se odbijali.

Bilo je i drugih delova broda, naravno. Morison je tražio dalje, sve dok pod prstima nije osetio dodir plastike. Ne baš sasvim, jer su mu se pristi nekontrolisano pomerili, kao da njima prelazi po izuzetno skliskoj površini.

A onda, gotovo da je mogao da čuje jasno zvučno 'klik', leva ruka mu se smrznula, nepomična. Prešla preko pozitivno naelektrisane pozadine i ostala prilepljena na tom mestu. Pokušao je da je oslobodi blagim povlačenjem unazad, a onda uz nekoliko mahnitih trzaja. Kao da je bio zakucan za tu određenu tačku. On pokuša da se pripomogne desnicom. Valjda će uspeti da oslobodi levu ruku.

Klik. Zalepljen sada i desnom šakom, prebacio je težinu ponovo na levi deo tela. Bio je razapet na površini broda.

Znoj mu je lio niz čelo i grudi, skupljajući mu se pod pazuhom.

On povika, mlatarajući nespretno nogama.

Posmatrali su ga iz broda, ali kako da im saopšti šta se desilo? Crveno krvno zrnice, koje se muvalo oko njega još od izlaska iz broda, sada mu se približi i odgurnu njegovo telo prema površini broda. Grudi mu se, na svu sreću, nisu prilepile. Nisu naišle na pozitivan elektricitet.

Kalinjina ga je posmatrala. Njene usne su se micale, ali nije bio u stanju da ih pročita, ne na Ruskom. Nešto je kuckala po svom kompjuteru i on oseti da mu je leva ruka slobodna. Po svoj prilici, oslabila je namagnetisanost u toj tački.

On klimnu i ponada se da je u unutrašnjosti broda to bilo protumačeno na pravi način. Sada je samo trebalo da dođe do stražnjeg dela broda, krećući se od jedne pozitivne tačke do druge.

On otpoče sa kretanjem pod veoma otežanim okolnostima, ne

toliko zbog elektromagnetske interakcije sa površinom broda, koliko zbog upornog, makanog gurkanja od strane crvene ćelije kraj njega.

"Beži odatle!" viknu on, ali crveno krvno zrnce nije bilo naviklo na tu vrstu komunikacije. Njegova uloga bila je sasvim pasivna.

Morison se upre i rukama i nogama da ga odgurne. Elastični površinski sloj krene da se uvija prema unutrašnjosti; međutim, odolevao je svim pokušajima, sve dok Morison, zadihan, ne zastade da se odmori. Istog trenutka opet se nađe slepljen uz školjku broda.

On pokuša da uhvati dah, što je bilo vrlo teško izvodljivo, sav upaljen iznutra i potpuno obliven znojem. Upita se, pri tom, hoće li ga najpre sustići dehidracija organizma ili, pak, groznica, koja će neminovno stići ukoliko ne bude mogao na vreme da se oslobodi toplote koju je proizvodilo njegovo sopstveno telo. Još je pri svemu tome, morao je da se batrga iz prijateljskog zagrljaja crvene ćelije!

On podiže dlan i pljoštimice ga sruči na površinu crvenog krvnog zrnca. Kao iglom u balon. Površinski napon zaštitnog sloja otvarao je poderotinu sve više i više. Materija navre napolje, redak oblačić granula i crvena ćelija stade da se ispunjava.

Morison se istog trenutka postide svoje ubilačke delatnosti, siroto, nimalo zlobno živo biće. Ipak, bilo je na bilione i bilione drugih, a osim toga, ona i onako žive samo sto dvadeset dana.

Sada je mogao slobodno da se kreće prema pozadini broda.

Unutrašnjost njegovog odela se nije maglila. A i zašto bi? Površina je bila topla kao i njegovo telo, i ništa ne bi ni moglo da se zakači za plastiku. Samo su se bazenčići znoja stvarali u uglovima. To je sve.

Našao se na svom cilju, zadnjoj ploči broda, gde su tri motora ostavljala jasne strujne brazde u tečnosti. Ovde, gde se sada nalazio, bio je najdalje od gravitacionog centra broda (uz malo sreće, ostali će se pomaknuti što više mogu prema pramcu broda, trebalo je da to izričito napomene pre no što je zaronio). Trebalo je da pronade tačke pozitivnog naelektrisanja i da pogura brod.

Osetio je blagu mučninu. Fizičku? Psihosomatsku? Efekat je, bez obzira, bio isti.

On ponovo duboko udahnu vazduh i trepnu kako bi rasterao znoj koji mu je neumoljivo klizio u oči. Nije mogao da ga se otrese, i oseti

navirući, nemoćni bes pri pomisli na dizajnere odela u kome se nalazio.

Našavši tačke oslonca na površini broda, on zamaha perajima. Hoće li upaliti? Masa koju je pokušavao da pomakne iznosila je tek koji mikrogram, ali šta je imao na raspolaganju od svojih motornih sila? Poneki mikroerg? Znao je da mu je zakonitost pravilne kocke davala veliku prednost, ali koliko će efikasan biti njegov pokušaj da pomeri planinu?

Ipak, brod se pokrenu. Ustanovio je to bacivši pogled na zid kapilara. Mogao je da ga dotakne nogama, što znači da se brod postavio poprečke preko kanala. On ga, potom pogura za narednih devedeset stepeni.

Nije mogao da izbegne a da se ne odupre nogama o kapilarni zid, i to prilično grubo. Nadao se da nije povredio tkivo, jer bi posledice mogle biti nepopravljive; ali imao je toliko malo vremena da jednostavno nije smeo da misli i na to. Na svu sreću, paraja mu utonuše u spužvasto-gumastu materiju i on, oduprevši se, pogura brod brže.

A onda se nešto, negde, zaglavilo.

Morison pogleda belo, pokušavajući da vidi šta se desilo. (Jedva da je mogao da diše u užarenoj unutrašnjosti svog odela.) Još jedno crveno zrnce! Mora da je bio još koji od tih gadova. U kapilarima je vrilo od njih, kao na ulici prepunoj automobila.

Ovog puta nije oklevao. On ponovo zamahnu desnom rukom, ostavljajući za sobom široku ranu, i ovog puta nije potrošio naredni mikrosekund razmišljajući o ubistvima nevinih bića. Njegove noge ponovo zamahaše i brod se nanovo pomeri.

Nadao se da ga usmerava u dobrom pravcu. Šta ako je pogubio predstave o smerovima, za ovo kratko vreme koje je poklonio crvenoj ćeliji? Šta ako sada gura brod u dijametralno suprotnom pravcu? Iskreno rečeno, nije baš mnogo ni hajao za to.

Brod je sada ležao paralelno u odnosu na zidove kapilara. Boreći se za dah, pokušao je da raspozna obrise na zidovima i orijentiše se prema njima. Ako se oni kreću prema pramcu broda, to znači da se brod kreće unazad, prema raskršću arteriole.

Učini mu se da je tako. Ne, ne, nije bitno. U dobrom ili u lošem

smeru, on jedino želi natrag u brod.

Nije bio spreman da položi život kao zalog za uspeh.

Gde? Kuda?

Ruke su mu klizile površinom broda. Lepile se tu. Lepile se tamo.

Jedva je raspoznavao tamne prilike sa one strane zida. Kretale su se. On pokušava da prati njihove gestove.

A onda se sve zamračilo.

Gore? Pokazuju li to prema gore? Ali kako? Nema snage...

Poslednja misao koja mu se urezala u svest bila je da mu snaga nije ni potrebna. Šta će mu snaga, šta će gore i dole jednom netežinskom telu, telu bez mase...

On se, ipak, koprncnu prema gore, zaboravljajući zbog čega to čini, i odjednom ga, svega, okruži tama.

46.

Prvo što je osetio bila je hladnoća.

Talas hladnoće, a onda neki hladan dodir.

Potom - svetlo.

Zurio je u nečije lice. Za trenutak mu uopšte ne bilo jasno da je to lice. Najpre, samo svetlost i senka. A onda, lice. Lice Sofije Kalinjine.

"Prepoznaješ li me?" upita ona nežno.

Lagano, s mukom, Morison klimnu.

"Kako se zovem? Reci."

"Sofija", zakrešta on.

"A levo od mene?"

Oči mu se pomakoše, tražeći s mukom žižu.

"Natalija", reče on.

"Kako se osećaš?"

"Glava me boli." Glas mu je zvučao nekako tanko i udaljeno.

"Proći će."

Morison zatvori oči i prepusti se miru. Ne raditi ništa, ne osećati ništa, najbolja stvar na svetu.

Onda oseti promaju u preponama i ponovo otvori oči. Ono što vide, bilo je da su mu skinuli odelo i da leži nag.

Osetio je ruke koje ga nežno zarobljavaju i guraju u ležeći položaj, a onda začu i glas:

"Ne brini. Ne možemo da ti priuštimo tuš. Ali možemo da upotrebimo vlažnu krpu. Treba da se rashladiš, i da te očistimo..."

"...ponižnije..." uspe on da izgovori, boreći se sa svakim slogom.

"Glupost. Sada ćemo te osušiti. Malo dezodoransa, i nazad u odelo."

Morison pokušava da se opusti. Tek kada je osetio dodir pamučne tkanine, on ponovo progovori:

"Jesam li okrenuo brod kako treba?"

"Jesi", odgovori Kalinjina žustro klimajući glavom, "i pobedio, na najdivniji način, dva crvena krvna zrnca. Heroju!"

"Pomozi mi", prožišta Morison. On se odgurnu laktovima, i naravno, odleprša u vazduh.

Odmah ga povukoše dole.

"Zaboravio sam", promrmlja on. "Daj, zaveži me. Samo da sednem i priberem se."

Boreći se protiv mučnine koju je osećao, on izusti:

"Ta plastična keceljica potpuno je bezvredna. Odelo za ronjenje kroz krvotok toplokrvne životinje mora da ima rashladni sistem."

"Znamo", dobaci mu Dežnjev sa svog sedišta. "Sledeće će ga imati."

"Sledeće", gorko ponovi Morison.

"Na kraju krajeva", nastavi Dežnjev, "ispunio si svoj zadatak, a odelo ti je u tome pomoglo."

"Po visokoj ceni", reče Morison na engleskom, u potrazi za pravim izrazom.

"Razumem te, ne brini", upade Konjev. "Živeo sam u Sjedinjenim Državama, znaš. Ako će ti to pomoći da se bolje osećaš, naučiću te kako da određene stvari kažeš na ruskom."

"Hvala, unapred", odvrati Morison, "ali lepše zvuče na engleskom." Oblizavši suve usne suvim jezikom, on dodade: "Bolje bi bilo da mi date malo vode. Žedan sam."

"Naravno", reče Kalinjina i prinese bocu njegovim ustima. "Sisaj, ali ne prebrzo. Doliću još tek kada budeš popio. Lakše, lakše! Udavićeš se."

Morison ispljunu grlić.

"Imamo li dovoljno vode?"

"Moraš da piješ. Ne brini, imaćemo koliko nam treba."

Morison otpi još, pa duboko udahnu.

"Sad je već bolje. Sećam se jedne pomisli, dok sam bio u kapilaru. Samo u magnovenju. Nisam bio baš sasvim pri sebi, i nisam razumeo sopstvenu misao." On sagnu glavu i prekri lice rukama. "Ni sad još nisam sasvim pri sebi, čim ne mogu da se setim."

U brodu je vladala tišina.

A onda, uz uzdah, i temeljno pročišćavanje grla, on reče:

"Da, setio sam se."

"Odlično", odahnu Boranova. "Pamćenje te služi."

"Naravno da me služi", ozlojađeno progundā Morison. "Zašto i ne bi?"

"Gubitak memorije bio bi prvi simptom oštećenja mozga", hladno odgovori Konjev.

Morison mljacnu i zatvori usta. A onda, osetivši zebnju, negde u stomaku, on upita:

"Znači, toga ste se plašili?"

"Sasvim je bilo moguće da se to desi, baš kao i Šapirovu", odgovori Konjev.

"Ne mari", upade sugestivno Kalinjina. "Nije se dogodilo. Čega si se bio setio, Alberte? Sećaš se."

Bila je to napola potvrdna izjava, napola pitanje puno nade.

"Sećam se, da. Sada idemo uz struju, zar ne? Takoreći?"

"Da", odgovori Dežnjev. "Uz pomoć motora. Trošimo energiju."

"Kada stignemo do arteriole, i dalje ćemo ići uz struju i nećemo moći da okrenemo. Uputićemo se u pravcu iz koga smo došli. Neko će ponovo spolja morati da usmeri brod. To ne mogu biti ja. Razumete li? To ne mogu biti ja!"

Kalinjina ga obgrli.

"Šššš! Budi miran. Nećeš biti ti."

"Ne samo to, niko neće morati", reče veselo Dežnjev. "Gledaj napred, prijatelju! Ulazimo u arteriolu."

Morison pogleda napred i odmah oseti bol. Mora da je napravio grimasu, jer Kalinjina stavi svoj hladni dlan na njegovo čelo u upita:

"Kako tvoja glava?"

"Napreduje", odgovori Morison, otresavši njenu ruku žustrije no što je trebalo.

On proviri napolje i s olakšanjem ustanovi da mu je vid u redu. Cilindrični tunel se, prema napred, širio, i kroz prolaz je mogao da vidi drugi, udaljeniji zid, znatno manje reljefno izražajan.

"Kapilar izlazi iz arteriole kao grančica iz grane pod kosim uglom, objasni on. Idemo kroz ovu kapiju napred, i kad prođemo kroz nju, kretaćemo se, ako smem tako da kažem, tri četvrtine uzvodno. A kada se sudarimo sa udaljenim zidom, odbićemo se, ispraviti, i nastaviti, opet, sasvim uzvodno!"

Dežnjev se prigušeno nasmeja, groknuvši:

"Moj otac je govorio: 'Imati do pola mašte gore je nego nemati je uopšte.' Gledaj, dragi. Sačekaću dok ne budemo gotovo na pragu, i utišaću motor tako da će uz struju zaploviti vrlo polako. Vidiš, sada brod izlazi iz kapilara, još malkice... Sada nas već hvata glavna struja arteriole i gura nas, usmerava, još malo, sada se još malo okreće i evo nas, ponovo niz struju. Potpuno gasim motore."

On sav zasija.

"Nisam li ovo sjajno izveo?"

"Sjajno", potvrdi Boranova, "ali u najvećoj zavisnosti od onoga što je Albert maločas učinio."

"Sasvim tačno", složi se Dežnjev, mahnuvši rukom. "Dajem mu sve počasti i Lenjinov orden, ako ga hoće."

Morison oseti potpuno olakšanje. Neće morati da izlazi još jednom.

"Hvala, Arkadije", reče on. A onda snebljivo dodade: "Znaš, Sofija, još malo sam žedan."

Ona mu ponovo pruži bocu, ali je on oklevao:

"Jesi li sigurna da ne pijem više no što mi pripada?"

"Naravno da sam sigurna, Alberte", odgovori ona, "ali više od tvog dela jeste tvoj deo. Hajde, voda se brzo recikliše. Osim toga, imamo i dodatnih rezervi. Maločas, gotovo da si promašio vazдушnu komoru. Jedan lakat ti je bio negde odlutao, pa smo morali da probijemo unutrašnji plašt i povučemo ga unutra, što je značilo da je u brod prodrlo malo plazme. Ne mnogo, zahvaljujući gustini. To je naravno, minijaturizovano, i sada se recikliše."

"Minijaturizovana, ta plazma, sada je samo kapljica."

"Tako je", potvrdi Kalinjina, "ali i jedna kap predstavlja ekstra dodatak, a pošto si je ti uneo unutra zaslužuješ ekstra dodatak. Logika je logika."

Morison se nasmeši i pohlepno usisa ostatak vode, istiskujući poslednje kapi iz plastične boce. Počinjao je već da se oseća normalno, čak i više od toga. Osećao je nekakvo pospano zadovoljstvo, koje stiže uvek kada se oslobodiš nemogućeg. On pokuša da se koncentriše, da se vrati u stvarnost. Još se nalazio u brodu. Još je bio veličine bakterije, više-manje. Još se nalazio u krvotoku čoveka čiji je organizam bio u komi. Njegove šanse da tokom narednih nekoliko časova ostane živ i dalje su bile sasvim diskutabilne. Pa ipak, razmišljajući o tome, nije mogao da se oslobodi osećaja sjajne prijatnosti, jer više ga nije mučila neizdrživa toplota; nije bio sam, prepušten sebi; štaviše, za njega su se brinule ženske ruke. Bogovski.

"Da znate da sam vam svima, pored Arkadija, vrlo zahvalan što ste mi pomogli da se izvučem i što se brinete za mene", izjavi on.

"Ne trudi se toliko", prigovori Konjev ravnodušno. "Potrebni ste nam i tvoj kompjuterski program i ti lično. Da smo te ostavili napolju, projekat bi propao, čak i u slučaju da pronađemo onu pravu ćeliju."

"Moguće je, Jurij", reče Boranova hladno, "ali ja maločas o tome nisam razmišljala. Bilo mi je bitno samo da mu spasem život. Ne mogu da verujem da je tvoja okrutnost tolika da ti nije stalo do života jednog ljudskog bića, osim u slučaju da ti je to biće preko potrebno."

"Očigledno", promrmlja Dežnjev, "pravi razlozi ima da se kriju."

Pravi razlog, to je bilo, upravo, ono za čime je Morison tragao. Još od pomena mogućnosti oštećenja njegovog mozga, ispitivao je samog sebe, proveravao, pokušavao da izvodi zaključke, a onda, napokon se oglasi:

"Arkadije, dok su mikrofuzione mašine u pogonu, one minijaturizovani vodonik pretvaraju u minijaturizovani helijum, pa se stoga nešto helijuma gubi zajedno sa minijaturizovanom vodenom parom ili drugim elementima koji proizvode potisak."

"Tako je", odgovori ovaj, spreman za verbalni duel. "A ako je tako, šta onda?"

"I ti minijaturizovani delići, atomi i čestice hitaju, kroz Šapirova, Groto, planetu i završavaju u svemiru, kako si mi rekao?"

"Opet, šta onda?"

"Sigurno", nastavi Morison, "ne ostaju minijaturizovani. Da li mi, u stvari, započinjemo epohu u kojoj će univerzum biti ispunjen minijaturizovanim otpacima kao nusproduktima, što minijaturizacija bude više i više napredovala?"

"Čak i da je tako, kakve bi od toga moglo biti štete? Sva ljudska aktivnost, tokom milijardi godina, ne bi mogla da u značajnijoj meri poveća količinu minijaturizovanih otpadaka u svemiru. I pored toga, nije tako. Minijaturizacija je metastabilno stanje, što znači da uvek postoje izgledi da minijaturizovani objekat spontano 'iskoči', to jest da se namah vrati u svoje prvobitno, neminijaturizovano stanje. (Morison u tom trenutku krajičkom oka primeti kako Boranova nešto značajno maše rukom, no, Dežnjeva je, u trenucima verbalne bujice, uvek bilo izvanredno teško zaustaviti.)

"Prirodno", nastavljao je on, "niko ne može predvideti kada će se to dogoditi, ali izvrsni su izgledi da, ako se to i desi, svi odemo do đavola. A što se tiče malih količina koje 'iskaču', a njih uvek ima, Šapirovljevo telo je sposobno da ih upije..."

Kao da je tog trenutka primetio signale Boranove koji su prerasli u mahnito mahanje, on zaključio:

"Ali neću da ti dosađujem. Kao što reče moj otac, na svojoj samrtničkoj postelji: 'Moje pridike su ti verovatno dosađivale. Ali sada ih više nećeš slušati, pa ćeš me, razume se, manje oplakivati i manje žaliti.' Starac bi bio iznenađen, a možda i razočaran, kada bi znao koliko smo ga mi deca oplakivali. No, neću o tome sada..."

"Baš tako", preseče ga Konjev. "Pa molim te, nemoj, upravo zbog toga što se baš približavamo kapilaru u koji treba da skrenemo. Alberte, nagni se i pogledaj cerebrograf. Slažeš li se?"

"Albert nije u stanju da se bakće sa cerebrografima", usprotivi se Kalinjina, izričito se obraćajući Boranovoj.

"Ako, ako, pokušaću", reče Morison, boreći se sa svojim pojasom.

"Ne", reče kratko Boranova. "Jurij to sasvim lako može i sam."

"I hoću", odgovori Konjev mrzovoljno. "Arkadije, možeš li da se

primakneš desnom zidu i da uhvatiš struju koja zaokreće u kapilar?"

"Trkam se sa crvenim ćelijama i baš sam uhvatio jednu koja skreće ka desnom zidu", odazva se Dežnjev. "Ona će nas pogurati. Evo... Ha, ha, evo, dešava se, kao i ranije kada je trebalo da skrenemo s glavnog puta. Uvek mi je polazilo za rukom." Na licu mu se ukaza širok osmeh. "Hajde, gde je aplauz? Recite: 'Bravo, Arkadije!'"

Morison rasejano ponovi: 'Bravo, Arkadije', i brod uplovi u kapilar.

47.

Morison oseti da mu se snaga sasvim povratila. Kroz prozirne zidove broda moglo se приметiti da su zidovi tunela nekako izrazito izrezbareni i da se, štaviše, nalaze sasvim blizu ivica broda. U stvari, sve je veoma ličilo na onaj prethodni kapilar, onaj u kome je on izveo svoj mali podvig.

"Dajte da pogledam cerebrograf", zatraži on.

On žustro uključi izbacivač kaiša, bila je to prva sasvim voljna kretnja od kako se ponovo obreo u brodu. Kalinjina ga je zbunjeno gledala i on joj buntovno uzvрати pogled.

Lagano se odgurnuvši uvis, održavao se na željenoj visini nizom malih korekcija, naviše i naniže.

"Kako znaš da smo u onom pravom kapilaru, Jurij?"

Konjev se osvrne i odgovori:

"Brojim i izračunavam koordinate. Vidi ovamo. Ako zanemariš skalnu cerebrografa, onda je ovo", on pokaza prstom, "arteriola koju smo pratili od kariotide naovamo. Onda smo skrenuli ovamo, pa ovamo. Potom je problem bio samo u brojanju kapilara koji se odvajaju nadesno.

Na ovom mestu ovde susreli smo se sa belim krvnim zrncom. U intervalu tokom koga nas je držalo zarobljenim, ovaj je kapilar bio jedini u koji nas je moglo odvući. Kada smo se, jednom, okrenuli, i vratili u arteriolu, pratili smo njeno sužavanje i upoređivali ono što vidimo sa podacima u cerebrografu. Sistem raskrsnica koji vidimo gotovo sasvim odgovara sistemu koji prikazuje cerebrograf i to mi je govorilo da smo na dobrom tragu. Sada smo u ovom kapilaru."

Morisonova leva ruka skliznu sa mekane, sunderaste površine

Konjevljevog sedišta, i njegov pokušaj da ponovo nađe oslonac imao je za posledicu smešni stav stoja na šakama, tačnije, na ispruženim prstima desne šake. Vraćajući se u dostojniji položaj, gundao je u sebi kako naredni, usavršeniji model broda mora da dobije i ručke za hvatanje, svuda po unutrašnjim, slobodnim površinama broda.

On upita, brekćući:

"I gde će nas ovaj kapilar odvesti?"

"Direktno ka centru ili jednom od centara, koje si označio kao značajne za proces apstraktnog mišljenja", odgovori Konjev. "Evo, ovde."

Morison klimnu.

"Imaj u vidu da su moja posmatranja samo odraz upoređivanja ljudskog sa životinjskim mozgom. Ipak, ako se pokaže da smo u pravu, onda je ovo glavni eksternalni skeptični čvor."

"Prema tvojim naznakama, ima osam takvih čvorova, četiri sa svake strane. Ovaj je, ipak, najveći na levoj strani i kao takav, daje najviše nade da će nam neophodni podaci biti dostupni. Jesam li u pravu?"

"Verovatno", odgovori Morison oprezno, "ali imaj u vidu i to da moja razmišljanja naučna javnost nije bila spremna da prihvati."

"Da li ti to sada počinješ da sumnjaš u sebe, Alberte?"

"Opreznost je opravdan naučni stav, Jurij. Moj koncept skeptičnog čvora ima smisla, bar prema mojim posmatranjima; ali nikada nisam imao priliku da i praktično proverim njegovu valjanost, to je sve. Ne bih voleo da se posle kaže kako sam vas odvuкао na krivi put."

Dežnjev se prigušeno zakikota.

"Skeprični čvor! Nije čudo da su tvoji zemljaci skeptični prema celokupnoj ideji, Alberte. Moj otac je imao običaj da kaže. 'Ljudi samo čekaju trenutak da ti se nasmeju u lice. Nemoj praviti grimase i ohrabrivati ih u tome.' Zašto to nisi nazvao, jednostavno, 'čvor mišljenja'? To na Ruskom dobro zvuči."

"Isto tako dobro zvuči i na engleskom", odgovori Morison strpljivo. "Ali nauka je internacionalna, i obično se koriste grčki ili latinski izrazi, kad god je to moguće. Starogrčka reč za mišljenje je 'skepsis'. To dovodi do zabune, jer dobro se zna šta znači 'skeptičnost', i na ruskom i na engleskom. Ipak, 'sumnjičavost' podrazumeva mišljenje."

Sigurno vam je dobro poznato da je najbolji način za prihvatanje šašavih dogmi koje nam nameće društvena isključivost upravo odbijanje da se misli."

Kao jedini odgovor na to usledila je pomalo neprijatna tišina; Morison se, naravno, uz osećanje sitne pakosti, ne potruđi da je prekine pre no što je smatrao da je sasvim dovoljno potrajala.

"Takve stvari jasne su ljudskim bićima širom planete."

Oglasi se Dežnjev i to, odjednom skrenu raspoloženje u drugom smeru:

"U tom slučaju, videćemo koliko skeptični moramo biti prema skeptičnom čvoru, kada jednom do njega stignemo."

"Nadam se", reče mračno Konjev, "da ti je jasno da to nisu stvari kojima se treba igrati, klovne jedan. Taj čvor je tačka koja će nam, možda, pomoći da otkrijemo Šapirovljeve misli. Bez toga, ovo naše putovanje završiće se bez prave poente."

"Svako radi svoj posao", odvrati Dežnjev. "Stručnjak u mojoj ličnosti ima zadatak da te odvede donde. Kada budemo tamo, ti ćeš rešavati ukrštenicu ili Albert, ako ti ne možeš. I ako u tome budeš podjednako uspešan kao i ja u svom resoru, upravljanju brodom, nećeš imati razloga da ne budeš zadovoljan. Kao što je moj otac govorio..."

"Ostavi oca tamo gde mu je mesto", ljutnu se Konjev. "Ne kopaj više po njemu."

"Jurij!" viknu Boranova. "To je izuzetno drska opaska. Zahtevam da se izvineš!"

"U redu je", reče Dežnjev. "Moj otac je govorio: 'Vreme za protivudar stiže onda kada protivnik, u hladnokrvnom stanju, ponovi uvredu koju je naneo u trenutcima gneva.' Nisam siguran da baš uvek mogu da poslušam pravila, stoga ću ovog puta, u čast svoga oca, preći preko Jurijeve glupave primedbe." I on se nagnu nad svoje kontrole, mračnog lica.

Morison je tek sa pola uva slušao prepirku (očigledno je Konjev bio bezobrazan, verovatno usled nervoze i napetosti. U ovom trenutku, međutim, razmišljao je o nečem drugom: o malopredašnjem Dežnjevovom izlaganju i upozoravajuće podignutoj ruci Boranove).

On se spusti nazad u sedište, namesti se udobno u njemu, osvrnu se unazad i reče:

"Natalija! Imam jedno pitanje."

"Kaži, Alberte."

"Ti minijaturizovani delići, koji se vraćaju u normalan, neminijaturizovani svemir..."

"Da?"

"Oni se, sigurno, deminijaturizuju."

Boranova je oklevala.

"Pa, Arkadij ti je rekao. Tako je."

"A kada se to dešava?"

Ona sleže ramenima.

"To je nepredvidivo. Kao radioaktivni slom jednog jedinog atoma."

"Kako to znaš?"

"Jednostavno, tako je."

"Mislim, kojim eksperimentom je to provereno? Ništa do sada nije bilo minijaturizovano do ove mere do koje smo, sada, mi umanjeni. Niko ne zna kako bi se minijaturizovani parčići ponašali."

"Posmatrali smo uslove pri određenim stupnjevima minijaturizacije, i pokazalo se da su to verovatno zakonitosti koje vrede za sva umanjena. Ekstrapoliraju..."

"Ekstrapolacije nisu uvek uverljive kada duboko premašuju granice realnog ispitivanja."

"To je tačno."

"Uporedila si spontanu deminijaturizaciju sa radioaktivnim slomom. Ima li ikakvih 'izuzetnih sredina'? Ako ne možeš biti sigurna kada će doći do deminijaturizacije određene količine delića, možeš li predvideti, recimo, slom polovine te količine. Ili nešto slično tome?"

"Ima takvih polustanja, i mislimo da su ona odraz kinetike prvog reda, kao i polustanje radioaktivnosti."

"A ima li zajedničkih vrednosti za određene vrste delića?"

Boranova napući usne i za trenutak je lutala, izgubljena u mislima, a onda ponovo progovori:

"Izgleda da poluživot minijaturizovanog objekta inverzivno varira u odnosu na intenzitet minijaturizacije i normalnu masu objekta."

"Što znači da, što se više i više minijaturizujemo sve nam je kraće

vreme tokom koga imamo izgleda da ostanemo u tom stanju. Isto tako, što smo manji u početku, kraće je i vreme tokom koga ćemo ostati minijaturizovani. Je li tako?"

"Tako je", odgovori suvo Boranova.

Morison je pogleda optužujućim pogledom.

"Nesalomiva si, Natalija. Nevoljno pružaš informacije. Tek ako moraš. Ipak, i dalje prećutkuješ bitne stvari."

"Ljudsko sam biće", odgovori ona, "i lažem samo iz potrebe, ili iz ubeđenja. Ali osim toga sam i naučnik, i naučne istine ne bih izvrtala ni u kom slučaju, osim u krajnje ozbiljnim situacijama."

"A takva je upravo ova: čak i ovaj brod, koji je mnogo masivniji od helijumovog atoma, ima svoje polustanje, svoj poluživot."

"Vrlo dugačak", umetnu brzo Boranova.

"Ali činjenica da smo vrlo umanjeni vrlo skraćuje taj vrlo dugačak poluživot."

"I dalje je sasvim dovoljan."

"A pojedini delovi broda? Molekuli vode koju pijemo, vazduha koji udišemo, atomi naših tela? Oni bi mogli imati, morali bi imati vrlo kratak..."

"Ne!" izlete Boranovoj, koja kao da oseti olakšanje što može da porekne bar nešto od toga. "Minijaturizovano polje se preklapa tamo gde ima posla sa međusobno i dovoljno bliskim česticama, koje su u stanju mirovanja, ili približno mirovanja, u odnosu jedne prema drugoj. Jedinствeno telo, kakvo je brod, i sve ono što je u njemu, ponaša se kao velika, ali celovita čestica sa dugotrajnim minijaturizovanim poluživotom. Tu se minijaturizacija i radioaktivnost razlikuju."

"Aha", reče Morison, ali kad sam se ja našao van broda, bez kontakta sa njim, onda sam ja predstavljao zasebnu česticu, mnogo manje mase nego što je ona koju poseduje brod, i moj poluživot u minijaturizovanom stanju bio je neuporedivo kraći nego što je sada."

"Nisam sigurna da je razdaljina između tebe i broda bila dovoljno velika da te učini zasebnom česticom. Verovatno da, za ono vreme tokom koga nisi bio u kontaktu sa telom broda."

"I onda sam imao kraći poluživot, mnogo kraći."

"Moguće, ali u pitanju je samo nekoliko minuta."

"Dobro. Onda, koliki je poluživot ovog broda na ovom stupnju minijaturizacije?"

"To se ne može posmatrati izolovano."

"Može, jer poluživot zavisi od proseka. Svakoj čestici, zasebno gledano, deminijaturizacija može doći spontano, u svako doba, čak i posle vrlo kratkog vremena, dok bi poluživot većeg broja istovetnih čestica mogao biti prilično dug."

"To je krajnje neverovatno, naime, da do deminijaturizacije dođe brzo, ukoliko je prosečan poluživot dugačak."

"Neverovatno, ali ne i nemoguće, zar ne, Natalija?"

"Ne i nemoguće", složi se ona.

"Znači, mogli bismo odjednom da se deminijaturizujemo, za pet minuta, ili za minut, ili čak tako brzo da ne stignem ni da trepnem."

"Teorijski, da."

"I svi ste to znali? On pređe pogledom preko lica prisutnih. Oh, pa naravno da ste znali. Zašto i meni to nije rečeno?"

"Mi smo dobrovoljci, Alberte", reče Boranova, "radimo za nauku i za naš narod. Znamo koje su opasnosti i prihvatamo ih. Ti si bio uvučen u ovo i nemaš motivaciju koja vuče nas. Postojala je mogućnost da, ako saznaš za sve opasnosti kojima se izlažemo, uprkos svim ubeđivanjima odbiješ da stupiš u brod. A pošto bi u tom slučaju bio silom nateran, sumnjam da bi nam bio od koristi usled..."
Ona zastade.

"Usled straha, htela si reći", dovrši Morison. "Pa, imam valjda pravo da strahujem. Pogotovo kada ima razloga za strah."

Sada se umeša i Kalinjina, nešto povišenim tonom:

"Natalija, mislim da je vreme da se prestane sa kopanjem po Albertovim strahovima. On je taj koji je izišao iz broda u neprikladnoj odeći. On je taj koji je okrenuo brod, rizikujući život. Gde se onda deo njegov strah? Ako ga je i bilo, ostao je zarobljen, i nije uticao na ostvarenje namere."

"A ti si bila ta koja nije oklevala da primeti, kad god je mogla, kako su Amerikanci kukavice", dobaci Dežnjev.

"Svi mi grešimo. Bila sam nepravedna, i molim Alberta za izvinjenje."

U tom trenutku Morison primeti Konjevljev pogled. On se sasvim

okrenuo u svom sedištu, streljajući ga očima. Morison nikada nije smatrao da bog zna kako dobro tumači izraze ljudskih lica, ali ovog puta je bio potpuno siguran.

Konjeva je morila ljubomora, divlja, neopisiva i samim tim, impresivna ljubomora.

48.

Brod je i dalje sporo plovio kroz kapilar ka cilju koji je Konjev označio, ka skeptičnom čvoru. Sada nije zavisio od struje, koja je, uzgred rečeno, bila sasvim, sasvim spora. Motori su bili uključeni i efekat se dvojako pokazivao, razmišljao je Morison. Prvo, aktivno je pomerao brod unapred; drugo, umanjivao je neprijatne posledice Braunovog kretanja. Osim toga, svaki čas su preticali crvena krvna zrnca.

Ona su, u najvećem broju slučaja, bivala odgurnuta levo ili desno, i kliznula bi iza broda, između kapilarnog zida i spoljne ivice broda. Ponekad bi se, ipak, desilo da se brod direktno sudari sa crvenom ćelijom; u tom slučaju bivala bi odgurnuta unapred, za kratko vreme koje je prethodilo njenom neminovnom rasprskavanju. Ostaci membrane i njen sadržaj otputovali bi unazad, ne ostavljajući tragove na brodu. Morison se s teškom mukom priviknu na neprekidni niz ubistava tek pošto u svest prizva činjenicu da u svakom kubnom milimetru krvi ima najmanje pet miliona tih nesrećnih stvorenja, te da je broj uništenih sasvim beznačajan.

Primoravao je sebe da razmišlja o crvenim ćelijama, radije nego o spontanoj deminijaturizaciji. Znao je da nema izgleda da se to desi baš u sledećem trenu, a čak i da do toga dođe, bila bi to samo minijturna trunčica vremena. Samo zatamnjenje. Smrt od posledica proključalog mozga nastupila bi toliko brzo da apsolutno ne bi bilo vremena da se to i oseti.

A ne mnogo pre toga, kuvao se, sasvim lagano, u samoj tečnosti. Osećao je kako umire. Posle takvih stvari brza smrt gubi svaki smisao.

Ipak je bilo lepše razmišljati o nečem drugom.

Taj Konjevljev pogled! Šta li je to čučalo u njemu i razdiralo ga, tako naočigled? Sofiju je svojevremeno ostavio na najokrutniji

mogući način. Nije moguće da je zbilja verovao da dete nije njegovo? Ljudi nemaju razloga da donose emocionalne zaključke, a sumnja u pogrešku samo pojačava donošenje zaključaka. Patologija! On se seti Leonta u zimskoj bajci. Bio je uvek u pravu, taj Šekspir! Konjev ju je odbacio i mrzeo ju je zbog toga i povrh svega bio je ljubomoran.

A ona? Da li je znala za tu ljubomoru i igrala se njome? Da li bi se ona, namerno, okrenula njemu, Morisonu, Amerikancu, da bi Konjeva raznela u komade? Nežno briše Amerikanca vlažnim peškirom. Brani ga na svakom ćošku. Naravno, Konjev sve to vidi i čuje.

Morison stisnu usne. Nije želeo da izigrava lopticu za tenis, na kojoj se izmenjuju udarci koji protivniku nanose bol.

Na kraju krajeva, to ga se i ne tiče. Zašto bi stao na ičiju stranu? Ali kako da se tome odupre? Kalinjina, atraktivna i zgodna, tiha i tužna. Konjev, namršteni, drski čovek, žustrih, ljutih reakcija. Sofija je morala da mu se dopadne, a Jurij ne.

On primeti kako ga Boranova ozbiljno posmatra, i upita se kako li ona tumači njegovu zamišljenost i ćutanje. Mora da je bila ubeđena kako on sada žali zbog upuštanja u ovo ludilo, u ono što je uporno pokušavao da odbije od sebe.

Ispostavilo se da je bio u pravu, jer mu se Boranova iznenada obrati:

"Alberte, niko od nas nije neuništiv. Ja imam muža. I sina. Želim da im se vratim živa, i nameravam da se svi vratimo živi i zdravi. Mislim da to možeš da razumeš."

"Siguran sam da imaš dobre namere", složi se Morison. "Ali šta možeš da učiniš protiv činjenica koje su spontane, nepredvidive, neumoljive?"

"Spontane i nepredvidive, to da, ali ko je rekao da su neumoljive."

"Možeš li da utičeš na njih?"

"Mogu da pokušam. Svako od nas ima svoje dužnosti. Arkadij vozi brod. Jurij diktira pravac. Sofija daje brodu elektromagnetski kod. Ti ćeš proučavati moždane talase. Ja, pak, sedim ovde i donosim odluke, doduše, moja najveća odluka do sada pokazala se pogrešnom, ali osim toga, ja netremice posmatram odliv toplote."

"Odliv?"

"Da. Pre no što dođe do deminijaturizacije toplota se poveća na karakterističan način. Ta emisija toplote je presudna: ona izvitoperi delikatno uspostavljenju ravnotežu, i ukoliko se ništa ne preduzme, započinje proces deminijaturizacije. Kada do emisije dođe, ako sam dovoljno hitra, mogu da pojačam minijaturizovano polje na način kojim ću reapsorbovati tu toplotu i održati metastabilnost."

"A da li je to ikada i provereno?" upita Morison sumnjičavo. Mislim, pod ovim uslovima ili je to tek teorija?"

"Bilo je provereno, doduše, pod mnogo manjim intenzitetom minijaturizacije. Ipak, vežbala sam i refleksi su mi ojačali. Neću dozvoliti da budem uhvaćena u raskoraku."

"A da li je, Natalija, spontana deminijaturizacija uzrok Šapirovljeve kome?"

Boranova je oklevala.

"Ne znamo sa sigurnošću da li je to bio susret, nesrećni susret, sa zakonima prirode, ili je u pitanju bila ljudska greška. Ili oboje. Moguće je da je to, naprosto, bilo nešto veće iskoračenje iz metastabilnosti, iz ravnotežne tačke, i ništa više od toga. To nije nešto o čemu s tobom mogu da razgovaram na strogo stručnoj osnovi, jer ti nemaš dovoljno predznanje iz fizike i matematike minijaturizacije, niti bih, pak, ja mogla da ti predočim sve što treba da znaš."

"Jasno. Strogo poverljiv materijal."

"Naravno."

"Nataša", upade Dežnjev, "stigli smo do skeptičnog čvora, bar ako je verovati Juriju."

"Onda, zaustavi brod", naredi Boranova.

49.

Zaustavljanje je zahtevalo vreme.

Morison primeti sa blagim iznenađenjem da u ovom trenutku nije Dežnjev taj koji je najuposleniji na brodu. On je, doduše, proveravao svoje instrumente, ali ne sa revnošću koju bi zahtevalo zaustavljanje broda.

Kalinjina je bila ta koja je obavljala sav posao. Morison pogleda

ulevo, proučavajući njenu figuru, nagnutu nad kontrolnom tablom. Kosa joj je slobodno padala, ali joj nije zaklanjala lice. Netremice je posmatrala svoje komande, plešući prstima po tastaturi kompjutera. Grafičke oblike sa monitora koje je posmatrala, Morison, naravno, nije bio u stanju da protumači.

"Arkadije", progovori ona, "kreni unapred, samo malo."

Brod se mreškao u slaboj struji. Dežnjev dodade malo 'gasa' (Morison oseti kako mu se telo lagano potiskuje unazad, jer nije bilo dovoljno inercije za pravi trzaj). Najbliže crvene ćelije, između broda i udaljenijeg zida, namah odlebdеше unazad.

"Stani, stani!" uzviknu ona. Dovoljno je.

"Ne mogu da stanem", primeti Dežnjev. "Mogu samo da isključim motore, što sam već učinio."

"U redu je", reče Kalinjina. "Imam ga, sad. A onda dodade kao konačnu potvrdu koja je isključivala nemoguće. "Da. Sada ga, zbilja, imam."

Morisonovo telo sada bi blago pomereno unapred. On baci pogled van broda i ugleda kako crvene ćelije, i poneki platelet, lenjo plutaju kraj plovila.

Štaviše, on postade svestan potpunog odsustva Braunovog kretanja, tog sirnog podrhtavanja na koje se već navikao u tolikoj meri da ga je jedva i primećivao sve dok ga nije potpuno nestalo. Nedostatak podrhtavanja prouzrokovao osećaj sličan onome koji je Morison imao kada bi utihnulo kakvo dugo, postojano brundanje. On se nervozno promeškolji. Imao je utisak da mu je samo srce stalo, iako mu je bilo jasno da to nikako ne može biti istina.

"Šta se dogodilo sa Braunovim kretanjem, Sofija?" upita on.

"Stisli smo se uz zid kapilara", odgovori ona.

Morison klimnu glavom. Ako brod predstavlja zajedničko telo sa zidom kapilara, vodeni molekuli koji su bombardujući prouzrokovali Braunovo kretanje sada su bespomoćni. Njihovim udarima suprotstavljala se čitava slobodna površina zida, umesto lako pokretne mase broda veličine plateleta. Prirodno, potresi su se stišali.

"A kako si uspela da prikačiš brod uz zid, Sofija?"

"Uobičajenim električnim silama. Kapilarni zid načinjen je delom

od proteina, delom od fosfolitida. Ima pozitivno i negativno naelektrisanih područja. Trebalo je da odgonetnem kod naelektrisanja, i da onda brodu dam komplementaran kod. Negativan, tamo gde je naelektrisanje zida pozitivno, i obrnuto. Nevolja je što se brod pokreće, zajedno sa strujom, tako da moram da idem malo unapred, sa detekcijom kodova, pre no što on zbilja dođe na red. Već tri puta sam promašila, tačnije, nije bilo pogodnih kodova, pa sam stoga zamolila Arkadija da krene malo unapred, gde ćemo možda imati više sreće. I uspela sam."

"Da ovo vozilo ima prenos za kretanje unazad", primeti Morison, "ne bi bilo ni tih, sitnih problema, zar ne?"

"Tačno", potvrdi Kalinjina, "i sledeći model broda imaće mogućnost da se kreće unazad. A dotle moramo da se koristimo onim što nam je na raspolaganju."

"Baš tako", potvrdi Dežnjev. "Kao što je govorio moj otac: 'Ako znaš da ćeš sutra moći da se prejedeš, sa lakoćom ćeš danas odgladovati.'"

"S druge strane", nastavi Kalinjina, "kad bismo imali motor koji može da radi sve što nam padne na pamet, moguće je da bismo ga preterano koristili, što možda ne bi prijalo sirotom Šapirovu. A i bilo bi preskupo. Znači, treba koristiti električno polje, što štedi energiju mnogo više nego motor, a to plaćamo samo mojim nešto većim angažmanom. Ako mene pitaš, saglasna sam."

Ovog puta me ne brani, pomisli Morison.

"Jesi li uvek tako filozofski nastrojena?"

Zenice joj za trenutak blesnuše, i izgledalo je kao da će frknuti, ali samo za trenutak. Onda, kao da se sve vrati u redovno stanje i ona reče, uz blag osmeh:

"Ne. A ko jeste? Ali trudim se."

Boranova se nestrpljivo umeša:

"Dosta priče, Sofija. Arkadije, ti si u kontaktu sa Grotom. Čemu ovaj zastoje?"

Arkadij podiže ručerdu, pokazavši Boranovoj dlan.

"Strpljenja, kapetanko. Žele da se ne mičemo sa ovog mesta iz dva razloga. Prvo, upravo šaljem indentifikacione talase u svim smerovima. Oni pokušavaju da nam ustanove položaj i da provere

da li je Jurij bio u pravu."

"Koliko će to trajati?"

"Ko to može reći? Valjda ne više od nekoliko minuta. Ipak, moje emisije nisu snažne, a lokacija mora biti precizna, pa se može dogoditi da ponove merenja nekoliko puta da bi došli do sasvim preciznih koordinata. Moraju biti sasvim sigurni, što tvrdi i moj otac: 'Biti gotovo u pravu nije ništa bolje od pogrešiti.'"

"Jeste, jeste, Arkadije, ali to zavisi od prirode problema. Šta je drugi razlog?"

"Posmatraju samog Pjotra Šapirova. Izgleda da ritam njegovog srca ispoljava znake nekih neravnomernosti."

Konjev odjednom pogleda naviše, zinu, i obrazi mu se zarumeneše:

"Šta?! Jesmo li mi uzrok tome, šta kažu?"

"Nismo", odgovori Dežnjev. "Ne budi večiti tragičar. Ništa slično nisu rekli. A šta možemo da učinimo što bi bilo od značaja za Šapirovljev organizam? Sada predstavljamo samo jedno jedino crveno krvno zrnce, među trilionima drugih."

"Pa šta onda nije u redu?"

"Jesam li možda rekao da znam?" upita Dežnjev, vidno iznerviran. "Jesu li mi, možda, rekli? Jesam li ja fizičar? Ja samo sedim za volanom i oni me doživljavaju kao par ruku koje ga okreću levo-desno!"

Kalinjina se umeša, sa prizvukom tuge u glasu:

"U svakom slučaju, akademik Šapirov lebdi između života i smrti. Čudo je da je i ovoliko izdržao."

"U pravu si, Sofija", klimnu Boranova.

"Ali mora još da izdrži!" uzviknu Konjev. "Ne može sada da nas izneveri! Ne sada! Još nismo gotovi!"

"Bićemo", reče Boranova. "Neregularnosti u ritmu srca ne znače kraj sveta, čak i za čoveka u komi."

Konjev lupi pesnicom o naslon svog sedišta.

"Ne gubim više ni trenutka. Alberte, počinjemo."

Morison bi zatečen.

"Šta možemo da otpočnemo ovde, u krvotoku?"

"Neuralni efekat može da se oseti i van nervne ćelije, na malom

odstojanju."

"Siguran sam da nije tako. Zašto bi onda postojali aksoni i dendriti da kanališu impulse, ako bi se ovi prostirali i kroz okolno tkivo? Lokomotive idu po šinama, telefoni imaju žice, neuralni impulsi..."

"Nisam te molio za informacije, Alberte. Nemoj da promašimo zbog analitičkog razmišljanja. Hajde da probamo. Pokušaj da lociraš moždane talase i analiziraš ih kako treba."

"Pokušaću. Samo, molim te da mi se ne obraćaš tim tonom", zatraži Morison.

"Žao mi je", izvinu se Konjev bez prizvuka ikakvog žaljenja. "Želim da posmatram to što radiš. On se odveza, okrenu u sedištu, držeći se čvrsto i mrmljajući: "Idući put moramo imati više prostora."

"Prekookeanski brod, rekoh ja", primeti Dežnjev. "Sledeći put."

"Prvo moramo utvrditi da li uopšte išta registrujemo", reče Morison. "Nevolja je što smo okruženi elektromagnetnim poljima. Mišići su ih prepuni, i gotovo svaki molekul je tačka iz koje..."

"Probaj sve što možeš", preseče ga Konjev.

"Da, da, ne gubim vreme, ionako podešavam instrumente. Neuralno polje je karakteristično na više načina, i ako kompjuter podesimo tako da zanemari te karakteristike, otkriću samo ono što proizvode neuroni. Apstrahovaćemo na taj način sva mikropolja, kao i polja u mišićima..."

"Kako?" upita Konjev.

"Opisao sam to u svojim beleškama."

"Ali nisam video šta radiš."

Bez reči, Morison polako ponovi proceduru.

"Oh!" ote se Konjevu.

"Sada smo spremni da detektujemo samo neuralne talase, ako ih ima, a koliko vidim, nema ih."

"Jesi li siguran?" Konjev stisnu pesnice.

"Horizontalna linija na ekranu je mirna. Nema ničega."

"Podrhtava."

"Šum. Moguće je da ga proizvodi električno polje samog broda, koje je kompleksno i nikako nalik na bilo koje prirodno polje u telu. Nikada nisam bio u situaciji da kompjuter filtriram i od veštačkih

polja."

"Pa onda, moramo dalje. Arkadije, reci im da ne možemo više da čekamo."

"Ne mogu, Jurij, osim ako se Nataša ne složi s tim. Ona je zapovednik. Ili si zaboravio na to?"

"Hvala, Arkadije", reče Boranova ledeno. "Ti, bar, nisi zaboravio. Oprostićemo Konjevu ovu omašku i u izveštaju je pripisati samo pukoj nervozi. Moja naređenja su sledeća: ne idemo dalje dok to Groto ne naredi. Ako misija propadne zbog bilo čega što je vezano za Šapirova ne sme biti nikakve sumnje u to da mi nismo radili protiv naređenja."

"A šta ako se nešto desi zato što jesmo slušali naređenja? I to može da se desi!" Konjevljev glas bio je na ivici histerije.

"Onda će krivica biti na onima koji su naređenje izdali", reče Boranova.

"To me ne može zadovoljiti. Računaju se jedino konačni rezultati", reče Konjev.

"Slažem se", odgovori Boranova. "U pravu si, teorijski. Ali ako misliš da nastaviš rad na ovom projektu i posle moguće katastrofe, onda je bolje da odmah shvatiš da je važno čija je krivica bila."

"Dobro, onda", reče Konjev, stišavajući svoj bes. "Požuri ih, reci im da daju znak za polazak što pre i onda ćemo... onda ćemo..."

"Šta?" upita Boranova.

"Onda ćemo ući u ćeliju. Moramo."

MEĐU ČELIJAMA

U životu se, za razliku od šaha, igra nastavlja i posle mat-pozicije.

Dežnjev senior

50.

Teška tišina ophrva brod. Remetio ju je jedino Konjev nervozno se vrpoljeći u sedištu i kršeći prste.

Morison gotovo da je saosećao s njim. Ući u trag pravilnom pravcu, učiniti to baš onako kako je isplanirano, uprkos teškoćama, biti na pragu uspeha, i osećati mogućnost da uspeh izmakne, iako je gotovo nadohvat ruke...

Poznavao je taj osećaj. Ne više tako jasno, doduše, te stvari se spontano brišu iz pamćenja posle višestrukih osujećenja, ali sećao se. Eksperimenti koji su rađali nadu, nikada dovedeni do kraja. Kolege koje se smeše i klimaju glavama, nikada do kraja ubeđene.

On se nagnu napred i prozbori:

"Jurij, samo pogledaj crvene ćelije. Napreduju, jedna za drugom postojano, što znači da Šapirovljevo srce funkcioniše, i da to prilično dobro izvodi. Dokle god se crvena krvna zrnca budu ravnomerno kretala unapred, sasvim smo sigurni."

"A u vidu treba imati i temperaturu krvi", dobaci Dežnjev. Posmatram je sve vreme. U odsudnom trenutku treba očekivati da počne polako da opada, na karakterističan način. Zapravo, sada je na gornjoj granici normale.

Konjev groknu, kao da je hteo reći da nema potrebe za praznim utehama, ali Morisonu se čini da je posle svega ipak bio primetno mirniji.

On se zavalio u sedišta i sklopi oči. Pitao se da li je ono što oseća glad, i reši da ne misli na to. Isto tako, nije bio sasvim siguran da li mu se ide u toalet. Čak i da je u pitanju bila samo iluzija, primisao nije bila ohrabrujuća. Čovek, zbilja, može poprilično dugo da se uzdržava od hrane, ali potreba za mokrenjem nije dopuštala takvu fleksibilnost slobodnog izbora.

On odjednom postade svestan da mu se Kalinjina obraća, a da to nije ranije primetio:

"Izvini, šta si rekla?" upita on, okrenuvši se ka njoj.

Kalinjina je izgledala začuđena, i samo blago reče.

"Izvini ti, očigledno sam te prenula iz misli."

"Ništa strašno, Sofija. Trebalo bi da se ponašam manje nedruštveno."

"U tom slučaju, pitala sam te šta ti zapravo radiš, mislim, ono što se naziva analizom moždanih talasa. Mislim, koja je tvoja uža specijalnost u ovoj misiji? Zašto si nam... bio neophodan?" Ona zastade, očividno pometena, ne znajući kako da nastavi.

Morison bez problema završi njenu misao:

"Zašto je bilo neophodno da budem na silu doveden iz svoje zemlje?"

"Nisam te naljutila?"

"Ne. Pretpostavljam da ti nisi bila duhovni otac ideje o otmici."

"Naravno da nisam. Nisam znala ništa o tome. U stvari, zato te i pitam. Ništa ne znam o tvojoj užoj struci, osim da se na neki način baviš elektroneuralnim talasima. I da je elektroencefalografija postala bitna naučna odrednica."

"Ako me pitaš šta je to što je karakteristično za moj način gledanja na stvar i za moje ideje, bojim se da ti to ne mogu reći."

"Tajna, znači? Pretpostavljala sam."

"Ne, nije tajna", odvrati Morison mršteći se. "Nema tajni u nauci, bar ne bi trebalo da ih bude. Ima, samo, borbi za originalnost i preimućstvo, pa su naučnici često oprezni u pogledu onoga što kažu; tako, ni ja nisam imun na to. U ovom, pak, slučaju, izražavam se figurativno. Ne mogu ti reći jer ti nedostaje predznanje."

Kalinjina se na trenutak zamisli i stisnu usne, kao da će joj to pomoći da izvede dobar zaključak.

"Možeš li mi objasniti makar osnovne stvari?"

"Da, mogu pokušati, ukoliko si spremna da slušaš jedan iskaz za drugim. Ne mogu baš dobro da objasnim sam osnovni problem. Ono što nazivamo moždanim talasima predstavlja konglomerat svih vrsta ispoljavanja aktivnosti mozga. Čulne pobude raznih vrsta, stimulansi koji stižu od mišića i žlezda, psihički mehanizam, koordinacija i

slično. Negde u njima, izgubljeni, nalaze se i talasi koji kontrolišu, ili su plod, konstruktivnog i kreativnog mišljenja. Njihovo izdvajanje, to su oni koje nazivam skeptičnim talasima, predstavlja ogroman problem. Samo telo to čini bez ikakvih teškoća, ali mi, jadni naučnici, nalazimo se sve vreme u jednoj zbrci."

"To mi nije problem da razumem", primeti Kalinjina sa zadovoljnim osmehom.

Izuzetno je ljupka, pomisli Morison, samo kad bi se češće oslobađala te melanholične aure.

"Nismo još ni dotakli ono pravo", reče on.

"Hajde, onda, nastavi."

"Pre, otprilike, dvadeset godina, ustanovljeno je da u tim talasima postoji nešto što bismo mogli nazvati nasumičnom komponentom; do tada je to ležalo neotkriveno, jer dotadašnji instrumenti jednostavno nisu bili u stanju da zabeleže ono što sada nazivamo 'titrajem'. U pitanju je bila izuzetno brza oscilacija neregularne amplitude i intenziteta. To, razumeš, nije moje otkriće."

"Čini mi se da si pre dvadeset godina bio premlad za tako nešto", reče Kalinjina uz osmeh.

"Bio sam u to vreme pred diplomom, zaokupljen otkrivanjem činjenice da mlade žene ipak ostavljaju mogućnost da im se priđe, što nipošto nije bilo nevažno otkriće. U stvari, mislim da svaka osoba mora, povremeno, proći kroz to. Ali to sada nije važno.

Određen broj ljudi smatrao je da bi taj titraj mogao predstavljati izraz procesa mišljenja, u okviru uma; ali niko nije uspeo da titraj kako treba izoluje. Titraj bi se pojavljivao i isčezavao, ponekad bio uočljiv, a ponekad ne, i opšte mišljenje je bilo da je reč o posledici preosetljivih instrumenata, koji su, zapravo, hvatali šumove što ih je pojava za sobom ostavljala.

S tim se nisam slagao. Vremenom sam konstruisao kompjuterski program koji je omogućio da se titraji izdvoje i pokazao da su oni neprestano prisutni. Za to sam dobio i određeno priznanje, mada je bilo ljudi, tek nekoliko osoba, koje su bile u stanju da ponove moje eksperimente. Koristio sam životinje za opite koji su za ljudska bića bili suviše riskantni; dobijeni rezultati pomogli su mi da dalje izoštrim svoj analitički program. No, što sam dalje napredovao sve je manje

ljudi bilo sposobno da me sledi; sledstveno tome, sve su izrazitiji postajali neverica u moj rad i podozrenje da su me eksperimenti sa životinjama zaveli na krivi trag.

Međutim, izdvajanje titraja predstavljalo je tek početak, dug je put odatle pa do dokaza da je on, zapravo, posledica apstraktnog razmišljanja. Pojačao sam, intenzivirao i sve više prekrajao svoj program, i konačno ubedio sebe da zaista imam posla sa mišljenjem, sa samim skeptičkim talasima. Međutim, ni dalje nikom nije polazilo za rukom da ponovi, bar, ključna mesta moga rada. U nekoliko navrata sam čak dozvolio da druge kolege pokušaju sa mojim programom i mojim kompjuterom, ovim koji koristim sada i rezultati su, bez izuzetka, ponovo izostali.

Kalinjina je pažljivo slušala.

"Možeš li mi reći zbog čega?"

"Najjednostavnije rešenje bilo bi da nešto nije u redu sa mnom, da sam šarlatan, ako ne i ludak. Rekao bih da neke od mojih kolega zaista misle da razloge ne treba tražiti dalje od toga."

"A ti, smatraš li ti sebe ludakom?"

"Ne. Ne, Sofija, ali čak se i ja, povremeno, kolebam. Vidiš, pošto izdvojiš skeptičke talase i pojačaš ih, prihvatljivo je da i ljudski mozak, kao takav, može da postane prijemnik. Talasi mogu da prenose misli od osobe koju analiziraš neposredno ka tebi. Mozak bi, razume se, bio izuzetno senzitivan prijemnik, ali i vrlo individualan. Kada bih usavršio svoj program tako da odaslate misli mogu bolje da primim, to bi značilo da sam program skrojio u skladu sa svojim sopstvenim mozgom kao primaocem. Drugi mozgovi ne bi osetili ništa, ili gotovo ništa. Kao kad je slika u pitanju. Neko, uzmimo, slika portret, i čini sve da taj portret liči na mene. Pri tom slika sve manje liči na neku drugu osobu. Isto tako, što više moj program daje smislene rezultate, utoliko manje ima veze sa bilo kim drugim."

"A jesi li ikada, zapravo, osetio misli?"

"Nisam siguran. Bilo je slučajeva kad sam mislio da jesam, ali nikada nisam znao koliko je to, možda, bio plod moje mašte. Sigurno je jedino da niko drugi, pomoću mog programa ili bilo kog drugog, nikada nije ništa osetio. Koristio sam se titrajima da uđem u trag skeptičnim centrima u mozgovima kod šimpanza; na osnovu toga

sam, zatim, izveo zaključak u kom se predelu ljudskog mozga oni mogu nalaziti, ali ni tome se ne poklanja nimalo vere. Tumači se kao preterani entuzijazam naučnika koga je zavela sopstvena teorija. A čak ni ja, sa svim svojim iskustvom u radu na životinjama, razume se, ne mogu biti u potpunosti siguran."

"Da, teško je to, s životinjama. A jesi li ikada publikovao te svoje... osećaje?"

"Nisam se usudio", odgovori Morison, zaklimavši glavom. "Niko ne bi ni razmatrao subjektivna stanovišta. To sam, tek u prolazu, nabacio određenim osobama, bila je to užasna greška i to se posle stalo kotrljati kao grudva snega. Štaviše, moje kolege su od tada još čvršće stale iza mogućnosti da sam, recimo, nestabilna ličnost. Tek prošle nedelje mi je Natalija saopštila da me Šapirovi shvata ozbiljno; međutim, u mojoj zemlji, ni on sam ne prolazi ništa bolje od mene."

"Ne, on nije nestabilan", reče odlučno Kalinjina. "Ili bar to nije bio."

"Bilo bi, očigledno, lepo misliti da nije."

Odjednom se oglasi Konjev, ne osvrćući se:

"Ono što je impresioniralo Šapirova bilo je upravo to što ti se činilo da osećaš tuđe misli. Znam to. Razgovarali smo o tome. U nekoliko navrata je izjavio da tvoj program predstavlja relejnu stanicu i da bi želeo da je oproba na sebi. Kada bi se, međutim, našao u središtu neurona, ključnog neurona skeptičnog čvora, stvari bi drugačije izgledale. Mogao bi da osetiš misli, bez greške. To je smatrao Šapirovi, a to smatram i ja. Šapirovi je, čak, mislio da ti je to već bilo pošlo za rukom, ali da nisi bio spreman da sa tim izađeš pred svet. Je li tako?"

Koliko li su, samo, svi polagali na tajnovitost, pomisli Morison. A onda mu pogled pade na Kalinjina. Poluotvorenih usta, namrštena, prst joj je počivao na usnama. Kao da je želela da mu kaže da začuti, a opet, ne usuđujući se da to učini naglas.

U takvom razmišljanju Morisona odjednom prekide veseo i bučan Dežnevljev glas.

"Dosta čavrljanja, deco. Groto nas je konačno pronašao, i na svoje zaprepašćenje, ustanovio da smo upravo tamo gde smo i rekli da jesmo."

Konjev se trže i gotovo dečački ljutito, prosikta:

"Tamo gde sam rekao da jesmo."

"Hajde, budimo kolegijalni. Tamo gde smo rekli da jesmo", tvrdoglavo ponovi Dežnjev.

"Ne", usprotivi se Boranova. "Naložila sam Konjevu da odluči sam na svoju odgovornost. Zasluga je u potpunosti njegova."

Konjev se zadovolji tek svojom narednom strelicom:

"Ne bi ti tako žustro tražio kolegijalnost, Arkadije Visarionoviču, da se ispostavilo da smo u pogrešnom kapilaru." (Obratio mu se staromodno, upotrebivši srednje ime, što je bio znak davno prošlih vremena, kao da je hteo da ga potseti da je seljačko dete, dete sredine gde se ovaj oblik obraćanja i oslovljavanja još jedino zadržao.)

Dežnevljev osmeh namah postade mnogo manje prijatan. On se ugrize za donju usnu žutim zubima.

Boranova svojim moćnim kontraaltom uguši svaku moguću repliku koju bi Dežnjev mogao uputiti, jer mu uputi pitanje:

"A Šapirovi? Šta kažu za njega?"

"Prošlo je", odgovori Dežnjev. "Dali su mu nekakvu injekciju i srce mu sada normalno radi."

"Pa, idemo li dalje?" upita Konjev.

"Da", odgovori Boranova.

"U tom slučaju, napolje iz krvotoka, najzad."

51.

Boranova i Kalinjina bile su nagnute nad svojim instrumentima. Morison ih je posmatrao nekoliko trenutaka, naravno, bez ikakve predstave o tome šta se zbiva. On baci pogled na Dežnjeva koji je opušteno sedeo u svom sedištu (za razliku od Konjeva, kome kao da je svaki mišić hteo da prsne od napetosti).

"Šta sada, Arkadije?" upita on. "Ne možemo tek tako da probijemo krvni sud u mozgu, zar ne?"

"Išunjaćemo se iz njega čim se dovoljno smanjimo. Gledaj, ponovo se minijaturizujemo."

Zatečen, Morison pogleda. Shvatio je da bi, kada god bi se navikao na dimenzije spoljnog sveta prestao da obraća pažnju na

njih, smatrajući ih normalnima.

Struja je dobijala na snazi. Ili bolje rečeno, brod se smanjivao, pa je stoga bilo manje vremena da se golim okom razaberu telašca što su prolazila kraj broda, a um, odbijajući da prihvati prave razloge, prihvatao je objašnjenje da je struja bila jača.

Mimoišli su se sa još jednom crvenom ćelijom, koja se kretala slično kao u karotidnoj arteriji, no, uprkos svojoj brzini, ostala je vidljiva srazmerno dugo, kao veliki, drhtavi kit koji prolazi kraj podmornice. Sada je izgledala gotovo prozirna, a membrana joj je bila vidljivo izložena Braunovom kretanju. Bila je prelivena nekakvim sivkastim odsjajem koji je činio da podseća na kakav prateći, olujni oblak što krči sebi put ka nebesima. Do sada je izgubila veći deo kiseonika, ustupivši ga žednim nervnim ćelijama koje su, iako na oko beživotne, trošile jednu četvrtinu ukupne količine kiseonika što se putem krvotoka raznosila kroz telo. Iako je izgledalo da mozak jednostavno sedi mirno, na svom mestu, da oseća pobude, da reaguje i misli, sve u njemu funkcionisalo je složenošću kakvu ne bi mogao da razvije nikakav kompjuter sagrađen ljudskim rukama. A čak i daleka, daleka njegova imitacija predstavljala bi neverovatno skup projekat.

Da bi u potpunosti odgovarala crvenim ćelijama, palteletama, i srazmerno retkim belim ćelijama, koje su sada porasle do čudovišnih dimenzija, krvna plazma postala je znatno gušća.

Postala je nekako gromuljava, i gromuljice su se sve više uvećavale dok su proletale kraj broda rastućom brzinom. Morisonu je bilo jasno da se susreću sa molekulima belančevina, i posle nekog vremena, učini mu se da u opštoj uskovitlanosti raspoznaje genetsku strukturu njihovih atoma, doduše, sasvim maglovito. Neki od njih bili su obavijeni pravom šumom lipidnih molekula.

Postao je takođe svestan i pokreta, ne drhturenja od Braunovog kretanja, već nekog izraženijeg njihanja.

On okrenu glavu da bi pogledao drugu stranu kapilarnog zida, za koji su se prikačili.

Pločica za koju su se pričvrstili, mogao ju je sada slobodno nazivati i ćelijom, bila je nestala, ili toliko narasla da je samo nju jednu bilo moguće videti. Moglo se, u pozadini, nazreti i jedro te

ćelije, veliko u debelo, postajući sve veće i deblje.

Brod se njihao, pri čemu se jedan deo broda neprestano udaljavao i približavao zidu.

"Šta se to dešava?" upita Morison, obrativši se Kalinjinoj koja samo nestrpljivo odmahnu glavom. Bila je potpuno obuzeta svojim poslom.

Odgovor, međutim, stiže od Dežnjeva:

"Sofija pokušava da tu i tamo neutralizuje električni naboj broda, pre nego što pritisak ošteti zid. I mora da pronađe nove tačke dodira, kako ne bismo izgubili čitav zid. Nije lako minijaturizovati se i u sto vreme ostati prikačen uza zid."

"Koliko ćemo se još minijaturizovati?" upita, vidno uznemiren, Morison.

Glas mu, međutim, nadjačaše Sofijine naredbe:

"Arkadije, kreni napred. Lagano! Samo daj lagani gas."

"Dobro, samo reci kada je dosta." Dežnjev se ponovo okrenu Morisonu. "K'o što je govorio moj otac: 'Između previše i premalo samo je tanka linija...'"

"Još malo, još malo", komandovala je Kalinjina. "Dosta! Sada ćemo pokušati." Brod kao da se upinjao da se oslobodi stege, i odjednom sunu napred, i Morison oseti kako biva potisnut u naslon sedišta.

"Sjajno", uzviknu Kalinjina. "Sada samo još malo."

Ćelija se tu završavala. Iza nje nalazila se druga ćelija. Tanke ćelije u sledu, odvojene tek površinskom opnom, zbijene u tubu. Brod je, sa svojom petočlanom posadom, prijanjao uz njenu spoljašnju membranu, posredstvom malenih električnih udara.

Prostor između okolnih ćelija izgledao je kao konopčasta mreža, kao ispunjen kablovima što su se protezali iz unutrašnjosti jedne ćelije u drugu. Nisu svi bili nedirnuti, negde su izvirali samo panjevi, kao ostaci kakve posečene šume. Morisonu se učini da u toj posečenoj šumi postoje uzani urezi, no, iz ugla u kome se nalazio nije mogao baš najbolje da vidi.

"Koliko ćemo se još minijaturizovati?" ponovi on pitanje, uputivši ga Arkadiju.

"Na kraju ćemo biti poput nekog malenog organskog molekula."

"Koliki su, na tom stupnju, izgledi za spontanu deminijaturizaciju?"

"Prilični", odgovori Dežnjev. "Mnogo veći nego dok smo bili veličine crvenog krvnog zrnca ili plateleta."

"Još dovoljni da bismo bili sigurni", dodade Boranova. "Veruj mi."

"Upravo tako", potvrdi Dežnjev i upola podiže ruku tako da Boranova ne vidi, ukrstivši prste. Taj američki gest bio je sada široko rasprostranjen i Morison, dobro znajući šta zapravo predstavlja, oseti kako ga obliva hladan znoj.

Dežnjev, iako očiju čvrsto uperenih ispred sebe, mora da je osetio Morisonovu reakciju, ili je čuo njegovo potmulo mumlanje, jer reče:

"Ne brini, Alberte, sinko. Uvek je mudro rešavati jedan problem u jednom trenutku, te stoga, hajde da sada brinemo o tome kako da iziđemo is krvnog suda. Sofija, voljena moja..."

"Da, Arkadije."

"Oslabi polje u pozadini broda, i kada ja krenem napred, pokušaj da uhvatiš novo polje, tamo napred."

"Učiniću kako kažeš, Arkadije. Tvoj otac nije nikada rekao: 'Ne uči lopova kako da krade'?"

"Jeste, rekao je. Hajde lopužo, kradi, kradi."

Morison se pitao da li su se Dežnjev i Kalinjina namerno bezbrižno prepucavali, ili je u pitanju bila posledica mogućnosti iznenadne smrti koja je učinila svoje. Ili su, pak, svesni njegovih strahova, pokušavali da ga ohrabre? On, ipak, odabra prvu mogućnost. Naravno, kada neki postupak može da se protumači i kao prijateljski, i kao maliciozan, čovek obično odabere poželjniju mogućnost. Možda bi se s time složio i Dežnjev senior. Ta pomisao ga razveseli.

Pozadina broda kao da je slobodno plutala udaljena nekoliko centimetara (ili nekoliko pikometara, u stvarnim razmerama) od zida kapilara. Morison se potrudi da ga bolje osmotri; mogao je da primeti zbijene nizove molekula belančevina i lipida, od kojih je zid bio sačinjen.

On pomisli: zašto se na ovakve stvari ne obraća pažnja? Imamo priliku da bolje nego ikakav elektronski mikroskop proučimo tkivo, i to živo tkivo. Da ne vidimo samo položaje, nego i promene i pokrete.

Prošli smo kroz krvotok i zastali u kapilarnom zidu bez ijednog, pravog, naučnog osmatranja okoline u kojoj se nalazimo. Samo prolazimo, jezdimo, ne pokazujući više zainteresovanosti nego što bismo ispoljili da se vozimo podzemnom železnicom kroz neosvetljeni tunel. I sve to zbog proučavanja oscilacija koje bi mogle, a ne bi morale, biti prouzrokovane mislima.

Brod se pomerao, inč po inč (stari izraz, vezan za metrički sistem, ali moglo se reći i centimetar po centimetar), kao da je osećao da zna kuda ide. Možda su mu Dežnevljevi motori i Sofijina elektromagnetna polja pokazivala pravi put.

"Stižemo do raskršća, Sofijice, malena", oglasi se Dežnjev neverovatno pištavim glasom. "Čvrsto se drži, napred, dok se ja pomerim još koji metar."

"Prema onome što vidim", odvrati Sofija, "čini mi se da je ovamo, prema raskršću, polje nabijeno pozitivnim naelektrisanjem. S tim ću lako izići na kraj."

"Bez preteranog samopouzdanja, Sofija", dobaci Boranova neumoljivo. "Budi pažljiva i oprezna. Ako promašiš, imaćeš pune ruke posla."

"Da, Natalija", odvrati ova, "ali uz svo poštovanje, upozorenje zbilja nije neophodno."

"Sofija, pažljivo slušaj šta govorim i prati ono što ti budem rekao da radiš. Neka samo pramac broda bude prikačen, ali čvrsto. Oslobodi sve ostalo", završi u jednom dahu Dežnjev.

"U redu je", prihvati Sofija tihim glasom.

Morison zadrža dah. Pozadina broda odvoji se od zida, ali vrh je i dalje bio prilepljen. Struja dohvati krmu i pogura je tako da se brod nađe u upravnom položaju u odnosu na zid, koji se, tamo gde se pramac spajao sa njim, sada opasno ugubao, poput kakve džinovske bubuljice.

"Pazi, odlepićemo deo zida!" prošišta Morison.

"Tišina svi!" zagrme Dežnjev, i odmah potom dodade normalnim glasom: "Sofija, pojaćaću gas, lagano. Budi spremna da potpuno isključiš naelektrisanje. Brod mora biti potpuno elektro neutralan, ali tek kada ti ja to kažem."

Sofija baci brz pogled na Boranovu, koja se saglasi mirnim,

ohrabrujućim glasom.

"Čini tačno kako ti se kaže, Sofija. Trenutno Arkadije vodi stvar."

Morisonu se činilo da savršeno jasno oseća naprezanje broda. Deo kapilarnog zida za koji se držao teglio se sve više i više.

"Arkadije", uzrujano uzviknu Sofija, "popustiće ili polje, ili zid!"

"Još trenutak, malecka, još samo trenutak... Sad!"

Zid odskoči unazad i brod sunu napred, a Morison ponovo oseti kako ga potisak vraća u sedište. Pramac broda se zagnjurio u vezivno tkivo između dve ćelije u kapilarnom zidu.

52.

Morison tek sada postade svestan zvuka koji je poticao od rada mikrofuzionih motora. Jedva primetna buka, dok je brod, sa priličnim teškoćama, pokušavao da se probije kroz tkivo. Ispred broda se ništa nije moglo videti. Debljina kapilarnog zida, pod normalnim okolnostima izrazito tanka, nadmašivala je i samu dužinu broda.

Tkivo je sada obavijalo brod sa svih strana; Dežnjev, vlažnog čela, dobaci Boranovoj:

"Trošimo više energije nego što smemo."

"Onda zaustavi pogon, i hajde da razmotrimo situaciju", predloži ona.

"Ako to učinim, postoji opasnost da će nas prirodna elastičnost materije izbaciti iz tkiva natrag u krvotok", primeti Dežnjev.

"Onda samo smanji gas, i nađi ravnotežu pri kojoj možemo da stojimo u mestu."

Buke naglo nestade.

"Tkivo vrši priličan pritisak na površinu broda", saopšti Dežnjev.

"Dovoljno da nas smrvi, Arkadije?"

"Za sada ne. Ali ako se pritisak nastavi..."

Morison planu.

"Pa to je smešno! Zar nije neko spomenuo da smo trenutno poprimili veličinu malog organskog molekula?"

"Veličine smo molekula glukoze", odgovori Boranova, "koji je sačinjen od, sve u svemu, dvadeset i četiri atoma."

"Hvala", odvrati Morison ledeno, "toliko mi je poznato. Maleni molekuli neprestamo plove kroz kapilarne zidove zahvaljujući difuziji.

Difuziji! Na taj način čitav organizam funkcioniše. Zašto onda ne prolazimo kroz tkivo?"

"Difuzija je statistički pojam", odvrati Boranova. "U svakom trenutku, u krvotoku se nalazi dvadeset i četiri milijardi biliona molekula glukoze. Oni se nasumično kreću unaokolo, a neki od njih u svom kretanju prolaze kroz spojeve, ili se probijaju kroz opnu ćelije, zatim kroz samu ćeliju, i potom na drugoj strani izlaze napolje. U svakom sekundu, ipak, to pođe za rukom srazmerno malom broju molekula; ipak, i to je dovoljno da se funkcionisanje materije odvija po ustaljenom planu. Na primer, nekom posebnom molekulu glukoze može se dogoditi da i po mesec dana čuči u krvotoku, a da se ne probije dalje. Mi nemamo toliko vremena."

"To ti, Natalija, nije nikakav argument", usprotivi se Morison nestrpljivo. "Zašto jednostavno ne učinimo isto ono što i molekuli prilikom difuzije? Naročito sada, kada smo usred tkiva. Zašto smo li se uopšte zaglavili?"

"Albert je u pravu", oglasi se Konjev. "Difuzija nije tek pasivni prolazak kroz tkivo. Mora da postoji neki naročiti odnos između molekula i barijere kroz koju oni prolaze, jedino što ne znamo tačno kakav je to odnos. Naročito sada, kada smo se suočili sa barijerom krvotok-mozak."

"Pa, eto nas, na barikadama mozga", reče Dežnjev. "Ti si stručnjak za mozak. Osvrni se unaokolo i saopšti nam šta da činimo."

"Ne mogu tek tako. Glukozni molekuli bi trebalo da glatko prolaze kroz prepreke, jer, oni su glavno pogonsko gorivo, izvor energije koju mozak potrebuje. Nevolja sa ovim brodom je u tome što on nije molekul glukoze, iako je odgovarajuće veličine."

"Ciljaš li na nešto određeno, Jurij, ili je ovo tek predavanje?" upita Boranova.

"Da, ciljам na nešto. Razelektrisali smo brod da bismo prodrli kroz barijeru, ali zašto bi on i dalje zjapio nenaelektrisan? Možemo li mu dati elektronski kod glukoznog molekula? Ako možemo, on će zbilja postati molekul glukoze, bar što se tiče Šapirovljevog organizma. Natalija, predlažem ti da izdaš naređenje u tom smislu."

"To je već učinjeno, Natalija." Kalinjina nije oklevala.

(Oboje se izričito obraćaju Boranovoj, pomisli Morison. I dalje potpuno ignorišu jedno drugo.)

"Evo, smanjuje se pritisak", objavi Dežnjev. "Tkivo prepoznaje prijatelja i učtivo se sklanja s puta. Majka mog oca imala je običaj da kaže, koliko je se sećam: 'Đavolja posla!' i hitro bi se prekrila ćebetom preko glave."

"Arkadije", naloži Boranova, "pojačaj napon i prođi kroz materiju pre no što ona primeti da se pod kodom glukoze krije nešto nimalo nalik na nju."

"Da, Natalija", odvrati Dežnjev.

"Odlično, Jurij", reče Morison. "Pravi predlog u pravo vreme. U magnovenju je trebalo da se i ja toga setim, ali eto, nisam."

Konjev promrmlja, zbunjeno polaskan:

"Ništa strašno. Pošto se mozak hrani glukozom, trebalo je samo da se umanjimo do veličine glukoznog molekula. Trebalo je da imamo u vidu i kod glukoznog molekula. Samo što si upitao zašto se ne probijemo napred, palo mi je na pamet da smo na nešto zaboravili."

"Dame i gospodo, članovi ekspedicije, barijera je prevaziđena", objavi Dežnjev. "Više nismo u krvotoku. Nalazimo se u mozgu."

53.

U mozgu, da, pomisli Morison, ali ne i u moždanoj ćeliji. Sada su samo prešli iz jedne tranzitne zone u drugu, iz jednog međućelijskog prostora (kapilarni zid) u drugi međućelijski prostor, čija je svrha bila da zadrži oblik i međuodnose nervnih ćelija, neurona. Pokušaj da ukloniš taj međuprostor i ćelije bi se, privučene međugravitacijom, namah pretvorile u amorfne mase i postale nesposobne za bilo kakve normalne funkcije.

Nalazili su se u pravoj džungli, ispunjenoj debelim kolagenskim nitima. (Bio je to gotovo univerzalni vezivni protein životinjskog sveta, koji vrši ulogu celuloze kod biljaka, na nešto drugačiji način, jer je reč o proteinu, a ne o ugljen hidratu, ali istovremeno, znatno fleksibilniji.) Ultraminijaturizovanim očima niti kolagena izgledale su kao stabla drveća, ukrštajući se i preplićući u svetu gde je gravitacija bila od male važnosti. Pod normalnim okolnostima, niti bi postajale

vidljive tek uz pomoć mikroskopa.

Niti je bilo svakojakih, nešto tanjih, kao i znatno tanjih. Morisonu je bilo poznato da bi neka od njih mogla biti elastinska i da se kolagen može pojaviti u nekoliko varijantnih oblika, doduše sasvim suptilnih. Kada bi se odmakao od prozora ili recimo, bio manje umanjen nego što jeste, mogao bi videti, u stvari nazreti, tek određenu strukturu i poredak. Na ovom nivou, ipak, okoliš je bio haotičan. Van broda se nije moglo videti nadaleko, jer je gustiš skoro posvuda ometao pogled.

Morison primeti da se brod kreće izraziti sporo. Rusi su zapanjeno posmatrali prizor oko broda. Čak ni oni nisu mogli očekivati ovakvo nešto (a pogotovo Morison, oduvek zainteresovaniji za električne vrednosti mozga nego za njegovu mikroanatomiju).

"Kako ćemo naći put do neuronske ćelije?" upita Morison. "Zna li iko?"

"Brod se može kretati isključivo pravo napred", odgovori Dežnjev, "te, stoga, idemo pravo napred dok ne stignemo do ćelije."

"Ali kako ćemo pravo napred kroz ovu prašumu? Ako ne možeš da skrećeš brod tamo-amo, kao da zaobiđemo vlakna?"

Dežnjev zamišljeno pogladi bradu.

"Nećemo morati. U prolazu, tik do nekog vlakna, ona strana broda koja mu je bliža imaće određeno trenje, a druga strana broda neće. Putanja će nam se tako i kriviti, kao kometi oko sunca." On se namršti. Kosmonauti rade isto to kada žele da izbegnu neki satelit i planetu. Mi ćemo to učiniti da bismo zaobilazili ove... stvari."

"Ove stvari su kalogenske niti", začu se jedan zlovoljan glas, Konjevljev.

"Neke od njih vrlo su debele", nadoveza se Morison. "Nećeš uvek prolaziti tik kraj njih. Može se desiti da se sa nekom od njih čeono sudarimo. Ako pri tom, imamo mogućnost samo za kretanje unapred, šta ćemo onda? Ovaj brod projektovan je za krvotok."

"Arkdije", umeša se Boranova, "imaš tri mikrofuziona motora, i koliko mi je poznato, postavljeni su u zadnjem delu broda, tvoreći međusobni oblik jednakokrakog trougla. Možeš li da pustiš u pogon samo jedan od njih?"

"Ne. Kontrola pokreće sva tri odjednom."

"Da, Arkadije, trenutno je tako. Ali ti si projektovao brod i znaš detalje vezane za mogućnosti komandovanja njime. Imaš li išta što možeš da uradiš, nekakvu modifikaciju ili slično, kako bi mogao da uključiš jedan po jedan?"

Dežnjev duboko udahnu vazduh.

"Da, da, samo što su govorili: 'Čuvaj budžet, na razbacuj se, ne iritiraj birokrate.'"

"Pored toga, Arkadije, može li se išta učiniti?"

"Čekaj da razmislim. Pa, možda bismo doskočili sami sebi, ako smem tako da kažem. Treba pronaći nešto od čega bi se mogao napraviti prekidač, kao i dodatne žice. Ko zna da li će to upaliti, i koliko će raditi ako upali, i hoće li nam biti bolje nego sada. Ipak, vidim na šta ciljaš. Ako pustimo u pogon jednu od mašina, hod unapred doći će u neravnotežu."

"Jednostavno, moći ćeš da upravljaš levo, desno, u zavisnosti od toga koji motor pališ."

"Pokušaću, Natalija."

"A što vam to nije palo na pamet kad smo se zaglavili u pogrešnom kapilaru?" uzvinu ljutito Morison. "To bi me poštedelo neugodnosti, ili smrtnog rizika pri pokušaju da okrenem brod rukama."

"Da nisi bio tako ubedljiv u iznišenju svog predloga, možda bismo se ovoga i tada setili", odvrati Dežnjev. "Međutim, to i dalje ne bi bila dobra ideja."

"Zašto?"

"Bili smo u krvnoj struji. Brod ima oblik izrazito pogodan za putovanje kroz tečnost. Površina mu je od materijala koji dozvoljava kontakt sa tečnošću bez turbulencije, što skretanje iz struje čini još težim. Tvoje okretanje rukom bilo je mnogo efikasnije i brže, a i uštedeli smo znatnu količinu energije. A treba imati u vidu i kapilarna suženja. Ovde nema struje, a zbog naše velike minijaturizacije imamo i sasvim dovoljno prostora."

"Dosta s pričom", naloži Boranova. "Arkadije, na posao."

Dežnjev stade da pretura po kutiji s alatima, a onda ukloni komandnu tablu i baci se na proučavanje kontrolnih veza u aparatima, mrmlajući pri tom kao da baca čini.

Konjev, sklopivši šake na potiljku, reče, ne osvrćući se:

"Alberte, pričaj nam o tim osećajima koje primaš."

"Osećajima?"

"Počeo si tu priču baš pre nego što se javio Groto, objavivši da smo u dobrom kapilaru. Mislim na osećaje koje primaš kada analiziraš talase misli."

"Ah, to", izusti Morison, uhvativši Sofijin pogled.

Ona sasvim lagano zavrte glavom. Vrlo sugestivno njen prst dodirnu njene usne.

"Nema tu mnogo šta da se kaže", odgovori Morison. "Imao sam povremene osećaje, koje ne mogu da opišem na uobičajen način. To je, međutim, mogla biti i puka iluzija. Oni kojima sam pokušavao da objasnim bili su sasvim uvereni da je posredi iluzija."

"I nikada ništa nisi javno publikovao."

"Nikada. Samo sam to pominjao, tu i tamo, u prolazu, ali i to je već bilo sasvim dovoljno. Ako ste Šapirovi i ti čuli za te stvari, to je moglo biti samo putem širenja glasina. Da sam to ikada objavio, to bi me dovelo bliže naučničkom samoubistvu nego ikada ranije."

"Šteta, zbilja."

Morison hitro baci pogled ka Kalinjinoj. Ona brzo i neprimetno klimnu, ne rekavši ništa. Očigledno, nije mogla ništa reći a da to ne čuje čitav brod.

Morison se bezbrižno osvrnu oko sebe. Dežnjev, pričajući sam sa sobom, bio je zabavljen svojim poslom. Konjev kao zamrznut u svom večitom gledanju pravo pred sebe, izgubljen u mislima, kakve god da su one bile. Boranova je, pozadi, posmatrala monitor svog kompjutera i vadila nekakve beleške. Morison nije ni pokušavao da ih pročita, mogao je da, iz suprotnog ugla, bez problema čita engleske reči, ali ruski mu je još postavljao nezaobilazne teškoće.

Samo ga je Kalinjina i dalje posmatrala.

Morison stisnu usne, i pritiskom na dugme, aktivira u svom kompjuteru program procesora reči. Nije mogao da piše ćirilicom, stoga je ruske reči ispisivao latiničnim slovima. On ispisa: ŠTA NIJE U REDU?

Kalinjina je oklevala; očigledno joj latinica nije bila naročito bliska.

Onda njeni prsti zaplesashe i na njenom monitoru se zasvetleše

jasna, ćirilćna slova: NE VERUJ MU. NE GOVORI NIŠTA. Ona odmah izbrisa poruku.

Morison upisa: ZAŠTO?

Ona odgovori: NIJE ZLOBA, VEĆ PREIMUĆSTVO ZASLUGE. ON BI UĆINIO SVE. SVE. SVE.

Reći nestadoše sa ekrana i ona se oštro zagleda negde napolje.

Morison se zamisli. Nisu li to bili samo izlivi osvetoljubivosti jedne osujećenje žene?

Ali to ništa nije menjalo na stvari, jer ionako nije imao nameru da saopši išta više od onoga što je već izneo, ni usmeno ni pismeno. On sam nije bio zloban, ali tamo gde su preimućstvo i zasluge u pitanju, on ne bi učinio sve, sve, sve, ali bi učinio dosta toga."

Ipak, u tom trenutku nije bilo ničega za 'ćinjenje'. Postojala je jedna stvar, ipak, koja nije bila tematski povezana sa prethodnim tokom misli, ali koja bi uskoro mogla zadobiti odlučujuću prednost nad svim ostalim.

On se okrenu ka Boranovoj, koja je i dalje zurila u svoj instrument i lupkala prstima po naslonu za ruke, duboko zamišljena.

"Natalija?"

"Da, Alberte?" Nije podigla pogled.

"Žao mi je što vas vraćam u grubu realnost, ali", njegov glas se spusti do praga ćujnosti, "mislim da ću morati da mokrim."

Ona ga pogleda, uglovi njenih usana zaigraše, ali se napregnu da se ne nasmeje. Zatim primeti normalnim glasom:

"Pa, što se dvoumiš? Ućini to."

Morison se osećao kao školamac koji diže dva prsta i moli da bude pušten iz ućionice. Bez razloga, naravno.

"Pa, nisam hteo da baš ja budem prvi."

Boranova se namršti, baš kao prava ućiteljica.

"To je blesavo, sve zajedno. Osim toga, nećeš biti prvi. Ja sam to već obavila."

Morison, koji je to svojevremeno primetio nastavi šapatom:

"Tebi je to bar lako. Sama si, tamo pozadi." I on mahnu glavom u Sofijinom pravcu.

"Pa?" Boranova zatrese glavom. Ne misliš valjda da ću sada da se bacim u potragu za zavesom za tebe? Ili da treba da, za trenutak,

zažmurim? (Kalinjina u tom trenutku uputi u njihovom pravcu začuđen pogled.) Ona te neće ni pogledati, iz pristojnosti, dakako, ali i u očekivanju da i ti, pretpostavljam, postupiš tako kada ona bude u pitanju."

Morisonu je bilo izuzetno neprijatno, iako ga je Kalinjina posmatrala pogledom punim razumevanja.

"Ama, hajde, Alberte, maločas sam te brisala sasvim nagog. Nemamo, trenutno, priliku da se prepuštamo stidljivosti."

Morison se slabašno nasmeši i pogleda je zahvalno.

Zatim pokušava da se priseti kako da odveže svoj pojas. Skoro da je zažalio zbog toga, jer se vez raskopča uz vrlo razgovetno 'klik'. (Ti užasni Rusi, uvek tapkaju za ostalima! Baš su mogli da projektuju i bešumne kopče na pojasevima!)

Uspeo je da raskopča i odeću u predelu prepona, i onda se, sa strahom, upita hoće li umeti da je i zakopča.

Osetio je vazдушnu struju u trenutku kada se toaletna kutija otvorila i prilično neprijatan osećaj hladne promaje na goljoj koži. Zadovoljno, međutim, odahnu pošto je obavio posao, i pošto je uspeo da bez problema zakopča odeću nastavivši ukočeno da sedi. Mora da je za sve to vreme zadržavao dah.

"Drži!" ote se oštro Boranovoj. Morison pogleda šta mu je pružala, i ugleda zapečaćen paketić. Otvorivši ga, nađe vlažnu maramicu, kojom obrisa ruke. (Rusi očigledno otkrivaju eleganciju i ekskluzivitet ili izopačenje, sve u cilju dominacije nad nekim.)

Onda mu se učini da mu uši zaglušuje neka grmljavina, bio je to Dežnjevljev glas, zbilja kao sudnji dan posle sveg prethodnog šaputanja.

"Evo, gotovo."

"Šta je gotovo?!" povika Morison, pomislivši mahinalno da je reč o kakvoj šaljivoj opasci na račun njegovih fizioloških potreba.

"Individualne komande nad motorima", odgovori Dežnjevljev, trijumfalno pokazujući na komande pred sobom. "Sada mogu da uključim jedan, ili dva, ili sva tri, ako zaželim. Nadam se, bar, da mogu."

"Šta od svega toga, Arkadije?" prosikta Boranova razdražljivo. "Jesi li siguran ili tek nagađaš."

"I jedno i drugo", odgovori on. "Siguran sam da sam u pravu. Nevolja je što se ponekad pokaže da nisam. Kao što moj otac reče..."

"Hajde da isprobamo stvar", ubaci se Konjev, sa očitom namerom da preseče misao Dežnjevljevog oca.

"Naravno, to i nije pod znakom pitanja. Kao što reče moj otac", Dežnjev podiže glas, kako slučajno ne bi bio ponovo prekinut, 'Kada nešto nije pod znakom pitanja, to samo znači da neko ne želi da postavi pitanje.' I kao što svi znate..."

On zastade i Boranova upita:

"Šta to svi znamo?"

"Nekoliko stvari, Nataša", odgovori on. "Prvo i prvo, zaokretanje brodom oduzimaće nam silnu energiju. Ja sam dao sve od sebe, ali brod, jednostavno, nije tako projektovan. A što se tiče druge... pa, više nisam u kontaktu sa Grotom."

"Šta kažeš?" upita Kalinjina glasom koji je bio na ivici vriska, zbog neverice, ili ogorčenja.

Boranova glasom odade da je i ona podjednako uzbuđena:

"Kako to misliš, više nisi u kontaktu?"

"Hajde, de, de, Nataša, pa znaš da ne mogu da pojedinačno povezujem motore bez žica, zar ne? Ni najbolji inženjer na svetu ne može da ni iz čega stvori žicu, niti silikonske čipove. Nešto sam morao i da odmontiram, a jedino što sam mogao, a što ne bi ugrozilo operativnost broda, jesu komunikacije. Tu mogućnost sam im nagovestio, i bilo je mnogo cike i vriske, ali nisu me mogli zaustaviti. Stoga, sada možemo da skrećemo brod levo-desno, bar mislim da možemo i nemamo vezu sa Grotom, u šta sam siguran."

54.

U brodu zavlada tišina, pošto se ovaj ponovo pokrenu. Okolina je sada izgledala znatno drugačije u odnosu na krvotok, gde su se raznovrsna telašca kretala u svim pravcima, puzala pred brodom, ostajala pozadi, i slično, u zavisnosti od mikrostrujanja, kako je smatrao Morison. Bilo je tu pravog osećanja kretanja, ako ni zbog čega drugog onda zbog toga što su se rezbarije na zidovima arterije i kapilara postojano pomerale unazad i nestajale iz vidnog polja.

Ovde, međutim, u međućelijskom prostoru, sve je stajalo. Nije bilo pokreta. Nije bilo znakova života. Mreža kolagenih vlakana izgledala je zbilja kao šuma, tačnije, samo debla, bez grana i lišća, boje, zvuka, pokreta.

Ali kada se brod otisnuo unapred, kroz viskoznu međućelijsku tečnost, sve mu je krenulo u susret. Brod se ustremio ka rašiji V oblika, koju su činila dva vlakna, i dok je prolazio kroz nju, Morisonu se učini da je na stablima uočio spiralu slobodnih krajeva, izraženiju na tanjim vlaknima. Pravo ispred njih isprečilo se divovsko, debelo vlakno, kralj džungle.

"Moraćeš da zaokreneš, Arkadije", dobaci Konjev. "Koliko za probu."

"U redu, ali moraću da se savijem. Kontrole su sasvim improvizovane i nisu mi baš na dohvat ruke." On se saže, gurnuvši skoro glavu među vlastite noge. "Nadam se da ovo neću morati često da činim. Za čoveka mojih godina ovo je ravno samoubistvu."

"Misliš, za čoveka tvoje debljine", tobože ravnodušno ubaci Konjev. "Baš si se razmrcio, Arkadije. Treba da počneš sa dijetom."

Dežnjev se ispravi.

"Odlično, idem odmah kući, i na kuru mršavljenja. Misliš li, Jurij, da je sada vreme za tu vrstu primedbi?"

"Nije ni za tebe vreme da dramiš, Arkadije", dobaci Boranova. "Skreći!"

Dežnjev se, uz gundanje, ponovo savi. Brod se elegantno, u širokom luku, otisnu udesno; ili sa stanovišta vizuelne atrakcije, baobab ispred njih se pomeri ulevo, kao i čitav prizor.

"Udarićeš u njega", uzviknu Konjev. "Još skreni!"

"Ne može oštrije", odvrati Dežnjev. "Ovo je najviše što mogu."

"Onda dobro, pripremite se za sudar", zaključni nemirno Konjev.

"Da, stvarno", preseče ih Boranova ljutito. "Daj, Jurij, ne paniči. Brod je od tvrde plastike. Vlakno je, najverovatnije, od gumaste mase."

Samo što je to izgovorila, pramac broda se susrete sa kolagenim vlaknom, prolazeći kraj njega na minimalnom odstojanju. Bilo je očigledno da će se središnji, ispupčeni deo broda otreći o stablo, što se i desi baš u nivou sedišta Kalinjine. Ne začu se nikakav grebući

zvuk, već meko šištanje. Ne samo da su vlakna bila od gumaste mase, kao što je Boranova izjavila, već su bila i prilično elastična. Vlakno se ugibalo pod pritiskom nadirućeg broda i zatezalo kao lastiš, a onda se otisnu u drugom pravcu i lagano odbaci brod na suprotnu stranu. Međutim, gusta međućelijska tečnost ovom je prilikom delovala kao posrednik i prigušivač momenta kretanja broda.

Brod nastavi da se kreće, ovog puta nalevo.

"Isključio sam motor čim sam shvatio da ćemo doći u kontakt sa vlaknom", reče Dežnjev. "Ovo što sada idemo nalevo prirodna je posledica."

"Da", složi se Konjev, "ali pretpostavimo da si hteo da zaokreneš u drugom pravcu?"

"Onda bih upotrebio motor. Ili bih, znatno ranije usmerio brod levo od vlakna. Onda bi nas vlakno odbacilo udesno. Najznačajnije je, u čitavoj igri, koristiti motore što je manje moguće, nasuprot vlaknima, koje treba maksimalno iskorišćavati. Na prvom mestu, energiju ne treba trošiti prebrzo. Drugo, brzo oticanje energije povećava opasnost od spontane deminijaturizacije."

"Šta?" ciknu Morison. Je li to tačno?" upita on, okrećući se Boranovoj.

"Tačno je", odgovori ona. "Šanse se, u tom slučaju, zbilja nešto uvećavaju. Mislim da je štednja energije primarni razlog."

Međutim, Morison nije uspevaao da savlada bes.

"Zar ne uviđaš koliko je smešna, koliko je zločinačka, situacija u kojoj se nalazimo? Nalazimo se u brodu koji jednostavno nije dorastao zadatku koji je pred njim, i šta god da učinimo, samo ćemo još više pogoršati situaciju!"

"Molim te, Alberte", zatrese Boranova glavom, "znaš da nemamo izbora."

"Osim toga", dodade Dežnjev, ljupko se osmehujući, "ako obavimo posao u ovoj olupini, pomisli samo koliko će naše zasluge biti veće. Bićemo heroji, pravi heroji! Dobićemo, sigurno, i Lenjinov orden, svako od nas! A ako ne uspemo, utešna je pomisao da ćemo veliki deo krivice da svalimo na neopremljenost broda."

"Da. Sovjetski heroji, pobeda ili poraz, svi ste isti", zarezža

Morison. "A šta je sa mnom?"

"Priseti se, Alberte", reče Boranova, "da ako uspemo ni ti nećeš biti zapostavljen. Lenjinov orden dodeljivan je i strancima, u mnogo navrata, uključujući i brojne Amerikance. Čak i da, iz bilo kog razloga, ne želiš to priznanje, uspeh tvojih teorija konačno će biti i zvanično potvrđen i dobićeš Nobelovu nagradu pre nego bilo ko od nas."

"E pa, nismo sada u prilici da brojimo piliće", odvrati Morison. "Dobro ću promisliti pre no što konkurišem za Nobela."

"Ja, zapravo, sve vreme razmišljam hoćemo li stići do neurona", oglasi se Kalinjina.

"A gde je tu problem?" upita Dežnjev. "Možemo da se vozimo prema napred i levo i desno, kako god hoćeš, i nismo više u kapilaru, već u mozgu. Tu pred nama su neuroni, koliko god da ih je, milijarde neurona."

"Gde pred nama?" upita Kalinjina. "Ne vidim ni jednog. Samo vlakna."

"A koliko je debeo međucelijski prostor?"

"Mirkoskopski, da smo normalne veličine. Ipak, sada smo veličine glukoznog molekula i, u odnosu na to, možemo preći kilometre do prvog neurona."

"Pa dobro, onda", pomirljivo zaključio Dežnjev. "Odvozaćemo se i taj kilometar. Biće nam potrebno malo vremena, ali i to je sasvim izvodljivo."

"Da, kada bismo išli pravom linijom. Ali ovde smo usred džungle. Treba da obiđemo jedno vlakno, pa drugo, i tako redom, i na kraju, može se desiti da se vozimo pedeset kilometara i da na kraju shvatimo da smo tamo odakle smo i pošli. Lutaćemo kroz lavirint i do neurona ćemo stići isključivo pukim slučajem."

"Jurij ima mapu", primeti Dežnjev, pomalo nesigurno. "Jurijev cerebro... šta god..."

Konjev namršteno zavrte glavom:

"Moj cerebrograf pokazuje cirkularnu mrežu mozga i ćelija u njemu, ali ne mogu da ga izoštrim do te mere da bih ustanovio naš položaj u međucelijskom prostoru. Ne znam toliko o tome, a od cerebrografa ne možeš tražiti ništa više nego što si u stanju da u

njega staviš."

Morison pogleda kroz zid broda. Vlakna, vlakna, u svim pravcima, protežuća, sputavajuća. Nije mogao da nazre ništa osim njih. Vlakno do vlakna.

Ni traga od nervnih ćelija! Ni traga od neurona.

ĆELIJA

Barijera koja kaže 'dobrodošao, uljezu!' još ne postoji.

Dežnjev senior.

55.

Boranova raširi nozdrve i izvi svoje tamne obrve, no glas joj ostade miran.

"Arkadije", naloži ona, "vozićeš unapred, pravo, što je moguće više u pravoj liniji. Zaokreći što manje možeš, a ako već moraš, onda naizмениčno levo, pa desno. I naravno, gore pa dole, pošto smo u trodimenzionalnom prostoru."

"To može da me zbuni, Nataša", usprotivi se Dežnjev.

"Naravno, ali trudićeš se. Možda nećemo moći da se krećemo pravo, kao strela, ali bar nećemo ići u krug, ili spiralno, ili heliksarno. Ranije ili kasnije, dospećemo do ćelije."

"Možda", poče Dežnjev, "ako deminijaturizuješ brod, samo malo..."

"Ne", odgovori Boranova.

"Čekaj, Nataša. Razmisli. Ako se malčice uvećamo oko nas će biti manje slobodnog prostora. Što smo veći prostor između krvnog suda i neurona postaje manji." Dok je govorio žustro je gestikulirao. "Shvataš?"

"Shvatam. Ali Arkadije, što smo veći teže će nam biti da se probijemo kroz vlakna. Neuroni mozga su dobro zaštićeni. Mozak je jedini organ u ljudskom organizmu koji je obložen kostima sa svih strana, a sami neuroni su dobro obloženi međućelijskom materijom. Pogledaj i sam. Samo ukoliko smo veličine molekula glukoze možemo ići napred kroz kolagen, a da ne dođe do značajnijih oštećenja mozga."

U tom trenutku Konjev učini nešto neobično: okrenu se u sedištu, i njegov pogled okrznu Kalinjinu pre no što se zadrža na Boranovoj.

"Mislim", reče on, "da ne moramo da napredujemo baš sasvim kao guske u magli, potpuno nasumice."

"Kako to misliš, Jurij?" upita Boranova.

"Neuroni će se, ipak, nekako, odati. Svaki od njih prenosi nervne impulse, periodično, u veoma kratkim intervalima. Možda možemo da ih otkrijemo."

Morison se namršti.

"Neuroni su dobro izolovani."

"Aksoni, da. Ali ne i ćelijska tela."

"Ali nervni impulsi najači su upravo u aksomima."

"Ne, nego u sinapsama. A ni one nisu izolovane. Međutim, sinapse se sve vreme iskre i stoga bi trebalo da je moguće da ih otkriješ."

"U kapilaru nismo mogli."

"Bili smo sa druge strane kapilarnog zida. Slušaj, Alberte, zašto se, uopšte, raspravljamo? Od tebe tražim da odrediš položaj moždanih talasa. Zbog toga i jesi ovde, zar ne?"

"Oтели ste me", odvrati Morison s neprikrivenom žestinom. "Zbog toga sam ovde."

Boranova se naže unapred.

"Alberte, šta god da je razlog, ti jesi ovde, a Jurijev predlog zvuči sasvim razumno. A ti, Jurij, ne moraš baš uvek biti tako grub."

Morison za trenutak oseti kako sav drhti, ne znajući tome razlog. Konjevljev predlog zbilja je bio razuman.

A onda shvati: njegove teorije nalazile su se sada neposredno pred proverom, pod uslovima koji više nisu pružali nikakvu odstupnicu. Bio je na samoj ivici moždane ćelije, koja je u značajnom meri uvećana da bi mu olakšala posao. Sledeće što će od njega tražiti biće da proveriti svoje teorije iznutra, unutar same ćelije. A ako podbaci, kakvi li će ga argumenti spasti činjenice da je sve ove godine uzalud traćio vreme, da je grešio, i to oduvek?

Još je više besneo zbog činjenice da su ga u takav nezavidan položaj dovele okolnosti, a ne Konjev lično.

Bio je svestan da Boranova očekuje njegov odgovor, kao i da Konjev ne skida svoj užareni pogled sa njegovog lica.

"Ako otkrijem signale", reče napokon Morison, "primaću ih sa svih strana. Izuzev iz pravca odakle smo došli, dakle od kapilara, sa svih strana smo okruženi ogromnim brojem neurona."

"Ali, nisu svi podjednako udaljeni", upozori ga Konjev. "Jedan ili dva su verovatno bliži od ostalih. Možeš li da odrediš jačinu signala iz određenih pravaca? Možemo se uputiti prema najjačoj emisiji."

"Moja oprema mi ne omogućava prostorno detektovanje."

"Tako! Onda i Amerikanci boluju od toga da konstruišu nedovoljno primenljivu opremu! Znači, nisu samo Sovjeti..."

"Jurij!" uzviknu Boranova oštro.

Konjev proguta knedlu.

"Pretpostavljam da ćeš mi opet reći da sam grub. U tom slučaju, Nataša, ti mu reci da porazmisli na koji će način konstruisati dovoljno upotrebljive uređaje, ili konkretno, pokušati da odredi odakle signali dolaze."

"Molim te, Alberte, probaj", obrati se Boranova Morisonu. "Ako ne uspeš, jedino što nam preostaje jeste da nastavimo da lutamo kroz ovu džunglu i da se nadamo da ćemo naleteti na nešto, pre no što bude prekasno."

"I dalje lutamo, čak i u ovom trenutku", dobaci Dežnjev, gotovo veselim glasom, "ali ja još ne vidim ništa."

I dalje ljut, Morison pokrenu svoj kompjuter i pozva program prijemnika moždanih talasa. Ekran zasvetluca, ali to je bio tek šum i to slabiji nego dok su bili unutar kapilara.

Do sada je uvek upotrebljavao vodove koji su se koristili mikropozicioniranjem, unutar nerva. Gde da ih sada usmeri? Nije bilo nerva ili tačnije, bio je u samom mozgu, što je samo po sebi iskrivljavalo sliku. Možda ako bi usmerio vodove naviše, u vazduh, i raširio ih, kao krake antene, možda bi se pokazali korisnim. No, pri ovoj veličini, bili bi vrlo kratki i domet bi im bio slab, i...

Pripremao je vodove, odmotavao ih kao brodsku užad, i postavljao u položaj veoma sličan pipcima insekta i njegovim receptorima. Onda pokuša da izoštri prijem što je moguće više, i odjednom se svetlucanje na ekranu pretvori u duboke, tanke krivulje, ali samo na tren. On nehotice ispusti krik.

"Šta se desilo?" upita Boranova, preneražena.

"Uhvatio sam nešto. Samo drhtaj. Ali nestao je."

"Pokušaj ponovo."

Morison pogleda naviše.

"Slušajte svi. Tišina. Teško mi je da radim sa ovim i najviše ću postići ako uspem da se sasvim koncentrišem. Jasno? Ni glasa. Ništa."

"Šta si to bio uhvatio?" upita Konjev tiho.

"Šta?"

"Kao drhtaj. Rekao si 'kao drhtaj'. Šta je to bilo?"

"Ne znam šta sam uhvatio. Pusti me da osluškujem. On se obazre preko svog levog ramena. Natalija, ja ne izdajem naređenja, ali ne želim da budem uznemiravan. Naročito ne od Jurija."

"Bićemo mirni", reče Boranova. "Nastavi, Alberte. Jurij, ni reči više."

Morison se trže i pogleda ulevo, jer je osetio mek dodir na svojoj ruci. Kalinjina ga je nežno gledala, s blagim osmehom. Mrmljala je, šapatom, pomalo preterujući:

"Ne obraćaj pažnju na njega. Pokaži mu! Pokaži mu!"

Oči su joj blistale. Morison ne odoli a da se ne nasmeje, široko. Možda ju je gonila smo želja za osvetom, osvetom prema čoveku koji ju je napustio; ipak, prijaio mu je taj pogled koji mu je ulivao veru i sigurnost.

(Koliko je, uopšte, vremena prošlo otkako ga je neko žensko biće pogledalo s ponosom i poverenjem u očima? Pre koliko vremena je Brenda prestala da ga posmatra na taj način?)

On oseti samosažaljenje i za trenutak se izgubi u mislima.

A onda prionu na posao. Pokušao je da iz svesti odstrani svoju okolinu, stanje u kome se nalazio i da se usredsredi isključivo na kompjuter; samo na tanana strujanja u elektromagnetnom polju, pobuđena međudejstvom natrijumovih i kalijumovih jona kroz neuronsku membranu. Ekran ponovo blesnu, a onda se slika umiri i pretopi u sled slabih bregova i dolja. Pažljivo, prosto se bojeći da dodirne tastaturu, Morison uveća sliku. Bregovi i dolje se izdužiše, a njihovi završeci nestadoše negde van ekrana. Sinusoida je bila prekrivena nejasnim, minijaturnim titrajima.

Hvatam talase, pomisli on, plašeći se da to izgovori glasno, plašeći se čak i da misli na to, kao da će bilo kakav fizički ili mentalni napor biti dovoljan da titraje netragom odnese u nepovrat.

Slabi titraji, skeptični talasi, kako ih je nazivao, neprestano su

iskakali iz žiže i vraćali se u nju, ne izoštravajući se.

Morison nije bio iznenađen. Moguće je da prima emisije iz polja određenog broja ćelija čije se dužine nisu sasvim poklapale. Tu je, ipak, bio i brod, tačnije njegova školjka, kao prepreka talasima. I opsesivno Braunovo kretanje. Možda, čak, prijem ometaju i naboji grupisanih atoma van minijaturizovanog polja.

Čudo je uopšte što je uhvatio bilo šta.

On lagano prstima dodirnu vodove-antene, i stade njima da klizi gore i dole, prvo jednom rukom, zatim drugom, pa obema, pa onda obema u suprotnim naizmeničnim pravcima. Onda savi antene, lagano, na jednu, pa na drugu stranu. Skeptični talasi su se izoštravali i ponovo mutili; no, nije mogao da ustanovi šta bi morao da učini pa da napokon dođe do potpunog izoštravanja.

A onda se, donekle, maleni talasi izoštriše i ostadoše u tom stanju. Za trenutak se opet izgubiše, pošto je pomerio antenu, ali sada je konačno uhvatio pravac u kom treba da usmeri prijemnike. On pokuša da smiri svoje drhtave ruke.

"Arkadije", pozva on.

"Kaži, čarobnjače moj američki."

"Zaokreni nalevo i sasvim malo naviše. Neću mnogo da ti govorim."

"Moraću da zaobilazim vlakna."

"Zaobilazi ih sasvim lagano. U suprotnom, izgubiću prijem."

Morison se borio sa potrebom da baci pogled ulevo, ka Kalinjinoj. Samo jedan hitri pogled, i osećaj ljupkosti kojim je odisala bio bi dovoljan da sasvim iskoči iz žiže. Čak i pomisao da bi mogao odvratiti pažnju od svog posla bila je dovoljno uznemirujuća.

Dežnjev je okretao brod, u blagom luku, koristeći mogućnosti svojih novih rešenja (u vezi sa motorima) što je više mogao. Morison je, istovremeno, pažljivo pomerao antene. Povremeno bi mrmljao, odsečno komandujući:

"Gore, udesno. Dole. Malo ulevo." Napokon izusti: "Pravo napred."

Trebalo bi da mu bude sve lakše da održava pravac, što se više budu približavali ćeliji; ali znao je da se neće smiriti dok je ne bude ugledao. Mračna kologenska šuma i dalje je bila svuda oko njih.

Tako usredsređen na jednu jedinu stvar, bio je poput mišića u grču. Morao je dati sebi makar malo oduška. Morao je misliti na nešto drugo, ali na nešto neutralno, na nešto što bi mu pomoglo da se makar na tren opusti. I on se priseti svoje rasturene porodice, kao i toliko puta ranije, što je i dovelo do toga da mu to sećanje izbledi i postane neutralno, da izgubi svaki smisao. Bila je to fotografija što se sparušivala i žutela, i od te misli bi sa lakoćom mogao pobeći i vratiti se svom poslu.

A onda, bez upozorenja jedna potpuno nova misao zaokupi njegov um. Jasna prikaza Sofije Kalinjine, mlađe, zgodnije, srećnije nego što je ikada bila za to kratko vreme koliko ju je poznavao. A sa tom prikazom stiže i osećanje ljubavi, osujećenosti i ljubomore koja ga je činila slabim.

Nije bio sasvim svestan nijednog od tih osećanja, ali ko zna kakve se podsvesne emocije i primisli motaju u njegovim moždanim ćelijama? Kalinjina. Nije li to bilo upravo ono što je osećao pri pomisli na nju? Tako brzo? Ili je to bila posledica abnormalnog pritiska i napetosti koji su pratili ovo fantastično putovanje?

I upravo u tom trenutku primeti da se ekran zamutio. Taman je hteo da vikne, da kaže Dežnjevu da zaustavi brod, kako bi on imao vremena da ponovo podesi antene, kada se zaori Dežnjevljev glas:

"Eto ga, Alberte! Doveo si nas do ćelije kao pas-tragač! Čestitam!"

"Štaviše", dodade Boranova, "čestitke i Juriju na ideji i doprinosu uspehu."

Konjevljevo lice se opusti, i Dežnjevljev upita:

"Kako da uđemo unutra?"

56.

Morison je sa zanimanjem posmatrao prizor pred sobom. Mogao je da uoči ogroman, grbavi zid što se protezao gore i dole, levo i desno, koliko god je svetlost sa broda dopuštala vidljivost. Same grbe bile su izdeljene u polja, i ako bi se izbliza pogledalo, mogao se steći utisak da je zid, zapravo, velika šahovska tabla, čiji je svaki kvadrat hrlio napolje. Nekakvi dronjci virili su između izbočina, kao debeli, kratki i razgranati konopci, dajući zidu izgled velike maljave

poderotine. Morisonu bi potrebno nekoliko trenutaka da se priseti svog minijaturizovanog stanja i da shvati da su izbočine zapravo završeci molekula (ili, pretpostavljao je, fosfolipida), od kojih je ćelijska membrana bila sačinjena. Isto tako, tek sada je mogao da shvati šta znači biti veličine molekula glukoze; ćelija je sada predstavljala džinovsko telo. U poređenju sa trenutnom veličnom broda, protezala se kilometrima unapred.

I Konjev se zagledao u membranu, ali kao da se već bio pribrao.

"Nisam siguran", reče on, "da je ovo ćelija mozga, ili u najmanju ruku, da je ovo neuron."

"Šta bi drugo moglo biti?" upita Dežnjev. "U mozgu smo, a ovo je ćelija."

Konjev ga pogleda sa neskrivenom odvratnošću i reče:

"Postoji više od jedne vrste nervnih ćelija. Neuron je, međutim, najvažnija ćelija, zapovednik uma. U mozgu ih ima deset milijardi. A deset je puta više raznovrsnih drugih ćelija, koje obavljaju sekundarne funkcije i osetno su manje od neurona. Znači, izgledi da je ovo neuron, a ne obična ćelija iznose jedan prema deset. Moždani talasi nalaze se u neuronima."

"Ne možemo, Jurij, da računamo sa dobrom srećom", umeša se Boranova. "Možeš li, na bilo koji način da odrediš da li je ovo neuron, ili nije, bez statističkih podataka?"

"Ne, tek tako ne mogu. Iz ove perspektive mogu da vidim samo sićušni deo membrane, a pri tom sve ćelije liče jedna na drugu. Morali bismo da se uvećamo, da bih mogao da bolje obuhvatim čitav prizor. Pretpostavljam da sada možemo da se uvećamo, Natalija. Na kraju krajeva, izišli smo iz područja koje ti zoveš kolagenom džunglom."

"Možemo da se deminijaturizujemo, ako je to baš neophodno", slože se Boranova. "Ali proces je mnogo naporniji i rizičniji nego minijaturizacija. Svako povećanje znači oslobađanje toplote, te se sve mora raditi strašno polako. Ima li nekog drugog rešenja?"

"Možemo da probamo ponovo sa Albertovim instrumentima", odgovori Konjev zajedljivo. "Alberte, možeš li nam reći da li skeptični talasi koje primaš dolaze spreda, ili iz nekog drugog, tek malo izmenjenog pravca?"

Morison je oklevao. Pre no što mu se ekran zamutio i pre no što se zid pojavio na vidiku, imao je jasnu Sofijinu viziju i nije želeo da se ona vrati. Bila je suviše potresna, suviše uznemirujuća. Sigurno, ako je njegov um krio i potiskivao emocije razlog tome je bio što su one bile bolje skrivene i potisnute.

"Ne znam..." odgovori on nesigurno.

"Pokušaj", reče Konjev i Morison se nađe okružen pogledima četovoro Rusa.

On se naže napred i ponovo pokrenu kompjuter. Posle kratke, promišljene pauze, on reče:

"Registrujem talase, Jurij, ali ne toliko jasno kao na putu dovde."

"Postaju li jači u sprotnom smeru?"

"Pomalo, ukoliko se pri tom usmerim i malo naviše. Ponavljam ti da se ova naprava relativno teško snalazi u prostoru."

"A istovremeno se žališ na ovaj brod! Slušaj, Natalija, evo šta se, po meni, desilo. Na putu ovamo smo uhvatili neuronsku emisiju, ali taj neuron nalazi se iza i iznad ove ćelije. Međutim, kada je Arkadije ugledao ovu ćeliju, prirodno da je pomislio kako je u pitanju sam neuron, te je skrenuo ka njoj, tako da ona, budući da se isprečila, sada blokira prijem moždanih talasa.

"U tom slučaju, zaobiđite ovu ćeliju i uputite se ka neuronu", reče Boranova.

"U tom slučaju", nastavi Konjev, "ponavljam da se moramo deminijturizovati. Na ovom stupnju veličine, stupnju glukoznog molekula, može se dogoditi da do neurona treba da pređemo stotinu do stotinu i pedeset kilometara. Ako bismo, međutim, uvećali masu broda deset puta, recimo do mase proteinskog molekula, rastojanje između ćelija bi se srazmerno smanjilo na nekih deset do petnaest kilometara."

Kalinjina progovori odsutnim glasom, kao da ono što će reći nema nikakve veze sa onim što je upravo rečeno:

"Natalija, da bismo prodrli u ćeliju, moramo imati upravo ovu masu, masu koju trenutno imamo."

Posle kratke pauze (što je, opet, trebalo da stvori utisak da ne odgovara direktno na njenu repliku) Konjev odgovori:

"Naravno. Kada stignemo do neurona, možemo opet, na miru,

podesiti veličinu koja nam najviše bude odgovarala."

Boranova samo uzdahnu, za trenutak kao izgubljena u mislima.

"Natalija", opet će Konjev, sa izvesnom, neobičnom pitomošću u glasu, "jednom ćemo ipak morati da promenimo veličinu. Ne možemo ostati doveka na ovom stupnju."

"Ne sviđa mi se pomisao da deminijaturizujem brod češće no što to krajnja nužda iziskuje", odvrati Boranova.

"Ovo je ta nužda, Natalija. Ne možemo plutajući traćiti sate i sate. A deminijaturizacija pri ovoj veličini zahtevaće sasvim malu količinu energije."

"Nije li tačno da je trenutak početka deminijaturizacije rizičan momenat, koji bi mogao dovesti do nekontrolisanih, eksplozivnih posledica?" upita Morison.

"Intuicija ti je savršena, Alberte", primeti Boranova. "Ništa ne znaš o teoriji, a pogađaš u metu. Jednom započetoj deminijaturizaciji treba dozvoliti da se završi. Njen prekid znači i izvestan rizik."

"Rizik predstavlja i dugotrajan boravak na nivou glukoznog molekula", ubaci Konjev.

"Tačno", reče Boranova, klimnuvši.

"Pa, hoćemo li glasati i doneti demokratsku odluku?" upita Dežnjev.

Na ovo se Boranova trže i oči joj blesnuše. Ona stisnu zube.

"Ne, Arkadije. Odluka je moja i ja u potpunosti odgovaram za nju. Povećaću masu broda." A onda dodade, mnogo manje formalno: "Bar mi možete poželeći sreću."

"Što da ne? Time želimo sreću i sami sebi", reče Dežnjev.

Boranova se naže nad svoje komande i Morison ubrzo oseti zamor od neugodnog položaja iz kojeg je pokušavao da prati njen rad. Jer niti je mogao dobro da vidi, niti bi mogao da razume ono što vidi, a povrh svega, moglo se desiti da definitivno ušine vrat ukoliko nastavi da gleda u tom pravcu. On se stoga okrenu napred i spazi Konjeva kako, na indentičan način, zuri u njega.

"Detekcija skeptičnih talasa..." Poče on.

"Šta je s njom?"

"Kad smo se probijali kroz kolagensku džunglu..."

"Da, da, šta je s tim?" nestrpljivo će Morison.

"Jesi li imao kakve... slike?"

Morison se smesta priseti obrisa Sofije Kalinjine. U ovom trenutku lik je iščileo. Zauvek, jer, ni sada, pri pomisli na nju, slika se nije vraćala. Šta god da je predstavljala, imala je da ostane njegova tajna, i nije osećao nikakvu potrebu da je predoči Konjevu ili bilo kome drugom.

"Zašto misliš da bi trebalo da sam osetio bilo kakve slike?" upita on okolišući.

"Rekao si da ti se to dešavalo prilikom analize skeptičnih talasa pri normalnim intenzitetima.

"Na osnovu toga zaključuješ da bih, prilikom minijaturizacije, morao imati jače slike i jasnije osećaje?"

"To zvuči prilično logično. Ali jesi li ili nisi? Pitanje je bilo vrlo određeno. Jesi li osetio nekakve slike?"

"Ne", prevali Morison i uzdahnu.

Konjev nije skidao pogled sa njega (Morison se unervozio i oseti prilično ugroženim), a onda reče, nekako čudnim glasom:

"Ja jesam."

"Ti jesi?" Morison razrogači oči, iskreno zaprepašćen. Istog časa dodade, opreznije: "Šta si osetio?"

"Ne mnogo, ali mislio sam da će kod tebe podsticaj biti jači. Ti si, uostalom, u boljem dosluhu sa svojim detektorom nego ja."

"Samo mi reci šta je to bilo? Možeš li to, uopšte, opisati?"

"Samo iskrica, koja mi je zakoračila u svest i odmah nestala. Učinilo mi se da sam video tri ljudske figure, pri čemu je jedna bila viša od druge dve."

"I dalje?"

"Pa, Šapirova je imao ćerku, koju je obožavao, i dvoje unučadi, koje je isto tako strašno voleo. Pretpostavljam da je moguće da je, u komatoznom stanju, mislio na njih ili ih se sećao ili mu se činilo da ih se seća. Ko može znati šta se u komi događa?"

"Poznaješ li njegovu kćerku i unučice? Da li si ih prepoznao?"

"Video sam ih kao kroz zamućeno staklo pri slaboj svetlosti. Sve što sam mogao da osetim bilo je prisustvo troje ljudi." Zvučao je razočarano. "Mislio sam da ćeš ti imati jasniji prijem."

Morison je mozgao.

"Niti sam video, niti osetio bilo šta slično tome."

"Naravno, prijem bi morao biti bolji kada se jednom nađemo u neuronskoj ćeliji. Međutim, same slike nam nisu dovoljne. Moramo, zapravo, čuti reči."

"Nikada nisam čuo reči", odgovori Morison odmahujući glavom.

"Razumljivo", naglasi Konjev, pošto si eksperimentisao sa životinjama koje ne koriste reči."

"Sigurno", složi se Morison. "Ipak, jednom sam radio neke testove sa ljudskim bićem, iako to nikada nisam prijavio. Ali ni tada nije bilo ni reči, ni slika."

Konjev samo sleže ramenima.

"Znaš", nastavi Morison, "pod ovim okolnostima bilo bi sasvim razumljivo očekivati da Šapirovljev um bude zaokupljen porodicom, ukoliko prihvatimo tvoje tumačenje onoga što si osetio. Kakvi su, uopšte, izgledi da se susretnemo sa ezoteričnim mislima o minijaturizerskoj matematici?"

"On je fizičar. Prvo fizika, pa porodica. Ako se desi da uhvatimo reči, biće to reči koje se odnose na fiziku."

"To je tvoje mišljenje?"

"Apsolutno sam siguran."

U brodu, posle ovoga, zavlada tišina. Onda se, posle nekoliko minuta, javi Boranova:

"Deminijaturizovala sam brod do veličine proteinskog molekula i proces je završen."

Još trenutak, i Dežnjev reče neprirodno stegnutim glasom:

"Je li sve u redu, Nataša?"

"To što si u stanju, Arkadije, da postaviš pitanje koje si postavio, kazuje da sve jeste u redu", odvratila Boranova. Da, deminijaturizacija je sprovedena bez nepravilnosti."

Ona se osmehnu, no, bilo je više nego jasno da se kupa u sopstvenom znoju.

57.

Površina glijalne ćelije i dalje se protezala pred brodom, dokle god je oko moglo da vidi (i dokle je dopirala svetlost sa broda), no, izgled joj se promenio. Kule u doline pretvorile su se u finije

zemljište. Konopci koji su izvirali iz useka sada postadoše tek jedva vidljiva paučina. Brod je klizio duž te površine.

Morisonova pažnja bila je ponajviše usmerena ka kompjuteru i prijemu skeptičnih talasa. Međutim, s vremena na vreme ne bi odoleo da ne baci pogled na spoljašnju panoramu.

Čak i u ovoj, očigledno sekundarnoj, glijalnoj ćeliji povremeno bi se dale primetiti dendritske izrasline nervne ćelije. Granale su se i razgranjavale kao drvo bez lišća koje raste na tlu ćelijske membrane. Dendriti su bili poveliki čak i na ovom stupnju minijaturizacije broda. Počinjali su, odozdo, kao debla, koja bi se naglo sužavala i bila vidno elastična. Za razliku od čvrstih hrskavičastih vlakana, dendriti bi se u talasima povijali za brodom dok je ovaj plovio kroz međućelijsku tečnost. Dežnjev nije imao mnogo brige oko zaobilazaka; vlakna bi se povijala sa kursa i brod bi ih bezbedno mimoilazio.

Kolagenska vlakna bila su ređe raspoređena u neposrednoj blizini ćelije i, blagodareći uvećanoj masi broda, bila su sada mnogo tanja i lomljivija. Štaviše, u jednom trenutku Dežnjev ili nije na vreme uočio vlakno na putu ili, pak, nije ni reagovao. Brod se otre o vlakno u ravni Morisonovog sedišta, koji se sav zgrčio očekujući sudar; ali brod ostade neoštećen, za dlaku. Vlakno se pod pritiskom broda u pokretu bilo zateglo, a onda puklo. Morison se okrenu da pogledom isprati povređeno vlakno, pre no što brod otplovi dalje.

Boranovoj mora da nije promaklo šta se desilo, jer opazivši Morisonovu reakciju, naglas primeti:

"Budi bez brige. Postoje bilioni i bilioni ovakvih vlakana u mozgu, te, stoga, jedno više ili manje ne menja stvar. Osim toga, ona se regenerišu, čak i u mozgu ovako žalosnog stanja kakav je Šapirovljev."

"Pretpostavljam da je tako", složi se Morison, "a opet, ne mogu da se otrgnem osećanju krivice što oštećujemo jedan ovako savršen mehanizam, koji nikako ne podnosi tehnološku invaziju."

"Delim tvoje osećanje", prihvati Boranova. "Ali ne postoji ništa na svetu, od bioloških ili geoloških procesa, što već nije otrpelo mešanje čoveka. Čovečanstvo svojoj životnoj okolini nanosi puno zla, ponekad čak i namerno. No, ja sam žedna. Hoćeš li i ti malo vode?"

"Naravno", reče Morison.

"Šolju ćeš pronaći u udubljenju ispod desnog naslona za ruke. Dodaj mi je."

Ona podeli sledovanje vode na pet delova, govoreći uz put:

"Nismo u škripcu sa vodom, ko želi može da dobije još."

Dežnjev sa odvratnošću pogleda u svoju šolju, jednom rukom držeći komande.

"Kao što reče moj otac: 'Nema pića do čiste vode, pogotovo ako se pročišćava alkoholom.'"

"Da, Arkadije", reče Boranova. "Sigurna sam da je tvoj otac često tako 'prečišćavao' vodu, ali ovde, u brodu, moraćeš da se zadovoljiš neprečišćenim napitkom."

"Da, da, svi se ponekad nađemo u bezizlaznoj situaciji", reče Dežnjev i iskapi šolju, napravivši grimasu.

Moguće je da je ukus vode bio taj koji je nagnao Kalinjina da se čudno promeškolji u svom sedištu. Morison tek trenutak docnije shvati da je došao njen red na mokrenje, te on skrenu pogled ka prozoru da vidi hoće li se sudariti sa još kojim kolagenskim vlaknom.

"Pretpostavljam da je sada vreme ručku", ponovo se oglasi Boranova, "ali čini mi se da trenutno možemo bez toga. Ipak..."

"Ipak, šta?" upita Dežnjev. "Dobar lonac vrelog boršča prelevenog kiselim mlekom?"

"Pa, moram priznti da sam prokrijumčarila na brod ovih nekoliko čokoladica. Visokokaloričnih."

Kalinjina odloži kolut papira kojim je obrisla ruke i dobaci:

"Pokvarićemo zube."

"Ne baš odmah", odvratila Boranova, "a osim toga, možeš da ispereš usta sa malo vode. Ko hoće čokolade?"

Odmah se ispružiše četiri ruke, pri čemu Kalinjina nije bila poslednja. Morison dočeka svoje sledovanje sa oduševljenjem. Voleo je čokoladu, te pusti da mu se ova istopi u ustima, kako bi duže trajala. Za trenutak, ukus mu u sećanje prizva godine detinjstva na periferiji Mansija.

Poslednje kapljice čokolade upravo su nestajale sa njegovog jezika, kada začu Konjevljev tihi glas:

"Jesi li osetio bilo šta dok smo lebdeli nad površinom glijalne ćelije?"

"Ne", odvrati Morison. (Zbilja i nije.) "A ti?"

"Čini mi se da jesam. Pomisao: 'Zelena polja' sevnula mi je kroz um."

Morison dopusti sebi jedno glasno 'hmm', i ostade trenutak zamišljen.

"Pa, šta kažeš?" navaljivao je Konjev.

Morison sleže ramenima.

"Takve pomisli javljaju se čoveku svaki čas. Nešto, na primer, čuješ, na pola uha, i kasnije ti se to ureže u svest ili neke struje svesti zaokupe tvoj um u vidu primisli ili je možda u pitanju nekakva auditivna halucinacija."

"To se dogodilo u trenutku dok sam gledao tvoj instrument i pokušavao da se koncentrišem."

"Verovatno si želeo da ti nešto dođe, i nešto se, kao odgovor, i javilo u brišućem letu kroz tvoj um. To se često dešava u snovima."

"Ne. Ovo je bilo stvarno."

"Otkud znaš, Jurij? Ja nisam ništa osetio. Niti, koliko vidim, bilo ko drugi."

"Oni i ne bi bili u stanju da išta osete. Niko drugi nije bio usresređen na tvoj kompjuter. Niti, možda, iko u brodu ima um dovoljno nalik tvome, da bi, ako smem reći, mogao da oseti tvoju talasnu dužinu."

"Samo nagađaš. Osim toga, šta bi ta primisao mogla značiti?"

"Zelena polja? Šapirova je imao kuću u unutrašnjosti. Može se dogoditi da se zato i priseća zelenih polja."

"Ipak, u pitanju je tek puki prizor. Ti si mu, u stvari, dao značenje."

Konjev se namršti, zastade za trenutak, a onda upita ne skrivajući neprijateljsko osećanje:

"Zašto sa takvim žarom odbijaš mogućnost da je u pitanju poruka?!"

Morison dozvoli sebi istu količinu očiglednog neprijateljstva.

"Zato što sam sebe sahranio u trenutku kada sam obznanio takve poruke! Dugo su terali šegu sa mnom, te sam naučio da budem oprezan. Slika žene sa dvoje dece ne govori nam ništa. Niti nekakva zelena polja. Ako si već siguran u to kako možeš znati da to nije, jednostavno, konstrukcija tvog uma? Slušaj me sada pažljivo, Jurij."

Nagoveštaj, da bi bio upotrebljiv, mora se ma koliko neodređeno i posredno uklopiti u odnos kvantum-relativnost. To možemo, i treba da prijavimo. Bilo šta manje od toga jednostavno nije dovoljno. Niko neće verovati. Rezultat će biti samouništenje. Govorim ti iz iskustva."

"Pa dobro, onda, ako ti naslutiš nešto važno, vitalno, nešto od čega zavisi ovaj naš projekat, hoćeš li to zadržati za sebe?" upita Konjev.

"Zašto bih? Ako osetim nešto vezano za fiziku minijaturizacije što ne bih mogao da razumem jer nemam predznanje, prikriću me ne bi nikuda odvelo. Ako, međutim, međusobno podelimo neki opipljiv rezultat, ovaj kompjuter je i dalje moja mašina, pokrenuta mojim teorijama. Ja sam taj koji će sebi obezbediti najveći deo kolača. Ne, Jurij, neću to čuvati za sebe. Moj interes, i moje osećanje morala kao naučnika sprečili bi me u tome. A kako s tobom stoji stvar?"

"Naravno da ću prijaviti sve što osetim. To sam upravo i učinio."

"Ne mislim, pri tom, na 'zelena polja'. To je besmislica. Pretpostavimo da ti, za razliku od mene, osetiš nešto veoma značajno. Zar ne bi pomislio da tvoje otkriće predstavlja državnu tajnu, kao što je, uostalom, i sama minijaturizacija. Hoćeš li mi, u tom slučaju, preneti svoje saznanje i ogrešiti se u tvoj centralni koordinirajući komitet?"

Govorili su šapatom, gotovo licem u lice, ali Boranova, očigledno naču poslednje reči.

"O politici, gospodo, zar ne?" upita ona hrapavim glasom.

"Razmatramo razne vidove upotrebe Albertovog kompjutera, Natalija", odgovori Konjev. "Ako se desi da ja otkrijem nešto značajno u Šapirovljevim moždanim talasima zadržaću to za sebe, kao državnu tajnu. To misli Albert."

"Pa i moglo bi tako biti", složi se Boranova.

"Trebam Albertova saradnja", reče Konjev blagim glasom. "Mašina je njegova, kao i program, i siguran sam da njome barata najbolje što ume. Ukoliko Albert nije u potpunosti uveren u našu dobronamernost i iskrenost, može se desiti da nam prećuti puno toga. Ja sam voljan da iznesem sve što budem registrovao, ako i Albert bude činio isto."

"Komitet bi se mogao usprotiviti, kao što je Albert i sam istakao",

reče Boranova.

"Neka. Ne zanima me", odvrati Konjev.

"Pokazaću ti koliko te ljubim, Jurij", upade Dežnjev napadno se nakašljavši, "pošto te neću otkucati."

"Natalija", primeti Kalinjina, "slažem se da sa Albertom moramo biti iskreni, pošto iskrenost tražimo od njega. On ima mašinu i veliko iskustvo, i svi su izgledi da će on doći do nečeg upotrebljivog, a ne mi. Deviza quid pro quo mnogo više ide nama u prilog nego njemu. Zar nije tako, Alberte?"

"Taman sam to hteo reći", klimnu Morison. "I rekao bih, samo da je neko zucnuo nešto o tome kako je protiv zvanične politike biti iskren sa mnom."

"Pa, čekajmo da se nešto dogodi", složi se Boranova, i napetost u brodu se malo stiša.

Morison ostade izgubljen u mislima, pogleda uperenog u mašinu.

"Eno jedne ćelije", ponovo se oglasi Dežnjev, pravo napred, kilometar-dva. Izgleda veća nego ona prethodna. Jurij, da li je ovo neuron?"

Morison je već zatražio podatke od svog komputera.

"Morao bi biti. Nikada nisam video ovoliko jasne skeptične talase."

"Odlično", reče Dežnjev. "I šta sad?"

58.

Kalinjina je zamišljeno posmatrala površinu ćelije što se našla pred njima.

"Natalija, moraćemo ponovo da se umanjimo na stupanj glukoznog molekula. Arkadije, upravi brod ka dendritima, da bismo mogli da se spustimo na površinu ćelije."

I Morison je posmatrao površinu ćelije. Dendriti su bili složeniji nego oni na glijalnoj ćeliji. Nabliži dendrit se razgranjavao, gustih završetaka, na granici dokle je dopirala svetlost sa broda. Drugi dendriti, udaljeniji, bili su manji i slabije vidljivi.

Morison pomisli kako je zamagljenost obrisa makar delimično izazvana Braunovim kretanjem. Ipak, ne. Jer najudaljeniji čvor dendrita susretao se sa najudaljenijim čvorom susednog neurona,

tvoreći tako taj intimni zagrljaj dveju grana koji se naziva sinapsom. Lelujanje čvorova ne može biti toliko jako da pekine vezu, jer u suprotnom, mozak ne bi funcionisao.

Dežnjev približi brod površini ćelijskog tela, blago zaobilazeći najbliži dendrit. (Lepu je praksu stekao u komandovanju brodom putem individualnih motora, pomisli Morison.) Istovremeno, učini mu se da površina neurona menja svoj izgled.

Prirodno, jer se brod smanjivao. Izrasline na površini ćelije postajale su izraženije i delile su se u manje kupole. Među fosfolipidnim kupolama malje su bile gušće. Receptori, pomisli Morison. Svaki od njih bio je napravljen tako da se priljubi uz odgovarajući molekul od značaja za neuron. Glukoza je, zbilja, bila vrlo značajna.

Smanjivanje je teklo primetno brže nego uvećavanje. Upijanje energije bilo je jednostavan proces, dok je oslobađenje energije prilikom deminijaturizacije predstavljalo opasan poduhvat. To je do sada postalo više nego jasno.

"Ne znam koji receptori su zaduženi za glukozu", reče Kalinjina, zabrinuto se mršteći. "Ali mora da ih je mnogo. Idi povrh njih, Arkadije, ali lagano, vrlo lagano. Ukoliko budemo uhvaćeni, ne želim da dođem u situaciju da moram da iskidam tkivo."

"Bez brige, lutko", odvrati Dežnjev. "Ako isključim motore, brod smesta staje. Ne može tek tako lako da se probija kroz džinovske atome koji nas okružuju. Suviše je viskozno. Stoga, samo mali dodir energije, taman toliko da se probijemo kroz molekule vode, i prošunjaćemo se na prstićima povrh receptora."

"Kroz lale", reče Morison, gledajući Konjeva.

"Šta?" upita Konjev, i iznenađen i natušten.

"Misao koja mi je prošla kroz glavu. Ima jedna stara pesmica: 'Na prstima, sa mnom, kroz lale.' Na engleskom, reči..."

"O kakvoj besmislici sada ti govoriš?" prasnu Konjev.

"Samo želim da kažem da, kada god neko pomene 'na prstima', odmah se prisetim reči 'kroz lale'. A ako se desi da sam u tom trenutku zaokupljen kompjuterom, mogu doći u zabludu da je poruka stigla od kompjutera. Da li shvataš šta hoću da kažem?"

"Pričaš u prazno", odmahnu glavom Konjev. "Pusti me na miru."

No, izgledao je uznemiren, pomisli Morison. Dobro je razumeo šta hoću da kažem.

Kretali su se sada uporedo sa površinom neurona. Receptori su se blago uvijali za njima i Morison uvide da ne može tačno da odredi koji su bili prazni, a koji su se priljubili uz molekule što su se kretali kroz tečnost zajedno sa brodom.

On pokuša da se usredsredi na te molekule. Izgledali su bezmalo kao iskrice, odblesci u tečnosti, odbijajući svetlost sa broda. Nijedan se nije mogao dobro videti. Čak je i površina ćelije, sama po sebi, bila krajnje nejasna, ukoliko bi se pogled upravio pravo u nju. Bila je to, mnogo više, nestvarna vizuelna impresija, osećaj površine, nego stvaran obris. Jer premalo je fotona bilo odbijeno, a još je manji broj dopirao do njih, na ovom stupnju smanjenja.

Ipak, prema svetlucanju, mogao je da nazre gromuljave oblike u tečnosti (vodeni molekuli, bez sumnje), a tu i tamo, poneko crvoliko telašće što se uvijalo, izvijalo, približavalo, grčilo i protezalo. Neposredna okolina broda bila je, razume se, pod dejstvom minijaturizovanog polja, pa su atomi i molekuli prirodne veličine bivali umanjeni pri ulasku, i uvećani pri izlasku iz polja. Broj atoma koji je to činio mora da je bio ogroman, ali razmena energije ipak je bila dovoljno slaba da ne dovede brod u opasnost spontane deminijaturizacije, ili da prouzrokuje bilo kakvu drugu štetu. U najmanju ruku izgledalo je da nikakve štete nema.

Morison pokuša da skrene misli sa te teme.

"Sofija", javi se Boranova, "nemoj ovo pogrešno shvatiti. Molim te da proveriš da li brod ima električni kod glukoznog molekula."

"Uveravam te da ima", reče Kalinjina.

Kao da se čekao taj znak, brod se izokrenu u tečnosti, ako je sudeći po iznenadnoj promeni položaja obrisa van broda.

Pod normalnim okolnostima, takvo izvrtanje bi, verovatno, svo petoro izbacilo iz sedišta i prilepilo ih uz zid. Međutim, masa i inercija bili su gotovo na nuli, i moglo se osetiti tek blago propadanje, jedva приметно drugačije od osećaja Braunovog kretanja s kojim su se već srodili.

"Prikopčali smo se za glukozni receptor", objavi Kalinjina.

"Izvršno", reče Dežnjev. "Isključio sam motore. Šta sada?"

"Ništa", reče Kalinjina. "Sada čekamo da ćelija obavi svoj posao.

Receptor, u stvari, nigde nije dodirivao površinu broda. To je bila povoljna okolnost, jer da je kročio u minijaturizovano polje, umanjio bi se i praktično bi ga nestalo. U pitanju je bio bliski susret električnih polja, negativnog i pozitivnog, kao i pozitivnog i negativnog. Veze nisu bile baš prave jonske veze, već one slabije, vodonične. Dovoljno za zagrljaj, ali i dovoljno slabo da se brod otkači, ukoliko to zaželi. Kao, recimo, gumeni stajni trap umesto čeličnih kuka.

Receptor se protezao čitavom dužinom broda i bio je neravnog oblika, kao da prijanja uz zamišljene brežuljke na plastičnoj školjki. Trup broda bio je sasvim glatak, ali je Morison bio siguran da je postojalo električno polje koje se 'grbavilo' baš u predelima gde su hidroksilne grupe činile glukopirinske strukture, a da brežuljci, grbe, imaju oblike baš kao i kod pravog glukoznog molekula.

Morison ponovo pogleda. Receptor je prilično zaklanjao vidik sa one strane broda na kojoj se on nalazio. Da je mogao da zaviri iza njega, video bi samo dalju površinu neuronske ćelije kako se gubi negde van granica broskog osvetljenja.

Sada je mogao da gleda neuronsku površinu uočavajući sitnije pojedinosti. Među običnim kupolama i slojevima fosfolipidnih molekula mogao je da uoči i neuobičajena zadebljanja, te zaključi da to moraju biti proteinski molekuli koji su prodrli kroz tanku ćelijsku opnu. Receptori su upravo tu i bili prikačeni, što Morisona i nije čudilo. Znao je da receptori, zapravo, moraju biti peptidi, lanci amino-kiselina. Bili su deo proteinskog tela i pružali su se napolje, svaki pojedini receptor bio je sazdan od neke druge amino-kiseline, sa drugim električnim poljem adekvatnim električnom polju molekula kome je bio namenjen.

I sada, dok je posmatrao, činilo mu se da se receptori približavaju. Mogao ih je videti sve više i više. Receptori i proteinski molekuli kao da su lebdeli kroz fosfolipidne molekule (uz sloj molekula holesterola ispod) koji su se otvarali i zatvarali za njima.

"Nešto se događa", objavi Morison, osetivši slabašnu inerciju kretanja broda, jedva приметnu pri ovoj njihovoj, gotovo zanemarljivoj masi.

59.

"Površina nas uvlači u sebe", oglasi se Konjev.

Dežnjev klimnu glavom.

"Izgleda da je tako." On podiže uvis svoju debelu i glomaznu šaku, skupljajući je u pesnicu.

"Upravo tako, da", nastavi Konjev. "Propadaćemo sve dublje i dublje, dok se zidovi ne spoje nad nama. Onda ćemo biti u ćeliji." Pri pomisli na to, delovao je savršeno mirno.

Isto tako i Morison. Zapravo, i želeli su da se nađu u ćeliji, a ovo je bio jedini put.

Ukazivali su se, polako, i drugi receptori, svaki je obuhvatao po jedan molekul, pravi molekul, izuzev njih samih. Na kraju, površina ćelije, kao i maločas Dežnjevljeva šaka, zatvori se u potpunosti nad njima i oni se konačno nađoše unutra.

"I šta sada?" upita Dežnjev.

"Sada smo u mehuru, koji je u ćeliji", izjavi Kalinjina. "Kroz izvesno vreme receptor će se otkaçiti od površine broda, i zajedno sa drugim receptorima vratiti na površinu ćelije."

"A mi?" navaljivao je Dežnjev.

"Pa, pošto imamo elektronski kod molekula glukoze", nastavi Kalinjina, "ćelija će pokušati da nas metabolizuje, odnosno, da nas rastavi u manje činioce i iz nas isisa energiju."

Peptidni receptor odlepi se od broda baš kada je završavala rečenicu.

"Misliš li da je to dobra ideja, metabolizovati se?" upita Dežnjev.

"Neće doći do toga", umeša se Morison. "Odgovarajući enzimni molekuli će se vezati za nas i posle izvesnog vremena će ustanoviti da ne reagujemo onako kao se očekuje. Nećemo imati posla sa fosfatnom grupom, pa će enzim biti sasvim bespomoćan i verovatno će najzad dići ruke od nas. Jer zbilja, mi nismo molekul glukoze."

"Ali ako se oslobodimo jednog enzima, neće li doći drugi da započne isti posao i tako u beskraj?"

"Sada kad to kažeš", priznade Morison, gladeći bradu i odsutno osećajući oštre, tek iznikle dlačice, "pade mi na um da se može desiti da nas čak ni prvi molekuli ne puste na miru, ukoliko ne reagujemo onako kako bi pravi molekul glukoze reagovao."

"Prekrasna situacija", promrmlja Dežnjev skrušeno, prepustivši se nesvesno svom lokalnom ruskom dijalektu, što je činio kad god je bio uzbuđen, i koji je Morison pratio sa znatno većim teškoćama. "Najbolje čemu se možemo nadati jeste da nas enzim večno drži uza se ili da nas večno drži gomila enzima. Što reče otac moj: 'I nije neka mudrost upasti iz vučjih čeljusti u medveđe.'"

"Pogledaj bolje", ohrabri ga Kalinjina, "pa ćeš videti da nam ni jedan enzim još nije prišao."

"A zbog čega?" upita Morison, koji to, takođe, primetio.

"Usled lagane promene u našem energetskom kodu. Trebalo je da imitiramo molekul glukoze da bismo prodrli u ćeliju, ali kada smo već unutra, nema više potrebe glumiti ga. Treba, zapravo, glumiti nešto drugo."

Boranova se naže napred.

"Zar neće i to drugo, Sofija, bilo šta drugo, biti podložno aktivnosti enzima?"

"Zapravo ne, Natalija. Glukoza ili bilo koji drugi prosti šećer u krvi, pripada određenoj molekulskoj konfiguraciji koju nazivamo D-glukozom. Ja sam, jednostavno, sasvim obrnula kod, tako da sada imamo njegov odraz u ogledalu i stoga smo postali L-glukoza. Nijedan enzim nas sada neće ni taknuti, kao što niko od nas ne bi obukao desnu cipelu na levu nogu i obrnuto. Sada možemo da se sasvim slobodno krećemo unaokolo."

Mehur koji se formirao prilikom njihovog prodiranja u ćeliju u međuvremenu je nestao i Morison se upre da ugleda šta se, zapravo, dešava. Oblici oko broda preobratili su se u mnogo veće, enzimne molekule, koji kao da su povremeno milovali brod, a zatim ostjali mirni. Verovatno se maskirana žrtva mogla smatrati bezbednom od enzimske agresije, sve dok se ne pojavi novi enzim da zagrli brod, i tako dalje.

Sve se dešavalo vrlo brzo i, Morison je to znao, bio je to samo anaerobični deo procesa (u kome se molekularni kiseonik nije koristio). U suprotnom bi se završio rastvaranjem glukoznog molekula na njegovih šest ugljeničnih atoma, u dve trokarbonske grupe.

Na taj način oslobodilo bi se malo energije i delići bi se paralelno

vezali za mitohondrije u cilju finalizacije procesa uz korišćenje kiseonika; proces u kome bi univerzalni molekul za transfer energije, adenozni trifosfat (ili skraćeno ATF) bio pokretač ciklusa, i na kraju, bio ponovo stvoren, u količinama neuporedivo većim no što je bio sam ulog.

Morison je osećao potrebu da sve to otera do đavola i pokuša da smisli put do mitohondriona, male energetske fabrike u samoj ćeliji. Na kraju krajeva, zanimljivi i minijturni detalji mitohondrijalnih procesa još nisu bili ispitani, ali istog časa se, gotovo besno, otrgnu od te primisli. Skeptični talasi bili su najvažniji, vikao je unutrašnji glas, kao da želi da uspostavi red i hijerarhiju u jednom previše radoznom umu koji je želeo sve odjednom.

Očigledno je i Konjev bio u sličnoj nedoumici, jer začu se njegov glas:

"Evo nas, konačno, u neuronu, Alberte. Hajde da se ne ponašamo kao puki turisti. Šta mi u ovom trenutku možeš reći o skeptičnim talasima?"

AKSON

Oni koji kažu 'ne dam ni marijaša za tvoje ideje' obično su suviše velikodušni.

Dežnjev senior

60.

Morison se gotovo naježi začuvši Konjevljevu naredbu (jer naredba je, to, zbilja i bila).

Nije odgovorio odmah, kao u znak protesta. Nastavio je da zuri napolje, u unutrašnjost neurona, ne razaznajući i dalje gotovo ništa. Mogao je da uoči vlakna, savijene diskove, obličja nejasnih obrisa i neodredljive veličine. Štaviše, javio mu se čudan osećaj, kao da u ćeliji postoji nekakvo kičmasto ustrojstvo koje na okupu drži veća telašca, organele, ali brod je hujao pokraj njih velikom brzinom, kao kanu na brzim vodama. Osećaj kretanja bio je neuporedivo jači nego u krvotoku, jer tamo je bilo stvari koje su se kretale u istom smeru sa njima. Ovde su predmeti bili krupniji i izgledalo je kao da stoje u mestu, tačnije usled kretanja broda, suklijali su u suprotnom smeru.

Na kraju, Morison progovori:

"Ej, Jurij, prebrzo se krećemo. Mislim da brzina ima upliva na moždane talase. Sada su mnogo nerazgovetniji."

"Jesi li sišao sa uma?" zareža Konjev. "Uopšte se ne krećemo brzo. Samo lebdimo kroz međućelijsku struju koja omogućava molekulima da dospeju do organela. Na normalnoj skali, pokret nam je sasvim spor. Tek minijaturizovan, čini nam se da je brz. Moram li te učiti ćelijskoj fiziologiji?!"

Morison se ujede za usnu. Naravno. Bio je zaboravio koliko minijaturizacija može da mu pomuti čula i ostavi ih izigranima. Još jedan poen za Konjeva, pomisli on.

"Mislio sam da bi možda bilo bolje", nastavi Morison naglas, pokušavajući da zvuči samouvereno, "da se opet vratimo obliku D-glukoze i dozvolimo da nas enzim ščepa. Uvećana masa bi nas, u tom slučaju, usporila, i možda bi onda bilo lakše pratiti talase."

"Ne moramo usporavati. Nervni impuls pri normalnim okolnostima putuje brzinom od najmanje dva metra u sekundi, a nama to u ovom trenutku predstavlja brzinu oko sedamdeset puta veću od brzine svetlosti. U poređenju s tim, naša brzina je, koliko god izgledala velika, zapravo sasvim beznačajna. Čak i ako nama izgleda da se krećemo kao svemirski brod, sa stanovišta nervnog impulsa smo praktično, nepokretni."

Morison podiže ruke kao da se predaje i oseti kako ga obuzima bes. Ima nečeg groznog u činjenici da je neko suviše u pravu. On baci brz, letimičan pogled na Kalinjinu, uz neprijatan osećaj da će naići na prezir s njene strane. Njegov pogled susretnu se sa njenim, ali nije pokazivala ništa slično. Zapravo, slegla je ramenima (što Morison odmah protumači: 'A šta uopšte očekuješ od takvog divljaka?')

Boranova (prema kojoj Morison produži svoj pogled) kao da nije bila svesna malopredšnjeg duela. Bila je do guše u poslu, što Morisona začudi; jer čime se mogla tako pomno baviti u ovom trenutku, imajući u vidu da su mašine na brodu van pogona i da on jednostavno pluta niz struju.

Što se tiče isključenih mašina i samim tim, Dežnjeva, on je bio jedini član ekspedicije koji je mogao sebi da priušti trenutak odmora (osim da ležerno motri na instrumente pred sobom, u slučaju neželjene i nenadane uzbune).

"Hajde, Alberte", reče on, "usresredi se na te moždane talase i daj nam odgovore. Onda možemo na miru da odmaglimo odavde. Neverovatno je uzbudljivo, uveravam te, biti usred čelije, za one koji to vole, ali prilično sam siguran da je meni dosta. Kao što reče moj otac: 'Najuzbudljiviji deo puta je uvek povratak kući.'"

"Arkadije", začu se Boranova.

"Kaži, Nataša."

"Sačuvaj nešto od krilatica i za sutra." Morison, međutim, dospe da primeti senku osmeha na njenim usnama.

"Razume se, Nataša. Učinilo mi se da su tvoje reči ovlažene sarkazmom, ali učiniću kako si naložila." I on teatralno škljocnu čeljustima, nastavljajući da tiho mumla nekakvu melodiju, neki setni mol.

Morison se nađe u čudu. U brodu su se nalazili tek oko pet časova - a činilo mu se da su protekli dani, možda i godine. Pa ipak, za razliku od Arkadija, i uprkos svojim ranijim strahovanjima, još nije bio voljan da napusti Šapirovljevo telo. Osećao je snažan poriv da ispita ćeliju i njegove misli.

Kalinjina mora da je mislila isto, ili slično, jer reče tihim glasom, kao za sebe:

"Traba da nas je stid što smo prvi ljudi koji su zakoračili u najstroženiju ljudsku ćeliju, i ništa ne činimo kako bismo je pravilno i temeljno ispitali."

"To je upravo ono što..." počeo Morison, no odustade od toga da završi rečenicu i reči ostadoše u vazduhu.

Konjev mahnu rukom pred sobom, nervozno, kao da rasteruje buljoke komaraca.

"Ne mogu da vas shvatim. Nalazimo se u unutrašnjosti ćelije i ovde smo sa vrlo određenim razlogom. Alberte, molim te, misli na moždane talase."

"To i činim", oštro odreza Morison. "Zapravo, već sam to učinio. Gledaj!"

Konjev okrenu glavu, a onda oslobodi svoj opasač i proviri iza svog naslona. Zagledavši se u Morisonov maleni monitor, on primeti:

"Talasi kao da se izoštravaju."

"Zaista se izoštravaju. Intenzivniji su i ukazuju se i finija treperenja, koja ranije nisu bila uočljiva. Kad razmišljam o tome, pitam se koliko uopšte mogu oštri da budu. Ranije ili kasnije, jedna oscilacija, dovoljno suptilna, predstavljaće treperenje jednog jedinog elektrona, a onda ćemo morati da se pozabavimo i načelom pukih slučajnosti."

"Zaboravljaš da smo minijaturizovani i da je Plankova konstanta za devet redova veličine manja za nas nego što je pod normalnim okolnostima."

"Ne, ti zaboravljaš", usprotivi se Morison, srećan što može da uhvati svog sagovornika u raskoraku, "da se talasi minijaturizuju mnogo pre no što stignu do nas. Ti talasi su, stoga, sasvim podložni načinu pukih slučajnosti."

Konjev je trenutak oklevao.

"To ništa ne menja na stvari. Upravo sada, mi posmatramo nešto, i ne vidim neka velika proizvoljna odstupanja. Šta to znači?"

"To podupire moju teoriju", reče Morison. "To je upravo ono što treba da vidim iz unutrašnjosti ćelije, ako je moje tumačenje aktivnosti moždanih talasa tačno."

"Ne mislim na to. Mi polazimo od toga da su tvoja tumačenja ispravna. To više nije pretpostavka, već činjenica, i ja ti na tome čestitam. Ali šta to znači? Šta pokazuju ti talasi, šta zapravo, Šapirovo misli?"

Morison zatrese glavom.

"Nemam podataka, nikakvih, u vezi sa međuodnosom određenih talasa i određenih misli. Bile bi potrebne godine da se dođe do nekog pouzdanijeg saznanja, ako se do njega uopšte može doći."

"Ali možda skeptični talasi, uz svu svoju bistrinu i intenzitet, stvaraju neki efekat u tvom mozgu. Primaš li nešto od svojih famoznih slika?"

Morison zastade za trenutak, a onda odmahnu glavom:

"Ništa."

Otpozadi dopre miran glas:

"Ja primam nešto, Alberte."

Morison se osvrnu.

"Ti, Natalija?"

"Čudno, ali je tako. Ja."

"O čemu je reč, Natalija?" žurno upita Konjev.

Boranova je oklevala, očigledno pokušavajući da se koncentriše:

"Radoznanost. Pa, nije u pitanju nikakva slika ili prikaza. Tek impresija, osećaj. Osećam radoznanost."

"Pa, i trebalo bi", reče Morison. "U ovim uslovima za takav osećaj i nije potrebna spoljna pobuda."

"Ne, ne. Dobro poznajem svoje osećaje i impresije. Ovo je tuđe. Dolazi spolja."

"Osećaš li to ovog trenutka?" pitao je Morison.

"Da. Nestaje i ponovo se javlja, ali ovog trenutka je prisutno."

"U redu. A sada?"

Boranova je bila iznenađena.

"Nestalo je, iznenađa... jesi li isključio svoj aparat?"

"Da, isključio sam ga. Sada ćeš mi govoriti kada ti se javlja osećaj a kada se gubi." On se okrenu ka Kalinjinoj želeći da joj kaže da ni slučajno, nijednim znakom, ne oda kada je aparat uključen a kada isključen, ali ona se zagledala negde napolje, očigledno opčinjena onim što vidi. On se za trenutak zapita čuje li ona ili mari li uopšte za ono što se u ovom trenutku dešavalo u brodu.

On se ponovo okrenu Boranovoj.

"Natalija, sklopi oči i pokušaj da se skoncentrišeš. Samo reci 'da' kada se osećaj javi, i 'ne' kada se izgubi."

Narednih nekoliko minuta trajao je test.

Morison se u međuvremenu obrati Konjevu.

"Čuje li se bilo kakvo 'klik' kada palim i gasim kompjuter? Ima li ikakvih znakova..."

Konjev odmahnu glavom.

"Ne, nisam ničega svestan."

"Onda greške nema. Ona prima osećaj samo kada je mašina u pogonu."

Dežnjev koji je, za razliku od Kalinjine, pomno pratio razvoj događaja, javi se sa svog sedišta:

"Ali zašto?" Njegove oči pretvoriše se u dva uzana proreza. "Moždani talasi su tu, prisutni su, bez obzira na to da li ih tvoja mašina registruje ili ne. Morala bi neprestano osećati radoznalost."

"Ne, nikako", odvrati Morison. "Moja mašina se ponaša kao filter za sve, osim za same moždane talase. Bez aparata, ona može da primi samo zbrkanu masu osećaja, njihovih odnosa i sličnog. Uz mašinu, do nje dopiru samo skeptični talasi, što nadalje dokazuje vrednost mojih teorija."

"Ništa ne razumem", odmahnu glavom Dežnjev, mršteći se. "Zar to, zapravo, ne pobija tvoju teoriju?"

Morison sleže ramenima.

"Mozak je veoma složen mehanizam. Natalija prima pobudu. Ti je ne primaš, kao uostalom, ni ja sam. Možda se taj sasvim posebni skeptični talas lepo uklapa sa nečim u konfiguraciji Natalijinog mozga, ali ne i sa mojim ili tvojim. Ne mogu da objasnim sve odjednom. Primaš li ti išta, Konjeve?"

"Ne", dogovori ovaj, nezadovoljan kao i Dežnjev maločas. "Ipak,

imao sam prikaze dok smo bili van neurona."

Morison odmahnu glavom, ali ne reče ništa.

Konjev opet prasnu.

"Možeš li da nazreš bilo šta osim pukog osećaja radoznalosti, Natalija?"

"Ne, Jurij, ne mogu", odgovori ona. "Ne u ovom trenutku. Ali ti si poznao Pjotra Šapirova. On je ispoljavao neverovatnu radoznalost."

"Sećam se, ali mi to ništa ne pomaže. Alberte, u kom se pravcu krećemo?"

"Niz struju", glasio je odgovor. "To je jedini pravac u kome se i možemo kretati."

"Ne, ne..." A onda, uz iznenadni nastup besa, on zbrza: "Je l' me ti to zafrkavaš? Hoćeš da budeš duhovit?!"

"Nikako", mirno odgovori Morison. "Pitao si u kom pravcu se krećemo. Kakav sam ti i drugi odgovor i mogao dati? Kompas nam ovde ništa ne bi značio."

"U redu. Izvini. Struja se kreće u onom pravcu. Na drugom kraju ćelije kreće se u suprotnom smeru. Cirkulacija. Ali nervni impulsi napreduju jednosmerno, samo od dendrita ka aksonu. Nalazimo li se na onom kraju ćelije koji nas vodi u istom smeru u kome teku i impulsi, ili u onom suprotnom?"

"Zašto je to važno?" upita Morison.

"Mislim da jeste važno. Može li nam tvoja naprava reći u kom pravcu putuje impuls."

"Da, naravno. To mogu da odredim po obliku talasa, to jest, mogu znati da li dolaze odnapred ili otpozadi."

"I?"

"Krećemo se u istom smeru kao i impulsi."

"Odlično. Imamo, znači, sreće. Krećemo se ka aksonu."

"Izgleda da je tako."

"A u tom slučaju?" upita Boranova.

"Razmisli, Natalija!" reče Konjev. "Skeptični talasi kreću se uporedo sa unutrašnjom površinom membrane ćelije. Ćelija je ovde široka i relativno prostrana. Skeptični talasi rasprostrti su ovde na velikom području, i u skladu s tim, gube na intenzitetu. Što se ćelija

više bliži aksonu, sužava se. Akson je, u poređenju sa ćelijom, dugačka i vrlo uska cev. Talasi će morati da se prilično koncentrišu i sabiju na svom putu kroz akson, i samim tim, njihov će intenzitet postati jači. Štaviše, akson je obložen debelim mielinskim omotačem, pa se energija neće rasipati u spoljni prostor, već će ostati pritešnjena u aksonu."

"Misliš, dakle, da ćemo talase efikasnije primati u samom aksonu?" upita Boranova.

"Mnogo efikasnije. Ako sada možeš da osetiš tek radoznanost, sam bog zna šta će se iz toga izroditi u aksonu. Možda ćeš moći da otkriješ na šta se odnosi Šapirovljeva radoznanost."

"Može se dogoditi da povod za radoznanost bude krajnje nebitan", primeti Morison. "Šta ako se, recimo, čudi zašto, jednostavno, leži i ne pomera se?"

"Ne!" gotovo viknu Konjev. "To ga neće zanimati. Dobro ga znam. Ti ga ne znaš."

Morison klimnu.

"To je neosporno tačno."

"Sve svoje vreme posvećivao je problemu minijaturizacije", nastavi Konjev. "Pretpostavljam, i sve svoje snove. Štaviše, u najnovije vreme, nekoliko nedelja pre nego... što se dogodila nesreća, radio je, mislio, sanjao isključivo o vezi između kvanta i relativnosti, o tome kako će minijaturizaciju i deminijaturizaciju učiniti procesima koji ne zavise od energije."

"Sigurno", upade Morison, ali ako je to bio slučaj, mora da je, ipak, bar nečim ukazao u kom smeru mu se kreću misli."

"Ne, u takvim stvarima se ponašao kao dete. Znali smo o čemu razmišlja, ali nikad nije dozvoljavao da proverimo da li je, u svojim razmišljanjima, krenuo sa mrtve tače, i u kom smeru se uputio. Obožavao je da potpuno završen proizvod jednostavno istrese u javnost. Sećaš li se, Natalija, kako je uživao u tome? To se, na kraju krajeva, dogodilo i sa minijaturizacijom. Kada je konačno nešto napisao, kada se nakanio, bio je to tek nagoveš..."

"Je li to i objavio?" upita Morison mirno.

"Znaš i sam da nije", šmrknu Konjev prezrivo. "Poverljivi prednacrti bili su dostupni samo onima koji su za to morali znati. Ni

pod kojim okolnostima nisi mogao doznati za to."

"Jurij", umeša se Boranova, "ne moraš bez potrebe biti toliko zajedljiv. Albert je član posade, i naš gost. Ne treba da ga smatraš špijunom."

"Ako tako misliš, Natalija", prihvati Konjev, "onda u redu. Bez obzira na sve, Šapiro je bio radoznao, toliko intenzivno radoznao da i Natalija to oseća. Jedinu predmet njegove radoznalosti može biti odnos kvant-relativnost. Ako se dokopamo pojedinosti, bilo kakvih, one će nam poslužiti kao odskočna daska za nastavak."

"Misliš da ćemo do tih pojedinosti doći u aksonu?"

"Siguran sam da hoćemo." Konjev stisnu pesnice, kao da je spreman da po cenu života brani svoje stanovište.

Morison skloni pogled od njega. On nije bio siguran. Odjednom mu se činilo da mu činjenice cure kroz prste poput peska i da se kreću u neželjenim pravcima.

Pokušao je da to sakrije, ali bio je isto toliko uzbuđen kao Konjev.

61.

Oblici u polutami plutali su kraj broda, s obe strane, i nestajali iza njega. Ribozomi? Vlakna? Morison nije znao odgovor. Iz ove perspektive, iz perspektive glukoznog molekula, nijedan objekat, pa ni onaj najjasniji, najuobičajeniji, ne bi izgledao prepoznatljiv.

Kretali su se u čudnom, neodređenom svetu i Morison nije uspevao, ma koliko da se trudio, da raspozna okolinu broda, mada je bio prilično dobro upoznat sa elektronskom mikrografijom.

Pitao se da li se negde, van kruga svetlosti sa broda, pojavljuje ogromno, beskrajno veliko obličje ćelijskog jedra. Nije čudo što je neprimetno, ako je posmatrač na tolikom stepenu umanjenja, a pri tom se nalazi na submikroskopskoj udaljenosti od njega.

On pokušava da se usredsredi na neposredno okruženje broda. Ponovo mu se učini da vidi vodene molekule koji su činili devedeset osam odsto svih molekula u ćeliji (kao posledica činjenice da su upravo oni sami bili među najmanjim molekulima u njoj).

Ipak, nije mogao biti siguran. Čak i uz toliko napinjanje mogao je da nasluti tek slabašno odsijavanje, verovatno tek poneki foton, odbijen od nekog vodenog molekula i usmeren ka njegovom vidnom

polju. U najboljem slučaju, mogao je da vidi tek jedan ili dva fotona od svakog pojedinačnog molekula.

Odjednom, on postade svestan glave Sofije Kalinjine koja se nagnula prema njemu. Njena kosa pomilova njegovo lice i on oseti, kao, uostalom, već u nekoliko navrata, sveži miris njenog šampona.

"Ovo je strašno, Alberte", reče ona.

Dah joj nije bio prijatan i Morison ne uspe a da ne ustukne.

Primetila je to očito, jer hitro šakom prekri usta i promrmlja:

"Oprosti."

Morison lagano odmahnu glavom:

"Ni moj dah nije baš kao miris ruže. To je od napetosti, od gladovanja... Možda bi, Natalija, pomogao gutljaj vode?"

Piće bi nanovo raspodeljeno, u ravnomernim dozama.

Kalinjina podiže uvis malu, belu fiolu:

"Je li neko za pepermint?"

Morison pruži ruku i upita:

"Da li smemo?"

Kalinjina baci brz pogled na Boranovu koja, međutim, smo sleže ramenima, kao da će reći 'šta me briga'. Sofija dodade Morisonu bombonu, stavi i sama jednu u usta, i ponovo mu se obrati:

"Ovo je strašno, Alberte."

"Šta, Sofija?"

"Kako možemo dozvoliti sebi da prođemo kroz ćeliju a da je ne istražimo?"

"Cilj misije je jasno određen."

"Znam, ali možda niko, za ko zna koliko godina, neće imati pristupa ovamo. Možda i nikada. Kada neko u budućnosti sazna za ovaj brod, i sazna kako smo projurili kroz ćeliju, ne gledajući ni levo ni desno, pomisliće, neizbežno, kakvi smo samo varvari bili!"

Šaputala je, vrlo tiho, i glave su im bile gotovo priljubljene. Morison oseti kako mu to izuzetno prija.

Već je toliko oguglao na sve pretnje koje su proizilazile iz njihovog trenutnog stanja, na sve to vibriranje nad ambisom mogućnosti spontane deminijaturizacije, na smrt koja je dahtala za njima u svakom pojedinom trenutku, te je mogao sebi dozvoliti da oseća zadovoljstvo zbog puke činjenice da se njegove usne nalaze

izuzetno blizu jednog ljupkog ženskog lica.

Pa, šta s tim? Neka ga njena blizina omami, neka bar na trenutak zaboravi stvarnost.

Morison se priseti snažne, jasne slike, koja mu se pokazala pre izvesnog vremena, slike mlade, božanstvene, nasmešene devojke. Nije raspoznao misao kao svoju sopstvenu, budući da je tako nenadano došla, neznano otkud, i odmah nestala, i više se nije vratila; ali ipak je se sećao. I osećao je kako se sećanje šćućurilo u jednom uglu njegovog srca, osećao je njenu prisutnost i toplinu.

On oseti trenutni poriv da je ovlaš poljubi, samo dodir njegovih usana i njene jagodice; ipak, uspe da se obuzda. Ako bi ona to pogrešno protumačila, ispao bi strahovita budala.

"Ljudi u budućnosti će znati da smo imali prioritetan zadatak", reče on, posebno nežno. "Oni će razumeti."

"Pitam se", nastavi Sofija, pa zastade i uputi gotovo uplašen pogled u pravcu Konjeva, koji je i dalje sedeo, krut kao stena, nesvestan njenog govora, njenih pokreta.

Ona se okrenu ka svom kompjuteru, prebaci ga na pisanu komunikaciju i otkuca na ruskom gotovo u jednom dahu: JURIJ JE FANATIK KOJI SVE ŽRTVUJE SVOJOJ MANIJI, NEMA MOGUĆNOSTI DA ČITA MISLI, ALI JE U STANJU DA UBEDI SVAKOGA. Ona izbrisa napisano i umesto toga otkuca: MI SMO NJEGOVE ŽRTVE.

To 'mi' čitaj kao 'ja', pomisli Morison setno. On pogleda, s oklevanjem, u svoj kompjuter. Učinilo mu se da skeptični talasi ponovo jačaju. On baci pogled napolje, u pokušaju da odredi koliko su daleko od aksoma; međutim, ponovo se susrete sa tamom i maglom.

I on se prebaci na pisanu komunikaciju i otkuca na ruskom, ali latinicom: I ON JE, SAM, SVOJA ŽRTVA.

Kalinjina odmah odgovori, gotovo mahnitom brzinom: NE VERUJEM DA LJUDI MOGU BITI ŽRTVE SEBE SAMIH.

Morison se u tom trenutku s tugom priseti svoje jedine žene, svoje dvoje dece, svoje nemoći da valjano dokaže svoje teorije, ili da smogne snage da se mane ćorava posla, te otkuca: VERUJEM DA SMO SVI MI MNOGO VIŠE ŽRTVE SAMIH SEBE NEGO BILO

KOGA DRUGOG i brzo vrati kompjuter u pređašnji program.

Istog časa, gotovo izgubi dah: iako se smanjio nivo prijema, talasi su sada bili neuporedivo jači nego ikad do sada.

Morison zausti da obznani svoje otkriće, ali ga Dežnjev preteče:

"Jurij, ćelijska membrana zaokreće i mi zaokrećemo s njom."

To je to, pomisli Morison. Ćelija se sužava prema aksonu i moždani talasi su sada enormno koncentrisani. Njegova naprava, koja je pomoću filtera brisala sve ostalo, odsijavala bi talasnu funkciju skeptičnih talasa kroz svu unutrašnjost broda. A rezultat toga?

"Sada ćemo videti šta će se desiti", reče Konjev, zadovoljnim glasom. "Alberte, pusti mašinu u pogon, na najjačem nivou."

"Nadam se da će se dogoditi nešto što će nam dati odgovor, ili makar, ključ za odgovor. Već mi je dosadilo da čekam", uzdahnu Boranova.

"Ne krivim te", prihvati Dežnjev. "Kao što reče moj otac: 'Što duže čekaš na odgovor, utoliko će rešenje biti nejasnije.'"

Morisonu se činilo da svaki mišić na Konjevljevom telu vibrira poput prenapregnutog betona, u stanju uzbuđenja i očekivanju trijumfa, ali istovremeno je osećao da on sam ne deli to oduševljenje.

62.

Opet je gledao napolje. Već su duboko zašli u akson i sada su plovili niz struju.

U stvarnom svetu akson je bio neverovatno tanušna nit, ali u ovom, minijaturizovanom, bio je to kanal koji je mogao imati stotine kilometara u prečniku. A bio je i duži, mnogo duži nego sama ćelija. Plovidba do kraja kanala mogla bi potrajati koliko i put od Zemlje do Meseca, u oba pravca, puta dvanaest, ili čak i više. S druge strane, njihova prividna brzina pri minijaturizaciji izgledala im je kao brzina svetlosti.

Ipak, nije bilo znakova te neverovatne brzine. Brod se kretao niz struju, a u aksonu je bilo mnogo manje organela i makromolekula nego u samoj ćeliji. Čak i da su u aksonu postojala strukturna vlakna, nepokretna u odnosu na ćelijsku membranu, struja i brod sa njom, prohujali bi pored njih brzinom koja ne bi dozvoljavala ni da se

vlakno uvuče, čak i ako bi dovoljan broj fotona bio reflektovan sa njih što, naravno, nije bio slučaj.

Morison, napokon, diže ruke. Nije imalo smisla zverati napolje.

Trebalo je, zapravo, da pomno posmatra svoj ekran. Intenzitet skeptičnih talasa bio je i dalje u porastu. Postajalo je teško filtrirati neskeptični materijal. Bio je toliko gust da je, čak, prevazilazio receptivni kapacitet mašine.

Štaviše, tanka i jasna vibracija skeptičnih talasa pretvorila se u seriju neregularnih udara. Čak i sa punim uvećanjem, bilo je očigledno da se ne mogu uočiti sve primljene pojedinosti. Morison shvati da će mu biti potrebno nešto slično laserskom štampaču, koji se u sličnim situacijama šalje u pomoć mikroskopu.

Konjev se ponovo odvezao, pokušavajući da gleda u Morisonov ekran.

"Nikada nisam video ništa slično", reče on.

"Ni ja", odvrati Morison, "a proučavao sam skeptične talase tokom proteklih dvadesetak godina. Ništa slično, zbilja."

"Znači, bio sam u pravu što se tiče aksona?"

"Potpuno, Jurij. Talasi su se predivno zbili."

"Odlično. A značenje?"

Morison bezpomoćno raširi ruke.

"E, tu leži zec. Razumljivo je da ne mogu da objasnim nešto što nikada ranije nisam video."

"Ne, ne, ne", nestrpljivo odvrati Konjev. "Ti se usredsredi na ekran, a ja ću na indukovane poruke. Naši umovi su sada receptori, na isti način kao i tvoja mašina. Šta primaš? Slike? Reči?"

"Ništa", odgovori Morison.

"To je nemoguće."

"A ti, primaš li ti nešto?"

"To je zbog tvoje mašine. Podešena je prema tebi."

"Da, ali, rekao si da si primao slike."

U to se umeša suvi Dežnjevljev glas:

"Moj otac je govorio: 'Ako hoćeš da čuješ, moraš da počneš da osluškuješ.'"

"Dežnjev senior je, ovog puta, bio u pravu", primeti Boranova. "Ništa i nećemo primiti ako nastavimo da vičemo i svađamo se."

Konjev duboko udahnu vazduh i reče sa prepredenom lakoćom, tako netipičnom za njegov glas:

"Pa, dobro. Hajde da se koncentrišemo."

Nepriroda tišina spusti se na brod, a onda odjednom, Kalinjina uskovitla vazduh sa samo nekoliko reči:

"Nemamo vremena."

"Nemamo vremena za šta, Sofija?" upita Boranova.

"To sam osetila: 'Nema vremena.'"

"Misliš da je stiglo od Šapirova?" upita Morison.

"Ne znam. Je li to moguće."

"Za trenutak sam i ja osetila sličnu misao", reče Boranova. "Pomislila sam, stoga, da bi možda bolji način za rešenje problema bio da proučimo zabeležene skeptične talase na ekranu i da čekamo na eventualne nagle promene. Možda upravo te promene, a ne sam tok talasa, indukuju slike. A onda mi je prošlo kroz um da bi čekanje moglo potrajati strašno dugo i da nemamo vremena."

"Drugim rečima", reče Morison, pomislila si: 'Nemamo vremena.'"

"Da", odvrati Boranova. "Ali to je bila moja misao."

"Otkud znaš, Natalija?" insistirao je Morison.

"Poznajem svoje misli."

"I svoje snove. Ali ponekad se snovi začnu delovanjem spoljnog stimulansa. Pretpostavimo, ipak, da si primila misao: 'Nemamo vremena.' Pošto nisi navikla da primaš tuđe misli, brzo gradiš lanac slobodnih asocijacija koje su, sve, usmerene u određenom pravcu: da u tebi izazovu osećaj kako si svojom glavom došla do toga."

"Može biti. Ali Alberte, kako ćemo zasigurno znati?"

"Nisam siguran, ali eto, i Sofija je pomislila na istu stvar. Pitaćemo i nju, da li je i ona do te misli došla na sličan način."

"Ne", odgovori Kalinjina. "Pokušala sam da ne mislim ni na šta, u prazno. Misao je, jednostavno, došla."

"Ja nisam osetio ništa", reče Morison. "Ti, Jurij?"

Konjev zavrte glavom, mršteći se žestoko, očigledno zavideći ostalima.

"Ni ja."

"U svakom slučaju", nastavi Morison zamišljeno, "možda sve to nema veze. Natalija misli da je to prirodan rezultat niza prethodnih

pomisli i dalje, sasvim površna misao. Čak i da se ta misao i začela u Šapirovljevom mozgu, i tamo bi mogla biti sasvim površna."

"Možda", reče Konjev, "a možda i ne. Čitav njegov život i um bili su zaokupljeni problemima minijaturizacije. Neće on misliti ni na šta drugo."

"Stalno to ponavljaš", reče Morison, "možda je u pitanju samo romantična besmislica. Niko ne misli samo na jednu stvar. Čak ni najzatelebetaniji Romeo ne bi mogao čitavog života da obleće oko svoje Julije. Neki udaljeni zvuk, i njegov um bi istog časa bio odvučen na drugu stranu."

"Bez obzira. Sve što Šapirovi kaže moramo uzeti kao potencionalno značajno."

"Potencionalno", naglasi Morison. "A šta ako je radio na proširenju teorije o minijaturizaciji i shvatio da nema vremena, da nema vremena da svoj rad privede kraju?"

Konjev zatrese glavom, više da bi odagnao neprijatnu misao nego da bi opovrgao Morisonove reči.

"Razmotri i ovu pretpostavku: šta ako se Šapirovu učinilo da bi svaka minijaturizacija koja podrazumeva povećanje brzine svetlosti proporcionalno smanjenju Plankove konstante, izazvala trenutnu promenu, bez ikakvog utroška vremena? I naravno, ukoliko bi se brzina svetlosti beskrajno uvećala, neizbežno bi se uvećala brzina svakog objekta bez mase ili sa zanemarljivom masom. U stvari, vreme bi se ukinulo i Šapirovi bi mogao ponosno zaključiti kako 'vreme ne postoji'."

"Prilično nategnuto", porimetri Boranova.

"Naravno", odgovori Konjev, "ali je vredno razmišljanja. Moramo zapamtiti i zabeležiti svaku primisao do koje dođemo, koliko god bila maglovita, koliko god beznačajna."

"Upravo to i nameravam, Jurij", reče Boranova.

"Molim opet za tišinu. Daj da vidimo možemo li uhvatiti još nešto."

Morison se upe iz sve snage da se koncentriše, čvrsto zatvorenih očiju, tek sa malenim, uskim prorezom, uperenim na Konjeva, koji uzdahnu i prošapta:

"Nešto mi se neprestano nameće... Nu puta c jednako je m kroz s..."

"I meni se javilo", reče Morison, "ali sam mislio da je to MC 2."

"Nije", prožišta Konjev. "Pokušaj ponovo."

Morison se sav stisnu, pometen u potpunosti, a onda reče:

"U pravu si, evo ga! Nu puta c jednako m kroz s. Šta to može biti?"

"Ko to može odmah reći! Ipak, ako je bio Šapirovljev um, onda to nešto i znači. Možemo pretpostaviti da je nu radijaciona frekvencija, c brzina svetlosti, a m kroz s uobičajena masa, to jest, masa u stanju mirovanja pri normalnim okolnostima. U svetlosti..."

Boranova odmah podiže ruke, upozoravajući, neumoljivo. Konjev zastade i dodade, pomalo nesigurno:

"Ali to je ni tamo ni ovamo."

Morison se nasmeje.

"Poverljiv materijal, a, Jurij?"

"Kako to", javi se Dežnjev, sa neuobičajnom mrzovoljnošću, "da vi čujete sve te stvari o vremenu i prirodnoj masi, a ja ne čujem ništa. Znači li to da ja nisam naučnik?"

"Sumnjam da je to razlog", odgovori Morison. "Svaki mozak je različit. Možda ih ima raznih, kao što ima raznih krvnih grupa. Krv je krv, ali pri transfuziji, moraš obratiti pažnju. Moguće je da se tvoj mozak nigde ne ukršta sa Šapirovljevim."

"Samo moj mozak?"

"Ne samo tvoj. Verovatno da postoje milijarde mozgova koji od Šapirovljevog ne mogu da prime nikakvu poruku. Primetio si, valjda, da Sofija i Nataša primaju iste stvari, koje Jurij i ja nismo u stanju da registrujemo i obrnuto."

"Dva muškarca i dve žene", zabruna Dežnjev. "A šta sam onda ja?"

"Gubimo vreme, Arkadije", oglasi se Konjev nestrpljivo. "Hajde da ne diskutujemo baš o svemu za šta se zakačimo. Treba još puno da oslušujemo, a sve je manje i manje vremena za to. Ako se koncentrišeš još snažnije, Arkadije, uhvatićeš, možda, i ti nešto."

Tišina.

Povremeno bi se prekidala kada bi neko u brodu prošaptao da je uhvatio nekakav sled reči ili da mu se javila neka slika u umu. Dežnjev se oglasi samo jednom:

"Ja imam samo utisak gladi, ali možda je to samo moja rođena glad."

"Bez sumnje", suvo odvrati Boranova. "Pomisli na to da ćeš, kada iziđemo odavde, dobijati repete za svaki doručak i večeru, i neograničene količine votke."

Dežnjev se samo pohlepno nasmeši na tu pomisao.

"Čini mi se da nećemo doći ni do čega, matematičkog ili nekog drugog porekla. Siguran sam da čak i Šapirova mora imati puno, puno misli vezanih za njegove privatne stvari."

"Bez obzira", odreza Konjev. "Slušajmo dalje."

"Koliko još, Jurij?"

"Do kraja aksona. Do samog kraja."

"Nameravaš li da nas sprovedeš kroz sinapse, ili misliš da se vratimo istim putem?" upita Morison.

"Prići ćemo sinapsama što je više moguće. To će nas dovesti u neposrednu blizinu sledeće nervne ćelije, i može se dogoditi da skeptične talase bude moguće još lakše registrovati tu, na toj vitalnoj tački prenosa impulsa."

"Da, da, Jurij, ali ti nisi kapetan. Nataša, leptiriću, slažeš li se sa ovim?"

"Što da ne? Jurij je u pravu", odgovori ona. "Sinapsa je jedinstvena po mnogo čemu, a mi o njoj ne znamo ništa."

"Pitam samo zato što je polovina naše energije već utrošena. Koliko dugo još mislimo da ostanemo u organizmu?"

"Dovoljno dugo", reče Boranova. "U svakom slučaju, stići ćemo do sinapse."

I tišina se ponovo spusti na brod.

63.

Brod nastavi svoj put kroz zastrašujuće dugi akson. Konjev je i dalje izdavao uputstva:

"Sve što osetite, recite naglas. Imalo to smisla ili ne, bila to jedna reč ili čitav pasus. Ako je slika, opisujte je. Čak i ako mislite da je misao vaša, govorite, ako imate i najmanjih sumnji."

"Zauzvrat ćeš dobiti samo blebetanje", progundā Dežnjev, i dalje neraspoložen zbog svoje nesposobnosti da bilo što uoči.

"Naravno, ali dve ili tri suvisle misli isplatiće sve ostalo. A opet, nećemo znati šta je suvislo ako ne budemo znali sve."

"Znači, ako osetim nešto što ne pripada meni, pričam naglas?" upita Dežnjev.

"Naročito ti. Ako si toliko neosetljiv, kao što izgleda, sve što dopre do tebe može biti od presudnog značaja. A sada, molim vas, tišina. Svaki sekund koji potrošimo u razgovoru može značiti da smo propustili ono glavno."

I opet, rastrzane, izolovane rečenice se nastaviše. Morisonu se učini da sve zajedno zbilja nema smisla.

Iznenadjenje nastade, za trenutak, kada Kalinjina objavi:

"Nobelova nagrada!"

Konjev je naglo pogleda, zausti da nešto kaže, a onda, kao da se nečeg prisetio, očuta.

Morison, nastojeći da izbegne ton poruge, upita:

"Jesi li i ti, Jurij, osetio to isto?"

"Gotovo u istom trenutku", odgovori ovaj, klimnuvši potvrdno.

"Znači, prvo prožimanje između muškarca i žene u brodu", reče Morison. Pretpostavljam da je to u vezi sa Šapirovljevim pokušajem da unapredi teoriju minijaturizacije."

"Bez sumnje. Ali Nobelova nagrada mu nije ginula ni za prethodna dostignuća na tom polju."

"Koja su, međutim, svrstana među tajne i stoga ostala nepoznata."

"Da, ali kada se proces usavrši, više to neće biti."

"Nadajmo se", sarkastično dobaci Morison.

"Nismo ništa više tajanstveni nego vi, Amerikanci", ne izdrža Konjev.

"U redu, neću da se svađam", nasmeši se Morison široko, što Konjeva, koji ga je gledao preko ramena, kao da iznervira još više.

Najednom, Dežnjev uzviknu:

"Hoking!"

Morison iznenadeno podiže pogled. Ovo nije očekivao.

"Šta kažeš, Arkadije?" upita Boranova, sa prizvukom nezadovoljstva u glasu.

"Rekao sam, Hoking!" ponovi Dežnjev, gotovo se pravdajući.

"Odněkud je dolepršala u moj um. Rekli ste da kažem šta god osetim."

"To je engleska reč. Hoking znači pljuvanje", reče Boranova.

"Ili prodavanje", veselo dodade Morison.

"Ne znam toliko engleski da bih znao tu reč. Mislio sam da je to nečije ime", reče Dežnjev.

"I jeste", dobaci Konjev, sa malom nelagodnošću. "Stiven Hoking. Veliki engleski teoretski fizičar od pre jednog stoleća. I ja sam mislio na njega, s tim što sam bio uveren da su to moje misli."

"Odlično, Arkadije. To može biti korisno", reče Morison.

Dežnjev se odmah osmehnu.

"Znači, ipak nisam baš sasvim beskoristan, ha? Kao što reče moj otac: 'Koliko god da su malobrojne reči mudraca, valjano je saslušati ih.'"

Nekih neodređenih pola časa kasnije, Morison tiho progovori:

"Stižemo li do bilo čega, uopšte? Čini mi se da nam reči i slike ne govore baš ništa. Nobelova nagrada nam govori, što je i bilo za očekivati, da ju je Šapirovo imao na umu, ali to znamo od ranije. Hoking nam kaže da je rad tog fizičara bio značajan, verovatno, kao osnova za nadgradnju teorije minijaturizacije, ali nam ne kaže i usled čega."

Ovog puta se nije pobunio Konjev, iako je Morison očekivao napad s te strane, već Boranova. Konjev se, verovatno, spremio da odgovori, ali je pustio da dama ovog puta ponese teret.

"Alberte", poče ona, "imamo posla sa neverovatnim kriptogramom. Šapirovo je čovek u komi i njegov mozak ne funkcioniše na disciplinovan, uobičajen način. On se, u onim segmentima u kojima je ostao zdrav, možda iskri, premda sasvim nasumično. Mi stoga sakupljamo sve, bez predrasuda, i sve će biti proučeno, imajući u vidu teoriju minijaturizacije. Oni koji je poznaju uočiće neki smisao tamo gde ga, recimo, ti nećeš videti. I jedan dašak značenja, na jednom kraju, može biti početak rasvetljavanja koje će se proširiti na sve. Ovo što radimo, stoga, ima smisla, i kao postupak je ispravno."

"Pored toga, Alberte", nastavi Konjev, "postoji još nešto što možemo pokušati. Približavamo se sinapsi. Ovaj će se akson završiti

i rasplinuti u mnogostruka vlakna, od kojih će se svako ustremiti ka dendritu susedne ćelije, iako ga neće dodirnuti."

"To znam", nestrpljivo odvrati Morison.

"Dalje: nervni impuls, uključujući i skeptični talas, mora da preskoči taj maleni jaz sinapse. U tom trenutku dominantne misli su manje ometane od strane drugih, sporednih. Ako mi preskočimo taj jaz, naći ćemo se, makar samo za kratko, u položaju da otkrijemo ono što tražimo uz manje ometanje sporednih misli."

"Ozbiljno?" upita Morison. "To smanjenje ometanja je novost za mene."

"Rezultat je mukotrpnog sovjetskog istraživanja na tom polju."

"Ah!"

Konjev opet prasnu:

"Šta ti znači to, ah? Sprdaš se sa vrednošću istraživanja?"

"Ne, ne."

"Naravno da se sprdaš. Sovjetsko istraživanje, znači, nije ozbiljno."

"Samo sam hteo reći da ništa ne znam, niti da sam išta pročitao o tome", izjavi Morison odbrambeno.

"Istraživanje je obavila Madam Nastjaspenskaja. Pretpostavljam da si čuo za nju?"

"Jesam", čuo sam.

"Ali ne čitaš njene članke, zar ne?"

"Jurij, ne mogu da držim korak čak ni sa literaturom na engleskom, a kamoli..."

"E pa, kada se ovo završi, postaraću se da dobiješ njena sabrana dela ne bi li se malo obrazovao."

"Hvala, ali kad smo već kod toga, rekao bih da mi rezultat tog istraživanja deluje prilično čudno. Ako izvesne vrste mentalne aktivnosti bolje prelaze preko sinapsi nego neke druge, u tom slučaju, imajući u vidu da u mozgu ima više stotina milijardi sinapsi, samo bi jedan delić svih ljudskih misli bio sposoban da nađe svoj put."

"Nije uopšte tako jednostavno", obrusi Konjev. "Sekundarne misli se ne brišu. Nastavljaju se na nižem nivou intenziteta i ne opadaju beskonačno. Sve što se dešava je sledeće: u neposrednoj blizini

sinapse važne misli su, za jedno kratko vreme, unekoliko ojačane."

"Ima li dokaza za to? Ili je u pitanju samo hipoteza."

"Ima dokaza, vrlo suptilnih. Jednog dana, siguran sam, kada minijaturizacija uzme maha, ti će dokazi biti mnogo ubedljiviji. U svakom slučaju, ima nekih ljudi kod kojih je ovaj 'efekat sinapse' mnogo izraženiji nego kod drugih. Kako bi, drugačije, bilo moguće da kreativne osobe uspeavaju da toliko dugo i snažno ostanu usredsređene na nešto, osim ako im trivijalnosti manje ometaju umne procese? I zašto su, nasuprot tome, briljantni umovi, gotovo po tradiciji, istovremeno i veoma rasejane osobe?"

"Odlično. Ako nešto pronađemo, neću se više raspravljati."

"Ali šta ćemo kad stignemo do kraja aksona?" upita Dežnjev. "Struja koja nas nosi napraviće polukrug, pa ćemo se istim ovim putem vratiti, uz drugi zid aksona. Treba li da se probijem pravo napred, kroz opnu?"

"Ne, naravno ne", odgovori Konjev. "Oštetili bismo ćeliju. Moraćemo da poprimimo elektronski kod acetilholina. On premosti nervni impuls preko sinapse."

"Sofija, možeš li brodu dati kod acetilholina?" upita Boranova.

"Mogu, odgovori Kalinjina. Ali ne postaju li acetilholinski molekuli aktivni kada se nađu van ćelije?"

"Bez obzira, moguće je da ćelija raspolaže mehanizmom pomoću koga ih izbacuje iz sebe. Pokušaćemo."

Na izgled beskrajni akson i dalje se pružao prema njima.

64.

No, odjednom mu se ukaza i kraj. Nikakvog prethodnog upozorenja nije bilo.

Konjev ga prvi primeti. On je gledao, i znao je šta gleda, ali Morisonu, svejedno, pripisa to u zaslugu. Jer i on je gledao, i nije primetio kada je naišlo.

Ipak, Konjev je sedeo napred, dok je Morison bio primoran da mu izviri preko ramena. Ipak, to nije bilo dovoljno kao izvinjenje.

Pri nejasnom svetlu koje je isijavao sam brod bilo je jasno da se pred njima nalazi udubljenje, ali da struja, ipak, iz nekog razloga, zaokreće u drugom pravcu.

Akson je počinjao da se grana u dendrite, poput onih na drugom kraju neurona, na onom kraju gde se nalazilo jedro ćelije. Dendriti na ovom kraju ćelije bili su malobrojniji i tanji; ali svejedno, bili su tu. Bez sumnje, jedan deo ćelijske tečnosti isticao je u njih, ali brod se nalazio u samoj matici i nije bio u položaju da rizikuje. Trebalo je da se otisnu u prvi dendrit na koji naiđu, ako je to bilo moguće.

"Ovamo, Arkadije, ovamo!" povika Konjev pokazujući prstom, i tek u tom trenutku ostatak posade shvati da su stigli do kraja aksona. "Pali motore i kreni ovamo!"

Morison začu pređenje motora koji su brod sada potiskivali ka jednoj ivici struje. Dendrit ka kome su se ustremili predstavljao je, iz njihove perspektive, samo cev, veliku cev, budući da su mogli da uoče samo jedan deo svoda koji je označavao ulaz.

Nastavili su da mu se primiču, i Morison posle izvesnog vremena postade svestan da je svu inercionu silu svog sopstvenog tela usmerio ka kanalu, kao da je želeo da pripomogne mašinama broda.

Glavno pitanje nije bilo naprosto stići do cevi, oslobađajući se, pri tom, malo po malo matice, već, zapravo, izbeći vodene molekule koji su se u blagim lukovima okretali i vraćali u pravcu odakle su došli.

Brod napokon uspe da prevlada kontrastruju, i odjednom bi prosto gurnut u otvor cevi.

"Isključi motore", naloži Konjev uzbuđeno.

"Ne još", promumla Dežnjev. "Možda smo još suviše blizu kontrastruje. Pusti da se još malo približim zidu."

On to i učini, i to ne potraja dugo. Sada su se pretežno kretali niz struju, osećajući tek ponegde suprotnu silu. I kada konačno isključi mašine i zagladi svoju vlažnu, prosedu kosu, Dežnjev duboko odahnu i reče:

"Sve što činimo doprinosi da nam energija ne curi, već ističe! Jurij, ograničeni smo, ograničeni!"

"O tome ćemo brinuti kasnije", odbrusi nestrpljivo Konjev.

"Zbilja?" podrugnu se Dežnjev. "Moj je otac uvek govorio: 'Kasnije, obično znači prekasno.' Natalija, reci i ti nešto. Ne verujem Juriju kada je u pitanju njegova procena naših energetskih zaliha."

"Smiri se, Arkadije. Ja ću se pobrinuti za to. Jurij, dendrit nije suviše dug, zar ne?"

"Ubrzo ćemo stići do kraja, Natalija."

"U tom slučaju, Sofija, pobrini se za elektronski kod acetilholina čim bude dat znak."

"Da, daćeš mi znak, zar ne?"

"Neću, Sofija. Sigurna sam da će Jurij zaurlati kao Kozak kada kraj dendrita bude na vidiku. U tom trenutku ćeš promeniti kod."

Nastavili su da se kreću kroz završnu cev neurona u koji su kročili pre mnogo vremena. Morisonu se učini da, usled sužavanja dendrita, može da uoči i svod nad svojom glavom, ali to je bila samo varka. Zdrav razum mu je govorio da, čak i kad je najsuženiji, dendrit mora biti širok bar nekoliko kilometara (sa stanovišta, naravno, molekula).

Kao što je Boranova i predvidela, Konjev zbilja podiže glas i viknu, krajnje nesvestan šta upravo čini:

"Eno završetka. Brzo! Acetilholinski kod, pre no što bude kasno."

Prsti Kalinjine zaigraše po tastaturi. Unutra, u brodu, nije bilo nikakvog znaka koji bi ukazivao na bilo kakvu promenu, ali pred njima se nalazio acetilholinski receptor, preciznije, stotine i stotine receptora i kodovi se uspostaviše, pozitivan za negativan i obrnuto, te dodir broda i receptora bi jasan i snažan.

Izvučeni su iz struje i prosto usisani kroz zid dendrita. Tokom nekoliko narednih minuta plutali su kroz međucelijski prostor, između dendrita koji su upravo napustili prema susednom dendritu, prema susednoj ćeliji.

Morison nije video gotovo ništa. Osećao je kako brod klizi napred, kroz složenu proteinsku strukturu. A onda ugleda konkavni oblik pred sobom, kao i kada je brod ulazio u prethodni neuron.

Konjev odveza svoj pojas i ustade (očigledno, bio je suviše uzrujan da bi mogao mirno da sedi). A onda izgovori, gotovo mucajući:

"Prema hipotezi Nastjaspenskaje, pročišćavanje i prijem važnih misli naizrazitiji su neposredno posle sinapse. Kada se ćelijsko telo približi, razlika se smanjuje. Čim se nađemo u dendritu koji je pred nama, otvorite svoje umove. Budite spremni na sve. Sve što osetite recite naglas. Opisujte slike. Snimiću sve što izgovorite. I ti, Arkadij. I ti, Alberte. Ulazimo. Počinje!"

SAM!

Smrt jeste nešto užasno; ali kao da ju je lakše podneti ako si u dobrom društvu.

Dežnjev senior

65.

Morison je, doduše, pratio šta se dešava, ali sa primetnom neizvesnošću. Nije smatrao da je potrebno da aktivno učestvuje. Ipak, mislio je, ako bi mu nešto važno prošlo kroz um, ne bi se dvoumio da to i objavi. Jer bi se u suprotnom ponašao neprofesionalno.

Kalinjina je, sa njegove leve strane, delovala snuždeno i besposleno je dobovala prstima. On se nagnu ka njoj i prošapta:

"Jesi li nam vratila kod L-glukoze?"

Ona ćutke klimnu.

"Poznaješ li hipotezu Nastjaspenskaje?" nastavi on.

"Nije iz mog područja. Nisam nikada ništa čula o njoj."

"A veruješ li u nju?"

Kalinjina, međutim, vešto izbeže zamku.

"Nisam dovoljno stručna da bih verovala, ni da ne bih. Ali on veruje, jer želi da veruje."

"Osećaš li šta?"

"Ništa intenzivnije nego pre."

Dežnjev je, naravno, bio tih. Boranovoj bi, s vremena na vreme preko usana prešla po koja reč, ali pomisli Morison, krajnje neubedljivo. Izgleda da je samo Konjev još bio pun entuzijazma. U jednom trenutku, on povika:

"Jeste li čuli? Je l' neko čuo? Cirkularni ritam! Cirkularni ritam!"

Niko mu ne odgovori. Posle izvesnog vremena, Morison zapita:

"Šta misliš da to znači, Jurij?"

No, ne dobi nikakav odgovor. Čak i Konjev napokon utihnu, i stade da zuri napred, osmatrajući kako se brod kreće kroz fluidnu struju.

"Pa, Jurij", oglasila se Boranova.

Konjev, pod prinudom, odgovori rapavim glasom:

"Ni je ne razumem."

"Jurij, sinko", počeo Dežnjev, "čini mi se da je ovaj neuron vrlo nevaljao i da, štaviše, zabušava. Moraćemo da probamo sa nekim drugim, i možda, još nekim. Onaj malopredašnji je morao biti tek puka početnička sreća."

Konjev ga ljutito pogleda.

"Nemamo posla sa pojedinačnim ćelijama. Nalazimo se u ćelijskoj grupi, oko milion njih, ili više, koja, ako je suditi prema Albertovoj teoriji, predstavlja centar kreativnog mišljenja. Ono što 'misli' jedna, to 'misle' i sve ostale, sa beznačajnim varijacijama."

"Pravilno", saglasi se Morison.

"Znači, nećemo ispitivati ćeliju po ćeliju?" navaljivao je Dežnjev.

"To bi bilo beskorisno", odgovori Morison.

"Odlično", izgovori Dežnjev i huknu, "jer u suprotnom ne bismo imali dovoljno energije, a ni vremena. Pa, šta ćemo sad?"

U tišini koja nastupi, začu se ponovo Konjevljev glas:

"Ne razumem, i dalje. Možda je moguće da Nastjaspenskaja greši."

U tom trenutku, Kalinjina sa odlučnim izrazom na licu, razveza svoj opasač i ustade:

"Želim nešto da kažem, i molim vas da me ne prekidate. Natalija, slušaj me. Daleko smo stigli. Ovo je eksperiment koji je trebalo izvršiti, iako je, prema mom mišljenju, od početka bio osuđen na neuspeh. Pa, čini mi se da nismo uspeli."

Ona uperi prst na Konjeva, ne gledajući ga izravno.

"Neki od nas bi želeli da uobličavaju Vaseljenu po svom nahođenju. Sve što im ne odgovara nastojace da izmene čistom snagom volje, zaboravljajući pri tom da je Vaseljena nešto što se nalazi van domašaja ličnih želja, ma koliko se trudili da joj ih nametnemo.

Ja ne znam da li je Nastjaspenskaja u pravu, ili da li možda greši. Ne znam ni da li su Albertove teorije ispravne ili nisu. Ali jedno znam: i ona i on zasnovali su svoje teorije imajući u vidu zdrav, 'ispravan' ljudski mozak. Mozak akademika Šapirova nije zdrav. Dvadeset

procenata njegovog tkiva ne funkcioniše, mrtvo je. Ostatak je, sudeći prema tome da koma u kojoj se nalazi traje nedeljama, verovatno već poprilično oštećen.

Svaki razuman čovek doći će do zaključka da Šapirovi u ovom trenutku nije sposoban da misli kao normalno, razumno biće. Njegov mozak je vojska, poražena i neorganizovana. Fabrika iz koje izlaze defektni proizvodi. On, mozak, povremeno, nasumično zaškri, emitujući razlomljene misli, zgužvane fragmente, otpadne materije sećanja. Neki ljudi", ona ponovo uperi prst, "to ne žele da priznaju čak ni sebi samima, jer veruju da će se, ukoliko navaljuju i insistiraju dovoljno agresivno, očigledno povući, a nemoguće zauzeti njegovo mesto."

I Konjev se odvezao i sada je stajao. On se lagano okrenu i pogleda u Kalinjina. (Morison je bio zapanjen: zaista ju je gledao. I na njegovom licu nije bilo vidljivog znaka besa, mržnje ili prezira. Bio je to, Morison beše siguran, potišten, gotovo samosažaljiv pogled.)

Ali mu je glas, kada je progovorio, obraćajući se Boranovoj, bio i dalje tvrd i neumoljiv:

"Natalija, da li je išta slično ovome što smo sada čuli razmatrano pre polaska na put?"

"Pitaš li me to, Jurij, da li je Sofija nešto slično rekla pre ovog trenutka?! Ne, nije."

"Ima li kakvog razloga da dopuštamo da nas članovi posade koji nemaju vere u poduhvat odvrćaju od njega? Pitam, dalje, zašto su se ti članovi posade uopšte i otisnuli na ovaj put?"

"Zato što sam naučnik", prasnu Kalinjina, takođe se obraćajući Boranovoj. "Zato što sam želela da ispitam uticaj veštačkih elektronskih kodova u biohemijskom okruženju. To je rezultiralo uspehom, te se, stoga, s mog stanovišta, ovaj poduhvat može smatrati uspešnim. I s Arkadijevog, isto tako, jer se brod pod njegovim rukama ponašao kako treba, i za Alberta, takođe, jer on sada ima čvršći oslonac za svoje teorije, pa i za tebe, Natalija, jer si nas dovde dovela bez problema, i sva je prilika da ćeš nas bez problema i izvesti odavde. Ali za jednog od nas", prst se ponovo optužujući podiže, "ovo putovanje nije bilo uspešno, i njegova lična mentalna higijena bila bi mu vrlo zahvalna kada bi se pomirio sa

neuspehom."

(Pa, dobro mu je vratila, pomisli Morison.)

No, Konjev ne ustuknu pred napadom. Naprotiv, glas mu je bio ledeno miran:

"Stvari ne stoje tako, usprotivi se on", ponovo se obraćajući Boranovoj. "Istina je upravo suprotna onome što se ovde tvrdi. Od samog početka je bilo jasno da se Šapirovljev mozak neće ponašati onako kako bi to činio da nije pretrpeo nikakva oštećenja. Od ranije smo znali da će do nas, putem talasa, stizati i misli od vitalnog značaja, baš kao i besmislice. Da, znali smo. Nadao sam se da će nam se primarne misli ukazati snažnije i izrazitije neposredno po prelasku sinapse. Tu smo iznevereni. To, međutim, nikako ne znači da je zadatak što stoji pred nama neostvarljiv, već da je samo unekoliko otežan.

Već smo napabirčili oko stotinu rečenica i slika iz Šapirovljevih misli. Nemojte zaboraviti nu puta c jednako je m kroz s, što mislim da je od najvećeg značaja. Tu misao svakako nećemo proglasiti za besmislicu, zar ne?"

"Jesi li razmatrao mogućnost, Jurij, da je taj matematički fragment rezultat nečega za čime je Šapiro tragaao i pri tom proglasio beznačajnim?" upita Boranova.

"Jesam, razmatrao sam i tu mogućnost. Ali zbog čega bi se onda taj fragment zakačio za njegov um? U svakom slučaju, stvar je više nego vredna daljeg razmatranja. Pomislite, samo, koliko se toga što trenutno smatramo bespredmetnim, od onoga što imamo, kao podatak, može pokazati presudnim, osvetljeno iz pravog ugla? Ako nastavimo dalje, možda ćemo dobiti priliku da popunjavamo prazna mesta u slagalici. Jedno je, međutim, sasvim sigurno, a to je da u ovom trenutku nemamo nikakvog razloga da naš poduhvat proglasimo neuspešnim. Bilo koji segment poduhvata."

Boranova lako klimnu glavom.

"Pa, nadajmo se, Jurij, da si u pravu. Ali kao što je Arkadij već pitao, šta nam je sada činiti? Šta po tvom mišljenju treba da činim?"

Primetno opušteniji, Konjev nastavi:

"Postoji jedna stvar koju još nismo isprobali. Probali smo sa detekcijom van neurona, unutar neurona, unutar aksona, dendrita,

neposredno posle sinapse. Međutim, svi ti pokušaji činjeni su iz unutrašnjosti broda, unutar zidova koji se možda ponašaju kao izolatori."

"Koliko shvatam tvoj predlog, želiš da pokušamo sa detekcijom izvan broda, u samoj ćelijskoj tečnosti? Priseti se da bi osmatrač i dalje bio omeđen ronilačkom opremom."

"Plastična odora nije toliko debela kao zidovi broda i izolacioni efekat će, prema tome, biti neuporedivo slabiji. Osim toga, sam kompjuter ne mora da se nalazi u unutrašnjosti odela."

Morison oseti, vrlo jasno, znak za uzbunu.

"A koga imaš na umu za taj poduhvat?"

Konjevljev hladni pogled zaustavi se na njemu.

"Postoji, Alberte, jedna jedina mogućnost. Kompjuter je u potpunosti tvoj proizvod i usklađen je sa tvojim mozgom. Ti si, dakle, najosetljiviji na Šapirovljeve misli. Bilo bi, dakle, naprosto sumanuto, poslati napolje nekog drugog. Odgovor na tvoje pitanje glasi: tebe imam na umu."

66.

Morison oseti kako mu se creva vezuju u čvor. Ne! Ne to! Ne mogu to još jednom od njega tražiti!

On pokušava da to i izgovori, ali usta kao da su mu se potpuno osušila i to u magnovenju. Uspeo je da iz sebe istisne tek neko jedva razgovetno krkljanje. Kroz misao mu prođe činjenica da je počeo da veruje kako više nije strašljivac već hrabri avanturista u pohodu kroz moždanu ćeliju no, strahovi mu se, odjednom, potpuno, vratiše.

"Ne to!" začu se krik, ali to nije bio njegov glas. Jer ovaj je bio viši za oktavu. Bila je to Kalinjina.

Zurila je u Boranovu, bleđa lica, pridržavajući se rukama za naslon sedišta:

"To ne, Natalija!" uzvikivala je uzbuđeno, dok su joj se grudi nadimale. "Predlog je kukavički! Jadni Albert je jednom već bio izvan broda. Gotovo da se nije vratio živ, a da nam se nije vratio, verovatno bismo još tražili put iz pogrešnog kapilara, i verovatno do nervnih ćelija nikada ne bismo ni stigli! Zašto bi on morao da to učini još jednom? Sasvim je sigurno da je sada red na nekog drugog, a

pošto je to njegova ideja (niko nije osetio potrebu da postavi pitanje: 'ko, on') neka on to i izvede. Zašto bi to tražio od nekog drugog?"

Morison pronađe malo snage da, mimo svojih strahova, postavi sebi pitanje da li je ovaj izliv Kalinjine bio posledica njenih osećanja prema njemu ili ga je tako žustro uzela u odbranu jedino stoga što je iznenada dobila priliku da se Konjevu još jednom suprotstavi. Negde, u najskrivenijem kutku svoga uma, Morison je bio dovoljno pragmatičan da ipak presudi u korist ovog drugog.

Konjevljevo lice postajalo je sve zakrvavljenije dok je Sofija govorila.

"Nema u tome nikakvog kukavičluka!" (Naglasio je tu reč, da bude jasno kako ga je to najviše pogodilo.) "Moj predlog predstavlja jedinu razumnu mogućnost. Ako bih ja kročio napolje, što bih i mogao i bio spreman da učinim, morao bih upotrebiti Albertovu mašinu, koja, međutim, ako je ja budem koristio, neće pokazati svoje optimalne performanse. Nemamo izbora. To mora biti neko ko može da iz mašine izvuče najviše. Ne postavlja se, uopšte, pitanje ko je to, suviše je jasno."

"Tačno", složi se Morison, ali tek pošto se uverio da ga glas neće ponovo izdati. "Međutim, nema razloga za pomisao da će prijem talasa izvan broda biti bolji nego iz broda."

"Onoliko koliko nema, toliko i ima razloga", odvrati Konjev. "Osim toga, kao što je Dežnjev rekao, zalihe energije nam se smanjuju. Kao i vreme, uostalom. Nemamo vremena za promišljanje. Moraćeš da iziđeš iz broda, kao i prošli put i to odmah."

Morison izgovori dubokim glasom, nadajući se da će to možda biti poslednja reč:

"Žao mi je. Ja iz broda ne izlazim."

Ali u tom trenutku, Boranova kao da se konačno odlučila.

"Alberte, bojim se da ćeš morati", reče ona tiho.

"Ne."

"Jurij je u pravu. Samo ti i tvoja mašina možete nam dati podatke koje tražimo."

"Siguran sam da neće biti nikakvih informacija."

Boranova odbrambeno ispruži ruke.

"Možda si u pravu, ali takve stvari ne ostavljaju se slučaju. Hajde

da probamo."

"Ali..."

"Alberte", nastavi Boranova, "obećavam ti, kad se vratimo u spoljni svet, da će tvoje zasluge, tvoj udeo u poduhvatu, kad tome dođe vreme, biti u najvećoj meri istaknuti. Bićeš poznat kao čovek koji je načinio teoriju mišljenja, čovek koji je izumeo mašinu koja mu pomaže da u praksi primenjuje svoju teoriju, kao čovek koji je spasao brod od propasti u kapilaru, i najзад, kao čovek koji je otkrio smisao Šapirovljevih misli izišavši u neuron, kao što je to učinio i u krvnom sistemu."

"Hoćeš da kažeš, ako odbijem, ta istina nikada neće biti obelodanjena?"

"Prisiljavaš me da se ponašam pokvareno", uzdahnu Boranova, i to naočigled svih. "Više bih volela da mi nisi postavio to pitanje. Da, ako odbiješ, istina možda neće biti obelodanjena. To je, na kraju krajeva, jedino oružje koje mi je trenutno na raspolaganju. Ne možemo te naterati da iziđeš iz broda, jer tvoje bivstvovanje van broda je, kao takvo, sasvim beskorisno. Moraš oslušivati Šapirovljeve misli, a za to nam je potreban voljan i saglasan saradnik. Za to ćemo te i nagraditi."

Morison se panično obazre oko sebe, očekujući pomoć od nekoga od svojih saputnika. Boranova zuri u njega kao zmija. Konjev ga odozdo posmatra kao pobednik. Dežnjev gleda u stranu, očigledno mu je neprijatno, ali ne želi da se izjašnjava. A Kalinjina... njegova jedina nada...

On je pogleda zamišljeno i upita.

"Šta ti kažeš na sve ovo, Sofija?"

Kalinjina je trenutak oklevala, a onda odgovori čvrstim glasom:

"Mislim da je pogrešno ovako postupati sa tobom. Zadatak koji treba da se obavi mora biti obavljen uz dobru volju. Ne pod pritiskom."

Dežnjev, koji je mumlao nešto za sebe, dodade:

"Moj stari je govorio: 'Nema jačeg pritiska od pritiska rođene savesti, a to je ono što život čini tako nepotrebno gorkim.'"

"Sa svojom savešću u ovom trenutku nemam problema", odbrusi Morison. "Da glasamo?"

"Nema potrebe", reče Boranova. "Ja sam ovde zapovednik i u ovakvim slučajevima ja donosim odluku."

"Hoćeš li mi verovati ako odlučim da iziđem, i ipak ništa ne uhvatim?"

"Hoću", klimnu Boranova. "Najzad, uvek možeš da izmisliš nešto što će biti dovoljno da nas uveri, i za šta bi dobio našu zahvalnost. A ako se vratiš praznih ruku, ili sa nedovoljnim informacijama, čini mi se da bih ti pre verovala nego da se zakuneš da si čuo nešto od velike važnosti."

"Mene ćeš, međutim, teško prevariti", upade Konjev. "Ako se vratiš sa nečim za šta misliš da je važno, tek ću ja to zbilja i potvrditi. A sad dosta razgovora. Na posao!"

Morison, uskovitlana srca i stegnuta grla, uspe samo da procedi:
"Dobro. Idem. Ali samo na kratko."

67.

Morison se skinu. Prvi put (tek, možda, nekoliko časova ranije) činilo mu se to kao bestidno izlaganje intimnosti. Sada je to bila gotovo rutina. Bio je prilično svestan koliko duboko može da uvuče stomak, dok se uz pomoć Kalinjine, uvlačio u ronilačko odelo. Uprkos dobrom doručku, vodi, čokoladi, njegov stomak bio je prazan i Morison se oseti srećnim što je tako. On oseti, za sekund, mučninu kada se nađe potpuno zatvoren u odelu, no, povraćanje u skafanderu bi verovatno bilo još mučnije. Još malopre su ga ponovo ponudili čokoladom i on je odbio.

Najzad mu staviše kompjuter u ruke i Boranova povika spolja:

"Hoćeš li moći da upravljaš mašinom?"

Morison ju je čuo, čak dosta dobro. Znao je da više neće moći da čuje glasove kada jednom bude bio van broda. On podiže kompjuter jednom rukom (bio je gotovo bez težine) i drugom rukom pokuša da nešto otkuca na tastaturi.

"Mislim da ću moći", viknu u znak odgovora.

Potom, prilično nespretno, uveza kompjuter za oba ručna zgloba dugačkim, ali čvrstim plastičnim nitima (bez sumnje, isti materijal od kojeg je sačinjeno i odelo).

"Da ga ne izgubiš", začu se Boranova.

I opet, prema komori. Oseti kako ga obavija tkanina, kako se vazduh ispunjava i nađe se van broda.

Ponovo van broda. Doduše, maločas je naglasio 'samo na kratko', ali, šta je to vredelo? Šta ako ne budu želeli da ga puste unutra? Gotovo da oseti bes što je dopustio da ga nagovore pod bilo kojim pretnjama i ucenama, ali odmah potisnu taj osećaj. Ionako nije bilo pomoći.

Morison tutnu kompjuter pod levu mišku, delom zbog toga što nije baš sasvim verovao plastičnim vezama a delom zbog toga što je želeo da ga što manje izlaže dodiru ćelijske tečnosti. Zatim stade da pipa po površini broda ne bi li pronašao neku pogodnu tačku oslonca, gde bi se međusobno oprečna naelektrisanja između broda i odela uzajamno privukla.

Konačno pronađe i tu tačku, i priljubi se leđima uz brod. Osećao je da električno polje nije tako jako kao pre i da mu dopušta prilično slobodnog prostora za manevar. Nije ni čudo, pomisli, jer sad mu je telo bilo veličine atoma. Verovatno je bilo teško koncentrisati električni kod na maloj površini njegovog tela.

Ili možda i nije bilo tako? Možda su i elektroni, koji su izvor naelektrisanja, i sami mikrominijaturizovani? Za trenutak posumnja u teoriju minijaturizacije ali, istog časa, oslobodi se i te misli.

Bio je tek polusvestan svog kretanja kroz međućelijsku struju, jer su se i drugi predmeti kretali uporedo sa njim. Ipak, pred očima mu se panorama menjala. Sada je lakše gledao: prvo, plastični sloj između njegovih očiju i slobodnog prostora bio je tanji, a drugo, mekša plastika dozvoljavala je da glavu slobodno pokreće u svim pravcima.

Vodeni molekuli bili su i dalje prisutni, sudarajući se i tarući se jedan o drugi, kao jedva vidljivi baloni. Primetio je, takođe, kako lagano i nezainteresovano plove kraj njega u svim pravcima. Povremeno bi se neki od njih priljubio uz njega, zahvaljujući odgovarajućem naelektrisanju, ali bi se brzo oslobađao i odlazio dalje. Kao da su želeli prisniji dodir sa njim, a da, ipak svoju želju nisu bili sposobni da sprovedu u delo.

U daljini je već primetio i veće molekule, od kojih su neki bili gotovo veličine broda. Svetlost koja se od njih odbijala na promenljiv,

prizmatičan način dopuštala je da budu vidljivi. Zapravo, nije mogao da ih vidi: javljala mu se samo njihova slika u umu, tamo gde bi se svetlost pojavila. Pita se da li je to tek puka iluzija, ili naprosto, posledica toga što je znao da se svetlost mora odbijati upravo od molekula.

Štaviše, činilo mu se da može da uoči i skeletnu strukturu ćelijske unutrašnjosti; pozamašni oblici koji su stajali napokretno, bez obzira na kretanje tečnosti davali su ćeliji manje-više izgled čvrstog tela. Te strukture kao da su promicale toliko brzo da ih je bilo teško i primetiti; u narednom trenutku bi već nestajale. Sve zajedno davalo je utisak kretanja velikom brzinom, kojom se kretao i brod, i on zajedno sa njim.

Ali dosta sa posmatranjem. Vreme je bilo da obrati pažnju na kompjuter. Zašto? Ništa neće otkriti. Morison je bio u to sasvim siguran, pa opet, nije mogao da se preda tako lako. Jer postojala je malena verovatnoća da on greši. Sebi samom, pa i posadi u brodu, dugovao je makar to da pokuša.

On pokuša da svojim trapavim pritiskom obavijenim rukama podesi kompjuter na najviši nivo osetljivosti, jedva sposoban da izdaje pravilne naredbe svojoj mašini. Ah, ako ništa drugo bar su baterije u redu. On još jednom pokuša da sebe natera da se usredsredi i da uhvati neke, možda, važne talase.

Da, naprava je radila. Vodeni molekuli i dalje su lenjo plovili oko njega. Skeptični talasi iznova se ukazaše na ekranu, bistriji, jasniji, prefinjeniji i artikulisaniji nego ikada do tada. Uprkos svemu tome, osetio je prisustvo tek nekakvog slabašnog, šištavog šapata koji se nije uobličavao ni u senke, ni u reči, već je samo izazivao čudan osećaj tuge...

Stani! Kako je mogao znati da je šapat tužan? To je samo njegov subjektivan zaključak. Ili možda, ipak, upravo prima emociju? Da li je moguće da je Šapirova, oštećena mozga, i u komi, tužan? I ako jeste, da li je to, kao otkriće, nešto iznenađujuće.

Morison se obazre preko ramena u pravcu broda. Sigurno je da je ovo bilo sasvim dovoljno. Uhvatio je tužnu prazninu i ništa više. Da li da im signalizira da želi da se vrati na brod? Hoće li mu izići u susret? I ako uđe i saopšti Boranovoj kako nije uhvatio ništa, hoće li

se Konjev ljutito ustremiti na njega govoreći kako je napolju proveo tek dva-tri minuta? Zar Konjev ne bi insistirao da pokuša ponovo?

A da počeka još malo?

Naravno, mogao je da čeka još malo. Na ovom stupnju minijaturizacije (ili iz bilo kog drugog razloga) nije osećao toplotu.

Ali ako bi čekao još duže (recimo, još dva minuta ili pet ili čitav čas) Konjev bi opet rekao: 'Nije bilo dovoljno.'

Mogao je da razazna Konjevljeve obrise, tamnu, svetlucavu senku. Kalinjina je bila odmah iza njega, i ona je bila na nogama, nagnuta preko Morisonovog sedišta. Uznemireno je posmatrala napolje.

On uhvati njen pogled. Kao da mu nešto signalizira. Ali priđe Boranova, uhvati je za ramena i odgurnu unazad. Kalinjina se vrati i sede u svoje sedišta. (Morala je, reče u sebi Morison, da poslušaj, jer joj je dužnost bila da na oku drži električne kodove broda, kao i njega samog i ni po koju cenu nije smela ostaviti svoj posao. Ne u ovom trenutku.)

Da bi stekao potpun utisak, Morison pokuša da vidi i Dežnjeva, ali ugao posmatranja bio je neprikladan i nije mogao toliko da iskrene glavu. Umesto toga, video je Konjeva, koji je, sudeći po pokretima, bio nestrpljiv i radozno.

Morison odvrati pogled, ni ne pokušavši da uputi bilo kakvu informaciju, a onda, odjednom postade svestan nečega u daljini što se ka njemu valjalo velikom brzinom. Nije mogao da uoči ništa detaljnije, ali se, instiktivno, priljubi uz brod, u nameri da sačeka da stuja odnese brod dalje.

No, stvar stiže kao furija, i Morison se sav pripi uz površinu broda.

Brod je, zapravo, izbegao sudar, ali za dlaku. Ipak, u trenutku kada je čudovište promicalo pokraj njega, Morison oseti kako ga otkačinje sa broda i povlači za sobom.

Kroz um mu, u tom momentu, sevnu da je Kalinjina, verovatno, u njegovo odelo ugradila neki slučajni elektronski kod koji se, da stvar bude još besmislenija, apsolutno uklapao u kod te stvari sa kojom se brod mimoišao.

Pod normalnim okolnostima, sve bi to bilo nevažno. Brod i monstrum bi se mimoišli brzinom koja ne bi dozvolila da se njegovo

telo otrgne od broda. Ali sada je bio tek bedno telašce, bez mase i inercije. Za trenutak se oseti kao na raspeću, kao da su se stvar i brod borili ko će ga privući. Njegove oči, sledećeg sekunda, ugledaše kako brod popušta i udaljuje se, nošen strujom.

Morison uputi dug pogled za brodom koji se već gubio u tami. Još trenutak i potpuno nestade.

I pre no što je dospeo da shvati šta se dogodilo, nađe se sam i bespomoćan, telašca, veličine jednog jedinog atoma, u jednoj nervnoj ćeliji. Jedina njegova veza sa životom, i stvarnošću, brod, zauvek je nestao.

68.

Izgubio je, sigurno, nekoliko minuta tokom kojih mu nije bilo jasno šta se dogodilo i gde se nalazi. Bio je svestan isključivo apsolutne panike, i ubeđenja da se nalazi na pragu smrti.

Kada je, međutim, osetio kako život teče dalje, gotovo da mu bi žao. Da je nastupila smrt, sve bi bilo gotovo. Sada je, pak, morao još da čeka na nju.

Koliko će mu još potrajati rezerve vazduha. Hoće li se javiti toplota i vlaga, doduše, sporije nego pređašnji put, ali u istom obliku. Hoće li mu svetiljka utrnuti pre nego život. Hoće li umreti u potpunom mraku, ako već mora da umre potpuno sam. Kako ću znati da sam mrtav, pitao se, kada će biti potpuno mračno i pre i posle? Seti se, istog časa, Ajaksa kako moli Zeusa da, ako umre, umre pri dnevnoj svetlosti. I neka ga makar jedna jedina osoba drži za ruku.

Šta da se čini?

Čekati?

Šta je, uopšte zatajilo?

Nije još bio mrtav. Strah se povukao utoliko što je ostavio malo mesta za radoznalost i za želju da se bori i nastavi da živi.

Može li nekako da se oslobodi od ove stvari? Bilo je ponižavajuće, stiže mu odnekud misao, umreti kao muva prilepljena za lepak. A brod se udaljavao, svakog trenutka. Istovremeno, on pomisli: šta god da učinim, već je predaleko.

Ta pomisao dade mu mahnitu snagu i poriv da se oslobodi. Nije išlo, i on stade, shvativši da na taj način gubi snagu. A i da povećava

toplotu u ronilačkoj odeći.

On posegnu rukama da dodirne telo koje ga je držalo, telo i dalje nerazgovetno, ali mu šake skliznuše na drugu stranu. Kao što se odbijaju međusobno suprotna naelektrisanja.

Pipao je levo, desno, gore, dole. Negde mora da se nalazi povoljno naelektrisanje. Možda će moći da pronađe oslonac i da onda pokuša da se otrgne. (Da li mu to cvokoću zubi? Strah? Očaj? Ili oboje?)

A onda njegova desna ruka napipa srećno mesto i odmah se prilepi za to tuđe telo. Napeo se u pokušaju da rastavi atomsku vezu, ako je uopšte bilo ikakve veze, izuzev samog naelektrisanja.

Za trenutak, učini mu se da se to tuđe telo opire čvršćem stisku, ponašajući se poput sunđera. A onda se, bez upozorenja, rastvori u njegovoj šaci. On zastade u čudu, nastojeći da razabere šta se desilo; nije osetio ni trzaj, ni kidanje, ni cepanje, ništa slično. Kao da je delić tog tuđeg tela jednostavno nestao.

Morison pokuša ponovo, hvatajući ovde i tamo, dok se sve ne ponovi još jednom. Šta se to dešavalo.

Čekaj malo! Boranova je rekla da se minijaturizovano polje proteže tek nešto malo van broda. Znači protezalo se malo i van odela! Dakle, kad bi stisnuo onu materiju što je jače mogao, neki od atoma koje bi dodirnuo minijaturizovali bi se, i na taj način, poremetili atomsko zdanje i odvojili se od drugih atoma. Dakle, sve što bi Morison dodirnuo, ukoliko bi mu samo stisak bio dovoljno snažan, bilo bi minijaturizovano.

Znači, atom, ili delić koji bi on na taj način minijaturizovao postajao bi čestica mnogo manje mase nego i sam elektron. Nestao bi gotovo brzinom svetlosti, prošao kroz materiju kao da materije i nema, i nestao.

Može li to biti? Moralo je biti tako. Ništa drugo čega se mogao setiti nije imalo smisla.

Misao mu još i ne prođe čestito kroz glavu, a već je stiskao i trgao na sve strane. Ikonačno se oslobodio.

Više nije bio prilepljen uz to tuđe telo. Bio je nezavisno telo koje plovi međućelijskom strujom.

Nije više bio u brodu, ali mu je bar bio na tragu (Blesavo!

Blesavo! Kakve koristi od toga? Prema ovdašnjem stanju stvari, od broda se morao nalaziti udaljen desetine i desetine kilometara, ako ne i više.)

A onda mu se javi još jedna misao koja ga potpuno sledi. Minijaturizovao je atome da bi se oslobodio, ali to je zahtevalo utrošak određene energije. Ne velike, na ovom stupnju, jer u pitanju je bila mala masa koju je trebalo pokrenuti; ali bez obzira, odakle je poticala ta energija.

Jedini odgovor je bio: od samog minijaturizovanog polja koje je činilo njegovo odelo. Znači, svaki minijaturizovani atom je u nekoliko oslabio to polje. Koliko ga je, u stvari, oslabio u svom pokušaju da se oslobodi?

Nije li to razlog što ne oseća toplotu? Da li je minijaturizacija objekata oko njega usisala i toplotu, ako je već sa sobom odnela i energiju. Ne, nije to mogao biti slučaj, jer toplotu nije osećao ni pre pokušaja oslobađanja.

Javi mu se onda nova misao, koja ga baci u još veći očaj. Ako je utrošio energiju sopstvenog polja da bi se oslobodio, i ako je to polje sada oslabljeno, znači da se malo deminijaturizovao. Zar to nije bio razlog za spontanu deminijaturizaciju?

Boranova je govorila nešto o mogućnosti takve spontane deminijaturizacije. Mogućnost je rasla ukoliko je minijaturizovani objekat bio manji. A on je bio mali.

Dokle god je bio u brodu, bio je deo sveobuhvatnog minijaturizovanog polja čitavog broda. Bio je deo jednog objekta-molekula. Dok je bio zakačen za onaj citoskelet, još je bio deo većeg objekta. Ali sada je bio sam, odvojen, ni za šta vezan. Bio je telo veličine atoma.

Sada su, znači, izgledi za spontanu deminijaturizaciju porasli. Samo što ona neće biti spontana. Njen uzrok će biti slabljenje polja usled minijaturizacije okolnih, normalnih objekata.

A kako je, uopšte, mogao dokučiti da je započeo da se deminijaturizuje? Proces bi trajanjem dobijao na ubrzanju. Znači, prvo bi se uvećavao sasvim lagano, a kasnije, kako bi dobijao na veličini, sve brže i brže; a potom, pošto bi, kao veći uticao na sve veću površinu okolnog materijala, opet sve brže i brže, dok,

konačno, ne bi došlo do eksplozije u kojoj bi našao smrt.

Pa, kakve veze ima ako se deminijaturizujem? Ako je već tako, za nekoliko sekundi ću biti mrtav, a da toga ni ne budem svestan. U jednom trenutku, živ, a u sledećem - ništavilo...

Kako je i mogao poželeti bolju smrt od te? Zašto bi i morao znati u kom trenutku umire.

Zato što je bio živ, i što je bio čovek, a želja za znanjem od pukog predmeta čini život i čoveka.

Kako će znati?

Morison je gledao u pomrčinu oko sebe, gledao je kretanje vodenih molekula, uobičajeno u svim pravcima, i klizio sa njima duž struje.

Ako se on uvećava, oni bi morali izgledati manji.

Gledao je? Da, smanjivali su se. Je li to smrt? Ili samo iluzija?

Ne, ne uvećavaju se. Rastu. Napinju se kao baloni. Znači on se smanjuje.

Hoće li sići na subatomske nivo? Hoće li postati subelektron? Ili će poleteti brzinom svetlosti i eksplodirati kada bude bio na pola puta do meseca, umirući u vakuumu prosto što shvati da je oko njega vakuum?

Ne. Molekuli se smanjuju, ne uvećavaju se...

Morison sklopi oči i duboko udahnu. Ludilo. Ili mu je mozak otkazao?

Onda bolje da umre. Bolje nego da ostane živ, sa bolesnim mozgom.

Ili možda to vodeni molekuli samo pulsiraju? Ali zašto bi pulsirali?

Razmisli, Morisone. Razmisli. Naučnik si. Pronađi odgovor. Zašto bi pulsirali?

Znao je zašto njegovo polje slabi - zbog tendencije da minijaturizuje svoju okolinu. Zašto bi jačalo?

Morao bi dobijati energiju da bi jačalo... Ali odakle?

A okolni molekuli? Imali su prosečno veću toplotnu energiju po zapremini, nego on, jer su bili na većoj temperaturi. Pod normalnim okolnostima, toplota bi trebalo da se kreće od okoline u njegovo odelo, dok se on sam ne nađe na temperaturi krvi i dok ne umre usled nemogućnosti da se oslobodi temperature koju je akumulirao,

kao što se zamalo i desilo prilikom njegovog pređašnjeg izlaska van broda.

Ali nije u pitanju bio samo intenzitet toplotne energije njegovog tela; bila je tu i energija minijaturizovanog polja. I dok se, povremeno, sudarao sa vodenim molekulima, energija se nije ulivala u njega u vidu toplote, već u vidu agensa minijaturizacije. Znači, polje je trebalo da jača, a on da se smanjuje.

To mora da se događalo kad god bi se minijaturizovani objekat našao okružen telima normalne veličine, ali više temperature. Energija se mogla ulivati iz okoline u minijaturizovani objekat ili u vidu toplote ili u vidu intenziteta polja. I biće da se događalo sledeće: što je objekat bio manji, intenzivnije minijaturizovan, to je više polje primalo energiju, a ne sam objekat.

Verovatno je i sam brod pulsirao, neprestano rastući i smanjujući se, ali ipak nedovoljno izrazito da bi se to i primetilo. To je, po svoj prilici, bio razlog što se Braunovo kretanje nije osećalo onoliko koliko bi moralo, i što su rashladni uređaji radili uz sasvim malo teškoća. Minijaturivovano polje se u oba slučaja ponašalo kao prigušivač.

Ali on, Morison, sam u ćeliji, bio je mnogo manji, posedovao je mnogo manju masu, i zato je u njegovom slučaju priliv energije dolazio mnogo više u vidu dalje minijaturizacije nego u vidu toplote.

On bespomoćno stisnu pesnice i odbaci kompjuter, bez i malo žaljenja. Bez sumnje su ostali, prevashodno Boranova i Konjev, morali za to znati i objasniti mu. Još jednom su ga pustili da bez upozorenja srlja u opasnost.

A sada, kada se nalazio u sosu, sam, i kada je mogao da se osloni samo na sopstvene snage, kakvo dobro od toga? Odjednom otvori oči.

Da, osećao je pulsacije. Sada, kada je znao šta da očekuje, bio ih je savršeno svestan. Vodeni molekuli su se grčili i naduvali u nepravilnom ritmu, prepuštajući energiju polju i ponovo je iz njega crpeći.

Morison je posmatrao; ritam ga je polako obuzimao i on shvati kako mrmlija: manji, veći, manji, veći, manji, veći...

Znači, ne mogu biti veći nego što jesu, reče on samom sebi. Njihovo uvećavanje zapravo je predstavljalo odraz njegovih vlastitih

kontrakcija, te je, znači, dotok energije u njega bio taman toliki da se obezbedi stalna kontrakcija. Sadržaj ćelije mogao je imati temperaturu tačno određene visine. S druge strane, od njega su mogli uzeti velike količine energije, i čim bi uzeli dovoljno, ono što bi preostalo ubrzano bi počelo da ističe i on bi konačno eksplodirao.

Dakle, dok su se vodeni molekuli uvećavali (a on smanjivao) bio je siguran. Ne bi se mogao previše smanjiti. Ali kada bi se oni počeli skupljati (a on rasti), postajalo je opasno. Ukoliko bi, pak, vodeni molekuli nastavili da se smanjuju do te mere da konačno prestanu da budu vidljivi, značilo bi to da je počeo da se kreće pravo ka eksploziji.

Veći, manji, veći... prekinite s tim!

Morison zaustavi dah, ali molekuli nastaviše sa kontrakcijom.

Opet, i opet. Svaki pu, hoće li kontrakcije prestati?

Kao da se neko igra sa njim. Uostalom, ionako nije bilo važno. Nema veze ako i dođe do ivice i do razaranja samog sebe; neka se to dogodi i milion puta, nema veze. Ranije ili kasnije, nestaće mu vazduha i on će sporo i teško umreti ugušivši se.

Brza smrt je ipak mnogo bolja.

69.

Kalinjina je vrištala. Prva je primetila šta se zbilo.

"Nema ga! Nema ga!" uzvikivala je neprestano.

"Koga?" upita Boranova, nesvesna neprimerenosti svog pitanja.

Kalinjina je izbezumljeno pogleda.

"Koga? Kako možeš da pitaš? Alberta nema!"

Boranova je zabezeknuto gledala u tačku u kojoj se Morison do maločas nalazio, a gde ga sada više nije bilo.

"Šta se dogodilo?"

Dežnjev hrapavim glasom promrmlja.

"Nisam siguran. Očešali smo se o nešto. Albert je, verovatno, suviše štrčao. Pokušao sam da skrenem brod i mimoidem se s tim, šta god da je bilo u pitanju, ali bilo je prekasno."

"Nepokretna makromolekularna organela", javi se Konjev, pošto izroni iz svog prethodnog položaja (naime, zagnjurio je glavu u šake). Otrgla ga je. Moramo natrag, ka njemu. Možda je došao do

nekih informacija..."

Boranova kao da je tek sada u potpunosti rezumela situaciju, te se hitro odveza i ustade.

"Informacije?" proskita ona. "To ti najteže pada, zar ne, Jurij? Infirmitet? Znaš li ti, uopšte, šta će se sada dogoditi? Albertovo minijaturizovano polje je sada izolovano i on je tek veličine atoma. Njegovi izgledi za spontanu deminijaturizaciju su najmanje pedeset puta veći nego naši. Daj mu dovoljno vremena, i imaće još veće izgleda. A ako se on deminijaturizuje, ubiće Šapirova, a ubiće i nas."

"Samo se dogovaramo", reče Konjev. "Svi ga želimo natrag. Individualni razlozi su sada sekundarna stvar."

"Nije trebalo ni da ga šaljemo napolje!" uzviknu Kalinjina. "Znala sam!"

"S tim je svršeno", dobaci joj Boranova suvo, "i nastavljamo odatle. Arkadije!"

"Već pokušavam", odazva se on. "Nemoj učiti pijanca da štuca."

"Ne učim te ničemu, budalo matora, naređujem ti! Okreći! Nazad, nazad!"

"Ne", odvrati Dežnjev. "Matora budala ti kaže da je to smešno. Hoćeš da napravim zaokret i da krenem da se borim sa strujom? Da se probijam uzvodno?"

"Ako budemo mirni, na mestu, struja će ga možda sama doneti dovde", reče Boranova.

"Prikačen je za nešto. Ništa ga neće samo od sebe doneti", odvrati Dežnjev. "Moramo otići do drugog kraja dendrita i pustiti da nas povratna struja vrati na mesto nesreće."

Boranova zagnjuri lice u šake.

"Izvini, Arkadije, zbog onog 'matora budalo'. Ali ako krenemo nazad povratnom strujom možemo ga i promašiti."

"Nemamo izbora", složi se Dežnjev. "Nemamo dovoljno energije da se probijamo uzvodno."

U to se oglasi Konjev, umornim, ali očigledno, i dalje trezvenim glasom:

"Neka Arkadij radi ono što misli da treba, Natalija. Nećemo izgubiti Alberta."

"Otkud to znaš, Jurij?"

"Jer ga čujem. Ili bolje rečeno, osećam. U stvari, osećam Šapirovljeve misli putem njegovog instrumenta, koji je čitav i neoštećen negde u ćeliji."

Za trenutak, zavlada tišina. Boranova, vidno zainteresovana, upita:

"Hvataš li štogod?"

"Naravno. U onom pravcu", odgovori Konjev, uperivši prst.

"Kako određuješ pravac?"

"Ne znam ni sam kako. Osećam. U onom pravcu!"

"Arkadije, učini kako si namerio", naloži Boranova.

"Već to činim, Natalija, bez obzira na to šta kažeš. Ti si kapetan, ali ja sam navigator, a smrt mi se kezi u lice. Šta imam da izgubim? Kao što bi rekao moj otac: 'Ako visiš o konopcu iznad ambisa, ne obaziri se na to što ti ispada novčanik.' Bilo bi, naravno, mnogo bolje da imam pravi navigatorski mehanizam, umesto ova tri prilagođena motora."

Boranova ga nije slušala. Bila je, beskorisno, zagledana u tamu.

"Šta čuješ, Jurij?" upita ona. "Šta kažu Šapirovljeve misli?"

"Ništa, ovog trenutka. Samo šum... duševna patnja."

Kalinjina promrmlja, kao za sebe:

"Misliš li da deo Šapirovljevog mozga zna da je njegov vlasnik u komi? Misliš li da zna da je zarobljen i da se bori? Kao i Albert, zarobljen? Kao i mi, zarobljeni?"

Boranova je oštro prekide:

"Mi nismo zarobljeni, Sofija. Pomeramo se. Pronaći ćemo Alberta. Izići ćemo iz ovog organizma. Razumeš li, Sofija?"

Ona je uhvati za ramena i duboko joj utisnu nokte u kožu.

"U redu je, molim te", odgovori Kalinjina, bolno trepnuvši.
"Razumela sam."

Boranova se okrenu ka Konjevu.

"To je sve? Duševna patnja?"

"Ali, vrlo snažno je osećam." Potom, radoznalo, upita Boranovu:
"A ti? Ne osećaš ništa?"

"Ništa."

"Ali, tako je snažno? Snažnije nego bilo šta što sam osetio dok je Albert bio u brodu. Dobro je što je sada van broda."

"Hvataš li neke određene misli? Reči?"

"Moguće je da sam predaleko. Možda Albert nije dovoljno usmerio mašinu. Ti, zbilja, ne osećaš ništa?"

Boranova odlučno odmahnu glavom i okrznu pogledom Kalinjina, koja, trljajući i dalje rame, dubokim glasom izusti:

"Ni ja ne osećam ništa."

Od Dežnjeva stiže samo jedno razočarano:

"Ja nikad ne primim ništa od tih tajnovitih poruka!"

"Šta hoćeš, ti si čuo 'Hoking'. Albert je rekao da ima različitih tipova mozga, kao i različitih krvnih grupa, i da su njegov i moj mozak bliski. Možda je u pravu", prekori ga Konjev.

"Iz kog pravca ti sada dolazi podsticaj?" upita Boranova, obraćajući se Konjevu.

"Odande." Konev ovog puta pokaza u smeru koji je označavao pramac broda. "Zaokrenuo si brod, zar ne, Arkadije?"

"Jesam", odgovori ovaj. "I vrlo sam blizu granice između dve struje. Nameravam da u novu uplovim tek ovlaš, kako nas ne bi prebrzo povukla unazad."

"Dobro", složi se Boranova. "Ne smemo da ga promašimo. Jurij, možeš li da odrediš intenzitet? Da li se pojačava?"

"Da. Pojačava se. Konjev kao da je bio pomalo iznenađen, kao da nije primetio porast intenziteta dok to Boranova nije i sama pomenula.

"Iluzija, šta misliš?"

"Mogla bi biti", odgovori Konjev. "Nismo mu se, zapravo, približili. Tek sada smo u zaokretu. U stvari, kao da se on približava nama."

"Možda se otrgao od onoga što ga je držalo. U tom slučaju, struja će ga doneti ovamo, ukoliko ostanemo približno na ovom istom mestu."

"Možda."

"Slušaj, Jurij", uzviknu Boranova besno, "usredsredi se na osećaj. Omogući Arkadiju da u svakom trenutku zna iz kog pravca će stići, što znači da treba da mu stalno daješ uputstva. Ti, Arkadije, kada se približiš Albertu, moraćeš ponovo da vratiš brod u prvobitnu struju i da mu se približiš što je više moguće. Kada budemo uporedo plovili, biće lako da mu se, uz pomoć motora, sasvim primaknemo."

"Biće lako, za onoga ko ne upravlja motorima", zareža Dežnjev.

"Lako ili teško", Boranova spusti svoje veličanstvene obrve, "učinićeš to. Ako ne... Ali, nema 'ako ne'. Učinićeš to."

Dežnjevljeve usne se kao pokrenuše, no on ne reče ništa, i na brod se spusti tišina. Ako se, naravno, izuzme podsticaj koji je Konjev um primao, a koji do ostala tri mozga nije dopirao.

Konjev je stajao, licem okrenut u pravcu odakle je osećao da podsticaj navire, mrmljajući:

"Sada van svake sumnje jača..." Posle izvesnog vremena, opet: "Kao da mogu gotovo da osetim reči. Možda, ako se dovoljno približi..."

Izraz na licu postade mu još napregnutiji, kao da želi da doprinese intenzitetu proživljenog, da ga ucrtava u svoj um, da razloži šum i uobliči ga u reči. A onda, odjednom, on odlučno upre prst i reče:

"Arkadije, počni da zaokrećeš nalevo i budi spreman da se uključiš u prvobitnu struju. Brzo! Ne daj da nam pobegne!"

"Koliko god mi motori to dopuštaju", odvrati Dežnjev. Onda dodade, tišim glasom: "Kad bih samo mogao da upravljam brodom tom lakoćom sa kojom svi vi osećate te vaše poruke..."

"Pravo na opnu", naloži mu Konjev, prečuvši prethodnu rečenicu. Kalinjina prva ugleda odblesak.

"Eno, tamo!" povika ona. "Eno svetla na njegovom odelu!"

"Ne moram čak ni da gledam", izjavi Konjev, obraćajući se Boranovoj. "Šum je jak kao vulkanska erupcija na Kamčatki."

"Samo šum, Jurij? Nema reči?"

"Strah", reče on. "Nesuvigli strah."

"Tako bih se i ja osećala da sam zarobljena u komatoznom telu", primeti Boranova. "Ali kako da sada pomišlja na strah? Ranije smo primali reči, ili mirne slike."

"Možda smo mu nešto učinili sa ovim brodom", reče Dežnjev, dopuštajući da ga uhvati uzbuđenje potere, nesvesno zadržavajući dah. "Možda smo uskovitlali njegov mozak."

"Suviše smo mali", odvrati prezrivo Konjev. "Ne možemo čak da uskovitlamo ni ovu jednu ćeliju, uz makar malo efekta?"

"Primićemo se Albertu", upozori ih Dežnjev.

"Sofija", upita Boranova, "možeš li da otkriješ električni kod?"

"Jedva da ga hvatam, Natalija."

"Pa, upni se da nađeš nešto što će ga čvrsto privući."

"Kao da je porastao, Natalija."

"Oscilira, sigurna sam", reče Boranova natmureno. "Kada se, jednom, bude prikačio uza zid broda, postaće deo našeg sveukupnog minijaturizovanog polja i njegova veličina će se prilagoditi našoj. Hitro, Sofija."

Začu se samo tup udarac u trenutku kada Morisonovo telo bi elektronski zakačeno uz spoljni zid broda.

SMRT

Kada sunce zađe, pašće mrak; ali ne dozvoli da te to iznenadi.

Dežnjev senior

70.

Morison se kasnije nije sećao ničega, ni onoga što se dogodilo pre, ni neposredno po njegovom povratku u brod. Upinjao se, ali nije išlo, nije se sećao da mu je brod prišao, da je unesen unutra, ili da mu je bila skinuta plastična ronilačka oprema.

Nečega se, ipak prisećao: očaja, samoće, i čekanja na trenutak eksplozije. I smrti. Sledeće što mu je ostalo zabeleženo u umu bilo je zabrinuto lice Sofije Kalinjine, nagnuto nad njim. Između toga, samo praznina.

Zar se sve ovo nije već jednom odigralo? Dve nezgode, praćene brigom Kalinjine za njega, u razmaku od samo nekoliko časova, ali kao stopljene u jedno.

"Krećemo li se u dobrom pravcu?" upita on hrapavim glasom, koji kao da nije dolazio od inteligentnog bića. Pitanje bi postavljeno na engleskom.

Kalinjina je oklevala, a onda odgovori polako, takođe na engleskom, uz umereno upadljiv stranački naglasak:

"Da, Alberte, ali to je bilo dok smo se još nalazili u kapilaru. Vratio si se, i u međuvremenu ponovo izišao napolje. Sada se nalazimo u nervnoj ćeliji, zar se ne sećaš?"

Morison se namršti: šta je sad pa to trebalo da znači?

Sećanje mu se, lagano i postupno, vraćalo. On sklopi oči i pokuša da se sabere. Onda, upita na ruskom:

"Kako ste me našli?"

"Osetio sam", odgovori Konjev, "prilično snažno, moždane talase Šapirova koji su dolazili kroz tvoj instrument."

"Moj kompjuter! Da li je na sigurnom?"

"Tada je još bio prikačen za tebe", odgovori Konjev. "Jesi li ti uhvatio kakve osobite misli?"

"Osobite misli?" Morison ga je posmatrao praznim pogledom. "Kakve osobite misli? O čemu govoriš?"

Konjev je bio vidljivo nestrpljiv, ali mu ipak pođe za rukom da se obuzda i objasni:

"Mogao sam da uhvatim Šapirovljeve misli koje su kroz ćeliju stizale do mene putem tvog instrumenta. Ali nisam mogao da sebi predočim nikakve reči ili slike.

"Pa šta si, onda, osetio?"

"Patnju."

"Mi ostali nismo osetili ništa", žurno dodade Boranova, ali ono što je Jurij opisao podsetilo ga je na patnju jednog uma koji oseća da je onemogućen komatoznim stanjem tela u kom se nalazi. Uma koji se oseća kao zarobljenik. "Jesi li ti osetio išta više u tom smislu?"

"Nisam." Morison pogleda niz svoje telo i ustanovi da se nalazi opružen preko dva sedišta, sa glavom u Kalinjinom krilu, i da je obučen u svoju uobičajnu pamučnu odeću. On pokušava da se uspravi:

"Molio bih malo vode."

Žedno je ispio svoju dozu, a onda reče:

"Ne sećam se da sam čuo ili osetio bilo šta. U položaju u kome sam se našao..."

Konjev ga oštro prekide:

"Kakve veze ima s tim tvoj položaj? Tvoj kompjuter je besprekorno funkcionisao. Ja sam osetio njegovo dejstvo na priličnoj udaljenosti. Kako je moguće da ti nisi osetio ništa?"

"Bilo je, Jurij, drugih stvari o kojima je trebalo da mislim. Bio sam izgubljen i siguran da ću umreti. U takvim okolnostima teško da bih mislio na bilo šta drugo."

"Ne verujem ti, Alberte. Nemoj me lagati."

"Ne lažem te! Madam Boranova!" pozva on, izgovorivši njeno ime na formalan način. "Zahtevam da se sa mnom postupa uljudno!"

"Jurij!" oštro podviknu Boranova. "Ne podiži nikakve optužnice. Ako imaš nešto da pitaš, pitaj."

"Onda, da probamo ovako", nastavi Konjev. "Ja, lično, osetio sam navalu snažnih emocija, iako sam, po našim minijaturizovanim razmerama, bio poprilično udaljen od tvog kompjutera. Ti si,

nasuprot tome, Alberte, taj isti kompjuter držao u rukama. On je podešen prema tvom mozgu, ne mom. Naši mozgovi jesu u mnogome slični, ali razlike ipak postoje; a ti si sa svojim instrumentom usklađen bolje nego ja. Kako je, onda, bilo moguće da ja osetim toliko toga, a da se ti i dalje kuneš da nisi uhvatio ništa?"

"Misliš li da sam imao vremena da se usresredim na hvatanje podsticaja?" odgovori Morison umorno. "Bio sam odvučen od broda. Bio sam ostavljen sam, izgubljen."

"Razumem to vrlo dobro. Ali ti ne moraš da ulažeš bog zna kakav napor da bi nešto uhvatio. Podsticaji bi našli put do tvog uma bez obzira na to šta se u konkretnom trenutku dešava."

"Ponavljam da do mene nije dospeo nikakav podsticaj. Sve što mi je bilo na umu jeste činjenica da sam sam i da ću umreti. Kako to ne shvataš? Mislio sam samo na to kako će me narastajuća toplota usmrtiti, kao i prvi put." Za trenutak, pun sumnje, on se zagleda u Kalinjina. "Sve zajedno, dva puta, ili možda grešim?"

"Da, Alberte. Dva puta", odgovori ona blago.

"Onda sam primetio da temperatura ne raste. Umesto toga, činilo mi se da se neprestano umanjujem i uvećavam, kao da osciliram. Umesto priliva toplote dolazilo je do promena u intenzitetu minijaturizovanog polja. Misliš li, Natalija, da je to moguće?"

Boranova sačeka trenutak, a onda odgovori:

"Efekat koji opisuješ posledica je ujednačavanja u okviru minijaturizacionog polja. Stvar do sada nije bila proverena, ali upravo si u praksi potvrdio teoriju."

"Činilo mi se i da moja okolina oscilira, bar kada je veličina u pitanju. Vodeni molekuli oko mene grčili su se i napinjali. Priznajem da sam smatrao logičnijim da do oscilacija dolazi u mom telu, nego kod ostalih molekula."

"U pravu si. Tvoj izveštaj nam je dragocen. Ipak, koliko god užasavajuća, tvoja 'nezgoda' bi se mogla pokazati višestruko korisnom."

"Alberte", ogorčno upade Konjev, "iz svega što kažeš vidi se da si bio u stanju da misliš sasvim pribrano i razumno, a opet tvrdiš da ništa nisi uhvatio? I očekuješ da ti verujem?"

Morison podiže glas.

"Ne razumeš, manijače, da je to 'prijbrano i razumno' razmišljanje prognalo sve drugo iz mog uma. Bio sam u strašnoj panici. Sa svakom kontrakcijom molekula oko mene očekivao sam da ću početi da se spontano deminijaturizujem, da eksplodiram i umrem! Nimalo me nije zanimalo da u tom trenutku tragam za Šapirovljevim mislima. Čak i da su mi se same nametale, ignorisao bi ih! I to ti je cela istina!"

Konjevljevo lice se sasvim izobličilo.

"Da sam ja imao da obavim tako važan zadatak, i da sam kojim slučajem bio izveden pred streljački vod, u trenutku kada bi zapucali u mene i dalje bih bio usresređen isključivo na svoj posao!"

"Što reče moj otac", upade Dežnjev mrmljajući, "'Lako je upucati medveda i ne biti uplašen, kad medved nije tu.'"

Konjev se naglo okrete prema njemu.

"E, preko glave mi je tvog oca, pijanduro matora!"

"Ponovi to, ako smeš, kad se vratimo u Groto, pa ćeš pucati u prisutnog medveda", odvrati Dežnjev.

"Ni reči više, Jurij. Svađao bi se sa svakim, zar ne?" ukori ga Boranova.

"Natalija, radio bih svoj posao! Albert mora ponovo napolje."

"Ne!" dreknu Morison, sav prestravljen. "Nikako!"

Dežnjev, koji je Konjeva streljao pogledom, zaškruta zubima:

"Bile su to baš reči Heroja Sovjetskog Saveza. On bi radio svoj posao, stoga Albert mora napolje!"

"Dežnjev je u pravu, Jurij", primeti Boranova. "Maločas si rekao da te ni streljački vod ne bi omeo u poslu. Hajde, onda, iziđi napolje, onako kako je Albert to već dva puta izveo!"

"Mašina je njegova", usprotivi se Konjev. "Prilagođena je njegovom mozgu."

"Shvatila sam to", reče Boranova. "Ali kao što si već sam napomenuo, vaši su mozgovi od iste vrste. U najmanju ruku, možeš da osetiš ono što on oseća. Zasiurno si osetio skeptične talase dok je Albert bio izgubljen u dendritu. A bio si, pri tom, poprilično udaljen. Kada mašinu uzmeš u svoje ruke, moći ćeš da sam skupljaš podatke. To bi se, u svakom slučaju, i nama moglo pokazati korisnim. Od kakve koristi je to što Albert, između svih nas, može

najjače da oseti podsticaje, ako ti poričeš sve što on kaže?"

Svi su sada gledali u Konjeva. Čak bi ga i Kalinjina nervozno pogledala kroz svoje duge trepavice.

Morison se lako nakašlja i reče:

"Na žalost, mislim da sam urinirao u odelo. Ne mnogo. Žao mi je, ali strah je učinio svoje."

"Znam", reče Boranova. "Očistila sam odelo što sam bolje mogla. To, ipak, ne bi trebalo da pokoleba Jurija. Malo mrlja od urina neće zaustaviti tako odlučnog i posvećenog čoveka kakav je on."

"Muka mi je od vašeg sarkazma", reče Konjev, "ali ići ću u ćeliju. Mislite li, zbilja, da se plašim? Samo sam smatrao da Albert može efikasnije da obavi posao. Ja sam odmah iza njega, stoga, ako on neće, ja hoću, ukoliko..."

On zastade i Dežnjev iskoristi pauzu:

"Ukoliko medvediće nije tamo, zar ne, Jurij, neustrašivi dečake?"

"Ne, sunđeru. Ukoliko budem čvrsto pričvršćen uz brod. Albert se bio odlepio jer onaj ko o tome vodi računa nije dobro obavio posao. Kada sam ja u pitanju, hoću da sve funkcioniše besprekorno."

Kalinjina progovori, oborena pogleda:

"Albert je imao elektronsku strukturu koja se podudarala sa stvari o koju se očešao. Izgledi da se to dogodi bili su neverovatno mali. Uprkos tome, sada ću pokušati da slučajnosti predupredim što sam više u stanju."

Konjev klimnu.

"Prihvata se", reče on Boranovoj. "Kažeš, nema povratnog propratnog delovanja?" upita on Morisona.

"Ne, koliko sam uspeo da otkrijem. Samo oscilacije u veličini."

"Onda nema potrebe da skidam svoje radno odelo."

"Jurij, ne smeš napolju ostati predugo", upozori ga Boranova. "Rizik od deminijaturizacije ne bismo smeli da produžavamo u nedogled."

"Razumem", odgovori Konjev, i uz Morisonovu pomoć, upumpa se u odelo.

71.

Morison ga je sada posmatrao kroz zidove broda.

Već se dva puta našao u potpuno obrnutoj situaciji. On, sam, nalazio se napolju, gledajući unutra. (A jedno kratko vreme nije bio nigde, i nije gledao ni u šta.)

Bilo mu je pomalo krivo što je Konjev delovao tako sigurno i odlučno. Na primer, uopšte se nije osvrtao za brodom. U rukama je držao Morisonov kompjuter, pokušavajući da prati površna Morisonova uputstva u vezi sa izoštravanjem i prilagođavanjem. Činilo sa da je sav u svom poslu. Da li je zaista bilo moguće da je toliko ledeno usresređen i hrabar? Hoće li nastaviti da se tako pomno koncentriše čak i ukoliko bi i on, kao Morison, bio otrgnut od broda? Verovatno, da i Morison se, negde duboko u sebi oseti postićenim.

On pogleda ostatak posade.

Dežnjev je pazio na kontrole. Imao je zadatak da ostane relativno blizu ćelijske opne. Prethodno je predložio da zauzme položaj na granici između dve struje. U tom slučaju, brod bi se, verovatno, kretao sasvim sporo i u krug, i tako bi se izbeglo ponavljanje nesrećnog Morisonovog slučaja. Međutim, Konjev je to glatko odbio. Skeptični talasi su se kretali kroz opnu i Konjev je želeo da joj bude što bliže.

Dežnjev je, isto tako, beše predložio da se brod postavi naglavce. To u ćeliji, kao ni u svemiru, ne bi ništa značilo. Međutim, na taj bi se način vazдушna komora, u odnosu na opnu, našla sa suprotne strane broda, što bi, opet umanjilo mogućnost da se Konjev susretne sa nekom citoskeletalnom strukturom.

To je Konjeva doslovce razbesnelo. Rekao je da takvih telašaca ima svugde po ćeliji i da, osim toga, ne želi da se između njega i opne nađe bilo šta, čak ni sama školjka broda.

I, eto, sada je bio napolju, pod uslovima koje je sam zahtevao. Dežnjev je, pazeći na kontrole, ispuštao, sam za sebe, melodične, mekane zvižduke.

Boranova je, takođe, osmatrala svoje instrumente i tek povremeno bi bacila pogled napolje, u potrazi za Konjevljevom figurom. Kalinjina se neprekidno vrpaljila na svom sedištu, čas bi gledala napolje, čas, opet, u svoje komande.

Odjednom, Boranova progovori:

"Alberte, instrument je tvoj. Misliš li da će Jurij umeti da upravlja njime? Misliš li da će zaista moći da nešto uhvati."

Morison se, za trenutak, nasmeši.

"To ne zavisi toliko od njega. On je, praktično besposlen. Samo sam mu objasnio sve što treba da zna oko izoštravanja. Isto tako, Natalija, znam da trenutno ne prima ništa."

"Otkud znaš?"

"Da bilo šta oseća, ja bih to osetio jače nego on; baš kao što je on bio uspešniji kad sam ja bio napolje. Međutim, ja ne osećam ništa. Apsolutno ništa."

Boranova je izgledala iznenađeno.

"Ali, kako to? Ako je on bio u stanju da oseća dok si ti bio u posedu kompjutera, zašto ne bi osećao sada, kada ga sam drži?"

"Možda su se uslovi izmenili. Razmisli samo o svoj onoj agoniji o kojoj je Konjev izvestio, kada je, kroz moju mašinu, pratio Šapirovljeve misli. To o čemu je izvestio bilo je krajnje nekarakteristično s obzirom na ono što smo pre toga hvatali."

"Primetila sam. Pre toga imali smo krajnju idilu: zelena polja. Matematičke jednačine..."

"Može li onda biti da je živi deo Šapirovljevog mozga, pod pretpostavkom da je sposoban da svesno dela, upravo shvatio u kakvom se položaju nalazi, to jest, da je u komi? I da se to dogodilo tokom poslednjeg sata. Možda..."

"Zašto bi se to dogodilo baš tada? Bila bi to usiljena podudarnost, mislim da se to desi baš sad, kada smo se našli u njegovom mozgu."

"Možda smo mi nekako stimulisali njegov mozak, samim svojim boravkom u njemu, i kod njega izazvali pojavu svesti o tome. Ili je, možda zbilja, reč o pukoj podudarnosti. Smešna stvar kada su podudarnosti u pitanju jeste u tome da se one ipak dešavaju. A možda ga je i saznanje, koje je do maločas izazivalo u njemu patnju, sada konačno bacilo u apatiju."

Boranova je, međutim, delovala neodlučno.

"Još ne mogu da poverujem. Još misliš da Jurij ništa ne prima?"

"Ništa od značaja. Sasvim sam u to siguran."

"Da ga onda pozovem unutra?"

"Da sam na tvom mestu, Natalija, učinio bih to. Napolju je već

deset minuta. Ako ništa ne prima, onda je to sasvim dovoljno vremena."

"A šta ako ipak prima?"

"Onda će odbiti da uđe. Znaš ti Konjeva."

"Kucni mu, Alberte. Ti si mu najbliži", reče Boranova.

Morison kucnu i Konjev se osvrnu. Lice mu je bilo sakriveno ispod plastične kapuljače, ali je bilo očigledno da je natušten. Boranova mu mahnu, pozivajući ga da uđe.

Konjev je za trenutak oklevao, a onda klimnu.

"Eto ti dokaza", obrati se Morison Boranovoj.

Pošto bi uvučen unutra, ukaza se njegovo ovlaženo lice, i dok su mu otkopčavali kapuljaču, on duboko udahnu vazduh:

"Uh! Ovo je baš divno. Tamo napolju je postalo prilično toplo. Pošto sam bio prikačen uz brod, veličinske oscilacije su bile manje nego što sam očekivao i energija se vraćala u vidu toplote. Hajde, pomozite mi da se izvučem iz ovoga."

Boranova odjednom, kao sa poslednjim tračkom nade, upita:

"Je li to razlog što si bio spreman da se vratiš? Toplota?"

"Sigurno da je to bio jedan od razloga."

"Jesi li uhvatio išta, Jurij?"

Konjev se namah smrači i odgovori:

"Ništa. Apsolutno ništa."

Morison podiže glavu. Kao da mu se za časak nasmejao brk. Ipak, uspeo je da se uzdrži.

72.

"Pa, Natašice, kapetane", upita Dežnjev smešeći se umorno i dobronamerno, "šta sad? Ima li kakvih ideja?"

Nikakav odgovor, međutim, ne stiže. Zapravo, nije izgledalo da ga je bilo ko čuo.

Konjev se još brisao po grudima i potiljku. Njegov pogled upućen Morisonu nije sadržao nimalo dobronamernosti. Tamne oči su mu sevale.

"Bilo je poprilično prijema dok si ti bio napolju", progundā on.

"Verovatno je tako kako kažeš", odvrati Morison hladno. "Ali kako sam ti već rekao, ničega se ne sećam."

"Možda ipak ima razlike, u zavisnosti od toga ko upravlja spravom."

"Ne verujem."

"Nauka nije stvar uverenja, već dokaza. Zašto ne pokušamo ponovo da vidimo šta se to dešava kada ti sa svojom spravom iziđeš napolje? Čvrsto ćemo te zakačiti za brod, da ne bi ponovo otplutao, i ti ćeš ostati napolju desetak minuta, koliko i ja. Ne više."

"Neću. To smo već pokušali", odseče Morison.

"Osim toga, osetio sam misli. Iako ti kažeš da ti nisi."

"Nisi mu osetio misli. Samo emocije. Nije bilo nikakvih reči."

"Zato što si odbacio kompjuter. Sam si priznao. Pokušaj ponovo."

"Ne. Neće moći."

"Uplašio si se, jer si se bio odlepio od broda. Ovog puta se to neće desiti, kao što se ni meni nije desilo. Neće biti ni panike."

"Precenjuješ, Jurij, moju sposobnost da podnesem užas", odvrati Morison, sležući ramenima.

Konjev je izgledao zgađen.

"Dobro, zar je sad vreme za šalu?"

"Ne šalim se. Iako se uplašim. Nedostaje mi ono što ti imaš, šta god to bilo."

"Hrabrosti?"

"U redu. Ako hoćeš da priznam da mi nedostaje hrabrosti, evo, priznajem."

Konjev se okrenu Boranovoj.

"Natalija? Ti si kapetan. Naredi Albertu da ponovo pokuša."

"Čini mi se da pod ovim uslovima ne mogu da mu naredim. Kao što je već sam rekao, kakve bi svrhe imalo kada bismo ga zajedničkim snagama strpali u ronilačko odelo i izbacili iz broda? Ako nije sposoban da razmišlja trezveno, neće nam biti ni od kakve pomoći. Ipak, mogu da ga pitam. Alberte..."

"Nemoj, radije", odazva se Morison umorno.

"Još jednom. Ne više od tri minuta, osim ako nešto uhvatiš."

"Neću ništa uhvatiti. Siguran sam."

"Onda, samo ta tri minuta?"

"Dokle tako, Natalija? Ako ne uhvatim ništa, Jurij će opet tvrditi da, namerno, nisam kompjuter podesio kako treba. Ako među nama

nema poverenja, zalud nam je sav dosadašnji trud. Kako bi, recimo, bilo da ja optužim Konjeva da laže? Ja tvrdim da dok sam bio napolju i u struji nisam osetio ništa od Šapirovljevih misli ili emocija. Konjev kaže da je on osetio mnogo toga. A neko drugi? Jesi li ti osetila nešto?"

"Ne. Ništa."

"Sofija, ti?"

Ona odmahnu glavom.

"Arkadije?"

"Izgleda da ja nisam baš spretan u tim stvarima", odgovori ovaj potišteno.

"Pa, onda, samo Jurijev glas", zaključio Morison. Kako možemo znati da je zbilja nešto osetio? Ja, ipak, neću biti tako neotesan kao on, neću ga optužiti da laže, ali složićete se da je moguće da je njegova luda potreba da nešto oseti zbilja i dovela do samozavaravanja?"

Konjevljevo lice bilo je bledo od besa, ali glas mu, i pored laganog podrhtavanja, ostade miran.

"Zaboravi sve to. Proveli smo sate u ovom telu i ja samo tražim još jednu, poslednju probu, poslednji eksperiment, koji će možda biti hvala za sve naše napore."

"Ne. To sam već jednom čuo", primeti Morison.

"Alberte, ovog puta neće biti greške. Poslednji put", pridruži se Boranova Konjevu.

"Morao bi biti poslednji put", dobaci Dežnjev. "Rezerve energije su nam manje nego što bih voleo da jesu. Skupo nas je, Alberte, koštalo traganje za tobom."

"A ipak smo te pronašli", ubaci Konjev, "i nismo pitali za cenu. Ja sam te pronašao!" On se divlje nasmeja. "A ne bih te mogao pronaći da sve vreme nisam primao poruke kroz tvoju mašinu. Eto ti dokaza da govorim istinu. A pošto sam te pronašao, imaš priliku da mi se revanširaš."

Morison planu.

"Vratili ste se po mene zato što bi eksplozija mog tela i vas pobila za samo nekoliko minuta. Kakvu protivuslugu očekujete za to što ste požurili da spasete svoje gu..."

Brod se, bez ikakvog upozorenja, snažno zaljulja. Konjev, koji je stajao, sruči se u svoje sedište.

"Šta to bi?" uzviknu Boranova, posežući rukom za svojim komandama.

Kalinjina se naže nad svoj kompjuter. "Ugledala sam samo obris, ali, nisam sigurna pri ovoj svetlosti. Možda ribozom."

"Ribozom?" ponovi Morison zaprepašćeno.

"Zašto da ne? Rasuti su svuda po ćeliji. Organele koje proizvode proteine."

"Znam šta su", nervozno odvrati Morison.

"Eh, tresnulo nas je. Ili bolje rečeno, pošto smo u pokretu, mi smo ga tresnuli. Nije ni važno s koje strane gledaš; iskusili smo jednu ozbiljnu posledicu Braunovog kretanja.

"Gore od toga!" viknu Dežnjev, pokazujući prstom napolje, u panici. "Ne dolazi do razmene toplote, a i polje nam već oscilira!"

Morison, u očaju, shvati da se ponovo suočava sa fenomenom sa kojim se već jednom bio susreo. Vodeni molekuli su se grčili i napinjali i to primetno.

"Zaustavi to! Zaustavi!" vikao je Konjev.

"Pokušavam!" procedi Boranova. "Arkadije, isključi motore i prebaci svu energiju na mene. Isključi i provetravanje, i svetla, sve!"

Bila je pognuta nad svojim kompjuterom, koji je bleštao u mraku.

To je bilo jedino (uz svetlost od kompjutera Kalinjine) što je Morison mogao da vidi. U totalnoj tami, nije više bio u stanju da razazna kontrakcije molekula.

Ipak, bio je siguran da se proces i dalje odvija. Nije bilo nikakve sumnje. Osećao je kako mu se stomak izvrće. Zapravo, nisu oscilirali vodeni molekuli, već samo minijaturizovano polje, zajedno sa svim predmetima što su u njega bili uronjeni.

Svaki put kad bi se brod uvećavao (i kada bi se molekuli, na izgled, zgrčili) polje je jedan deo svoje energije pretvaralo u toplotu. Gotovo da je mogao da oseti talas vreline na licu. A kada bi Boranova ponovo izlila energiju u polje, terujući ga da se suzi, toplota bi se smanjivala. Za trenutak mu se, čak, učini da se kontrakcije proređuju i blede.

Ali odmah potom se vidno pojačaše i Morisonu bi jasno da

Boranova posustaje. Nije mogla da se bori sa spontanom deminijaturizacijom, koja ih je već vrebala iza ugla. Znao je da će za desetak sekundi biti mrtav. On, svi ostali, i telo u kome se nalaze, postaće samo eksplodirajuća masa vodene pare i ugljen-dioksida.

On oseti kako ga spopada mučnina. Imao je utisak da će se onesvestiti, i malodušan kao i obično, shvati da će poslednje njegovo osećanje pred smrt biti osećaj strašnog stida.

73.

Sekundi su prolazili, a on nije padao u nesvest. Onda se promeškolji: do sada bi trebalo da je već umro, zar ne? (Sledeće neizbežno pitanje bilo bi: znači, ipak ima života na onom svetu?) No, on brzo odbaci tu mogućnost.

Kao da je neko jecao. Ne. Samo glasno, hrapavo disanje.

On otvori oči (a kad ih je uopšte, sklopio?) i spazi Kalinjina u polutami. Pošto je sva energija bila utrošena na pokušaj da se brod zadrži u minijaturizovanom stanju, mogao je da je posmatra samo u svetlu njenog, baterijskog kompjutera. Video je njenu pognutu glavu, raščupanu kosu, čuo je njeno duboko disanje.

On se osvrnu, u naglom naletu nade i volje za životom. Oscilacije broda kao da su malo utihnule. Situacija se smirivala.

A onda Kalinjina oprezno pogleda, postrance, i lice joj se istegnu u bolan osmeh:

"Gotovo je, prošapta ona muklo."

Svetlo u brodu poče lagano da se pojačava, kao sa naporom, i Dežnjev dopusti sebi dubok, olakšavajući uzdah:

"E, ako sada nisam umro", reče on, "imaću još da poživim. Kao što reče moj otac: 'Život bi bio nepodnošljiv kada smrt ne bi bila još gora.' Hvala ti, Nataša. Dopuštam ti da uvek budeš moj kapetan."

"Nisam to bila ja", odvrati Boranova. Lice joj je na očigled ostarilo, toliko da se Morisonu činilo da opaža i sede pruge u njenoj kosi. "Ja nisam mogla da upumpam dovoljno energije u brod. Jesi li ti nešto učinila, Sofija?"

Kalinjine oči bile su sklopljene, ali su joj se grudi, usled dubokog disanja, i dalje pomno nadimale. Ona se za trenutak uzvrpolji, kao da okleva, kao da okleva da učini bilo šta osim da sedi mirno, bez reči.

A onda izgovori:

"Ne znam. Možda."

"Šta si učinila?" upita je Boranova,

"Pa, nisam mogla jednostavno da sedim i čekam da umrem", odvrati ona. Dala sam brodu duplikat elektronskog koda D-glukoznog molekula i ponadala se da će ćelija reagovati normalno, uz molekul ATP-a adenozin trifosfata. Na taj način izdvojilo se nešto od fosfatne grupe i od energije. Nadala sam se da će ta energija priskočiti upomoć minijaturizovanom polju. Onda sam neutralizovala brod i fosfatna grupa je nestala. Ponovo u D-glukozu, ponovo oslobađanje energije, pa neutralnost, i tako stalno. Ona zastade na trenutak. Tako stalno. Kucala sam toliko brzo da nisam znala pritiskam li prave tipke. Izgleda da je ipak bilo u redu. I brod je sakupio dovoljno energije da stabilizuje svoje polje."

"Kako si došla do te zamisli?" upita Boranova. "Nikad nisam čula da na taj način..."

"Nisam ni ja", odvrati Kalinjina. "Nisam ni ja. Ipak, jutros, pre polaska na put, upitala sam se šta treba da činim, šta svi treba da činimo, ukoliko dođemo u opasnost od sponatane deminijaturizacije. Bila bi nam potrebna energija, u redu. Ali šta ako je brod ne bi imao dovoljno? Onda sam pomislila, može li ćelija sama da nas snabde energijom? Ako može, onda to može samo kroz ATF, koji ima svaka ćelija. Ipak, nisam bila sigurna da će stvar upaliti. Moglo se, recimo, desiti da ja, menjajući električni kod broda, potrošim više energije nego što je mogu dobiti od ATF. Ili da energija iz ATF jednostavno ne ode u korist minijaturizovanog polja. Sve je to bilo strahovito kockanje."

Dežnjev promrmlja nežno, kao za sebe:

"'Ako nemaš ništa da izgubiš, kockaj se slobodno', govorio je moj otac." A onda glasno dodade: "Hvala ti, mila Sofijo. Moj život je od sada u tvojim rukama. Položiću ga za tebe ako treba. Ići ću i dalje. Oženiću se tobom ako ti to odgovara."

"Kavaljerski, nema šta", odvrati Sofija smešeći se bledo, "ali ne tražim toliko od tebe. Raspolaganje tvojim životom može biti sasvim dovoljno."

Sasvim se u međuvremenu pribravši, Boranova napomenu:

"Ovo će biti posebno istaknuto u našem izveštaju. Tvoje brze misli i brzo delanje spaslo nas je sve."

Morison oseti da ne može da govori (zapravo, najradije bi zaplakao). Zašto? U zahvalnost zbog poklonjenog života? Iz ljubavi prema Kalinjininoj? Sve što je mogao da učini jeste da dohvati Sofijinu ruku, da je prinese svojim usnama i poljubi. A onda pročisti grlo i sa neuobičajenom blagošću izgovori:

"Hvala ti, Sofija."

Izgledala je potresena, no, ne povukavši odmah ruku, samo primeti:

"Moglo je i da ne uspe. Mislila sam, čak, da neće uspeti."

"Da nije, ubaci Dežnjev, ne bismo mogli biti mrtviji."

Za sve to vreme Jurij Konjev nije izgovorio ni reč i Morison se sada okrenu ka njemu. Sedeo je, kao i obično, uspravan, u svom ćošku.

Morisonu se povратиše i glas, a i bes, i on upita:

"Pa, Jurij, šta ti imaš da kažeš?"

Konjev bazi brz pogled preko ramena.

"Ništa."

"Ništa? Pa Sofija je spasla ekspediciju!"

Konjev samo sleže ramenima.

"Obavljala je svoju dužnost."

"Dužnost? Bilo je to mnogo više no što je njena dužnost!" Morison se nagnu napred, i zgrabi Konjeva za ramena. "Shvataš li, ona je izumela tehniku koja će nas spasiti! I na taj način ti je spasla život, idiote! Ona je zaslužna što si još živ! Najmanje što možeš da učiniš jeste da joj se zahvališ!"

"Radiću šta me je volja", odvrati Konjev, uvijajući ramena u pokušaju da se otrgne iz Morisonovog stiska.

Morison ga ščepa za grlo.

"Varvarine jedan neotesani!" zagrme on, stežući očajnički njegov vrat. "Voliš je, na svoj ludi način, a nećeš da joj uputiš nijednu nežnu reč! Nijednu reč, đubre jedno!"

Konjev se ponovo oslobodi i nastade gušanje. Bili su, u mnogome, onemogućeni sedištima i nultom gravitaciom.

Kalinjina zavrišta:

"Nemoj ga povrediti!"

Neće me povrediti, pomisli Morison, odupirući se snažno. Poslednji put se upustio u sličan fizički obračun kad mu je bilo šesnaest godina, i on žalosno zaključio da od tada nije pokazao nikakav napredak.

Boranova glasno povika:

"Dosta s tim. Obojica!"

I obojica prestadoše.

"Alberte, nisi ovde da bi bilo koga učio lepom ponašanju", upozori ga ona. "A ti, Jurij, ne trudi se da budeš manje vaspitan. I ovako je sasvim dovoljno. Ako nećeš da odaš Sofiji priznanje..."

"Ne tražim zahvalnost, ni od koga", umeša se Sofija sa očiglednim naporom.

"Zahvalnost?" odbrusi Konjev. "Hajde, onda, da se svi zahvaljujemo. Pre no što je deminijaturizacija započela, pokušao sam da navedem ovu Američku kukavicu da se zahvali što smo ga oslobodili. Nisam želeo prosto 'hvala', na rečima. Nije ovo disko-klub. Ne treba da se igramo. Hteo sam da pokaže svoju zahvalnost time što će ponovo izići iz broda i pokušati da uhvati nešto od Šapirovljevih misli. Odbio je. Ko je onda on da me uči kada i kome da se zahvaljujem?"

"Pre deminijaturizacije sam rekao da mi ne pada na pamet ništa slično", dobaci Morison. "I sada mislim u dlaku isto."

"Čujte", umeša se Dežnjev, "ovde mlatimo praznu slamu. Potrošili smo energije kao što se na venčanju troši votka. Hteo bih reći, između ubeđivanja i spontane deminijaturizacije, da imamo sasvim malo energije za završnu, kontrolisanu deminijaturizaciju. Moramo odmah početi."

"Treba malo energije i ovom čoveku da iziđe na nekoliko minuta i pokuša još jednom. Onda možemo da krenemo", bio je uporan Konjev.

Za trenutak, Konjev i Morison izmenjaše duboke, neprijateljske poglede. Ali Dežnjev se ponovo javi, glasom kao na ivici života:

"Moj siroti otac imao je običaj da kaže: 'Najstrašnija rečenica koja se može izreći na ruskom jeziku jeste "To je čudno".'"

Konjev se naglo okrenu.

"Zaveži, Arkadije."

"Kažem to samo zato što mislim da je došlo vreme da se kaže: 'To je čudno.'"

74.

Boranova zagladi svoju tamnu kosu (i ona se preznojala, pomisli Morison) i upita:

"Šta je to čudno, Arkadije? Daj da se ne igramo više."

"Struja u ćeliji se usporava."

Tišina. Onda, ponovo pitanje:

"Kako znaš?"

"Nataša, draga", poče Dežnjev s mukom, "da sediš na mom mestu, videla bi kako vlakna neprestano iskrsavaju, sa obe strane..."

"Citoskeleti", dopuni Morison.

"Hvala ti, Alberte, sinko", prihvati Dežnjev i mahnu rukom u znak pozdrava. Moj otac je govorio: 'Važnije je znati suštinu od njenog imena.' Ipak, nema veze. E, te kako-god-da-se-zovu-stvari ne zaustavljaju struju, niti zaustavljaju brod. Međutim, sada nas mimoilaze znatno sporije. Pretpostavljam da se vlakna ne pomiču, te stoga izvodim zaključak da se mi sporije krećemo. A pošto ja ne činim ništa što bi usporilo kretanje broda, izvodim zaključak da je struja oslabila. To se zove logika, Alberte, i tu ne moraš da me podučavaš."

Kalinjina se oglasi, tankim glasom.

"Mislim da smo oštetili ćeliju." Kao da je osećala grižu savesti.

Morison to upravo tako i protumači.

"Jedna ćelija manje, neće to Šapirovu škoditi, naročito u stanju u kome se već nalazi. Ipak, ne bih se začudio ako ćelija odumire. Jer, brod je doleteo za mnom, velikom brzinom, pretpostavljam (i hvala vam na tome) i moguće da je poljuljao nekakvu ravnotežu u samoj ćeliji."

"To je ludost", umeša se Konjev, mršteći se. "Mi smo veličine molekula, zapravo, molekul i misliš li da bilo šta što činimo, pokretom ili vibracijom, može da ošteti čitavu ćeliju?"

"Ne moramo to da proveravamo, Jurij. U svakom slučaju, unutarćelijska struja se zaustavlja, a to nije normalno."

"To je, u prvom redu, samo Arkadijev utisak", nastavi Konjev, "a on nije neurolog..."

"Moram li biti neurolog pa da imam oči?" Dežnjev iznervirano podiže ruku, kao da hoće da udari mlađeg čoveka.

Konjev ga samo hitro pogleda, ali ne uzvratil dalje na primedbu.

"Osim toga", nastavi on, "sa ovog nivoa posmatranja, mi zapravo na znamo šta je u ovoj ćeliji normalno, a šta nije. Možda struja povremeno slabi, a onda, opet, povremeno ojača. Povremeno, naravno."

"Zaobilaziš suštinu, Jurij", nestrpljivo će Morison. "Ono što je bitno jeste sledeće: ovu ćeliju više ne možemo koristiti, a nemamo više energije da se bacimo u potragu za drugom ćelijom."

Konjev zaškripta zubima.

"Mora da postoji nešto što možemo učiniti. Ne možemo tek tako odustati."

"Natalija, odlučuj", reče Morison. "Ima li smisla boraviti i dalje u ovoj ćeliji? Jesmo li u položaju da tragamo za novom ćelijom?"

Boranova prekri čelo nadlanicom, u trenutku usredsređenog razmišljanja. Ostali se okrenuše da je pogledaju, te Konjev iskoristi trenutak da zgrabi Morisona za okovratnik i privuče ga k sebi:

"Otkud ti znaš u koga sam ja zaljubljen?" prosikta on. "Odakle ti pravo da tvrdiš tako nešto? Odgovori!"

Morison ga je samo nemo posmatrao.

No, u tom trenutku, Boranova progovori, ali to nije bio odgovor na prethodno Morisonovo pitanje. Ona blagim glasom upita.

"Arkadije, šta to radiš?"

Dežnjev podiže glavu od svoje table.

"Vraćam žice u prvobitni položaj. Pokušavam da ponovo uspostavim komunikaciju."

"Jesam li ti rekla nešto slično?"

"Neophodnost mi je rekla", odgovori Dežnjev.

"Shvataš li, da onda, više nećeš moći da skrećeš brod?" upita Konjev.

Dežnjev zabrunđa, iznenađujuće ironično:

"A ne čini li se tebi da više neće biti potrebe za skretanjem?"

"Kakva te to neophodnost goni, Arkadije", pitala je strpljivo

Boranova.

"Čini mi se da nije samo ova ćelija ta koja ne funkcioniše", odgovori Dežnjev. "Temperatura oko nas pada. Polako, doduše."

Konjev šmrknu.

"Prema tvojim čulima?"

"Ne, nego prema instrumentima broda. Prema povratnoj infracrvenoj radijaciji koju registruju."

"To još ništa ne znači", reče Konjev. "Pri ovoj veličini, primamo sasvim malo infracrvenih fotona. Nivo bi mogao dosta varirati."

Dežnjev klimnu prema Konjevu i reče:

"Da. Evo, ovako." Njegova ruka mahnito zamlatara gore-dole. Dakle, moguće je praviti skokove kao čamčić u buri, a moguće je, isto tako, ljuljuškati se na blago namreškanoj vodi. I njegova ruka stade da se smiruje, praveći sve manje zamahe.

"Zašto bi temperatura opadala?" začu se ponovo Boranova.

Morison se mračno nasmeši.

"Hajde, hajde, Natalija. Mislim da znaš zašto. A siguran sam da Jurij zna zašto. Arkadije mora to da proveri, i to je ta neophodnost koja ga tera da nam vrati mogućnost komunikacije."

Neprijatna tišina zavlada u brodu, osim povremenog Dežnjevljevog stenjanja dok se borio da iziđe na kraj sa žicama.

Morison baci pogled na okolinu izvan broda, koju je ponovo mogao da vidi na zadovoljavajući način, s obzirom na to da je brod ponovo odašiljao svoju svetlost u prostor. I dalje se mogao videti prigušeni blesak molekula, malih i velikih, koji su putovali zajedno s njima. Sada, kako je Dežnjev to pomenuo, mogao je da primeti povremeni svetlosni odblesak koji bi se protezao s obe strane broda i nestajao iza njega.

Bila su to, bez sumnje, vrlo fina, kolagenska vlakna koja su neuronsku ćeliju držala u svom neregularnom položaju i koja nisu dozvoljavala da se neuron pod dejstvom sopstvenog površinskog pritiska pretvori u sferičnu loptu. On shvati da je Dežnjev, kao navigator, imao da pazi na sve, i da nije imao nikakvog vodiča u novonastaloj, nepredviđenoj situaciji po brod. Niti, pak, instrukcija, ili iskustava. Nije se postavljalo pitanje da li Dežnjev, prividno, ima da brine o manje stvari nego ostali. Štaviše, mislio je Morison,

nepravilno je smatran za podređenog člana posade. Baš to nije bilo fer.

Dežnjev se sada uspravi. Stavivši slušalicu u jedno uho, on objasni:

"Trebalo bi da sada mogu da uspostavim komunikaciju. Jeste li tamo? Groto? Gro...to?" Onda se nasmeši. "Da, da. Do sada smo sigurni... Žao mi je, ali, kao što sam vam rekao, imali smo da biramo: ili komunikacija sa vama ili zaokretanje, manevrisanje brodom. Kako je tamo kod vas? Šta? Ponovite, molim vas, razgovetnije?... Da, tako sam i mislio."

On se onda okrenu prema posadi:

"Drugovi", reče on, "akademik Pjotr Šapirovič je mrtav. Pre trinaest minuta zamrle su mu sve vitalne funkcije. Naš je zadatak sada da napustimo ovo telo."

IZLAZAK

Kada bi bilo podjednako lako izići iz nevolje kao što je lako u nju ući, život bi bio pesma.

Dežnjev senior.

75.

Neprijatna tišina spusti se na brod.

Kalinjina pokri lice rukama i posle dugog, nategnutog trenutka probi tišinu svojom šapatom:

"Jesi li siguran, Arkadije?"

Dežnjevu su suze navirale na oči.

"Jesam li siguran?" trepnu on. "Čovek se na ivici smrti nalazi već nedeljama. Ćelijska struja se zaustavlja, temperatura pada, a Groto, koji ga je okružio svim mogućim i nemogućim instrumentima, javlja da je mrtav. Kako ne bih bio siguran?"

Boranova uzdahnu.

"Jadni Šapirovi. Zaslužio je bolju smrt od ove."

"Mogao je da izdrži još neki sat", primeti Konjev.

"Nije mogao da bira", dobaci namršteno Boranova.

Morison oseti jezu. Do sada se susreo sa crvenim krvnim zrcima, specifičnim okruženjem međućelijskog prostora, unutrašnjošću neurona. Imao je utisak da se, ipak, kreće u poznatom, odomaćenom prostoru.

Ali sada, kada je pogledao kroz poluprozirne zidove broda, odjednom oseti da se nalazi okružen slojevima i slojevima materije. Pri ovom umanjenju, kada je brod veličine glukoznog molekula, a on sam veličine jednog jedinog atoma, Šapirovljevo telo bilo je veće no sama majčica Zemlja.

Osećao se kao u grobu, ogromnom grobu umrle organske materije. Osetio je, isto tako, i stravično nestrpljenje zbog daljeg zadržavanja u ovoj sredini, i zbog vremena izgubljenog na žalopojke. Biće vremena za to, kasnije. Stoga, on upita, glasom tek nešto malo jačim no što bi smeo biti:

"Kako ćemo izići odavde?"

Boranova raširi oči i pogleda ga iznenađeno. (Gotovo da ju je razumeo; tuga za Šapirovim učinila je da iz njenog uma, bar za trenutak, nestanu sve druge misli.)

Ona pročisti grlo i učini vidan napor da ponovo povрати svoje uobičajeno, poslovno ophođenje.

"Pa, za početak, deminijaturizovaćemo se do određenog stupnja."

"Zašto, 'za početak'? Zašto da odmah ne krenemo u završnu, konačnu deminijaturizaciju?" A onda dodade, u strahu da se ne susretne sa nerazumevanjem okoline: "Oštetićemo Šapirovljevo telo, to je tačno, ali organizam je ionako mrtav, a mi smo još živi. Mislim da mi imamo prednost."

Kalinjina mu uputi prekoran pogled.

"Čak i mrtvo telo, Alberte, iziskuje poštovanje, a naročito telo koje je nakada bilo veliki naučnik."

"Da, ali ne u toj meri da se u pitanje dovedu životi drugih pet ljudi!" Morisonovo nestrpljenje je raslo. Njemu je Šapirov bio tek ime, koje je znao po reputaciji. Njemu, za razliku od ostalih, Šapirov nije bio gotovo polubog.

"Pored malenog problema poštovanja prema telu, postoji još jedan", umeša se Dežnjev. "Okruženi smo Šapirovljevom lobanjom. Ako se uveličamo toliko da ispunimo celu lobanju i onda pokušamo da je probijemo, izgubićemo previše energije i deminijaturizovaćemo se u eksploziju. Prvo moramo pronaći put iz lobanje."

"Ipak, Albert je u pravu. Počinjemo", naglasi Boranova. "Deminijaturizovaću brod do veličine ćelije. Arkadije, javi Grotu da precizno odrede naš položaj. Ti, Jurij, učini isto na svom cerebrografu."

Morison je posmatrao udaljenu ćelijsku opnu, zapravo, raspoznatljivije i postojanije svetlucanje koje je odande dolazilo, i koje se moglo videti nasuprot povremenom i slabašnijem odsijavanju molekula u prolazu.

Prvi očigledni dokaz da je deminijaturizacija otpočela bila je činjenica da su se molekuli izduvavali (to bi bila najpribližnija reč). Kao da su se mali, zaobljeni objekti koji su ispunjavali prostor oko njih (vidljivi jedino putem svog odbijanja svetlosti) skupljali i sužavali.

Kao baloni iz kojih se ispušta vazduh.

Tečnost oko njih počinjala je i da liči na tečnost, sada je već bila sasvim glatka, ali i veliki makromolekuli u daljini, proteini, nukleidne kiseline i ostale još veće ćelijske strukture, sve su se više smanjivali, i istovremeno, postajali raspoznatljiviji. Iskrice svetlosti koje su se od njih odbijale izgledale su sve sabijenije na sve manjem prostoru.

Nasuprot svemu tome, ćelijska opna kao da se približavala i postajala sve jasnije uočljiva. Prilazila im je sve bliže i bliže. Brod se, na kraju krajeva, nalazio tek u uzanom kanalu dendrita koji se pružao iz ćelijskog tela. A ako bi brod poprimio razmere ćelije, neizbežno bi bilo da sasvim rascepa dendrit.

To je i trebalo da se dogodi: bilo je jasno da će opna popustiti pod pritiskom uveličavajućeg broda. Morison automatski stisnu zube i pripremi se za raskidanje oklopa.

No, to se, ipak, ne dogodi: opna se i dalje približavala, a onda u jednom trenutku jednostavno je nestade, kao da je nije ni bilo. Bila je, kao tkivo, odviše tanana i lomljiva da bi duže trpela dejstvo minijaturizovanog polja broda. Bez obzira na to što se brod uvećavao još je bio mnogo, mnogo manji nego materija oko njega, tako da su molekuli opne, došavši u dodir sa minijaturizovanim poljem, jednostavno pogubili vezu jedni sa drugima i tako narušili sopstveni integritet.

Morison je dalji razvoj događaja pratio sa velikim zanimanjem. Okolina je i dalje delovala haotično, sve dok se, daljim njenim umanjivanjem, ne ukaza međućelijska kologena džungla s kojom su se već bili susreli pre svog ulaska u neuron. I džungla se ubrzano smanjivala, sve dok se debla i trupci ne pretvoriše u paučinu.

"Dosta, za sada", objavi Boranova. "Trebalo, ipak, da stanemo celi u kanale krvotoka."

Dežnjev groknu.

"To znači dosta, rekao bih, zauvek. Ono malo energije što još imamo na raspolaganju..."

"Potrajaće, valjda, dok ne nađemo put iz lobanje?" upitno će Boranova.

"Možemo samo da se nadamo", odvrati Dežnjev. "Ti si Nataša, ipak samo zapovednik broda, ali ne vladaš termodinamičkim

zakonima."

"Bolje ih pitaj jesu li nam ustanovili položaj, i ne čitaj mi bukvice", odbrusi Boranova sa neodobravanjem.

"Siguran sam, Natalija", poče Konjev, "da nije od suštinske važnosti to da nam odrede položaj. Ne možemo biti ne znam koliko udaljeni od položaja koji smo zauzimali kada smo napustili kapilar. Sva naša lutanja zapravo su pomeranja iz jednog neurona u susedni. Razlika u položaju je, sa stanovišta normalnih mikroskopskih dimenzija, teško merljiva."

U potvrdu toga, a da nije prošlo ni nekoliko minuta, stiže i istovetan odgovor iz Grotu.

"Eto, rekao sam ti."

"Kakve to veze ima, Jurij?" upita Morison. "I dalje ne znamo u kom pravcu treba da se uputimo. A osim toga, sada, kada su nam komunikacije ponovo na raspolaganju ne možemo više da manevrišemo brodom."

"Pa, pošto možemo da krenemo jednim jedinim putem, hajde da, onda, njime krenemo", odvrati Konjev. "Siguran sam da Dežnjevljev otac ima prigodnu misao i za ovu priliku."

Dežnjevljev odmah odgovori:

"Govorio je: 'Kada je moguće činiti samo jedno, odluku nije teško doneti.'"

"Vidiš?" upita Konjev. "Osim toga, kojim god pravcem da krenemo, na kraju ćemo se naći napolju. Kreni Arkadije."

Brod se pomeri, prodirući kroz nova, tanana vlakna kologena, kroz neuron i tanku aksonsku nit. (Teško je bilo poverovati da su se, zapravo, nalazili u jednom od tih aksona i da je on izgledao kao bespuće koje se prostire stotinama kilometara unaokolo.)

"Pretpostavimo", reče suvo Morison, "da je Šapirovo još živ, a da se nama nametnula neodložna potreba za odlaskom. Šta bismo u tom slučaju činili?"

"Kako to misliš?" upita Boranova.

"Mislim, kakva je alternativa ovome što upravo radimo? Zar ne bismo morali da najpre ustanovimo svoj položaj? Zar ne bismo stoga morali, odrekavši se manevrisanja, da se krećemo samo pravo napred? Zar ne bismo morali da se deminijaturizujemo, da ne bismo

prelazili stotine kilometara umesto tek nekoliko? Ukratko, zar ne bismo morali da se probijamo kroz žive neurone živog Šapirovljevog organizma, umesto kroz umirujuće i one već mrtve?"

"Pa, tako je", odgovori Boranova.

"Pa gde vam je onda tu poštovanje prema živom telu? Maločas smo oklevali da ugrozimo integritet mrtvog."

"Razumi, Alberte, da je ovo što činimo alarmantna operacija, uz korišćenje neodgovarajuće opreme. Nemamo izbora. Ali u svakom slučaju, prihvatljivija je od tvog predloga da Šapirovu jednostavno raznesemo lobanju i ostavimo ga bez glave. Naše trenutno delovanje, čak i da je Šapirovi živ, uništilo bi desetak neurona, možda i svih stotinak, a da opšte stanje njegovog mozga ne bude mnogo gore. Moždani neuroni izumiru sve vreme tokom života, kao i crvena krvna zrnca."

"Nije baš tako", odvrati Morison natmureno. "Crvena krvna zrnca se obnavljaju. Nauroni, ne."

Konjev glasno prekide diskusiju, kao da mu ide na nerve:

"Arkadije, stani. Treba da ponovo odredimo položaj."

U brodu ponovo zavlada tišina, kao da bi izgovorene reči eventualno omele proračunavanja koje se vrše napolju, u laboratoriji Grotu.

Konačno, Dežnjev šapatom saopšti Konjevu rezultate koje su mu javili, te ovaj reče:

"Traži da ti potvrde, Arkadije. Da budemo sasvim sigurni."

Morison otkači svoj opasač. I dalje je bio gotovo bez mase, ali se, već, osećao težim nego dok su boravili u ćeliji. On se otisnu malo uvis, kako bi mogao da posmatra cerebrograf preko Konjevljevog ramena.

Na ekranu je ugledao dve crvene tačke povezane tankom, crvenom linijom. Karta koju je pokazivao ekran smanji se za trenutak, tačke se primakoše jedna drugoj, a onda se ponovo odmakoše u suprotnim pravcima.

Konjevljevi prsti hitro su igrali po tastaturi kompjutera, i mapa se udvostruči i postade neodredljiva. Morison je, međutim, znao da je Konjev posmatra kroz specijalnu stereoskopsku napravu koja ostvaruje trodimenzionalnu sliku.

Konjev napokon odloži stereoskop i reče:

"Natalija, stvari rade za nas. U kom god pravcu da krenemo, ranije ili kasnije, naletećemo na venu. U ovom slučaju, štaviše, vrlo brzo. Nismo daleko, i susrešćemo se na način koji će nam omogućiti povoljan ulaz u nju."

Morison u sebi odahnu, ali ipak ne odoli da ne pita:

"A šta bi se desilo da je vena predaleko?"

Konjev hladno odvratil:

"Onda bih rekao Arkadiju da nam, lišavajući se mogućnosti komuniciranja, ponovo vrati mogućnost manevrisanja, te bismo potražili put do neke bliže vene."

Ove reči izazvaše Dežnjeva da se okrene i pogleda Konjeva s vidljivim neodobravanjem.

"Nemamo dovoljno energije za tako nešto."

"Vozi, Arkadije, preseče ga Boranova, "i uđi u tu venu."

Prođe nekoliko minuta i Dežnjev se oglasi:

"Jurijeva mapa je ispravna, u šta se ranije ne bih kladio. Evo je, pravo pred nama."

Morison se zagleda u krivudavi zid pred njima, koji je čudno zavijao naviše i naniže i izgledao, prividno, kao obložen pločicama. Ako je to vena, nije mnogo drugačija od kapilara. Pitao se da li je brod još dovoljno malen da se bez problema smesti u venu.

76.

"Postoji li, Sofija, ikakav način da brodu daš neki električni kod koji će nas sam po sebi ubaciti u venu?" upita Boranova.

Kalinjina je izgledala skeptično i Morison, podigavši ruku, odgovori umesto nje:

"Mislim da nema, Natalija. Individualne ćelije u ovom trenutku možda nisu već sasvim beživotne, ali je njihovo ustrojstvo razoreno. Ne verujem da ijedna ćelija može da nas sada primi u sebe putem pinocitozisa ili na neki drugi način."

"Šta da činim, onda?" upita Dežnjev snuždeno. "Da krčim prolaz?"

"Naravno", odvratil Konjev. "Priljubi se uz venski zid. Njegov mali deo će se minijaturizovati, dezintegrisati, i onda ćeš moći da uđeš

unutra. Nećeš morati da crpiš puno energije iz svojih motora."

"Ah? Ekspert se javio", uskliknu Dežnjev. "Ali venski zid će se minijaturizovati na štetu energije našeg polja. I to troši energiju i to veću no što bi nam bilo potrebno da jednostavno probijemo barijeru."

"Arkadije, ne ljuti se", pomirljivo će Boranova. "Nije sada za to vreme. Umereno koristi snagu motora i sačekaj da zid samo počne da se minijaturizuje i onda se probi napred. Korišćenje obe tehnike će nam uzeti manje energije nego svaka od njih posebno."

"Nadajmo se da je tako", prihvati Dežnjev, "ali može i da ne bude tako. Kada sam bio mali, otac mi je jednom rekao: 'Žestina, sinko, nije uvek i istina.' Rekao mi je to kada sam se žestoko branio govoreći da nisam polomio njegovu lulu. Pitao me je da li razumem šta mi je rekao. Rekao sam da ne razumem, i onda mi je on vrlo potanko objasnio. Na kraju me je izudarao."

"Jeste, jeste, Arkadije", reče Boranova. "Kreni sada napred."

"Ne brini se, nećeš razasuti krv svuda po mozgu", dobaci mu Konjev. "Pošto je organizam mrtav, to više ne smeta. Osim toga, krv više ne teče. U mozak, zapravo, neće ništa prodreti."

"Ah", reče Dežnjev, "to onda povlači jedno zanimljivo pitanje. Kada bismo, u normalnim okolnostima, uplovili u venu, struja bi nas odnela u određenom pravcu. Pošto struje više nema, moraću da Upalim motore, ali u kom pravcu da krenem?"

"Kada jednom prodremo u venu", odvrati Konjev mirno, "okrenućeš desno. Tako kaže cerebrograf."

"Ali šta ako nema struje da me baci udesno, a mi, na primer, uđemo pod uglom nalevo?"

"Arkadije, ući ćeš pod desnim uglom. I to mi cerebrograf kaže. Samo ti vozi, molim te."

"Tako je, Arkadije", podrža Boranova Konjeva. "Moramo se osloniti na Jurijev cerebrograf. Drugo nam ništa ne preostaje."

Brod se pokrenu unapred, i kada pramac dotače zid, Morison oseti lagano vibriranje motora. Onda se zid jednostavno povuče u svim pravcima i brod se nađe unutra.

Dežnjev odmah isključi motore. Brod istog časa uspori, odbi se od drugog poprečnog zida, ne oštetivši ga, koliko je bar Morison mogao da primeti i ispravi se uzduž velikog venskog tunela. Širina

broda bila je tek nešto malo veća od polovine prečnika kanala.

"Pa, jesmo li skrenuli udesno?" upita Dežnjev. "Jer ako nismo, povratka nam nema. Ne mogu nazad. U veni nema mesta za zaokret, čak i pod pretpostavkom da Albert iziđe da okrene brod, a nemamo dovoljno energije da se brod upet umanja i učini takav zaokret mogućim."

"Uhvatio si dobar pravac, Arkadije", sopšti Konjev osorno. "Samo nastavi pravo pa ćeš to i sam uvideti. Tunel će postajati širi kako budemo napredovali."

"Nadajmo se. A ako zaista bude tako, koliko ćemo još putovati dok ne budemo mogli da iziđemo iz tela?"

"Ne znam da ti kažem", odgovori Konjev. "Moram da pratim sliku vene na cerebrografu, da se konsultujem sa Grotom i da se sa njima dogovorim oko mesta na kome će biti zabodena potkožna igla."

"Smem li da vam saopštim da nećemo moći večno da idemo unapred", oglasi se ponovo Dežnjev. "Pri tom imam u vidu korekcije veličine, manevrisanja, ulaženje u pogrešne kapilare, i potragu za Albertom, tamo, u dendritu. Potrošili smo mnogo, mnogo više energije no što smo smeli. Iako smo bili dobro snabdeveni, gotovo da smo potrošili sve zalihe."

"Hoćeš da kažeš da je više uopšte nemamo?" upita Boranova.

"Gotovo. To govorim već dosta dugo, zar ne?" odvrati Dežnjev. "Upozoravao sam vas."

"Ali koliko je još imamo? Misliš li da nećemo imati dovoljno da se iskobeljamo iz lobanje?"

"Pod normalnim uslovima, imali bismo je sasvim dovoljno. Da smo u živoj veni, nosila bi nas struja. Ali ovako... Šapirovljevo srce više ne kuca. Znači, moraću da koristim motore da bih se probio kroz venu, a kako se ova bude hladila, krv će postajati sve manje propusna. Motori će morati da rade sve snažnije i energija će brže oticati."

"Samo još nekoliko centimetara", reče Konjev.

"Samo još nekoliko?" besno odvrati Dežnjev. "Manje od širine mog dlana? Ma nemoj? To znači kilometre!"

"Pa da se onda još malo deminijaturizujemo, a?" predloži Morison.

"Ne možemo", grmeo je Dežnjev. "Nemamo energije ni za to. Nekontrolisana deminijaturizacija ne zahteva energiju. Naprotiv, oslobađa je. Ali kontrolisana... Vidiš, Alberte, ako hoćeš da skočiš sa prozora, do zemlje ćeš stići bez napora. Ali ako hoćeš da preživiš i zaustaviš se, viseći o konopcu, recimo, trebaće ti puno napora. Kapiraš?"

"Da", odgovori Morison.

Kalinjina ispruži ruku i nežno dodirnu Morisonovu, a onda prošapta:

"Ne osvrći se na njega. On grmi i seva, ali će nas na kraju izvući odavde."

"Arkadije", poče Boranova, "ako istina, kao što si nam upravo saopštio, ne zavisi od žestine kojom se govori, onda ona, svakako, mnogo više zavisi od hladnog i trezvenog razuma. Stoga, zašto jednostavno ne nastaviš da goniš brod unapred i možda će energija potrajati dok ne stignemo do igle."

Dežnjev namršteno odgovori:

"To i hoću, ali ako želite do ostanem hladne glave, oslobodite me nepotrebnog zagrevanja."

Brod nastavi da se kreće i Morison pomisli: pa, svaki metar koji pređemo znači biti metar bliže igli.

Nije to baš bilo bogzna kako utešno. Jer promašiti iglu na maloj razdaljini bilo bi podjednako pogibeljno kao i promašiti je na velikoj. Ipak, pomisao na to mu uspori rad srca i on oseti kako predstava ubrzano počinje da se bliži kraju.

Crvena zrnca i plateleti sada su bili mnogo brojniji no što je to bio slučaj prilikom plovidbe kroz arteriju i kapilare. No, tada je krv tekla i srazmerno se malo telašaca nalazilo u svakom trenutku u vidnom polju. Sada su brojna tela bila u velikoj meri nepomična i brod ih je mimoilazio, činilo se, u ogromnom broju, razgrćući ih levo desno, kao da ih tek usnule budi.

Promicali su i kraj belih ćelija, velikih i mirnih. Sada uopšte nisu reagovale na prisustvo tela, stranog tela koje se kretalo krvotokom. Jednom su čak prošli kroz belu ćeliju i ostavili je bez po muke za sobom.

Stiže i Konjevljeva potvrda:

"Krećemo se u desnom pravcu. Vena je sada primetno šira nego ranije."

Bilo je, odista, tako, ali Morison to tek podsvesno zapazi. Odviše se bio usredsredio na kretanje broda.

Tračak nade odjednom ga svog prože. Kretanje u pogrešnom smeru značilo bi neopozivu katastrofu. U tom slučaju, vena bi se sužavala i oni bi se zaglavili, bez dovoljno goriva da se umanje i eventualno potraže novu venu.

Dežnjev je i dalje saopštavao podatke Konjevu, koji je klimao i govorio:

"Traži da ti potvrde, Arkadije... odlično."

Bavio bi se, zatim, zakratko, cerebrografom.

"Čuj, oni znaju u kojoj smo veni i zabošće iglu na mestu koje sam ja na cerebrografu i označio. Do tog mesta stići ćemo za oko pola časa, ili manje. Misliš li da ćemo moći toliko da izdržimo?"

"Nisam siguran. Da imamo pomoć struje..."

"Znam, ali je nemamo", prekide ga Konjev. "Natalija, mogu li da dobijem sve podatke koje si skupila, a koje se tiču Šapirovljevih misli? Poslaću kompletne podatke Grotu."

"To za slučaj da se ne izvučemo?" upita Boranova.

"Upravo tako. To je materijal zbog koga smo i došli ovamo i nema svrhe da ostane, možda, zakopan ovde s nama."

"Pravilno, Jurij", složi se Boranova.

"U slučaju, naravno", dodade Konjev, uz nalet ponovnog besa, "da ti podaci išta vrede. On pogledom okrznu Morisona."

Konjev se naže ka Dežnjevu i obojica stadoše da elektronskim putem šalju sakupljene informacije, od kompjutera kompjuteru, od malog ka velikom, iz vene u spoljni svet."

Kalinjina je i dalje stiskala Morisonovu šaku, možda uz isti osećaj prijatnosti koji je i on osećao.

"Šta će se desiti, Sofija", upita on tiho, "ako nam nestane energije pre no što stignemo od igle?"

Ona za časak izvi obrve, a onda odgovori:

"Moraćemo da ostanemo na mestu na kom smo se zatekli, pošto će se ljudi iz Grota dati u potragu za nama ma gde mi bili."

"Nećemo se spontano deminijaturizovati čim nam energija

nestane, zar ne?"

"Oh, ne. Minijaturizacija je metastabilna. To smo već objasnili, sećaš se. Ostaćemo kakvi jesmo doveka. Možda bi nekakvo pseudo-Braunovo kretanje prouzrokovalo oscilatorno kretanje koje bi dovelo do spontane deminijaturizacije, ali to se možda neće desiti, ko to, uostalom, zna?"

"Misliš, neće se desiti - godinama?"

"Moguće je."

"To nam, naravno, neće pomoći", zaključio Morison. "Umrećemo usled gušenja. Bez energije, vazduh neće moći da se recikliše."

"Rekla sam da će Groto pokušati da nam pritekne upomoć. Naši kompjuteri će i dalje raditi i oni će nas naći, makar makazama sekli venu i tražili nas, elektronski. Il čak, vizuelno."

"Kako će pronaći jednu ćeliju među drugih pedeset biliona?"

Kalinjina ga pljesnunu po ruci.

"Pesimista si, Alberte. Mi smo vrlo prepoznatljiva ćelija. Osim toga, ponašamo se kao radio-stanica."

"Radije bih da nas odmah pokupi ova igla, da ne moraju posle da nas traže."

"I ja, isto tako. Samo sam htela reći da nedostatak energije i promašivanje igle ne znače i potpuni krah."

"A ako pronađemo iglu?"

"Onda je dalji posao na Grotu, da nas deminijaturizuje."

"Zar ne mogu to već sada da učine?"

"Suviše smo okruženi masom neminijaturizovanog materijala i bilo bi im preteško da dovoljno precizno fokusiraju deminijaturizovano polje. Čim budemo napolju i kada budu mogli da nas vide, uslovi će biti u našu korist."

"Jesi li odaslao sve informacije, Jurij?" Upita u tom trenutku Dežnjev.

"Da. Sve."

"Onda je moja dužnost da ti sopštım da imam energije još samo za narednih pet minuta. Možda i manje, ali više, sigurno, ne."

77.

Morison nesvesno steže Kalinjina šaku i devojka se trže.

"Izvini, Sofija", reče on.

On joj pusti ruku i ona stade da je trlja.

"Gde smo, Jurij?" upita Boranova. "Možemo li stići do igle?"

"Trebalo bi da možemo", odgovori on. "Uspori, Arkadije. Prištedi energiju."

"Ne. Veruj mi", ostade uporan Dežnjev. "Pri sadašnjoj brzini krećem se kroz krv sa relativno malo turbulacionog efekta, zahvaljujući dobrom probijanju kroz tečnost i obliku broda. Ako usporim, biće više turbulencije i utrošak energije biće veći."

"Ali ne treba da pređemo određenu tačku", opomenu ga Konjev.

"Nećemo. Čim isključim motore, brzo se zaustavljamo, zahvaljujući slaboj propusnosti tečnosti. Čim usporavamo, turbulencija se povećava, a onda još brže usporavamo i ostajemo nepokretni za samo nekih desetak sekundi. Da imamo normalnu masu i inerciju, potisak usporavanja bi nas sve prikucao uz prednji zid broda."

"Onda zaustavi, kada ti budem rekao."

Morison se ponovo pridiže da pogleda preko Konjevljevog ramena. Cerebrograf, zaključio on, mora da prikazuje mnogostruko uvećanu sliku, možda do maksimuma. Tanka crvena linija, koja je označavala rutu broda postala je sada debela traka koje se približavala malenom zelenom krugu, koji je, zaključio je, morao biti mesto uboda igle.

No, možda karta greši! Morison pokuša da odmeri i uporedi konfiguraciju na cerebrografu sa onim što je video napred, van broda.

"Trebalo je da krenemo arterijom", reče on odjednom. "One, po smrti, ostaju prazne. Ne bismo trošili energiju na viskozitet i turbulenciju."

"Ništa od te ideje", umeša se Konjev. "Brod se ne može kretati kroz vazduh." Možda bi i nastavio sa tiradom, no, odjednom, on povika: "Stoj, Arkadije. STOJ!"

Dežnjev raspali po jednom dugmetu na kontrolnoj tabli. Ono uđe u svoje ležište i Morison oseti kako se blago naginje unapred, dok je brod kočio i zaustavljao se, gotovo u isti mah.

Konjev pokaza prstom. Mogao se videti širok krug, okupan

narandžastom svetlošću.

"Koriste specijalne metode", reče on, "da bi bili sigurni da je vrh igle obasjan svetlošću. Rekli su da ga ne možemo promašiti."

"Ali jesmo promašili!" prostenja Morison. "Mi gledamo taj krug, ali mi nismo tu. Do bismo ušli u njega, moramo da okrenemo, što znači da Arkadije opet mora da isključi uređaje za komunikaciju."

"Beskorisno", primeti Dežnjev. "Da smo nastavili sa kretanjem, mogli smo ići napred još nešto manje od minuta; ali nemam dovoljno energije da pokrenem mašine, sada, kada smo stali. Od sada smo mrtvi u tečnosti. Nepokretni."

"Pa, onda?" upita Morison, gotovo cvileći.

"Pa, onda", dobaci Konjev, "postoji još jedan tip kretanja koji jeste moguć. Ta potkožna igla je u rukama inteligentnih bića. Arkadije, reci im da dublje zabodu iglu, ali sasvim polako.

Narandžasti krug se polako proširi i zadobi eliptični oblik.

"Promašiće nas", uzviknu Morison.

Konjev ništa ne odgovori, već se naže prema Dežnjevu kako bi mogao da govori neposredno u odašiljač. Elipsa se, za trenutak još više suzi, ali Konjev odmah nešto izgovori. Igla je sada bila sasvim blizu, usmerena ka njima.

A onda se sve pokrenu. Blede ivice crvenih zrnaca i ponekog plateleta se pomeriše i usmeriše ka krugu. Pokrenu se i brod.

Morison je gledao kako prolaze kroz krug i ostavljaju njegove ivice za sobom, tesno, sa svih strana. Prodoše kroz njega, krug ostade za njima, brzo se udalji i nestade.

Konjev objavi, trenutak potom, sa natmurenim zadovoljstvom:

"Usisali su nas. Od ovog trenutka, treba samo da sedimo mirno. Oni će se brinuti o svemu."

78.

Morison se, sada, usredsredi samo na to da iz mozga istisne sve misli, da sklopi svoj um. Ili će se, srećno, vratiti u svet normalnih dimenzija, ili će nestati u jednom mikroblesku i svemir će, mirno, nastaviti da postoji i bez njega, kao što će to zasigurno biti slučaj kroz nekih trideset ili četrdeset godina.

On čvrsto sklopi oči i pokuša da ne oseća ništa, čak ni otkucaje

svog srca. U jednom trenutku je osetio laki dodir na svojoj ruci. To je morala biti Kalinjina. On povuče svoju ruku, ne naglo, kao da je odbija, već lagano, kao da želi reći, 'ne sada'.

Zatim, kasnije, začu Boranovu kako kaže:

"Arkadije, javi im da evakušu C sektor i da upotrebljavaju isključivo daljinske kontrole. Ako mi nastradamo, nema potrebe da nastrada još neko.

Morison se zapita hoće li, odista, C sektor biti evakuisan. Da je to, recimo, bila njegova dužnost, on bi to učinio, primio naredbu ili ne. No, uvek ima ludaka koji žele da budu na mestu događaja, pogotovo sada kada se sa prvog putovanja po unutrašnjosti ljudskog organizma vraća posada, zdrava i čitava. Onda će moći da to prepričavaju svojim unucima.

A šta bi se desilo sa tim ljudima, pitao se on, ako ne bi imali unuke? Ako bi, možda, prerano umrli, pa ih ne bi videli... ili ako njihova deca odluče da nemaju dece, ili ako...

Maglovito je osećao kako namerno počinje da se bavi besmislicama i glupostima. Nikome, zapravo, i ne polazi za rukom da ne misli ni na šta. Naročito ako je proveo toliko malo vremena u nerazmišljanju. Ima, međutim, toliko stvari o kojima se može misliti a koje nisu važne, već su pre nevažne, pre su trivijalne nego presudne, besmislene nego ozbiljne...

Možda je čak i zadremao. Posle se prisećao i činilo mu se da je morao zaspati. Ne usled hladnokrvnosti; zaspao je usled izmorenosti, napetosti, osećanja da neko drugi donosi odluke (konačno), i stoga se, prirodno, posle dužeg vremena sasvim opustio. Ili možda (mada to nije želeo sebi da prizna), možda je sve to zajedno bilo previše za njega i možda je, jednostavno, popustio.

On ponovo oseti lagani dodir na istom mestu, ali ovog puta ne povuče ruku. Promeškoltio se, i otvorio oči. Dnevna svetlost! Gotovo da mu je povredila oči. On zatrepta i zenice mu se ovlažiše.

"Probudi se, Alberte." Kalinjina se naginjala nad njim.

On obrisu suzne oči i obrisi oko njega se izoštriše.

"Jesmo li se vratili?" upita on.

"Jesmo. Sve je u redu. Na sigurnom smo, i čekamo na tebe. Najbliži si vratima."

Morison baci pogled na otvorena vrata. On pokuša da se pridigne, no, uspeo je samo da se svali nazad na sedište.

"Težak sam!"

"Znam", odvrati Kalinjina. "I sama se osećam kao slonica. Pokušaj, lagano. Pomoći ću ti."

"Ne, ne, u redu je." Odbio ju je. Prostorija je bila prepuna ljudi. Klizio je pogledom po gomili, od lica do lica, nasmešena, iščekujući. Nije želeo da se susretne sa njima, Sovjetima, pogotovo nije želeo da vide kako mlada Ruskinja pomaže stasitom Amerikancu da se uspravi.

Polako, kao pijan, uspeo je da stane na sopstvene noge, da postrance iziđe kroz vrata i spusti se niz nekoliko stepenika. Bar desetak ruku sevnu da mu pomognu, ne obraćajući pažnju na njegove reči:

"U redu je, mogu sam."

Onda, odjednom, on povika:

"Čekaj!"

Pre no što je zakoračio na tle, okrenuo se i pogledao nazad, pored Kalinjine, koja se našla iza njega.

"Šta je, Alberte?" upita ona.

"Samo sam hteo da bacim poslednji pogled na brod, jer nemam nameru nikada više da ga vidim. Ni na daljinu, ni u filmovima, niti u bilo kom obliku."

On, konačno, praćen ostalima, stupi nogom na čvrsto tle. Sa olakšanjem je primetio kako nije jedini kome je pružena pomoć prilikom izlaska iz broda.

Moglo je doći i do neposredne, male svečanosti u znak dobrodošlice. No, Boranova iskorači i sa nekim, za nju neuobičajnim nemirom i izvesnom pometenošću (verovatno se prisetila da na sebi ima tek tanki pamučni konbinezon koji nije mnogo skrivao od njenog tela) reče:

"Kolege, sigurna sam da ćemo svi, u neko zgodno vreme, zajedno proslaviti; ali molim vas, sada nismo sposobni za bilo šta slično. Moramo da se odmorimo i oporavimo od velikih napora kojima smo bili izloženi poslednjih časova. Molimo vas da pokažete razumevanja za to."

Svi su bili ispraćeni divljim uzvicima i frenetičnim mahanjem. Samo je Dežnjev bio toliko pribran da prihvati čašu koju mu je ponudio neko iz publike i koja je sadržala ili vodu ili votku. Morison, imajući u vidu kome je ponuđena, nije ni trenutka posumnjao šta je u čaši moglo biti. Osim toga, širok osmeh na Dežnjevljevom ovlaženom licu ukaza na ispravnost procene.

"Koliko smo dugo bili u brodu?" upita Morison Kalinjinu.

"Izgleda, preko jedanaest časova", odgovori ona.

"Pre bih rekao jedanaest godina", zavrte glavom Morison.

"Znam", odvrati ona smešeći se, "ali časovnici nemaju mašte."

"Još jedan od aforizama tate Dežnjeva, Sofija?"

"Ne. Ovaj je moj."

"Sve što sada želim", nastavi Morison, "jeste kupatilo, tuš, čista odeća, dobra večera, mogućnost da skačem i urlam i dobar noćni spavanje. Prema tom redosledu, izgleda da kupatilo stiže prvo."

"Sve ćeš to dobiti, kao i svi mi ostali."

Zbilja i jesu. Večera je zaista bila zadovoljavajuća. Tokom boravka na brodu napregnutost mu je efikasno suzbila apetit; ali sada, kada su se uslovi izmenili, glad je zakucala iz unutrašnjosti stomaka čim se Morison osetio sasvim sigurnim, na udobnom, u čistom, u odgovarajućoj odeći.

Glavno jelo za večeru bila je pečena guska pozamašnih dimenzija, koju je rasparčao Dežnjev lično, govoreći pri tome:

"Umereno, prijatelji moji, jer, kao što znate, moj otac je uvek govorio: 'Previše jela ubija mnogo brže nego premalo jela.'"

Naravno, sebi u tanjir strpao je ubedljivo najveće parče.

Jedini neznanac na večeri bio je čovek visokog rasta i izrazito plave kose, koji je predstavljen kao vojni zapovednik Grota, što je bilo više nego očigledno, jer je bio sav nakićen raznim ordenjem. Svi su prema njemu bili neverovatno ljubazni i svima im je bilo pomalo neprijatno zbog njegovog prisustva.

No, kako je obrok odmicao, Morison oseti kako mu se nemir vraća. Komandant mu je dobacivao česte poglede... U njima nije bilo ni traga prijateljstva, mada mu ništa neposredno nije rekao. Osećao je ipak da, usled njegovog prisustva, nije bio trenutak da postavi za sebe vitalno pitanje. Doduše, prilika se ukazala po komandantovom

odlasku, ali Morison se najednom oseti odviše pospanim. Nije bio siguran da bi se izborio za svoje, u slučaju da do rasprave dođe.

A kada se, konačno, dokopao kreveta, negde iz podsvesti mu izroni ubeđenje da će biti komplikacija.

79.

Doručak bi poslužen kasno i Morison ustanovi da je predviđen samo za dvoje. Pridružila mu se samo Boranova.

Osetio je blago razočaranje, jer je očekivao prisustvo Sofije Kalinjine; međutim, kako se ova nije pojavljivala, on odluči da ne postavlja nikakva pitanja u vezi sa tim. Bilo je drugih pitanja, važnijih.

Boranova je delovala umorno, kao da se predhodne noći nije dovoljno ispavala. No, bila je srećna. Ili tačnije, pomisli Morison, zadovoljna.

"Dugo sam razgovarala sa komadantom, sinoć, a imali smo i dva video poziva iz Moskve", poče ona. "Naravno, na obezbeđenim linijama. Sam drug Raščin je govorio sa mnom i bio je vidno zadovoljan, koliko on to može biti. On nije čovek koji lako otkriva osećanja; ali rekao je da je sve vreme poduhvata bio u vezi, a da je u međuvremenu, kada smo isključili komunikacije sa laboratorijom, bio u stanju samo da šeta napred-nazad. Možda malo preteruje. Ipak, rekao je da je gotovo zaplakao od sreće kada je čuo da smo čitavi. To je, možda, i tačno. Naoko kruti ljudi mogu biti vrlo emotivni, kada im se oklop slomi.

"To će biti dobro za tebe, Natalija."

"Dobro za čitav projekat. Prema planiranom rasporedu, nije bilo predviđeno da se otisnemo na ovaj put bar za sledećih pet godina. A izvesti to uz pomoć krajnje neodgovarajućeg plovila i izvući živu glavu zbilja predstavlja trijumf. To je postalo jasno čak i moskovskoj birokratiji."

"Ipak, sumnjam da smo u potpunosti postigli cilj putovanja."

"Misliš na Šapirovljeve misli? Pa, to je, naravno, bio samo Jurijev san. Sve u svemu, srećna je okolnost bila ta što nas je sve naterao da ga pratimo u njegovom sanjarenju. Teško da bismo se drugačije odlučili na taj put. Međutim, to ne umanjuje vrednost našeg poduhvata. Da smo, međutim, nastradali, sigurna sam da bi na

račun čitavog projekta bile upućene oštre kritike. Stvari su, ipak, takve kakve jesu. Prvi smo koji su ušli u živi ljudski organizam i vratili se živi: sovjetski poduhvat koji će ostati večno zabeležen kao prvi. Sličnih, nesovjetskih poduhvata neće biti godinama i naše rukovodstvo je toga više nego svesno i zadovoljno je zbog toga. Sada će poduhvati imati i obezbeđenu finansijsku potporu ukoliko, razume se, načinimo tu i tamo slične spektakularne poduhvate."

Ona se široko nasmeja i Morison, iz pristojnosti, ljubazno klimnu. A onda zari nož u omlet sa šunkom koji se nalazio pred njim i upita:

"Hoće li biti dobar potez da se prizna da je u projektu aktivno učestvovao i jedan Amerikanac? Jesam li uopšte pomenut?"

"Hajde, Alberte, imaš stvarno jezivo mišljenje o nama. Tvoje zasluge i rizici kojima si se izlagao bili su pomenuti sa najvećim entuzijazmom."

"A Šapirovljeva smrt? Neće, nadam se biti pripisana nama u krivicu?"

"Smrt je bila neizbežna, tako bar kažu. Dobro je poznato da je dugo bio održavan u životu najsavremenijim medicinskim pomagalicama. Ne verujem da će u izveštajima to zauzeti mnogo mesta."

"U svakom slučaju, noćnoj mori je kraj", zaključi Morison.

"Noćna mora? Sačekaj da prođe mesec ili dva i svega ćeš se sećati kao uzbudljive epizode, i biće ti drago što si bio jedan od glavnih junaka u njoj."

"Sumnjam."

"Videćeš. Ako poživiš toliko da budeš svedok drugim sličnim putovanjima, bićeš ponosan što ćeš moći da kažeš: 'Da, ali ja sam bio prvi među prvima.' Nikada ti neće biti dosta prepričavanja te iste priče unucima."

Evo ga, počinje, pomisli Morison. A onda reče naglas:

"Pretpostavljaš da ću jednoga dana imati unuke. Šta će se desiti sa mnom, Natalija, kada završim ovaj doručak?"

"Ti ćeš pravo iz Grota u hotel."

"Ne, ne, Natalija. Reci mi nešto više. Šta zatim? Upozoravam te da nemam nameru da posmatram paradu na Crvenom trgu u čast našeg uspeha."

"Nikakvih parada neće biti, Alberte. Još je daleko dan kada će se sve ovo i obznaniti, iako je taj dan mnogo bliži no što je bio juče."

"Onda dopusti da ti otvoreno kažem: želim da se vratim u Sjedinjene Države. Odmah."

"Čim to bude moguće, naravno. Pretpostavljam da će nas tvoja vlada izložiti pritiscima."

"Nadam se da hoće", odvrati suvo Morison.

"Nisu želeli da se vratiš pre no što dobiješ šansu da nam pomogneš. Ili", ona ga strogo pogleda, "da nas špijuniraš. Ali sada, kada je tvoj deo posla obavljen, a sigurna sam da su to već iščačkali, tražiće da se vratiš."

"I moraćeš mi dopustiti da odem. Obećala si to toliko puta."

"Održaćemo obećanje."

"Ne treba da misliš da sam bio špijun. Nisam video ništa što mi niste dali da vidim."

"Znam. Ipak, kada se vratiš u svoju zemlju, misliš li da te neće detaljno ispitivati o svemu što si ovde video?"

Morison sleže ramenima:

"To ste valjda znali i onda kada ste me doveli ovamo."

"Tačno. Nećemo, međutim, dozvoliti da to bude prepreka tvom odlasku. Sasvim je sigurno da tvojima nećeš moći da kažeš bilo šta što oni već ne znaju. A oni tako pažljivo i temeljno zabadaju noseve u naša posla..."

"Kao i vi u njihova", reče Morison, ne bez prezira.

"Oh, bez sumnje", odvrati Boranova, nemarno odmahnuvši rukom. "Naravno, moći ćeš da im ispričaš o našem uspehu, što se toga tiče, nemamo ništa protiv. Do juče su Amerikanci želeli da veruju da je sovjetska naučna tehnologija sasvim zakržljala. Dobro će nam doći to što ćeš im ispričati, očit ćemo im lekciju. Ipak, ima jedna stvar..."

"Aha!" uzviknu Morison.

"Ništa strašno, samo jedna mala laž. Ne smeš reći da si ovamo doveden silom. Kad god te javno budu pitali, moraćeš odgovoriti da si ovamo stigao dobrovoljno, da bi svoje teorije proverio u uslovima koji ti nigde drugde na svetu nisu bili dostupni. To je sasvim logično i svi će ti poverovati."

"Moja vlada zna da je bilo drugačije."

"U potpunosti će se složiti sa tvojom interpretacijom. Ni oni, kao ni mi, nisu voljni da svet gurnu u krizu povodom svega ovoga. Pored činjenice da bi kriza između Amerike i Sovjetskog Saveza odmah učinila da se stvori front između nas i ostatka sveta, u ovim, takozvanim novim dobrim vremenima, Sjedinjene Države ne bi bile voljnije da priznaju da su dopustile da budeš otet nego što bismo mi bili voljni da priznamo da smo te oteli. Hajde, Alberte, to je toliko beznačajno."

"Ako me pustite kući, kao što kažete da hoćete", uzdahnu Morison, "prećuću tu malenu pojedinost oko kidnapovanja."

"Koristiš kondicional, 'ako'." Boranova se namršti. "Očigledno izbegavaš da me smatraš časnom osobom. Zašto? Jer sam Sovjet. Dve generacije mira, dve generacije slaganja, ali tvoje stare navike još su tu. Ima li nade za čovečanstvo?"

"Bili ovo dobri novi dani ili ne, i dalje nam se ne sviđa vaš oblik unutrašnjeg uređenja."

"Ko ti daje pravo da sudiš o njemu? Ni nama se ne dopada vaš. Ali nije važno. Ako počnemo da se raspravljamo, pokvarićemo ono što bi trebalo da bude srećan dan za tebe, a što zasigurno jeste srećan dan za mene."

"Dobro. Nećemo se raspravljati."

"Hajde onda da se oprostimo, Alberte, i jednoga dana ćemo se ponovo sresti pod normalnijim okolnostima. Sigurna sam." Ona mu pruži ruku i on je prihvati. Ona onda nastavi: "Zamolila sam Sofiju da te otprati do hotela i pobrine se oko tvog odlaska. Sigurna sam da na to nemaš primedbi."

Morison joj snažno steže ruku.

"Ne. Sofija mi se vrlo dopada."

Boranova se nasmeši.

"Da, osetila sam to, nekako."

80.

Zbilja je to bio srećan dan za Boranovu, i umor koji je osećala nije je sprečavao da u potpunosti u njemu uživa.

Umor! Iznurenost. Koliko će dana odmora, koliko će prospavanih

noći, koliko će zagrljaja Nikolaja i Aleksandra biti potrebno da odagna taj umor?

Ali sada je, makar za trenutak, imala vremena za sebe. Kad bi samo taj trenutak potrajao što duže.

Zadovoljno se ispružila na kauču u svojoj kancelariji i prepustila čudnom spletu misli. Poziv iz Moskve, unapređenje, izmešani sa danima na plaži, na Krimu, sa mužem i sinom. Gotovo da su vizije postale stvarnost, jer je zaspala i sanjala kako gleda svog malog Aleksandra dok ovaj čvrsto korača prema hladnim vodama Crnog mora, nimalo ne strahujući od mogućnosti da se udavi. Ona je, pak, nosila bubanj u koji je žestoko lupala, trudeći se da privuče pažnju koju je on, tako tvrdoglavo, odbijao da joj pruži.

No, vizija se rasprsnu, jer neko je žestoko dobovao po vratima.

Ona se, sva zbrkana, s mukom pridiže, ispravi nabore na bluzi i zabrinuto se uputi ka vratima. Čim ih je otključala, vrata se naglo otvoriše i ukaza se Konjev, crn kao oluja, stegnutih pesnica.

"Šta ovo znači, Jurij?" upita ona besno. Da li se uvek tako najavljuješ? Zašto nisi zvonio?"

"Niko nije odgovarao, a znao sam da si unutra."

Boranova ga odsečnim pokretom glave pozva da uđe.

Nije baš gorela od želje da ga vidi, a ni on baš nije bio prijatna pojava.

"Jesi li uopšte spavao?" upita ona. "Izgledaš grozno."

"Nisam imao vremena. Radio sam."

"Na čemu?"

"A na čemu bih mogao raditi, Natalija? Na podacima koje smo juče prikupili."

Boranova oseti kako joj se bes stišava. Na kraju krajeva, bio je to Konjevljev san. Sreću zbog uspešnog povratka svi su duboko doživeli, osim Konjeva. Samo ga je on smatrao neuspehom.

"Sedi, Jurij", ponudi ga ona. "Suoči se sa činjenicama. Analiza misli nije išla. Nije ni mogla ići. Šapirova je bio na kraju. Čak i kada smo krenuli u čitavu stvar, već je bio na ivici smrti."

Konjev ju je tupo posmatrao, uopšte ne obraćajući pažnju na njene reči.

"Gde je Albert Morison?"

"Nema svrhe da ga progoniš, Jurij. Učinio je što je mogao, ali Šapirovljev mozak bio je mozak na samrti. Slušaj me. Mozak na samrti."

Ponovo taj tupi pogled.

"O čemu to pričaš, Natalija?"

"O podacima koje smo doneli. O podacima sa kojima se boriš. Pusti to. Putovanje je izvanredan uspeh i bez toga."

Konjev zavrte glavom.

"Inzvanredan uspeh i bez toga? Ne znaš šta govoriš. Gde je Morison?"

"Otišao je, Jurij. Gotovo je. Na putu je za Sjedinjene Države." Kao što smo mu obećali.

Konjev razrogači oči.

"Ali to je nemoguće! On ne može otići. Ne sme otići!"

"Oh, bože", uzdahnu Boranova. "O čemu sad ti govoriš?"

Konjev ustade.

"Prošao sam kroz podatke, glupačo jedna, i sve je jasno. Moramo da ga zadržimo. Po svaku cenu!"

Boranova se sva zažari.

"Kako se usuđuješ da me vređaš, Jurij? Izvini se, smesta, ili ću te suspendovati sa projekta. Kakva je to sada ludačka fiksacija na Alberta?"

Konjev upola ispruži ruke, kao da želi da udari po nečemu, i kao da nema ništa pri ruci.

"Izvini, izvini", zadahta on. "Povlačim sve što sam rekao. Ali moraš razumeti. Tokom čitavog našeg boravka u mozgu, za sve vreme koje smo pokušavali da otkrijemo i protumačimo Šapirovljeve misli, Albert Morison nas je lagao. On je znao šta se dešava. Morao je znati i brižljivo nas je odvlačio, sistematski, sa pravog puta. Moramo ga imati, Natalija, i njegov kompjuter. Nikada ga ne smemo pustiti."

POVRATAK?

Nevolja sa trijumfom je u tome što se veoma lako možeš naći na suprotnoj strani.

Dežnjev senior

81.

Morison je činio sve što je bilo u njegovoj moći da svoja osećanja drži pod kontrolom. Išao je kući. Biće slobodan. Siguran. Više od toga, on...

No, nije se usuđivao da pomisli na ono najviše. Jurij Konjev je bio zastrašujuće inteligentan i već sumnjičav. Da se samo usredsredio na njega, Konjev bi mu zasigurno pročitao misli. Ili bi se one, po izrazu na njegovom licu, same odale.

Ili su, možda, samo igrali novu igru? To je mogla biti druga strana medalje.

Jesu li možda planirali da mu slome duh i prilagode ga svojim potrebama? Stari trik, to sa raspirivanjem nada i njihovim kasnijim gušenjem. Još gore nego stalno biti bez ikakve nade. Da li bi Natalija Boranova učinila tako nešto? Nije se dvoumila da upotrebi silu, kada milom nije išlo. Pretila je da će mu uništiti karijeru, ako je ne poslušaju. Koliko bi ona daleko išla? Da li bi se, uopšte, negde zaustavila?

On odahnu sa olakšanjem kada se pojavi Sofija Kalinjina. Ona sigurno nije mogla biti deo te zavere.

U to je poverovao još čvršće kada mu je uputila osmeh, izgledajući srećnije nego ikad do tada. Ona ga uhvati pod ruku.

"Ti sada ideš kući. Strašno mi je drago zbog toga", reče ona, i Morison nije mogao da natera sebe da poveruje da su te reči i intonacija, i izraz, samo deo pažljivo smišljene laži.

Ipak, on odgovori, oprezno:

"Nadam se da idem kući."

"Ideš, ideš", potvrdi ona. "Jesi li ikada bio jedriličar?"

Za trenutak, Morison se spotače o tu reč, izgovorenu na ruskom, ali odmah se snađe.

"Misliš SEL? Solarno-energetski letać?"

"Ovo je sovjetski model. Mnogo bolji. Ima i lake motore. Ne možeš uvek verovati suncu."

"Ali zašto da jedriličarimo?" Hodali su žurno kroz hodnik koji je vodio van Grotu.

"A zašto da ne? Bićemo u Maljenkigradu za petnaest minuta, a pošto nikada nisi jedrio na sovjetskom vazduhoplovu, dopašće ti se. Još jedan način da proslavimo tvoj povratak."

"Pomalo se plašim visina. Hoće li biti bezbedno?"

"Sasvim. Osim toga, ne mogu da odolim. Sada smo u divnom položaju, a ne znam koliko će još trajati. Možemo da dobijemo sve što poželimo. Rekla sam: 'Jedriličica je ono što nam treba', i oni su se samo nasmejali, od uva do uva, i odgovorili: 'Razume se, dr Kalinjina, čekaće vas.' Još prekjuče bih za tanjir boršča morala da ispunim strogi formular i nalog. Danas sam heroj Sovjetskog Saveza, svi smo mi sada heroji. I ti, Alberte."

"Nadam se da neće tražiti da ostanem i prisustvujem zvaničnim ceremonijama", primeti Albert, i dalje na oprezu.

"Biće zvaničnih ceremonija, u Grotuu, ali neće biti ništa pompezno. Tvoj orden će ti zasigurno biti poslat. Možda će ti ga naš ambasador predati na nekoj tihoj ceremoniji u Vašingtonu.

"Nije potrebno", odvrati Morison. "Bilo bi mi drago da dobijem priznanje, ali dovoljno je i da mi ga pošaljete poštom."

Zaokrenuli su hodnikom kojim Morison do tada nije prolazio i hodali dovoljno dugo da se on nemirno zapita kuda to idu. Nisam morao da brinem, pomisli Morison, kada izbiše na maleno uzletišće.

Jedriličica ih je, bez greške, čekala. Imala je duga krila koja su svetlucala čitavom svojom gornjom površinom, slično kao i Američki SEL-ovi. Ipak, SEL-ovi su u potpunosti koristili energiju sunca. Ova jedinica imala je male rotore, na benzin bez sumnje, kao dodatni pogon. Kalinjina je to najavila kao novo sovjetsko otkriće, ali se Morisonu učini da su sovjetske fotoreceptorske ćelije mnogo manje efikasne od američkih.

U blizini je stajao mehaničar i Kalinjina mu se približi dugim, sigurnim koracima.

"Jeste li ga proverili?"

"Radi kao san", odgovori mehaničar.

Ona se nasmeši i klimnu, ali kada se mehaničar udalji ona promrmlja Morisonu:

"Proveriću, bez obzira. Videla sam već snove koji su se pretvorili u košmare."

Morison je pručavao jedrilicu s izrazom koji je odavao i interesovanje i odbojnost. Izgledala je kao kostur aviona, ali se, nekako, sve činilo dužim i tanjim no što bi trebalo biti. Kabina je bila mala, nalik na sapunski mehur položen na krila, sa dugim zadnjim produžetkom skeletne konstrukcije.

Kalinjina je morala dobro da se izvije kako bi ušla u kabinu. Morison ju je posmatrao dok je proveravala kontrole. A posle izvesnog vremena (koje mu se učinilo gotovo protraćenim) ona odrula pistom, okrenu letelicu i vrati se nazad. Pošto okrenu nekoliko dugmadi, pogona nestane i ona iskoči iz letelice.

"Radi odlično", potvrdi ona. "Imamo dovoljno goriva, a i sunce sija. Šta nam više treba?"

Morison klimnu i osvrnu se:

"Treba nam pilot. Gde je?"

Kalinjina se sva ukruti.

"Gde je on? Kakva je to diskriminacija? Ja sam pilot."

"Ti?" izlete Morisonu kao iz puške.

"Da. Što da ne? Imam dozvolu i pilot sam prvog reda. Upadaj!"

"Izvini", promuca Morison. "Retko letim, a pilotiranje bilo čime predstavlja za mene gotovo mističan akt. Samo sam uvrteo sebi u glavu da je pilot naprosto pilot, a ako pri tom čini i nešto drugo, onda nije pilot. Shvataš?"

"I ne pokušavam. Hajde, upadaj."

Morison se pope u letelicu, prateći Sofijina uputstva, pažljivo se trudeći da ne raspali glavom negde i ne ošteti je ili da možda ne ošteti letelicu.

On se zavalu u sedište, gledajući sa zebnjom u otvoren prostor sa svoje desne strane.

"Zar nema vrata?"

"Šta će ti zatvorena vrata. To bi upropastilo divan osećaj letenja. Samo se priveži i bićeš savršeno siguran. Evo, pokazaću ti kako."

Jesi li spreman?" Ona sede u sedište do njegovog. Delovala je samouvereno i vrlo zadovoljna samom sobom. Bili su priljubljeni ramenima jedno uz drugo i Morisona prože izuzetno prijatan osećaj.

"OK, mirim se sa sudbinom. U prevodu: 'Spreman sam'."

"Ne budi šašav. Dopašće ti se. Koristićemo motore da bismo što pre uzleteli."

Trenutak potom začu se visoki zvižduk malog motora i, zatim, ritmično dobovanje kada se rotori pokrenuše. Jedrilica se lagano uzdiže i iskrenu. Morison se čvrsto uhvati za svoj kaiš na sedištu, jer se, praktično našao nad praznim prostorom. Jedva se uzdrža da ne zgrabi Kalinjina i sav se obavije oko nje, u potrazi za krajnje neerotskom sigurnošću.

Jedrilica se ispravi i Kalinjina reče:

"Slušaj sad. Ona isključi motore i pritisnu dugme iznad koga je ćirilicom pisalo SOLAR. Lupkanje utihnu i rotori zanemeše dok propeler na vrhu jedrilice prestade da se okreće. Jedrilica se lagano i bez zvuka kretala napred.

"Slušaj tišinu", prošapta Kalinjina. "Kao da lebdiš kroz ništa."

Morison baci nervozan pogled nadole.

"Nećemo se srušiti", ohrabri ga Kalinjina. "Čak i da oblak zakloni sunce, ili da se fotoreceptorske ćelije iz bilo kog razloga pokvare, imamo dovoljno motorne energije koja bi nas nosila kilometrima, sve do sigurnog sletanja. A ako nam nestane energije, letelica je vrlo lagana i spustila bi se vrlo blago. Čini mi se da, čak i kad bi htela, ne bih mogla da izazovem katastrofu. Jedinu pravu opasnost predstavlja snažan vetar; ali sada je sve mirno.

Morison proguta knedlu i reče:

"Zaista, vrlo prijatan let."

"Naravno. Krećemo se mnogo brže nego automobil, a osećaj je neuporedivo prijatiji. Meni se dopada. Pokušaj da se opustiš i gledaš u nebo. Ništa prijatnije od jedrenja."

"Koliko dugo se već baviš ovim?" upita on.

"Položila sam letački ispit sa dvadeset četiri godine. Isto tako i Ju... Isto tako i on. Mnogo smo mirnih letnjih popodneva proveli u jedrilicama nalik na ovu. Imali smo, čak, dve jedrilice, i u vazduhu smo izvodili ljubavni ples." Njeno lice se, na te reči, iskrivi za

trenutak, i Morisonu se učini da je samo podsećanje na stare uspomene bio razlog što se rešila na ovaj let do Maljenkigrada.

"To mora da je bilo poprilično opasno", primeti on.

"Ne baš, ukoliko znaš šta radiš. Jednom smo jedrili nad vrhovima Kavkaza i to je moglo biti opasno. Vetar te svakog časa može razbiti o stenje, i to nije nimalo zabavno. Ali bili smo mladi i ludi. Doduše, možda bi to za mene i bilo bolje."

Njen glas se pretvori u uzdah i lice joj se za trenutak smrači; ali kao da ga neka nova, naviruća misao ponovo razvedri u osmeh.

Morison oseti novi talas nepoverenja. Zašto ju je sećanje na Konjeva činilo srećnom, kada dole u brodu nije mogla ni da ga pogleda?

"Čini mi se da ti više ne smeta da govoriš o njemu", primeti on. A onda, namerno, upotrebi zabranjenu reč: "O Juriju, na njega mislim. Čak mi se čini da uživaš da misliš na njega. Otkud to?"

Kalinjina samo procedi:

"Nisu sentimentalne uspomene ono što me čini srećnom, uveravam te, Alberte. Bes, osujećenost i, i... slomljeno srce čoveka mogu načiniti zlim. Želim osvetu i dovoljno sam slaba, dovoljno sam ljudsko biće, da uživam kada dođe red na osvetu."

"Osvetu? Ne razumem."

"Vrlo jednostavno, Alberte. Mene je lišio ljubavi, a moju kćer oca onda kada nisam imala načina da mu uzvratim. To ga nije brinulo sve dok ga je grejao san o otkriću načina da minijaturizacija postane proces koji troši malo energije. I da samim tim postane najveći naučnik na svetu. U istoriji."

"No, nije uspeo. Nismo dobili neophodna uputstva iz Šapirovljevog mozga. Znaš da nismo", reče Morison.

"Ah, ali ti ne poznaješ njega. On nikada ne odustaje. Kao da ga sam đavo tera. Videla sam ga, gledala kako te posmatra, kada je putovanje napokon bilo završeno. Poznajem mu um, Alberte. Mogu da pogodim šta mu je na pameti čak u pojedinostima. On je ubeđen da ti imaš odgovor."

"Ključ za Šapirovljev mozak? Ali nemam ga. Kako bih ga i mogao imati?"

"Nije bitno, Alberte, imaš li ga ili nemaš. On smatra da ga imaš i

želi tebe i tvoju napravu, više no što je išta želeo u životu. Naročito više no što je želeo svoju ženu i svoje dete. A ja te odvodim od njega, Alberte. Ovim svojim rukama te izvodim iz Grota i gledam kako odlaziš u svoju postojbinu. I pogledaću mu zatim u oči, oči ispijene do smrti od neostvarene ambicije."

Morison se zapanjeno zagleda u nju, dok je jedrilica poslušno odgovarala na podsticanje njenih sigurnih ruku za kontrolama. Nikad mu ni na um ne bi palo da na Kalinjinom licu može da se pojavi izraz toliko sveproždirujuće i zlobne radosti.

82.

Boranova je slušala Konjevljevo žestoko i dahtavo izlaganje i gotovo da je osećala kako postaje ubeđena. To se već jednom dogodilo, onda kada je poverovao da Šapirovljev umirući um, ili makar njegov sadržaj može biti spasen i da je Morison, američki neurofizičar, ključ za rešenje. Tada ju je zaveo. Sada se opirala.

"To zvuči prilično suludo", reče ona konačno.

"Kakva je razlika, čak i ako bi zvučalo kao istinito?" upita Konjev.

"Ah, znači, istinito je?"

"Siguran sam."

"Sada nam je potreban Arkadij", promrmlja Boranova, "da nam ponovi kako je njegov otac tvrdio da žestina izlaganja nije uslov za istinitost tvrdnji."

"Ali nije ni garancija pogreški. Ako prihvatiš moje stanovište, uvidećeš da ga ne smemo pustiti. Sasvim sigurno ne sada, odnosno, verovatnije, nikada."

Boranova odlučno odmahnu glavom.

"Sada je kasno. Ništa se ne može učiniti. Sjedinjene Države ga žele natrag i naša vlada se složila s tim. Sada to ne može da opovrgne, osim po cenu svetskog zaoštrenja odnosa."

"Imajući u vidu šta je ulog, Natalija, moramo rizikovati. Svetska kriza neće planuti. Biće puno glasnih priča na sve strane, prvih nekoliko meseci, a onda, ako dobijemo ono što želimo, možemo čak i da ga pustimo, ako se pokaže apsolutno neophodnim da to učinimo, odnosno, možemo da izrežiramo malu nesreću..."

Boranova se ljutito uspravi.

"Ne! To što predlažeš je nezamislivo. Ovo je dvadeset prvi vek, ne dvadeseti."

"Natalija, koji god da je vek, nalazimo se pred pitanjem hoće li svemir biti naš... ili njihov."

"Znaš i sam da Moskvu nećeš ubediti da je to ulog. Vlada je dobila ono što je tražila, bezbedno putovanje u ljudsko telo i iz njega. U ovom trenutku njihove želje se zaustavljaju na tome. Nikada nisu shvatili da mi zapravo želimo da tumačimo Šapirovljeve misli. To im nikada nismo rekli."

"To je i bila glavna greška."

"Hajde, Jurij. Znaš li koliko je vremena trebalo da ih ubedimo da Albert, ukoliko ne bude želeo da dođe dobrovoljno, mora biti doveden silom? Nisu bili voljni da rizikuju krizu, iako je reč tek o malenom incidentu. A sada ih suočavaš sa mnogo krupnijim izazovom. Ne samo da ih nećeš uveriti, nego ćeš ih naterati da čačkaju po metodima koji su bili upotrebljeni da bi Albert došao ovamo. To, već, ne možemo dozvoliti."

"Vlada nije jedinstven organizam. Ima poprilično visokih zvaničnika koji su ubeđeni da i ovako Amerikancima suviše popuštamo, da plaćamo preveliku cenu za ono što od njih za uzvrat dobijamo. Ima tamo ljudi s kojima sam u dobrim odnosima..."

"To odavno znam. Igraš se vatrom, Jurij. I spretniji od tebe su bili uhvaćeni na delu i obično su vrlo loše završavali."

"Ali ovo je jedinstvena prilika. U ovom slučaju spreman sam da kabinet izvrnem naopačke. Međutim, nama je potreban Albert Morison. Kada on jednom ode, sve će biti gotovo. Kada mu poleće avion?"

"Uveče. Sofija i ja smo se tako dogovorile. Za svaki slučaj, da bi se izbegle nesuglasice sa onima koji ne žele smirenje odnosa sa Amerikancima. Noć je, za tu priliku, bolja od obdanice."

On je zurio u nju, toliko razrogačenih očiju da se činilo da će mu ispasti iz duplji.

"Sofija?" upita on hrapavo. "Kakve ona veze ima s tim?"

"Ona će ispratiti Alberta. Sama je tražila."

"Sama je tražila?!"

"Da. Mislim da je želela da bude s njim još jedno određeno

vreme." Trenutak potom dodade, ne bez pakosti: "Možda nisi primetio, ali prilično joj se sviđa taj Amerikanac."

Konjev gadljivo šmrknu:

"Nimalo. Znam ja tu vešticu. Ako išta poznajem, nju poznajem, kao i svaku misao u njenoj glavi. Ona ga odvlači od mene. Sedela je do njega u brodu, i gledala svaki njegov pokret, pogodila je koliko je on, u stvari, važna osoba. Ona mene želi da liši njega! Ne, neće ona čekati na sumrak. Poslaće ga odmah kući."

On naglo ustade i istrča iz prostorije.

"Jurij!" viknu Boranova za njim. "Jurij, šta smeriš?"

"Da je zaustavim, stiže njegov glas, poput odjeka."

Zamišljeno je gledala za njim. Mogla je da ga zaustavi. Imala je tu moć. Pa ipak...

Šta ako je u pravu? Šta ako je na stolu, kao ulog, zbilja ležala sva Vaseljena? Ako ga zaustavi, možda će sve, sve, biti dato Amerikancima, kao na tanjiru. Ali ako ga pusti, može doći do krize kakva se ne pamti već generacijama.

Odmah je morala odlučiti.

Ona započne iznova.

Ako ga zaustavi, učinila bi nešto. Ako se potom ispostavi da je bio u pravu, na nju će pasti krivica što ga je zaustavila i sprečila. Ako bi se, pak, ispostavilo da nije u pravu, njen potez bi bio zaboravljen. Ništa dramatično povodom greške koja nije učinjena.

Ako ne učini ništa da ga zaustavi, kako god bilo, sve ide na Konjevljevu glavu. Ako bi on nekako sprečio Morisona da otputuje i ako bi se vlada zbog toga ražestila, krivica će biti njegova. Boranova ne bi izgubila ništa, jer, on je odjurio a da joj nije ni saopštio kakve su mu namere. Ona, naravno, nije sanjala da bi se on mogao usprotiviti vladinoj odluci. Bila bi na bezbednom. A ako se, s druge strane, ispostavi da Morison bude sprečen i da je Konjev u pravu i da vlada pobedi u odmeravanju snage volje koje bi usledilo, mogla bi istaći svoju zaslugu što ga nije sprečila. Rekla bi da je Morison bio sprečen da otputuje njenom zaslugom.

Prema tome: da ga zaustavi, u najgorem slučaju greh na njenu glavu, u najboljem, ništa.

Da ga ne zaustavi, u najgorem slučaju ništa; u najboljem,

unapređenje. Stoga Boranova ne učini ništa.

83.

Morisonu se učini da je Kalinjina u pravu. Minuti su prolazili, početna nelagodnost ga je napuštala i čak je počinjao da uživa u letenju. Mogao je da vidi zemlju kroz providan pod jedrilice. Prema njegovoj proceni, leteli su na visini od oko trideset metara. Krajolik se polako pomerao nazad.

Kalinjina je sedela za komandama, potpuno zauzeta, iako se Morisonu učinilo da baš i nema oko mnogo čega da vodi računa. Verovatno je pažljiva kontrola nad letenjem učinila mogućim da jedrilica leti a da ona ne mora svakog časa da joj podešava kurs.

"Šta se dešava, Sofija, ako letimo licem u vetar."

Ona odgovori ne gledajući ga:

"Onda bih morala da koristim motore i da trošim gorivo. Da je vreme hladno, ne bi se isplatilo uzimati jedrilicu. No, danas je idealno vreme za jedrenje."

Morison počne da oseća nešto što je od svog odlaska iz Sjedinjenih Država, ili možda još i od ranije, gotovo potpuno zaboravio. Počinjao je da zamišlja sebe kako se vraća u domovinu; prvi put da se uopšte usudio da pomisli na tako nešto.

"Šta će se dogoditi kada stignemo u hotel u Maljenkigradu?" upita je.

"Sešćemo u kola za aerodrom", odvrati Kaljinjina, "a onda ćeš se ukrcati u avion za Ameriku."

"Kada?"

"Večeras, prema dogovoru. Pokušaću, ipak, da ubrzam proceduru."

Morison gotovo veselo primeti:

"Šta je, jedva čekaš da me se otarasiš?"

Odgovor stiže zbunjujućom brzinom.

"Upravo tako, da."

Posmatrao je njen profil. Senka mržnje iščezla je sa njenog lica, ali je u njenom izrazu bilo nečega što Morisona natera da zadrhti. Slika koja mu se maločas javila, njegov povratak u Ameriku, počne namah da bleđi.

"Sofija", upita on, "da li je sve u redu?"

"Da, da, sve je u redu, za sada. Jedino čega se plašim jeste da je on već krenuo u poteru. Vuk u lovu, stoga te moram staviti van njegovog domašaja što brže mogu."

84.

Maljenkigrad se prostirao pred njima, iako i nije baš bio 'grad'. Mali u imenu, bio je stvarno mali i dole, u ravnici.

Bio je, u stvari, velika spavaonica za ljude koji su radili u Grotu ali, i preko dana, sada, izgledalo je kao da se život u njemu odvija bez zastoja. Poneko vozilo bi promaklo tu i tamo, ponegde i pešak, i, naravno, bila su tu i deca koja su se igrala po prašnjavim ulicama.

Morisonu pade na pamet da zapravo ne može da odredi gde se, u bespuću Sovjetskog Saveza, zapravo nalaze Maljenkigrad i Groto. U svakom slučaju, nije bio ni u predelima brezovih šuma ni u tundri. Bilo je rano proleće, ali je bilo prilično toplo i zemljište je bilo prilično sasušeno. Mogao se nalaziti negde u centralnoj Aziji ili u stepama kraj evropske strane Kaspijskog jezera. Nije bio u stanju da odredi.

Jedrilica se spuštala, blaže i nežnije od lifta. Morison nije verovao da prizemljenje uopšte može biti toliko elegantno. Onda točkovi dodirnuše tle i, posle kratkog kočenja, letelica se zaustavi. Bili su nasuprot stražnje strane hotela koji je, iako mali iz vazduha, ipak predstavljao pozamašnu građevinu.

Kalinjina bodro iskoči iz jedrilice i mahnu Morisonu koji se iskobelja iz sedišta sa znatno manje žara.

"Šta će se desiti sa jedrilicom?" upita Morison.

Ona nemarno odgovori:

"Ništa, sešću u nju pri povratku i odleteti nazad u Groto, ako vreme dozvoli. Hajde da obiđemo hotel. Idemo u tvoju sobu, gde ćeš moći malo da se odmoriš, pa ćemo onda isplanirati šta ćemo dalje."

"Sobu sa stražarima, razume se."

Ona nestrpljivo odvratila:

"Ma ne, neće biti stražara. Sada se ne bojimo da ćeš nam pobeći." A onda, pošto se hitro osvrnu oko sebe, dodade: "Premda bih, ipak, bila zahvalna na dvojici stražara."

I Morison se osvrte, ali ipak pomisli kako ne bi želeo stražare.

Pomisli da će se Konjev, ukoliko se zbilja pojavi u potrazi za njim, čega se Kalinjina pribojavala, zacelo pojaviti sa vojnicima u pratnji.

Ali ima li uopšte razloga za strah? razmišljao je dalje. Ona je uvrтела sebi u glavu to sa Jurijem. Sve bi očekivala od njega.

Ta misao ga, međutim, ne umiri.

Morison, do sada, nije imao priliku da osmotri hotel pri dnevnoj svetlosti. Bio je pretpostavio da se, verovatno, koristi samo za posete funkcionera i specijalnih gostiju, kakav je bio on, ako se on mogao svrstati u tu kategoriju. Pitao se da li je hotel ikada bio pun. Te dve noći koje je u njemu prespavao bile su, ipak, sasvim mirne. Nije se prisećao nekakvih galama po hodnicima ili u trpezariji. Trpezarija je uvek bila gotovo prazna.

Baš dok je pomišljao na trpezariju, približiše se glavnom ulazu i on spazi jednu stamenu figuru, riđastosmeđe kose, kao sedi na suncu i čita knjigu. Žena je nosila naočare, koje su joj kliznule sasvim na vrh nosa. (Morisona iznenadi ta staromodnost. Teško je bilo videti naočare u tim danima, kada su retinalne korekcije postale uobičajna stvar.)

Upravo su te naočare, i zadubljenost u knjigu, učinili da je gotovo nije prepoznao. Možda i ne bi, da se tog trenutka nije setio trpezarije. Ta žena bila je servirka u restoranu kojoj je pokušao da pomogne pre tri večeri i koja ga je otkucala: Valeri Paleron.

"Dobro jutro, drugarice Paleron", reče on namerno glasno. Glas mu je bio suv, a izraz neprijateljski.

To je, po svemu sudeći, nije mnogo dirnulo. Ona ga pogleda, smaknu naočari i odgovori:

"Ah, drug Amerikanac, vidim da ste se vratili zdravi i čitavi. Pa, čestitam."

"Povodom čega?"

"Pa, to je glavna priča po gradu. Taj eksperiment, koji je tako lepo uspeo!"

Kalinjina, kao razbesnela boginja, zagrme:

"To ne bi trebalo da se priča unaokolo. Nisu nam potrebni brbljivi jezici."

"Kakvi brbljivi jezici?" odvrati gorljivo servirka. "Ko još živi ovde, a da ne radi u Grotu ili nema rođaka tamo? Zašto da ne znam za to i

zašto da ne pričamo o tome? Treba li da zapušim uši?"

Potom se ponovo okrete Morisonu.

"Čujem da ste se i vi dobro pokazali i da ste za to dobro nagrađeni."

Morison sleže ramenima.

"A ovaj isti čovek", ona se sada obrati Kalinjinoj, koja se mrštila i postajala sve nestrpljivija, "ovaj čovek želeo je da klisne pre no što je i dospeo do tog velikog poduhvata. Meni se obratio za pomoć, meni, servirki! Naravno, odmah sam ga prijavila, i to ga je rastužilo. Eto, vidite i sad, kako me posmatra." Ona mu zapreti prstom. "Ali imajte u vidu uslugu koju sam vam učinila. Da vas nisam sprečila u onome što ste bili naumili, ma šta to bilo, ne biste postigli uspeh koji ste postigli i bili heroj Maljenkigrada, pa možda i Moskve. A i ova mala carica ovde, ni njoj nije svejedno."

"Ako ne prestanete odmah sa tim glupostima, ja ću vas prijaviti", odbrusi Kalinjina.

"Hajde, samo napred", odvrati Paleronova, već podbočena i sevajući očima. "Ja radim svoj posao, dobra sam građanka, nisam ništa loše učinila. Šta možete da prijavite? Pored toga neka fina kola vas čekaju ovde."

"Kakva kola? Ne vidim ih", upita Kalinjina.

"Ne ovde na parking, već s druge strane hotela."

"Otkud znate da su kola za nas?"

"Vi ste jedine važne osobe koje su stigle u hotel. Za koga drugog, onda? Za nosače? Ili portira?"

"Hajde, Alberte", pozva ga Kalinjina. "Samo gubimo vreme." Ona prohuja pored kelnerice, tako blizu da joj nagazi na nogu, što možda i nije bilo baš slučajno. Morison ju je nevoljno pratio.

"Užasno mi ide na nerve ova žena", prosikta Kalinjina dok su se peli uz stepenice koje su vodile do Morisonove sobe na drugom spratu.

"Zar ti se ne čini da bi mogla biti obaveštajac Centralnog koordinatnog komiteta?" upita Morison.

"Otkud znam? Nešto zasigurno s njom nije u redu. Sva je obuzeta snagom i moći. Jednostavno ne zna gde joj je mesto."

"Mesto? Zar i u Sovjetskom Savezu ima klasnih razlika?"

"Ne budi sarkastičan, Alberte. Pretpostavljam da ih nema ni u Americi, ali ih sigurno i vi imate. I mi, isto tako. Znam šta kaže teorija, ali od puke teorije se ne može živeti. Ako Arkadijev otac to nije pomenuo, to mu je veliki propust."

Uđoše u Morisonovu sobu, i Morison, istog časa, oseti neki neprijatan ukus u ustima. Soba je bila bez imalo šarma, iako je sunčan dan koji je navirao kroz prozor činio da izgleda manje tmurno nego pre. Osim toga, iščekivanje povratka kući bilo je, samo po sebi, dovoljno da zaseni sve ostalo.

Kalinjina se smesti u bolju od dve naslonjače u sobi i prekrsti noge, puštajući da se jedna od njih nervozno pomera gore dole. Morison sede na ivicu kreveta i zagleda se, zamišljeno, u Sofiju. U svoj toj napetosti prethodnih dana nije stizao da se opusti, a sada mu je bilo čudno što posmatra osobu još nervozniju od njega samog.

"Užasno si napeta, Sofija. Šta nije u redu?" upita on.

"Rekla sam ti. Brine me ta žena, Paleronova."

"Ne može ona toliko da te brine? Šta nije u redu?"

"Ne volim da čekam. Dani su se odužili. Još devet časova nedostaje do sumraka."

"Zadivljujuće je da su u pitanju sati. Diplomatsko manevrisanje moglo se odužiti mesecima." On pokuša da mu reči zvuče bezbrižno, ali ipak oseti naglu hladnoću u stomaku.

"Ne u ovakvom slučaju. Videla sam to već ranije, Alberte. I Šveđani su u igri. Avion koji dolazi po tebe nije američki. Naša vlada još ne može da dopusti da američki avion prodre tako duboko u sovjetsku teritoriju. Ali Šveđani - pa, oni su tu, po zajedničkom dogovoru, kao nekakva potrkala između dveju sila. A oni dobro paze da se sve odvija kako treba, kad god su i sami umešani."

"Mi, u Sjedinjenim Državama, Šveđane držimo za mlake i bezbojne. Bar prema nama. Više bismo voleli Britance..."

"Ah, hajde, mogao bi reći i Teksašane. Ali ako je Švedska 'mlaka' prema vama, još je više mlaka prema nama. U svakom slučaju, njihova dobra strana je to što smatraju da, ako treba rešiti problem, bolje je rešiti ga brzo."

"Pa, i meni se čini dovoljno brzim. Na kraju krajeva, ja sam taj koji je u žurbi. Meni se žuri da odem. Ali zašto bi tebi značilo tih nekoliko

časova?"

"Rekla sam ti. On nam je za petama." Ona naglasi zamenicu.

"Jurij? Ali ako je vaša vlada rešila da me pusti..."

"Ima ljudi u toj istoj vladi koji te se ne bi tako lako odrekli. Naš... prijatelj... neke od njih poznaje vrlo dobro."

Morison stavi prst na usne i osvrnu se oko sebe.

"Šta je, bojiš se da nas ne prislušuju?" upita Kalinjina. "Još jedan američki mit iz jeftinih špijunskih romana. Mikrofone je tako lako otkriti u današnje vreme; uvek sa sobom nosim svoj detektor, ali još nikada nisam naletela na 'bubu'."

Morison sleže ramenima.

"Pa, reci onda."

"Naš prijatelj, sam po sebi, nije politički ekstremista ali koristi se ljudima na visokim funkcijama koji to jesu. Ima, pretpostavljam, ekstremista i u Americi?"

"Onih koji misle da je naša politika prema Sovjetskom Savezu preblaga?" Morison potvrdno klimnu. "Da. Sreo sam ih, nekolicinu."

"E, eto nas. On naprosto izgara zbog ambicije, i ako će ekstremizam ubrzati ostvarenje njegovih planova, postaće ekstremista."

"Ne misliš, valjda, da je sposoban da izazove udar u vladi i smesti svoje istomišljenike na čelo kabineta samo da bi mene sprečio da večeras otputujem?"

"Ne kapiraš, Alberte. Ako želi da te spreči da otputuješ i da ubrza krizu, možda će biti u stanju da ubedi nekoga iz vlade da se ustoboči i odloži tvoj odlazak na duže vreme. Ume on da bude vrlo ubedljiv, taj naš prijatelj, posebno kada manija njime sasvim ovlada. Tada je u stanju da obradi čak i jednu Nataliju."

Kalinjina začuta i stade da gricka donju usnu. Posle nekog vremena, ponovo se javi:

"Ne, nije on odustao od tebe i neće to učiniti. Sigurna sam. Moram te odvesti."

Ona naglo ustade i stade da korača tamo-amo po sobi, kratkim, brzim koracima, kao lavica u kavezu. Zatim zastade pred vratima, oslušnu, a onda ih odjednom otvori.

Valerija Paleron. Njen tup izraz odmah se pretvori u iznenađenje.

Upravo je podigla šaku, kao da je nameravala da zakuca na vrata.

"Šta hoćete", prošišta Kalinjina.

"Ja?" ponovi kelnerica. "Ja neću ništa. Pitanje je da li vi hoćete. Došla sam da pitam želite li malo čaja."

"Nismo tražili."

"Znam da niste. Dolazim od svoje volje."

"Onda i idite od svoje volje. I ne vraćajte se."

Paleronova, zacrvenevši se, baci pogled na Morisona i procedi:

"Možda sam upala usred malih nežnosti..."

"Odlazite!" viknu Kalinjina. Ona tresnu vratima, sačeka da izbroji do deset (usne su joj se bezglasno pomicala) a, onda ponovo naglo otvori vrata. No, nije bilo nikoga.

Ona ponovo zatvori vrata i zaključa ih, pređe na drugi kraj sobe i reče tihim glasom:

"Stajala je tu, verovatno, duže vreme. Čula sam kako škripi parket pred vratima."

"Pa, ako je prislušivanje visoke tehnologije zastarelo, izgleda da su staromodne 'antene' i dalje na snazi", primeti Morison.

"Da, ali za koga?"

"Misliš da to radi za Jurija? Nisam siguran da on ima para da plati špijune. Ili možda ima?"

"To možda i ne košta mnogo. Žena kakva je ova mogla bi to učiniti iz pukog zadovoljstva."

Za trenutak zavlada tišina, a onda Morison upita:

"Sofija, ako i tebe špijuniraju, zašto ne pođeš u Ameriku sa mnom?"

"Šta?" Kao da ga nije čula.

"Možda ćeš zapasti u nevolje što mi pomažeš."

"Zašto? Imam zvanično odobrenje. Legalno ću te smestiti u avion. To su naređenja."

"To te ne bi spaslo. Ako žele da ti nameste igru, namestiće ti je. Zašto jednostavno ne uđeš sa mnom u avion i ne kreneš za Ameriku?"

"Tek tako? A moje dete?"

"Poslali bismo po nju kasnije."

"-Poslali po nju? Kako to misliš?"

Morison se lako preznoji.

"Nisam siguran. U svakom slučaju, možemo biti prijatelji. U novoj zemlji će ti biti potrebni prijatelji."

"Ali, Alberte, to ne može tako. Hvala ti na ljubaznosti i brizi ili sažaljenju, ali... to, jednostavno, ne može."

"Može. Ovo je dvadest prvi vek, Sofija, ne dvadeseti. Ljudi mogu svuda slobodno da se kreću."

"Dragi moj Alberte", poče Kalinjina. "I ti živiš u iluzijama. Da, može se slobodno kretati unaokolo, ali svaka nacija ima svoje izuzetke. Misliš li da bi Sovjetski Savez dozvolio jednom naučniku visoke klase i sa velikim iskustvom u pitanju minijaturizacije da napusti zemlju? Razmisli, pa ćeš uvideti i sam. Ako pođem s tobom, uslediće neposredni sovjetski protest, kleli bi se da sam kidnapovana, i svuda po svetu bi se digla gužva i pojavili zahtevi da budem u miru poslata kući kako bi se izbegla kriza. Šveđani bi se brzo potrudili oko toga, kao i u tvom slučaju."

"Ali, ja jesam bio kidnapovan!"

"Biće mnogih koji će biti uvereni da sam ja kidnapovana ili onih koji bi radije verovali da je tako. Osim toga, mene bi nazad poslala vlada Sjedinjenih Država, kao što tebe šalje naša vlada. Na taj način izbegli smo desetine mogućih kriza tokom poslednjih šezdesetak godina. Zar to nije bolje od ratovanja?"

"Ali ako ti izjaviš, jasno i glasno, da hoćeš da ostaneš u Americi..."

"Onda više nikada neću videti svoje dete, a i život bi mi bio u opasnosti. Osim toga, ne želim da idem u Sjedinjene Države."

Morison je izgledao iznenađen.

"Teško ti je da u to poveruješ, zar ne? A želiš li ti da ostaneš ovde."

"Naravno da ne. Moja zemlja..." On zastade.

"Upravo tako", zaključila ona. "Beskrajno mnogo pričaš o humanosti, čovečanstvu, važnosti širokih pogleda, ali ako zagrebemo dublje, do tvojih emocija, to je tvoja zemlja. I ja imam zemlju, jezik, literaturu, kulturu, način života. Ne želim da se toga odreknem."

Morison uzdahnu.

"Kako god hoćeš."

"Ali Alberte, nemamo više vremena za razgovor o tome", reče Sofija. "Nema više smisla čekati. Hajdemo u kola i odvešću te na mesto gde će nas čekati Švedski avion."

"Verovatno još nije tamo."

"Onda ćemo čekati na aerodromu, radije nego ovde, jer ću u tom slučaju biti sigurna da ćeš se ukrcati čim avion sleti. Želim, Alberte, da posmatram kako odlaziš u bezbednost. I želim da vidim njegovo lice posle toga."

Ona iziđe iz sobe, trupkajući stepeništem. Pratio ju je, žurno. Zapravo, nije mu bilo žao što odlazi.

Prešli su preko tapaciranog hola i uputili se prema vratima koja su vodila prema bočnom izlazu iz hotela. Tu se, parkirana uza zid, nalazila dobro uglancana crna limuzina. Morison, zadihan, primeti:

"Pa, sasvim je sigurno da nam obezbeđuju deluks prevoz. Umeš li da voziš ovu stvar?"

"Kao san", odvrati Kalinjina, smešeći se, a onda joj osmeh, odjednom, potpuno zamre na usnama.

Iza ugla hotela iskorači Konjev. I on stade, i tokom nekoliko trenutaka, oboje ostadoše nepomični, kao skamenjeni, pogleda uprtih jedno u drugo.

85.

Morison se prvi pribra.

"I ti si došao da me ispratiš, Jurij?" reče on, pomalo hrapavim glasom. "Ako je tako, zbogom. Odlazim."

Reči mu i njemu samom zazvučaše lažno i on oseti kako mu srce zakuca brže.

Jurijev pogled samo za trenutak kliznu ka Morisonu, a potom se vrati svom prvobitnom objektu.

"Hajdemo, Sofija", pozva je Morison.

Mogao je, isto tako, da ne kaže ništa. Kada je, konačno, progovorila, obraćala se Konjevu.

"Šta ti hoćeš?" upita ga oštro.

"Amerikanca, odvrati ovaj istim tonom."

"Odvodim ga."

"Nemoj. Potreban nam je. Prevario nas je." Konjevljev glas se smirivao.

"To ti kažeš", reče Kalinjina. "Imam ovlašćenje. Odvodim ga na avion i ispraćam ga. Ne možeš ga imati."

"Nisam ja taj koji ga želi. On je potreban čitavoj naciji."

"Reci. Hajde, reci mi. Reci mi kako ga predraga majka Rusija želi uza se i nasmejaću ti se u lice."

"Neću reći ništa slično. Potreban je Sovjetskom Savezu."

"Misliš samo na sebe. Skloni mi se s puta."

Konjev se postavi između njih i limuzine.

"Ne. Ti ne razumeš od koje je važnosti da on ostane ovde. Veruj mi. Već sam poslao poruku u Moskvu."

"Sigurna sam da jesi, a znam i kome. Ali taj sedokosi Tutankamon neće moći ni da mrdne prstom. Kukavica je, i svi mi to znamo. Neće se usuditi da kaže ni reč na Prezidijumu, a ako to i učini, Albert će već biti daleko."

"Ne. Albert neće otići."

"Sofija, prepusti to meni", umeša se Morison. "Ti otvori vrata limuzine."

Osećao je kako počinje da drhti. Konjev nije bio krupan čovek, ali je delovao žilavo, i u svom očaju, sigurno je bio spreman na sve. Morison nikada nije sebe smatrao za dobrog borca. Naročito ne u ovom trenutku.

Kalinjina, međutim, podiže ispružen dlan prema Morisonu i reče:

"Ostani gde si, Alberte." Potom se obrati Konjevu. "A kako, Jurij, zamišljaš da me zaustaviš? Imaš li možda revolver?"

Konjev je izgledao iznenađen.

"Ne. Naravno da nemam. To je ilegalno, nositi oružje sa sobom."

"Zbilja? Ipak, ja ga imam." Ona izvuče revolver iz svog unutrašnjeg džepa, stvarčicu koja joj je gotovo nestala u šaci. Cev je tek provirivala između njenih prstiju.

Konjev ustuknu, razrogačivši oči.

"Uspavljujuće strelice!" dreknu on.

"Naravno. Još gore nego revolver, zar ne? Pomislila sam da će ti pasti na pamet da se umešaš, pa sam se pripremila."

"To je ilegalno."

"Slobodno me prijavi, ja ću reći da sam bila primorana na to, znajući da ćeš, poput kakvog kriminalca ometati proceduru. Verovatno ću, štaviše, biti pohvaljena za trezvenost."

"Nećeš, Sofija." On se primaknu jedan korak.

Ali Sofija se odmače.

"Ne primiči se! Pucaću, čak i ako ostaneš gde si. Samo se priseti kakve su posledice ovih hitaca. Razoriće ti mozak. To si mi sam jednom rekao, zar ne? Bićeš u nesvesti i probudićeš se sa delimičnom amnezijom i biće ti potrebni sati, ili čak dani da se povратиš. Čak sam čula da se neki ljudi nikada ne povrate. Zamisli da se tvoj čudesni mozak, na primer, nikada ne oporavi."

"Sofija", počeo on.

Ona ga prekinu, cedeći kroz zube:

"Zašto me zoveš imenom? Poslednji put kada sam te čula da ga izgovaraš, rekao si: 'Sofija, više nećemo progovoriti ni reč, nećemo se nikada više pogledati.' Sada mi se obraćaš i gledaš me. Idi, odlazi, održi svoje obećanje, ti bedni..." (Ona upotrebi rusku reč koju Morison nije razumeo.)

Konjev, bled kao smrt, pokuša još jednom.

"Sofija. Saslušaj me. Makar verovala da je svaka moja reč laž, saslušaj me. Ovaj Amerikanac je smrtna pretnja Sovjetskom Savezu. Ako voliš svoju zemlju..."

"Umorna sam od ljubavi. Šta mi je dala za uzvrat?"

"A šta je meni dala, ljubav?" prošapta Konjev.

"Ti voliš samo samog sebe", odvrati Kalinjina gorko.

"Ne. Ponavljaj to koliko hoćeš, ali to nije istina. Ako sam za sebe zadržao delić svog poštovanja, onda je to samo zbog toga što sam u mogućnosti da spasem svoju zemlju."

"Ma nemoj!" odvrati Kalinjina. "Stvarno veruješ u to? Ti si lud."

"Nimalo. Znam koliko vredim. Zarad svog rada, lišio bih se svega što mi može odvratiti pažnju. Čak i tebe. I svog deteta. Morao sam da se rascepam nadvoje i da svoju bolju polovinu jednostavno zaboravim."

"Svog deteta?" upita Kalinjina. "Znači, priznaješ ga?"

Konjev pognu glavu.

"Kako sam te drugačije mogao odagnati? Kako sam drugačije

mogao biti siguran da ću raditi u potpunom miru? Volim te. Uvek sam te voleo. Uvek sam znao da je to moje dete i ničije drugo."

"Toliko ti je, dakle, Albert potreban?" Kalinjina ni za tren nije pomerala upereni revolver. "Spreman si da priznaš dete, da kažeš da me voliš, misleći, pri tom, da ću ti prepustiti Alberta, a onda ćeš sve opet poreći? Kako me smatraš glupom, to je prosto neverovatno."

Konjev odmahnu glavom.

"Kako da te ubedim? Iskrenost mi, izgleda, neće pomoći. Prepusti mi Amerikanca, a onda me možeš odbaciti. Ili mi, možda, dozvoliti da ti objasnim zašto je on potreban ovoj zemlji."

"I onako ti ne bih poverovala." Kalinjina baci brz pogled u Morisonovom pravcu. "Alberte, čuješ li ti šta priča ovaj čovek? Ne znaš s kakvom okrutnošću on odbacuje svoje žene i decu. A sada se kune da me je sve vreme voleo."

Morison začu svoj rođeni glas kako izgovara sledeće reči:

"To je tačno, Sofija. On te voli, i oduvek te je voleo - očajnički."

Kalinjina se, za trenutak, sledi. Njena slobodna leva ruka učini nekakav gest prema Morisonu, iako ni za sekund nije skidala pogled sa Konjeva.

"Otkud znaš, Alberte? Zar je i tebe lagao?"

Ali Konjev oduševljeno uzviknu:

"On zna. On priznaje! Zar ne vidiš? Osetio je to kroz svoj kompjuter. Ako me pustiš da ti sada objasnim, verovaćeš mi sve!"

"Je li to istina, Alberte?" upita Kalinjina. "Potvrđuješ li to što Jurij kaže?"

Morison odluči da ćuti (prekasno, kao i uvek), ali odade ga podled.

"Moja ljubav prema tebi nikada nije bila dovedena u pitanje", uzviknu Jurij. "Koliko god da si ti patila, toliko sam patio i ja. Predaj mi Amerikanca i tome će biti kraj. Neću više tražiti da budem neometan. Radiću, imaću i tebe, i našu kćer, koliko god me to koštalo i neka me sprži grom ako ne uspem i u jednom i u drugom."

Kalinjina je zurila u njega, očiju odjednom punih suza:

"Želim, želim da ti verujem..." prošapta ona.

"Onda veruj. I Amerikanac je rekao."

I kao mesečarka, ona se pokrenu prema njemu, sklonivši revolver.

"Imaš naređenja!" povika Morison. "Idemo na avion! I potrča prema njima, no, sudari se s nekim drugim telom. Ščepaše ga neke ruke, celog ga obuhvativši, i jedan glas mu prozbori na uvo:

"Lakše, lakše, družo Amerikanče. Nemojte napadati dvoje ispravnih sovjetskih građana.

Bila je to Valeri Paleron, koja ga je držala u čeličnom, neraskidivom stisku.

Kalinjina priđe Konjevu, držeći revolver koji je i dalje mlitavo visio u njenoj šaci.

"Akademiče, doktorko, ovde smo kao u izlogu", reče Paleronova. Hajdemo natrag, u Amerikančevu sobu. 'Ajde i ti, Ameru, da ti ne polomim ruke."

Konjev se, uhvativši Morisonov pogled, nasmeja široko, u savršenom trijumu. Imao je sada sve: suprugu, kćerku, Amerikanca. I Morison uvide da se njegov san o povratku u domovini raskida, i puca, kao mehur od sapunice.

OBRT

Ako je u pitanju pravi trijumf, onda, zapravo, gubitnika i nema.

Dežnjev senior

86.

Morison je sada ponovo sedeo u sobi, a tek pre samo petnaest minuta mislio je kako se u njoj više nikada neće naći. Bio je vrlo blizu očaju, bliže činilo mu se, nego kad je, onda, bio sam, izgubljen u neuronu.

Čemu sve to? Opet i opet, iz početka, pitanje se postavljalo, kao da reči propušta kroz veštački dilej. On je bio gubitnik. Oduvek je to i bio.

Jedan dan, ili dva, mislio je da se dopada Sofiji Kalinjinoj. Naravno, ni pomena od toga. Bio je samo igračka u njenim rukama kojom se poslužila protiv Konjeva. A kada joj se Konjev obratio - vratila mu se, nemajući više potrebe za svojim oružjem. Ni za njim samim, ni za revolverom.

Posmatrao ih je, tupo. Stajali su kraj prozora, okupani navirućom sunčevom sverlošču. Oni na svetlosti, on u senci i uvek će tako biti.

Šaputali su nešto, toliko zaokupljeni jedno drugim da Kalinjina, verovatno, nije uopšte bila svesna da još steže revolver u ruci. Za trenutak, kao da je htela da ga spusti na krevet, ali u tom trenutku Konjev nešto reče i njena se pažnja ponovo, sasvim, usmeri ka njemu.

Morison im se obrati rapavim glasom:

"Vaša vlada neće vam ovo dozvoliti. Naređeno je da me oslobodite."

Konjev ga pogleda, očima koje na trenutak blesnuše, kao da je s mukom primoran da obrati pažnju na svog zarobljenika. U stvari, za tim nije bilo nikakve potrebe. Valeri Paleron je svoju dužnost obavljala savršeno. Stajala je na metar od Morisona, i ako je suditi po njenom kamenom pogledu, kao da je uživala u igri koju igra.

"Neka te ne brine vlada, Alberte. Ubrzo ću učiniti da ona promeni

mišljenje", reče Konjev.

Kalinjina podiže ruke kao da želi da prigovori, ali je Konjev ućutka.

"Ništa ne brini, Sofija. Moja poruka će učiniti da počnu da misle. Javiće mi se, uskoro, preko moje lične veze, i ja ću im saopštiti da imamo Morisona. Onda će oni stupiti u akciju i suguran sam da će i Starog ubediti. Obećavam ti da hoće."

"Alberte", zausti uznemireno Kalinjina.

"Hoćeš li, možda, da kažeš da ti je žao?" upita je Morison. "Zbog toga što si me, zarad jedne reči čoveka koga si mrzela, izbrisala iz spiska živih."

Kalinjina se zarumeni.

"Nisi izbrisan sa spiska, Alberte. S tobom će se dobro postupati. Ovde ćeš raditi, kao što bi radio i u svojoj zemlji. S tim što ćeš ovde naići na priznanje koje zaslužuješ."

"Hvala, hvala ti najlepše", odvrati Morison izvlačeći ko zna odakle nešto malo sarkazma. "Ako ste vi srećni zbog mene, kakve veze ima jesam li ja srećan ili nisam."

"Druže Amerikanče, suviše pričaš", upade nestrpljivo Paleronova. "Zašto ne sedneš? Sedi!" Ona ga gurnu nazad u stolicu. "Mogao bi baš i da budeš miran, pošto ništa drugo ne možeš da učiniš."

Ona se onda okrenu ka Kalinjinoj koju je Konjev grlio.

"A ti, carice malena, i dalje nemaš poverenja u svog ljubavnika, te ne ispuštaš taj revolver? Lepše ćeš ga grliti ako su ti ruke slobodne."

Paleronova ispruži ruku i Kalinjina joj bez reči predade oružje.

"Zapravo", nastavi Paleronova, gledajući zainteresovano u napravu, "vrlo mi je drago što sam ga se dočepala. Uplašila sam se da ćeš od silne ljubavi krenuti da pucaš na sve strane. Nije baš bio siguran u tvojim rukama, golubice."

Ona se vrati prema Morisonu, i dalje proučavajući oružje, čiju je cev usmeravala u svim pravcima.

"Skloni to sa mene, ženo", dobaci joj Morison, meškoljeći se nelagodno. "Može i da opali."

Paleronova ga podrugljivo pogleda.

"Neće opaliti, jer ja to ne želim, druže Amerikanče. Tačno znam šta mi je činiti s njim."

Ona se nasmeši u pravcu Konjeva i Kalinjine. Kalinjina se, oslobođena oružja, privijala uz svog supruga, ljubeći ga nežno. Paleronova im se obrati (kao i da nije, jer je nisu slušali):

"Znam šta mi je činiti sa ovim. Ovo! I ovo!"

Konjev se prvi sruši, za njim i Kalinjina.

Paleronova se osvrnu ka Morisonu.

"A sada i ti idiote jedan, hajde. Moramo brzo da radimo."

Reči su bile izgovorene na engleskom.

87.

Morison je sporo shvatao. Zurio je u nju.

Paleronova ga prodrma, kao da ga budi iz sna.

"Hajde, hajde. Zakasnićemo."

Morison je automatski poslušao. Najpre Konjev, a zatim i Kalinjina, bili su položeni na krevet, i Paleronova ih prekri lakim čaršavom. Onda brzo, izvežbano, pretrese Sofijino telo.

"Ah", reče ona, zagledajući hartiju koju je pronašla, hartiju koja je, bez sumnje, nosila vladina znamenja. Ona je tutnu u svoj džep i nastavi pretragu. Pojaviše se i drugi predmeti, kao na primer, ključevi. Ona potom pretrese i Konjeva, izvadiвши iz njegovih džepova mali, metalni disk.

"Njegova privatna radio-linija", reče ona i stavi predmet u svoj džep.

Onda izvuče i crnu, kvadratnu ploču.

"Ovo je tvoje, zar ne?"

Morison potvrdi. Bio je to njegov kompjuterski program. Toliko se usresredio na svoj odlazak, da se nije čak ni setio da je program još kod Konjeva. Sada ga mahnito zgrabi.

Paleron okrenu dva tela jedno prema drugom, nameštajući ih tako da ne padnu sa kreveta. Onda postavi Konjevljevu ruku oko Kalinjine i pokri ih nanovo čaršavom, ušuškavajući ih tu i tamo.

"Nemoj blejati tako u mene, Morisone", reče ona. Hajde. Ona ga čvrsto uhvati za mišicu.

On stade da se opire.

"Gde idemo, šta se zbiva?"

"Reći ću ti posle. Sada ni reči. Nemamo vremena za gubljenje. Ni

sekunda. Idemo." Završila je siktavim šaptom i Morison je poslušao.

Kroz vrata, niz stepenice, tiho, koliko god su mogli, preko debelog tapisona u holu, i napolje, do limuzine.

"Paleronova otvori jedna od vrata ključem koji je uzela iz džepa Kalinjine i reče grubo:

"Upadaj."

"Gde idemo?"

"Upadaj!" Ponovi ona i ugura ga u kola.

Zatim oprtča oko kola i smesti se za volan. Morison jedva odoli da je upita ume li da vozi. Napokon mu je prošlo kroz um da Paleronova, naprosto, uopšte nije bila kelnerica.

A sasvim je dobro igrala svoju ulogu, toliko da je, čak, blago mirisala na luk. Miris se mešao sa znatno prijatnijim mirisom unutrašnjosti limuzine.

Ona upali motor, osvrnu se još jednom, obuhvativši pogledom čitavo parkiralište, uveri se da je potpuno pusto, sem neke mačke koja je išla svojim poslom i pokrenu kola, put nekog peščanog prevoja koji je izbijao na put.

Limuzina je, polako, dobijala na brzini, koja je na kraju dostigla nekih stotinjak kilometara na sat. Nalazili su se na auto-putu sa dve trake, mimoilazeći se, povremeno, sa nekim kolima koja su se kretala u suprotnom pravcu. Morisonu se tek sada vrati moć razumnog mišljenja.

On nemirno baci pogled kroz zadnje staklo. Neka kola, daleko iza njih, skretala su sa puta na raskršću koje je bilo za njima. Činilo se da ih niko ne prati.

On pogleda profil vozačice. Činilo se da dobro zna šta radi, iako je bila smrknuta. Sada mu je bilo jasno da ne samo da nije bila kelnerica, već da je, vrlo verovatno, bila i strankinja. Engleski koji je govorila imao je lokalni naglasak kakav nijedno dete koje uči u Evropi ne bi poprimilo.

"Čekala si ispred hotela, tobože zadubljena u knjigu, kako ti ne bismo promakli Sofija i ja", reče Morison.

"Kapnuo si, najzad", odvrati ona.

"Ti si Američki agent, zar ne?"

"Vruće, vruće."

"Gde idemo?"

"Na određeno mesto, gde će te pokupiti švedski avion. Snabdela sam se informacijama preko Kalinjine."

"Znaš li kako ćemo stići dotle?"

"Naravno. U Maljenkigradu sam neuporedivo duže nego ta tvoja Kalinjina. Ali reci mi, molim te, zašto si rekao da je taj čovek, Konjev, voli? Samo je čekala da joj to potvrdi neka treća osoba. Htela je da joj se to kaže. I rekao si joj. Tako si se, praktično, predao Konjevu. Kako si mogao to da učiniš?"

"Iz jednog jedinog razloga", odvrati mirno Morison. "Jer je to istina."

"Istina?!" Paleronova zavrte glavom. "Ti ne pripadaš ovom svetu. Nikako. Čudi ma da te još davno neko nije tresnuo po glavi i poslao na onaj svet - za tvoje dobro. Osim toga, otkud znaš da je to istina?"

"Znam", odgovori Morison. "Znam. Pored toga, osećao sam sažaljenje prema njoj. Juče mi je spasla život. Sve nas je spasla. Što se toga tiče, i Konjev mi je spasao život."

"Da, igrali ste se u krug. Ko ne spase bar dva života, ispada iz igre."

"Moglo bi se i tako reći."

"Ali to je bilo juče. Danas je novi dan, i ne treba se osvrtnati na juče. Da nije bilo tvoje glupave, baš glupave primedbe, ona se nikada ne bi pokolebala. On bi se uvijao, cvileo, dubio na glavi, tvrdeći kako je voli, ali ona mu ne bi poverovala. Ne bi se usudila. Da ponovo dopusti da bude izigrana? Nikada. Sravnila bi ga sa zemljom, da si samo malo sačekao. Ne, ti si rekao: 'Jeste, jeste, mala, taj momak te zbilja voli', i to je bilo sasvim dovoljno. Kažem ti, Morisone, nikada ne izlazi iz kuće, a da niko ne pazi na tebe."

"Otkud si ti najednom toliko pametna?" On se nervozno uzvrpolji.

"Čučala sam ovde, u kolima, na podu, čekajući na tebe i Kalinjina, da bih se uverila da si bezbedno otišao. A onda si sve upropastio. Šta sam drugo mogla nego da te sačuvam od toga da te neko od njih dvoje ne pogodi hicem, i da učinim da pređemo na sigurno, u tvoju sobu, gde bih se ponovo dokopala revolvera."

"Hvala ti."

"U redu je. I namestila sam ih tako da izgledaju kao par u

ljubavnom zagrljaju. Ko god da uđe u sobu, ima samo da promrmlja: 'Izvinite' i da hitro ode. To će nam obezbediti više vremena."

"Koliko će proći dok se ne osveste?"

"Ne znam. Zavisi od toga kako sam ih pogodila i ko zna još od čega. Ali i kad se povrate, biće im dosta vremena da se sete šta se, zapravo, dogodilo. Nadam se da će se u prvom cugu, setiti samo toliko da se ponovo vole. To će ih još malo zabaviti. A kada se sete tebe i poruke iz Moskve, ti ćeš već biti daleko."

"Hoće li njihova svest biti trajno oštećena?"

Paleronova baci hitar pogled na Morisonovo zabrinuto lice.

"Šta je, brineš se za njih, je li? Otkud to? Šta su ti pa oni?"

"Pa... bili smo ortaci."

Paleronova ispusti neki nepristojan zvuk.

"Čini mi se da će se oporaviti bez posledica. I treba ih malo naučiti redu. Valjda će se posle ovoga smiriti i zasnovati finu porodicu."

"A ti, šta će biti s tobom? Bolje i ti pođi ovim avionom za Ameriku."

"Bože, koliki si ti seronja! Pa, Šveđani me ne bi primili! Imaju naređenje da preuzmu jednu osobu, a i tebe će proveriti, da se uvere da si to zaista ti. Imaće podatke o tvojim otiscima prstiju i tvom obliku retine, direktno iz kartoteke. Ako se desi da preuzmu pogrešnu osobu ili, još gore, više osoba, bio bi to povod za novi incident. Suviše su pametni da bi se upustili u to."

"Dobro, šta će, onda, biti s tobom?"

"Za početak, reći ću da si se ti dokopao pucaljke i oboje ih onemogućio, a da si onda mene primorao da te vozim na aerodrom, jer ti ne znaš gde se nalazi. Onda si mi naredio pred aerodromom, da stanem, onesvestio i mene, ubacio revolver u kola i to je sve. Ja ću se sutra vratiti u Maljenkigrad kao da se sve to zbilja i desilo."

"Ali njih dvoje će poreći tvoju priču."

"Nisu gledali u mom pravcu u trenutku kada sam pucala, niti će se sećati tog trenutka. Osim toga, sovjetska vlada zna da je izdala naredbu da ti budeš poslat kući. Ako tako i bude, onda, šta god Konjev da kaže, radiće protiv sebe samog. Vlada će biti dovedena pred svršen čin i biće zadovoljna što je čin svršen na taj način."

Kladim se u koliko god hoćeš rubalja ili dolara da će više voleti da zaborave celu stvar. A ja ću se, jednostavno, vratiti raspreamanju stolova i kupljenju mrvica."

"Ali, postaćeš sumnjiva."

"Videćemo šta ćemo onda. Ničevo. Šta god da bude, biće." Ona se slabašno osmehnu.

Nastavili su da jezde auto-putem i Morison napokon upita:

"Zar ne bi trebalo da malo požurimo?"

"Nikako", odgovori ona čvrsto. "Taman se krećemo koliko treba na sat, a Sovjeti kontrolišu svaki centimetar puta. Nemaju smisla za humor u pogledu ograničenja brzine, a ja nemam nameru da potrošim sate i sate pokušavajući da se izvučem iz policijske stanice da bih uštedela petnaestak minuta do aviona."

Bilo je tek prošlo podne, i Morison oseti prve, lagane, nagoveštaje gladi.

"Šta li je bilo to što je Konjev, u vezi sa mnom, saopštio Moskvi?" upita je.

Paleronova zavrte glavom.

"Nemam pojma. Šta god da je u pitanju, odgovor je stigao pre dvadesetak minuta. Nisi čuo?"

"Ne."

"Da se baviš mojim poslom, ne bi daleko dogurao. Naravno, nisu dobili odgovor od Konjeva. Onaj koji je bio na drugoj strani veze pokušaće da pronade i zašto. Neko će ih pronaći i shvatiće da si ti na putu za aerodrom. Razviće se potera za nama. Faraon i njegove kočije, znaš."

"Da, ali nemamo Mojsija da nam obezbedi prelaz preko Crvenog mora", promrmlja Morison.

"Ako stignemo do aerodroma, imaćemo Šveđane. Oni te nikome neće prepustiti."

"Ali šta oni mogu ako se pojave Sovjeti u punoj bojnoj pripravnosti?"

"Neće biti nikakve vojske. Verovatnije je da će to biti neki funkcioner, ekstremista, koji će pokušati da pređe Šveđane. Ali predaćemo im zvanične papire i oni se neće dati prevariti. Jedino što moramo jeste da na aerodrom stignemo prvi."

"I dalje ne misliš da nagaziš na gas."

Ona samo čvrsto odmahnu glavom.

Pola časa kasnije, ona prozbori:

"Eno ga. Tu smo. Avion je poranio i sleteo je."

Ona zaustavi kola, pritisnu dugme i njegova vrata se otvoriše.

"Hajde, kreni. Idi sam, ne želim da me iko vidi, ali... slušaj." Ona se nagnu ka njemu. "Moje ime je Ešbi. Kada stigneš u Vašington, prenesi im poruku. Ako misle da je vreme da se izvlačim odavde, reci da sam spremna. Jesi li ukapirao."

"Jesam."

Morison iziđe iz kola, žmirkajući na suncu. U daljini spazi čoveka u uniformi i to ne sovjetskoj, koliko je mogao da vidi, koji mu mahnu rukom da priđe.

Morison se dade u trk. Tu nema ograničenja brzine. Stalno mu se činilo da će već u sledećem trenutku neko izroniti iz zemlje i preprečiti mu put.

On se osvrnu i mahnu, u znak pozdrava, poslednji put, ka kolima. Učini mu se da mu je otpozdravljeno, i nastavi da trči.

Čovek koji mu je mahao krenu prema njemu, prvo korakom, a onda trkom, i uhvati ga. Činilo mu se da će se Morison strovaliti na zemlju. Nosio je, sada je to bilo jasno, uniformu Evropske Unije.

"Kako glasi vaše ime, molim vas?" upita on na engleskom. Morison pomisli s olakšanjem: divno, Švedski akcenat.

"Albert Džonas Morison", odgovori on i krenu za njim prema avionu i maloj grupi ljudi koja je trebalo da obavi indentifikacione provere.

88.

Sedeo je do prozora, napet i iznuren, zagledan u zemlju koja je promicala u smeru prema istoku. Ručak koji je usledio prijao je njegovom stomaku, ali nije pomagao umu.

Da li je taj minijaturizovani put kroz krvotok i mozak učinio (bože, pa to je bilo juče!) da njegov karakter postane takav da stalno iščekuje nekakvu katastrofu? Hoće li ikada više moći da prihvati život sa prijateljske strane? Hoće li ikada više moći da hoda po planeti, a da bude siguran da mu niko ne pretili i ne želi zlo?

Ili mu je, jednostavno, trebalo još vremena da se oporavi?

Naravno, zdrav razum je govorio da još nije sve svršeno. Pod njim je još bilo sovjetsko tle.

Da li je bilo vremena da Konjevljev doušnik u vladinom kabinetu pošalje avione u poteru za Šveđanima? Da li je bio toliko moćan? Hoće li se potera za faraonskim kočijama nastaviti i u vazduhu?

Kada je, u daljini, zbilja ugledao avion, učini mu se da će mu srce stati.

Onda, još jedan avion.

On se okrenu ka stjuardesi koja je sedela s druge strane prolaza. Nije morao ni da postavlja pitanje. Njegovo lice je govorilo umesto njega.

"Avioni Unije, objasni ona. Pratlja. Napustili smo Sovjetsku teritoriju. Posada je Švedska."

A sada su preletali preko La Manša, pratnji se pridružiše i američki avioni. Faraonove kočije su, od sada, bile bezbedne.

No, bube mu nisu dale mira. Projektili? Da li bi neko, zbog njega započeo rat? On učini sve da se smiri. Niko u Sovjetskom Savezu, pa čak ni glavni čovek ne bi povukao takav potez bez prethodnih konsultacija, a za to su potrebni sati. Ili čak dani.

Nije se to moglo desiti.

Ipak, dok se avion nije spustio u okolinu Vašingtona, Morison nije dopustio sebi da pomisli kako je sve svršeno i kako je, zdrav i čitav, napokon u svojoj zemlji.

89.

Bilo je subotnje jutro i Morison se oporavljao. Posvetio je dosta pažnje svom telu. Istuširao se i doručkovao, čak i lagano odenuo.

Ležao je na svom krevetu, glave naslonjene na nadlakticu. Napolju je bilo oblačno, a i on je delimično zamračio prozore, u nameri da sebi stvori osećaj intimnosti. U onih nekoliko časova tokom kojih je stupio na američko tle i bio smešten ovde, gde se nalazio, uočio je kolika se gužva stvara oko njega na sve strane, tako da se gotovo pitao da li mu je ovde, u Sjedinjenim Državama, bolje nego tamo, u Sovjetskom Savezu?

Doktori su napokon završili svoje preglede, obavili glavna

ispitivanja (čak i tokom večere), i na kraju ga ostavili da spava u sobi koja je, zahvaljujući obezbeđenju, nalikovala na tvrđavu.

Pa, bar ga niko nije primoravao na minijaturizaciju. To je, bar, bilo utešno.

Neko zazvoni na vratima i Morison posegnu za dugmetom koje je vrata činilo prozirnim u jednom smeru. On prepozna lice koje se ukaza i pritisnu i drugo dugme, koje je oslobađalo zaptivač na bravi.

Uđoše dva čoveka. Onaj sa poznatim licem mu se obrati:

"Sećate me se, nadam se."

Morison ostade u krevetu. Oko njega se, bar privremeno, kretao svet, i on je želeo da dobro iskoristi to preimućstvo. Stoga jednostavno mahnu rukom u znak pozdrava i odgovori:

"Vi ste agent koji me je nagovarao da pođem u Sovjetski Savez, zar ne? Rodano, ako se ne varam?"

"Da, Frensis Rodano. Ovo je profesor Robert G. Frajar. Mislim da se poznajete."

Morison je trenutak oklevao, a onda skliznu sa kreveta i ustade.

"Dobar dan, profesore. Znam za vas, razume se, i često sam vas gledao na holoviziji. Drago mi je što se sada i upoznajemo."

Frajar, jedan od onih naučnika čije su slike i HV pojave preplavljivale svet i činile ga nadaleko poznatim, nasmeši se usiljeno. Imao je okruglo lice, blede plave oči, uočljiv ožiljak između obrva, rapave obraze, stameno telo prosečne visine, i nekako je nemirno pogledavao oko sebe.

"Vi ste, pretpostavljam", reče on, "Albert Džonas Morison."

"Tako je", odvrati ovaj mirno. "Gospodin Rodano vam jamči za to. Sedite, molim vas, i neka vam ne smeta što ću se ja opružiti po krevetu. Biće mi potrebno bar godinu dana da se sasvim oporavim."

Posetioci se smestiše na kauč i nagnuše prema Morisonu. Rodano se nasmeši.

"Ne mogu, na žalost, da vam obećam toliko vremena za odmor, dr Morisone. Sasvim nakratko, bojim se. Na nesreću, upravo smo dobili vesti od Ešbi. Sećate li se?"

"Kelnerice? Naravno. Bez nje..."

"Znamo pojedinosti, doktore. Ona želi da znate da su se vaše dvoje prijatelja oporavili i da su u vrlo lepim odnosima."

"A sama Ešbi? Rekla je da je spremna da ide, ukoliko to Vašington dopusti. To sam i napomenuo, sinoć."

"Da. Izvući ćemo je, na svaki način. Ipak, bojim se da vas nećemo moći ostaviti na miru."

"Šta još?" namršti se Morison.

"Ne znam. Moraćete se pomiriti s tim... Ali profesore Frajar, zašto vi ne preuzmete stvar?"

Frajar klimnu.

"Ne smeta vam ako budem vodio beleške?" upita on Morisona. "Ne, izraziću se drugačije. Praviću beleške, Morisone."

On umesto notesa izvuče iz svoje tašne maleni kompjuter savremenog dizajna.

Rodano upita blagim glasom:

"Kome šaljete te podatke, profesore?"

"U moj snimač, gospodine Rodano."

"Gde se nalazi taj vaš snimač?"

"U mojoj kancelariji u Ministarstvu odbrane." Potom dodade, pošto Rodano nije sa njega skidao svoj sumnjičavi pogled: "U moj sef u ministarstvu. Sasvim je bezbedan. Da li vas to zadovoljava?"

"Nastavite, profesore."

Frajar se okrenu prema Morisonu i upita:

"Da li je tačno, Morisone, da ste bili minijaturizovani? Vi lično?"

"Bio sam. Bio sam veličine atoma, dok je brod bio veličine molekula glukoze. Proveo sam skoro pola dana u živom ljudskom organizmu, najpre u krvotoku, a potom u mozgu."

"I to je zaista tačno? Nema mogućnosti da ste bili izigrani ili zavedeni?"

"Molim vas, profesore Frajar. Da sam bio hipnotizovan ili na bilo koji način zaveden moje vam svedočenje ne bi ništa značilo. Ne možemo nastaviti dok se vi sami ne uverite da sam pri čistoj svesti i da mogu da vam dajem obaveštenja koja su sasvim u skladu sa istinitim događajima."

Frajar stisnu usne, očevidno se slažući.

"U pravu ste. Moramo početi od nečega, i za početak, pretpostaviću da ste svesni i trezveni i to više neću preispitivati."

"Naravno", reče Morison.

"U tom slučaju", obrati se Frajar Rodanu, "počinjemo sa jednim važnim stanovištem: minijaturizacija jeste moguća i Sovjeti vladaju njome. U mogućnosti su da minijaturizuju i živa ljudska bića ne nanoseći im nikakve štete."

Zatim se vrati Morisonu.

"Pretpostavlja se da Sovjeti tvrde da minijaturizuju redukujući samu Plankovu konstantu."

"Tako je."

"Naravno da je tako. Nema drugog načina. Jesu li objasnili proceduru kojom to čine?"

"Naravno da nisu. Morate, isto tako, prihvatiti da su sovjetski naučnici s kojima sam ja imao posla isto toliko trezveni i razumni kao i ja sam. Ne bi nam, neoprezno, prepustili ništa što ne bi bilo dobro da mi saznamo."

"Dobro, dobro. Prihvata se. Ispričajte nam sada tačno šta vam se dešavalo tokom vašeg boravka u Sovjetskom Savezu. Pričajte kao profesionalni fizičar, ne kao avanturista."

Morison otpoče priču. Nije mu bilo mnogo žao. Želeo je da izbacii iz sebe sve što mu je ležalo na duši, i nije želeo da bude jedini Amerikanac koji zna ono što on zna. Priča je išla do u najmanje pojedinosti. Trajalo je satima. Kada je priču doveo kraju, već su sedeli za ručkom, koji je bio poslužen u sobi.

Tokom deserta, javi se Frajar.

"Dobro. Da sve saberem, koliko god mogu, po sećanju. Za početak minijaturizacija nema upliva na vremensku komponentu. Niti kvantne interakcije što će reći, elektromagnetske, blage ili slabe interakcije. U gravitacionoj interakciji, ipak, dolazi do promena, to jest, smanjuje se proporcionalno masi, kako bi to i trebalo da bude. Je li tako?"

Morison klimnu.

Frajar nastavi:

"Svetlost, kao i elektromagnetska radijacija u širem smislu, slobodno ulazi u minijaturizovano polje i izlazi iz njega, ali zvuk to ne čini. Normalna materija je tek slabo izložena dejstvu minijaturizovanog polja, ali pod pritiskom, uz utrošak energije spolja, normalna materija se može minijaturizovati."

Morison ponovo klimnu.

"Što se objekat više minijaturizuje, potreban je manji utrošak energije. Zna li, možda, da li se potreba za energijom smanjuje, proporcionalno masi, na nekom određenom stadijumu u procesu minijaturizacije?"

"To bi, svakako zvučalo logično", odgovori Morison. "Ali ne sećam se da je iko pomenuo kvantitativnu prirodu tog fenomena."

"Da nastavimo. Što je objekat manji, veći su izgledi da dođe do spontane deminijaturizacije i to se odnosi na celokupnu masu u okvuru polja, pre nego na neki njen deo. Vi, kao odvojeni deo, imali ste bolje izgleda za deminijaturizaciju nego dok ste bili sastavni deo broda. Jesam li u pravu?"

"Tako sam razumeo i ja."

"I vaši sovjetski drugari izjavili su da je maksimizacija nemoguća, to jest nemoguć je proces uvećavanja stvari."

"Tako sam razumeo. Morate shvatiti, doktore Frajar, da mogu da vam ponovim samo ono što mi je rečeno. Moguće je da su mi namerno govorili laži ili izvrnute stvari. Ili su, možda, i sami grešili, iz nedostatka znanja."

"Da, da, razumem. Imate li ikakvog razloga da verujete da su vas namerno lagali."

"Ne. Činilo mi se da su pošteni."

"Pa, možda i jesu. Sada, najinteresantnija stvar je međudnos Braunovog kretanja i minijaturizacionih oscilacija. Što je veći stepen minijaturizacije, pokret je više nalik na oscilacije a manje na poznato Braunovo kretanje."

"To je više moje, lično zapažanje, profesore. O tome mi nisu mnogo govorili."

"Takva, jednom uspostavljena ravnoteža, verovatno ima upliva na izgleda za spontanu deminijaturizaciju."

"To je tek moje nagađanje. To ne mogu da iznesem kao činjenicu."

"Hmmm." Frajar značajno srknu kafu i nastavi: "Nevolja sa ovim jeste u tome što je sve to tako neuhvatljivo. Možemo saznati mnogo toga o načinu na koji se minijaturizovano polje ponaša, ali ništa ne znamo o potrebnim uslovima da ono nestane. I kažete, ne diraju

brzinu svetlosti, ako već umanjuju Plankovu konstantu."

"Da, ali to, koliko sam ja shvatio, znači da održavanje minijaturizovanog polja zahteva strahovito mnogo energije. Ako mogu da uspostave vezu između Plankove konstante i brzine svetlosti, da ovu drugu povećaju, a prvu umanje... ali to još nisu u stanju."

"Tako bar kažu. To je izgleda ostalo zauvek zakopano u Šapirovljevom mozgu."

"Tako je."

Frajar je pomno odsutno razmišljao, čitavih nekoliko minuta, i na kraju zavrte glavom.

"Prostudiraćemo dobro, još jedared, sve što ste nam pomenuli. Međutim, čini mi se da to neće pomoći."

"Zašto?" upita Rodano.

"Zato što nemamo ključ za iznalaženje sredine. Neko ko, recimo, po prvi put vidi robota, ne može nam sa punom preciznošću reći kako se to pomeraju njegova glava i zglavci, kako proizvodi glas, kako izvršava naređenja i slično. Mogao bi da posmatra koliko hoće, ali ne bi mogao da odgovori na pitanje kako mu funkcioniše pozitronski mozak, ili šta je to molekulski ventil. Ne bi, čak, imao ideju ni da tako nešto postoji, niti bi naučnici, koji bi se oslonili samo na njegovo mišljenje, išta postigli.

Sovjeti poseduju tehniku kojom mogu da izazovu nastanak polja. O tome ne znamo ništa, niti nam Morison u tom pogledu može pomoći. Može se desiti da postoji izvestan objavljeni materijal o tome, materijal preuranjeno objavljen, pre svesti o tome da je na pomolu strahovito važan pronalazak. Slično se već jednom dogodilo, dvadesetih godina prošlog veka, kada je jedan naučni rad o nuklearnoj fisiji prodro u javnost pre nego što se ustanovilo da je stvar morala biti tajna. Ipak, mislim da Sovjeti nisu učinili istu grešku sa minijaturizacijom. Niti smo mi, pak, špijunažom uspeali da dođemo do bilo kakvih podataka. A u visokim stručnim krugovima, tamo u Sovjetskom Savezu, nema naših ljudi.

Konsultovaću se još sa svojim kolegama, ali objektivno gledano, dr Morisone, bojim se da je vaša avantura u Sovjetskom Savezu, koliko god značajna i opasna bila, praktično beskorisna, uz izuzetak

vašeg neopozivog stanovišta da je minijaturizacija moguća. Žao mi je, gospodine Rodano, ali, nikakve koristi."

90.

Morison nije menjao izraz lica tokom Frajarovog izlaganja. On dosu sebi još malo kafe, pažljivo dodade krema i mirno je ispi.

"Mislim da strahovito grešite Frajare", reče on.

"Hoćete li, možda da kažete da znate nešto više o nastajanju minijaturizovanog polja? Upravo ste rekli da..."

"Ono što mislim, Frajare, uopšte nema veze sa minijaturizacijom. Međutim, tesno je vezano za moj rad. Sovjeti su me odveli u Maljenkigrad i u Groto kako bih, pomoću svoje mašine pokušao da odgonetnem Šapirovljeve misli. To nam nije uspelo, što i nije za čuđenje, imajući u vidu da je čovek bio u komi i vrlo blizu izdahnuća. S druge strane, Šapiro, koji je imao jedan od najbriljantnijih umova u poslednje vreme u naučnom svetu, pošto je pročitao neke tekstove o mojoj mašini, proglasio ju je svojevrsnom 'relejnomo stanicom'. To se pokazalo ispravnim."

"Relejna stanica?" Frajarovo lice poprimi izraz zbunjenosti, ali i odbijanja. "Šta to znači?"

"Umesto da detektuje Šapirovljeve misli, moj programirani kompjuter se u neuronima ponašao kao relej, prenosno sredstvo između putnika u brodu."

Frajar odmah pokaza prezir:

"Hoćete reći da ste smislili telepatski aparat?"

"Upravo tako. Prvi put sam se uverio u to kada sam postao svestan intenzivnih ljubavnih emocija i seksualnih požuda za mladom ženom koja mi je bila saputnik. Prirodno, pretpostavio sam da je u pitanju moje lično osećanje, jer u pitanju je bila izuzetno zgodna žena. Ipak, nisam bio svestan prisustva ikakvih racionalnih osećanja. Tek u nekoliko narednih navrata, shvatio sam da u stvari primam misli koje je odašiljao moj kolega sa broda, jedan mlađi čovek. On i mlada žena nisu bili u dobrim odnosima, ali je među njima bilo strasti."

Frajar se nasmeši uz odobravanje.

"Jeste li sigurni da ste, na brodu, bili u mogućnosti da ispravno

protumačite te misli? Na kraju krajeva, bili ste napeti. Jeste li primali slične utiske i od te dame?"

"Ne. Mladić i ja smo izmenili misli nekoliko puta, potpuno nenamerno. Kada sam ja pomislio na ženu i dvoje dece, na svoju porodicu, i on je pomislio na ženu i dvoje dece. Kada sam se našao izgubljen u ćeliji, on je primio moje panične, odaslane misli. Pogrešno je zaključio da prima Šapirovljev očaj, Šapirovljevo beznađe kroz moju mašinu koja je ostala sa mnom kada sam bio van broda i izgubljen, ali to su bila moja osećanja, a ne Šapirovljeva. Međutim, mladić nije razmenjivao misli ni sa kim drugim na brodu. Dalje, i dve žene, članovi posade, mogle su međusobno razmenjivati misli. Kada su se njih dve upinjale da odgonetnu Šapirovljeve misli, otkrivale su slične stvari, osećanja, reči, naravno, jedna od druge. To taj mladić i ja nismo mogli."

"Znači, polne razlike?" upita s nevericom Frajar.

"Ne baš. Pilot broda, muškarac, nije primao ništa. Niti od žena, niti od drugih muškaraca. Izuzev u jednom slučaju, kada je izgledalo kao da je i on sam primio poruku, mada ne bih mogao reći od koga. Moje mišljenje je da postoje različiti tipovi mozga, kao što, na primer, postoje različite krvne grupe. Tipova verovatno ima tek nekoliko. Telepatska komunikacija najlakša je između mozgova koji pripadaju istom tipu."

Rodano upade, blagim glasom:

"Da, doktore, ali čak i da je tako, šta s tim?"

"Dopustite da objasnim. Već godinama radim na tome da objasnim i identifikujem područje, delove ljudskog mozga koji su od presudnog značaja za apstraktno mišljenje; međutim, nisam u tome imao mnogo uspeha. Povremeno bih, tek, uspeo da nazrem sliku, ali nikada nisam uspeo da to valjano objasnim ni sebi samome ni drugima. Pomišljao sam da slika dolazi od životinje na čijem sam mozgu eksperimentisao, no sada podozrevam da sam, u stvari, primao te misli onda kada sam bio u blizini drugog ljudskog bića, koje je emitovalo neku emociju ili neku duboku misao. To nikada nisam primetio. Greška je u celosti moja.

Bez obzira na to, bio sam izložen opštem neprihvatanju, neverici, pa čak i ismevanju od strane svojih kolega, tako da se nisam

usuđivao da krenem s tim u javnost. Uprkos tome, i dalje sam prepravljao i usavršavao svoj program, pokušavajući da ga fokusiram i izoštrim. Isto tako, ni te modifikacije nisu bile objavljivane. Onda se dogodilo da kročim u Šapirovljev krvotok, držeći u rukama spravu koja se, više nego ikada ranije, ponašala kao telepatski relej. I sad, kada je moj tvrdoglavi um konačno uspeo da shvati šta je izumeo, znaće kako da taj program usavrši do maksimuma. U to sam siguran."

"Da budemo otvoreni, Morisone", pripomenu Frajar. "Vi, zapravo, kažete kako će rezultat vašeg fantastičnog putovanja u Šapirovljevo telo biti taj što ćete moći da tako prepravite svoj program da nam omogući telepatiju?"

"Do izvesne granice, da."

"To bi bila neverovatno velika stvar, ako uspete to i da prikažete." Skepticizam iz Frajarovog glasa nije iščezavao.

"Biće to mnogo neverovatnija stvar nego što vi i slutite", odvrati Morison zajedljivo. "Verujem da znate da teleskopi, optički ili radio teleskopi, mogu biti sastavljeni iz raznih delova, rasutih na vrlo širokom području. Ali ako ih međusobno objedinjuje kompjuter, mogu da dejstvuju poput jednog jedinstvenog teleskopa, i to mnogo većeg no što bi teleskop iz jednog komada to ikada mogao biti."

"Da. Ali šta s tim?"

"Pominjem to radi analogije. Ubeđen sam da ću moći da postignem nešto slično, u vezi sa mozgom. Kada bismo, na primer, šestoro ljudi objedinili putem telepatije, šest mozgova bi se u tom slučaju ponašali kao jedan veliki mozak, koji bi daleko prevazilazio inteligenciju i kapacitet čak i natprosečnog ljudskog mozga. Pomislite samo na prednosti u nauci i tehnologiji do kojih bi se na taj način moglo doći, kao i prednosti u drugim područjima ljudskog delovanja. Mogli bismo, bez opasnosti od genetskog inženjeringa, i bez dugotrajnog upliva evolucije, da stvorimo mentalnog supermena."

"Zanimljivo, pod pretpostavkom da je tačno", odvrati Frajar, zagolican, ali ne i ubeđen.

"Postoji, međutim, još jedna stvar", nastavi Morison. "Ja sam svoje eksperimente izvodio na životinjama, postavljajući vodove iz mog kompjutera neposredno u njihov mozak. To je bilo, a sada vidim

da je i moralo biti, više nego nedovoljno. Bez obzira na to koliko da unapredimo taj metod, rezultat bi uvek bio tek grubi telepatski sistem. Ono, međutim, što je zbilja potrebno jeste sledeće: treba ući u mozak, i postaviti, precizno, preprogramirani kompjuter u sam neuron, gde će se ovaj ponašati kao relej. U tom slučaju će telepatski proces biti verovatno pojačan i izoštren."

"A sirota osoba", upade Frajar, "kojoj na taj način oštetite mozak, ima da eksplodira kada se ta vaša sprava deminijaturizuje?"

"Životinjsi mozak nam je, ipak, manje dragocen od ljudskog", odvrati Morison žustro, "i osim toga, manje složen. Ima manje neurona, koji su, takođe, manje zamršeno povezani. Ipak, jedan izolovani neuron u, recimo, mozgu zeca, ne mora biti u značajnoj meri slabijeg kvaliteta nego jedan ljudski neuron. A kao relej se može koristiti i sonda."

"Pa", umeša se Rodano, "kada bi američki umovi zajednički radili na tome, mogli bi, eventualno, otkriti i tajnu minijaturizacije, možda, čak, i preteći Sovjete i prvi pronaći vezu između Plankove konstante i brzine svetlosti."

"Da", prihvati Morison, pun entuzijazma, "a jedan sovjetski naučnik, Jurij Konjev, mladić s kojim sam izmenjivao misli u brodu, verovatno je već došao do istog zaključka. To je, upravo, bio razlog zbog koga je tako žestoko pokušavao da me zadrži, kao i moj program, i da ga stavi na raspolaganje sovjetskoj vladi. Ali sada, bez mene, i bez mog kompjutera, teško da će moći da se snađe i uspe da iskopira moj program. U najmanju ruku, u pitanju su godine. Jer, to ipak nije polje u kome on najbolje pliva."

"Nastavite", ohrabri ga Rodano. "Mislim da u tome ima smisla."

"Eto, takva je situacija u ovom trenutku", zaključio Morison. "Sada imamo nešto što bi se moglo nazvati grubim predoblikom telepatije. Čak i bez minijaturizacije, moglo bi se dogoditi da Sovjete ostavimo za sobom, ali možda i ne. Bez minijaturizacije ili bez otkrića dovoljno preciznog kompjuterskog programa postavljenog u životinjski neuron, kao relej, ne možemo biti sigurni da ćemo išta postići."

Sovjeti, s druge strane, imaju predoblik minijaturizacije. Logičnim nastavkom svojih istraživanja, oni bi mogli 'ukrotiti' Plankovu konstantu i teoriju relativnosti i učiniti minijaturizaciju funkcionalnom,

ali za to će im možda biti potrebno veoma mnogo vremena.

Dakle, mi imamo telepatiju, ali ne i minijaturizaciju; oni, pak, imaju minijaturizaciju, ali ne i telepatiju. I mi i oni mogli bismo pobediti, ali posle dugotrajnih muka. Nacija koja pobedi na raspolaganju će imati neograničenu brzinu putovanja i dobiće celu Vaseljenu, kao na dlanu. Nacija koja izgubi nestaje, ili nestaju njene institucije. Bilo bi, za nas, dobro da dobijemo trku, ali mogli bi je dobiti i oni. Bilo kako bilo, ta trka može značiti slom dobrog odnosa dveju generacija i kraj primirja, i može dovesti do potpunog, uništavajućeg sukoba.

S druge strane, ako su i Sovjeti, kao i, pretpostavljam, mi sami, spremni da sarađuju, da se objedine telepatija i minijaturizacija, da se, dakle, minijaturizuje jedna relejna stanica i smesti u živi neuron, zajedno bismo, i to u vrlo kratkom roku, dostigli mogućnost antigravitacije i neograničene brzine. Vaseljena bi pripala i Sjedinjenim Državama i Sovjetskom Savezu. Zapravo čitavoj planeti, čitavom čovečanstvu.

Pa, zašto da ne, gospodo? Niko ne bi izgubio. A svi bi dobili."

Frajar i Rodano su ga začuđeno posmatrali. Posle izvesnog vremena, Frajar se nakašlja i reče:

"To dobro zvuči, pod pretpostavkom da vi imate telepatiju."

"Imate li vremena da saslušate objašnjenje."

"Imam vremena koliko god hoćete", odgovori ovaj.

Za to je bilo neophodno nekoliko narednih časova. Morison se, na kraju, zavalio u naslonjaču i reče:

"Skoro je vreme večeri. Sada znam da vi, pa i drugi isto tako, kao prvo i jedino, želite da ispitajte istinitost mojih reči, postavljajući nekakav sistem koji će dokazati praktičnost telepatije, što bi me, recimo, učinilo vrlo zauzetim, možda i do kraja života. Međutim, jedino što mi je sada neophodno..."

"Jeste, šta?" upita Rodano.

"Malo odmora, za početak. Molim vas. Prošao sam kroz mnogo toga. Dajte mi dvadeset četiri časa, recimo do večere sutra uveče, pustite me da jedem, čitam, razmišljam, odmaram se i spavam. Samo jedan dan, i onda ću vam biti na raspolaganju."

"Sasvim razumno", prihvati Rodano ustajući. "Mislim da ću moći da vam to i omogućim. Naredni dan je vaš. Uživajte u njemu što više

možete. Jer, kasnije, nećete imati toliko vremena za sebe. Osim toga, molim vas da se pomirite sa činjenicom da ste od ovog trenutka najbolje čuvana osoba u Americi, računajući tu i samog predsednika."

"Odlično", složi se Morison. "Dopustite mi sada da večeram."

91.

Rodano i Frajar su upravo završili svoju večeru. Bio je to neuobičajno tih obed, u jednoj izdvojenoj i dobro čuvanoj sobi.

Rodano prvi progovori.

"Recite mi, doktore Frajar, mislite li da Morison ima pravo kada govori o toj svojoj telepatiji?"

Frajar uzdahnu i oprezno reče:

"Moraću da se konsultujem sa nekim svojim kolegama, koje su obavesteni od mene po pitanju mozga. Ipak, osećam da je u pravu. U najmanju ruku, vrlo je ubedljiv. Ali imam i ja jedno pitanje za vas."

"Kažite."

"Da li mislite da je Morison u pravu kada pominje neophodnost saradnje između Sjedinjenih Država i Sovjetskog Saveza?"

Duga, duga pauza. A onda, stiže i odgovor.

"Da. Mislim da je i u tome u pravu. Naravno, biće gužve sa svih strana, ali mislim da ne smemo rizikovati da nas Sovjeti definitivno preteknu. To bi se desilo naočigled svih. Moraće da bude tako."

"A Sovjeti? Kako će se oni ponašati?"

"Identično. Ni oni ne vole da rizikuju. Osim toga, ostatak sveta će ubrzo proključiviti o čemu je, zapravo, reč, i biće vrlo glasan u svojim zahtevima da se očuva mir i ne započinje novi hladni rat. Biće nam potrebno još vremena, ali mislim da će saradnja jednom biti postavljena na čvrste temelje."

Rodano još jednom zavrte glavom i dodade:

"Ali znate li, profesore, šta me u svemu ovome najviše čudi?"

"Pre me zanima šta vas u svojoj zavrzlami najmanje čudi."

"Ne znam, ali najčudnije je sledeće: Morisona sam sreo, upoznao, prošle nedelje, popodne. Nagovarao sam ga da pođe u Sovjetski Savez. Tom prilikom sam se grdno razočarao. Učinilo mi se da je on čovek-nula, kukavica, slabić, pa čak i neko ko ne ispoljava

bogzna kakvu bistrinu i na svom stručnom polju. Činilo mi se da će se pokazati apsolutno nekorisnim. Činilo mi se kao da ga šaljem pravo u smrt. I sećam se, pomislio sam: 'Bože, zgrešio sam.' To isto mislim i sada. On je ništavko, i pravo je čudo što se živ vratio, verovatno zahvaljujući drugima. Pa ipak..."

"Pa ipak, šta?"

"Pa ipak se vratio, načinio sjajno naučno otkriće, pokrenuo proces u kome će morati da budu angažovane obe supersile, i to verovatno, protiv svoje volje. I povrh svega, učinio je sebe najznačajnijim, i kada ovo objavimo, verovatno i najčuvenijim naučnikom na svetu. Možda i svih vremena.

Razorio je, zapravo, politički sistem planete, i začeo novi, ili makar, pokrenuo proces. I sve je to učinio u razdoblju od prošlonedeljnog popodneva do, evo, ovog subotnjeg popodneva. To je, dakle, učinio za šest dana. Nekako mi je hladno oko srca kada pomislim na to.

Frajar se zavalio u sedište i stado glasno da se smeje.

"Još je strašnije nego što mislite. Jer on planira da sedmi dan iskoristi za odmor."

Sadržaj

[BELEŠKA](#)

[NEOPHODAN](#)

[UGRABLJEN](#)

[MALJENKIGRAD](#)

[GROTO](#)

[KOMA](#)

[ODLUKA](#)

[BROD](#)

[PRIPREME](#)

[ARTERIJA](#)

[KAPILAR](#)

[KURS](#)

[MEĐU ĆELIJAMA](#)

[ĆELIJA](#)

[AKSON](#)

[SAM!](#)

[SMRT](#)

[IZLAZAK](#)

[POVRATAK?](#)

[OBRT](#)